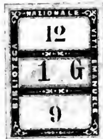
11

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 G
9

DIALECTICA,

SEU

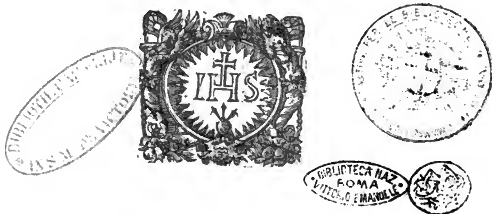
LOGICA MINOR

Tribus Diſputationibus circumſcripta,

AUTHORE

P. JOANNE DE ULLOA MADRITANO,

Societatis JESU Theologo.

ROMÆ, MDCCXI.

Ex Typographia Pauli Komarek in via Cursûs.

SUPERIORUM PERMISSU.

B. ALOYSIO GONZAGA

OLIM

Collegii hujus, atque Universitatis Gregorianæ Alumno,

NUNC

Collegii Ejusdem, atque Universitatis Advocato

JOANNES DE ULLOA SOCIETATIS JESU THEOLOGUS

O. C. D.

ECCE jam secundò ad Aras tuas redimus, BEATISSIME ALOYSI *Secundam hanc nostræ adversus Te reverentiæ tesseram Altari tuo appendimus: Secundum Candelabrum ante Cineres tuos accendimus.* Non *pœnitet prioris obsequii eos, qui secundum exhibent, & tertium pollicentur. Custodiendi ergo Paradisum, non* ***Angelum, non Archangelum, non Principatum, aut Potestatem, non demum Seraphinos ipsos, sed Cherubinum elegit Deus, nam,*** Collocavit ante Paradisum Gen. 3.

voluptatis Cherubim, *docturus, ni fallimur, genus humanum inde exulare jussum, non nisi per Scientiam, & Sapientiam, cujus plenitudo dicitur Cherubim, redeundum esse ad Arborem vitæ. Per Sapientiam utique illam supernè illapsam; sed ordinaria Providentia non finit illabi illam, nisi adhibitis humanis mediis, atque præparationibus. Non enim socordibus, & in utramque aurem dormientibus promittitur Sapientiæ nectar, sed* qui
Prov. 8. mane vigilant ad me invenient me, & qui observat ad
Luc. 21. postes ostii mei, *sicut Populus ille, qui* Manicavat ad eum in templo audire eum. *Qui una nocte cunctos Primogenitos Ægypti occidit, & nocte alia centum, & septuaginta millia Assyriorum trucidavit, valebat sane sine insidiis tradere Josve Urbem Hai; noluit tamen,*
Ios. 8. *sed jussit* Pone insidias Urbi post eam. *Similiter qui toties ante Davidem Philistæas phalanges profligavit, par erat*
2. Reg. 5. *easdem profligando, quando dixit:* Non ascendas contra eos, sed gira post tergum eorum. *Voluit tamen, & æterna lege sancivit præceptum illud*, Non tentabis Domi-
Deuter. 6. num Deum tuum. *Hoc est, quod homines non appellent miracula, sed proportionatis, licitisque humanis mediis utantur.*

Hanc ergo parvulam nostram, & per humum adhuc serpentem Sapientiam, præparantem verè ad illam alteram super cœlestem Tibi committimus Alme Aloysi, *quàm ut vigil Custos impertiaris Juventuti huic Gymnasium frequentanti, quod Tu olim illustrabas. Bene nosti communem Magistrum proferentem verba*

sui

ſui Prophetæ, quos ſic vocaverat Doctos, Univerſos Filios tuos doctos à Domino, *vocaviſſe dociles*: Eſt ſcriptum in Prophetis. Et erunt omnes docibiles Dei. *Et meritò, ſicut enim ſuperba contumacia perinde ſe habet, ac ignorantia, ita rationalis docilitas quaſi convertibilis eſt cum poſſeſſione Doctrinæ. Impertire igitur ex Deo huic Tuæ Juventuti tuis modò inſiſtenti veſtigiis docilitatem; non dicimus arundineam illam, qua* Qui credit citò levis eſt corde, *quæque* omni vento Doctrinæ circumfertur; *ſed Cæleſtem alteram, quâ nolint*. Altum ſapere ſed timeant; *qua vereantur* Plus ſapere quàm oportet ſapere, *ſed ſapiant* ad ſobrietatem; *Jubemur quippè omnes à Doctore Gentium* non ſublimè ſapere. *Sapiebas Tu quondam, Sacratiſſime Juvenis, uſque adeo, ut ſecurus nunc à Superbiæ faſtu dicere poſſis*, ſuper omnes docentes me intellexi; *non ſolum quia Teſtimonia Divina meditatio tua erant, ſed etiam quia memor ſententiæ, cui ſeverus Judex totam prolem humanam ſubjecit* In ſudore vultus tui veſceris pane, *robore virili, atq; conſtantia contra morbos aſſiduos, quibus Te Deus exercebat, ſtudebas, ſudabas, laborabas, ingenium exercebas*: *& ſcriptum eſt*, Intellectus bonus omnibus facientibus eum. *Alacrem hunc animi vigorem, virilem hanc conſtantiam inſere Juventuti, quæ Tibi ſucceſſit in hac Schola, ut polita, levigata, & exculta ſi non digna, ſaltem non indigna ſit, quæ intra Æternæ Sapientiæ Cancellos admittatur*.

Iſa. 54. Io. 6. Eccli. 19. Ad Efeſ. 4. Ad Rom. 11. 1. Ad Tim. 6. Pſal. 118. Gen. 3. Pſal. 110.

IM-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiss. Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

Dominicus de Zaulis Archiepisc. Theodosiæ, Vicesgerens.

MICHAEL ANGELUS TAMBURINUS

Præpositus Generalis Societatis JESU.

Cum Librum, cui titulus: *Dialectica, seu Logica Minor tribus Disputationibus circumscripta*, Auctore P. Joanne de Ulloa Societatis nostræ Sacerdote, aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultatem facimus, ut typis mandetur, si iis ad quos pertinet, ita videbitur: cujus rei gratia has Litteras manu nostrâ subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 22. Decembris 1710.

APPROBATIO.

Dialecticam, seu Logicam Minorem tribus Disputationibus circumscriptam ab admodum Reverendo Patre Joanne de Ulloa Madrittensi Societatis JESU Theologo, Reverendiss. P. Fr. Paulinus Bernardinius Ordinis Prædicatorum Sac. Apost. Palatii Magister, meæ censuræ commisit: sed in tanti Auctoris opere, nihil deprehendi, quod bonis moribus, vel sanæ, & ortodoxæ doctrinæ contradicat, quin imò omnia valdè utilia reperi ad erudiendam Juventutem, eruditum enim opus est, in quo claritas, & subtilitas connectuntur amicè. Gaudeant ergo Magistri, quòd tanti Viri labor admirabilem doctrinam ducem præferat, exardescat Juventutis affectus, cùm & hinc non nemorum lac sugat, sed succum sanæ doctrinæ: verùm undequaque mirandum opus aureum, nam præter re

rum

rum copiam, dispositionis ordinem, quem continet, est opus Magistri eloquentia disertissimi, eruditione integerrimi. Hoc meum de tanto opere judicium (salvo meliori) ut meritissimè communi luce fruatur, & illuminetur posteritas nostri doctissimi Auctoris splendoribus. Faxit Deus, ut ad ulteriora progrediatur calamus. Romæ in hoc Divi Thomæ Collegio apud SS. Vincentium, & Anastasium in Trivio Calendis Januarii Anno 1711.

Philippus de Castillion. Cleric. Regul. Min. Sac. Theologiæ Doctor, Lector Iubilatus, nec non pro Hispaniarum Provinciis Assistens Generalis.

IMPRIMATUR,

Fr. Paulinus Bernardinius Sacri Palatii Apost. Magister, Ordinis Prædicatorum.

PRÆFATIO

AD STUDIOSAM JUVENTUTEM.

Luc. 18. *EMO bonus nisi solus Deus*, quia nemo alius ita purus est ab omni macula, vel per naturam insita, vel per vitium contracta, vel per utrumque inhærente, ut defectibilis naturæ conditionem non sapiat, qualitates non redolcat, exceptiones non patiatur. Sed num ideo probris, ac maledictis proscribenda sunt omnia, quæ supremus rerum Artifex condidit? Absit. *Sol & homo generat hominem*, ut prisca vox clamat. Quot nihilominus homines, homo, & sol occiderunt! Quot mortalium strages singulis annis, ne dicamus singulis diebus, edit ferox elementum aquarum! Quot classes absorpsit, & absorbet! Quot thesauros rapuit, & rapiet! Sed non propterea non fabricavit ex ipso Deus machinam totam, quam suspicimus Orbium Cœlestium, si Cy-
Cath. 9. rillo habenda est fides, *qui adorare debebant*, ajenti, *ex aquarum fluxa natura indeficientem Cælorum substantiam fabricantem*. Non propte-
Psalm. 103. rea non evexit illud Deus super firmamentum, *Qui tegis aquis superiora ejus*, Non propterea non fuit electus Thronus Spiritus Domini,
Genes. 1. qui *ferebatur super aquas*. Non propterea, non est janua Aulæ æterni
Ioan. 3. Regis *nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Nempe firmum est illud, licèt poeticum.

Nil est, quo non lædere quisque queat.
Igne quid utilius? Si quis tamen urere tecta,
Comparat, audaces instruit Igne manus.

Quam utiles fuerint Soboli humanæ septem illi perennes fontes gratiæ, quos Jesus Christus aperuit nemo est qui dubitet si Catholicus est. Quanti autem abusus Sacramentorum sint, nemo est, qui ignoret, si humanæ miseriæ sibi conscius est.

En, lectissima Juventus Collegii hujus, & Universitatis Gregorianæ, retusum acutissimum illud telum, quod invidia, vel ignorantia, vel ambæ simul contra vestrum studium Scholasticæ disciplinæ, qua non nulli abutuntur (fatemur) vibrare solent. Supervacaneas esse has lucubrationes clamant. Plus nocumenti, quàm utilitatis in orbem Cristianum invexisse. Oportere tricas arcere ab ingenua Indole

le

le. Frustra teri tempus aridis speculationibus. Præcisiones, formalitates, hypotheses pabulum esse levioris ingenii, & otiosi; robustiores autem mentes cibis magis solidis inhiare. Atque ut plebejas animas in factionem attrahant, scurrilitatem non dedignantur, ajentes. A recipe Medicorum. A Textibus Jurisperitorum. A distinguo Theologorum libera nos Domine. Exprobrant nobis, quòd sæpè uno in verbo hæreamus, super una vocula integros Codices scribamus. Muscarum autem, ac culicum esse Aranearum filis irretiri.

Ut hinc exordiamur:non meminerunt isti, quam acre olim fuerit bellum inter Patres nostros Ecclesiæ Doctores, atque Arianos subdolos super & *Homousion*, & *Homeusion*, quæ vocabula unâ literâ differunt. Quàm acre etiam inter Concilium Calcedonense, & Eutychianos super *In*, & *Ex*, quæ levissimè differre videbantur, fatente Dioscoro se Christum agnoscere *ex duabus, sed non in duabus naturis*, & Ecclesia docente non modò *ex*, sed etiam *in* duabus Naturis. *Calced. act. 1.*
Quàm acer quoque conflictus inter Ecclesiam Latinam, & Græcam super *ex*, & *per*, fatentibus Græcis Spiritum Sanctum esse *per* Filium, sed non *ex* Filio. Nimirum sicut olim, vel unius dumtaxat litteræ mutatio necem intulit corporibus, *Qui respondebat Sibboleth, eadem litera spicam exprimere non valens*. Ita vel unius dumtaxat voculæ, aut literulæ additio, omissio, inversio, & mutatio necem inferre solet intellectui veritatis amanti. Et hinc non perfunctoriè commentantur Scholasticæ Disciplinæ. Discernunt subtilissimè, eaque indocto vulgo idem esse videntur, & apparet veritas, quæ latebat. Uniunt quæ distincta credebantur, & detegitur falsitas, quæ occultabatur. Et quod invidis, ignaris, aut malitiosis subtilitas aerea videbatur, potentissimus rei nervus esse solet. *Jud. 12.*

Quo pacto egregius Medicus evades nisi Musculos, Nervos, Fendones, membranas, cartilagines, articulos, ossa, arterias, venas, & reliquam totam supellectilem corporis humani solertissimè percallueris quoad naturam, quoad quantitatem, quoad qualitatem, & quoad cætera omnia, quæ plebs rudis putat minutias, sapientes autem Medici ratione, atque experientiâ instructi meritò credunt ad summam rei spectare? Quo pacto supremus rei maritimæ Præfectus classem gubernabit, si innumerarum rerum catervam ad Classem spectantium non benè notam habuerit? Valet utique illa vox, *guttis constat Oceanus*, neque res magnæ humanæ fieri possunt absque minimis. Præparant, perpolliunt, levigant Scholasticæ Disciplinæ rudes, & implexas mentes humanas, non ut cum venustate auribus lenocinentur, sed ut

cum

cum veritate intellectui non tam speciositatis, quàm veritatis avido obsecundent. Illa autem magna res ratiocinandi in quacumque materia, sive Christiana, sive Politica, sive Militari, sive Naturali, sive supernatuali, sive Cœlesti, sive supercælesti, ratiocinandi, inquam, solidè, atque verè quomodo obtineri potest, quin intellectus solertissimè dividat usque ad ultimas differentias, subtilissimè penetret usque ad intimam quidditatem, atque essentiam rerum, nec non acutissimè inferat ex eis omnibus, quæ introspexit, veritatem, quam amplecti debet, falsitatem, à qua debet fugere. En quod faciunt Scholasticæ Disciplinæ. Instruere humanas mentes, ut in quacumque occurrente materia subitò involent in quidditatem rerum, sapienter dividant, quæ permixta sunt, acutè ratiocinentur: quo fit, ut intellectus Scholasticæ Disciplinæ assuetus tandem tandem in Philosophia, & Theologia pro humano modo assequatur pretiosissimam gemmam veritatis, quæ una est intellectus nostri scopus, atque finis.

Non negamus tempus quandoque teri superfluis quodammodo speculationibus. Sed neque illi Censores negare possunt multa, quæ rerum substantiæ superflua videntur, rerum earundem ornatui necessaria esse. Fontes in Urbe, barba in mento, capilli in vertice, frondes in arbore, profectò non ita sunt necessaria substantiæ, aut integritati Urbis, hominis, & arboris, ut sine illis subsistere nequeant. Sed qualis Urbs sine fonte, mentum sine barba, caput sine capillis, arbor sine foliis? Citò orbabitur necessariis, qui superflua omnia resecare voluerit. Sed absit, ut omninò superfluas dicamus speculationes illas paucas, quas sugillant aliqui ut aridas, & infæcundas. Sunt enim necessariæ ad introspiciendum quasi fibras essentiæ, & quidditatis rerum, ad faciendum quasi Anatomen veritatis, ad possidendum rem totam, ut ex nullo angulo erumpat clandestinus hostis veritatis: Nusquam sapientes Duces prætermiserunt cautiones illas in bello, quas Tyrones putare solent superfluas, atque ad solius militaris patientiæ exercitium necessarias.

Sed qui tandem sunt isti, qui adeo intonant contra speculativas, atque Scholasticas Disciplinas? Licitum est innocenti reo exceptiones pandere, vitia manifestare nocentis accusatoris. Duæ classes mortalium, aut clam insidiantur, aut palam bellum indicunt speculativis Disciplinis. Hæretici, & nonnulli Catholici, qui vel numquam ingressi sunt Philosophiæ, ac Thologiæ Sacrarium, vel aliquando ingressi primas Sedes non sunt adepti propter rationes, quas taciti apud se

agno-

agnoscunt, sed fateri erubescunt. Hæretici è re sua faciunt exulare jubentes totam Scholasticam facultatem, sicut olim Philistæi volebant gladios, lonceas, tela cudi in Judæa, in qua sola notus erat Deus. Timent illi suis erroribus à perspicuitate, qua explicant, ab energia qua argumentantur illi, qui in speculativam incubuerunt. Scriptum est enim. *Qui male agit odit lucem*. Et quemadmodum, *quando ortus est sol in cubilibus suis collocabantur*, nempe volucres obscæni, rapaces nocturnæ bestiæ: ita oboriente Theologia speculativa, quæ lucem offundit Catholicis veritatibus, ut cum reverentia suscipiantur, nec non absurdis erroribus, ut cum horrore vitentur, Magistri, & Magistelli hæreseos in angulos hinc inde diffugiunt, in subterraneas suas specus pavidi, irati, & tumentes irrumpunt. Quanti verò apud se faciant speculativam, quam timent, tametsi a longe visam, ipsi testantur, quando occulto Dei judicio Theologus aliquis Scholasticus ab Ecclesia ad ipsos deficit. Tunc plausus, tunc reciprocæ gratulationes, tunc magna spes factionem promovendi. Nempe insistere vestigiis videntur illius, de quo scriptum, *Cibus ejus electus*. Denique Hæretici odio implacabili prosequentes Theologos, & Philosophos Scholasticos fabulam renovant Luporum seriò suadentium Oves, ut a se arcerent molestum, & minimè necessarium molossorum contubernium.

1. Reg. 13.

Ioan. 3.

Psalm. 103.

Habac. 1.

Quod attinet ad pauculos illos Orthodoxos, qui incautè hoc in bello cum speculativa hæreticis dant manus, mirandum non est, cum jam olim præmoniti simus, *quæcumque ignorant blasphemant*. Antiquum valde est humanæ superbiæ non magni facere (saltem quoad externa signa) Margaritã illam, qua nec habuit, nec habet, nec habere sperat. Renovamus passim fabulã Vulpis spernentis, ut acerbas Uvas, quas nancisci non valebat. Raro videbis rectis oculis intuentem nobiles familias eum, qui nec à Natalibus fungitur nobilitate, neque in via est illa aliquando fungendi. Raro audies Carmina laudantem eum qui nec à limine salutavit Apollinem, vel si aliquando scandere conatus est per Parnassum, gravedine cerebri retrorsum præcipitatus est.

Iud. 1.

Vos igitur, lectissimi Iuvenes, utrorumque horum voces contra speculativam, ne audiatis. Expertis credite, & scitote Schommata, Satyras, & invectivas unas ex invidia dimanare; alteras ex ignorantia, vel superbia. Quis adeo stolidus, ut aquas bibat ex tam insalubribus fontibus descendentes? Si vidistis unquam Alambicum, cujus beneficio Spiritus, sal, succus herbarum discernitur à parte terrea, vidistis in praxi facultatem totam speculativam, cujus calore crudus, & iudi-

indigeſtus cibus humanorum diſcurſuum concoquitur, cujus energia anima, & nucleus illorum à cortice disiungitur, & corpore, cujus regulis, & exercitio quaſi nanciſcemini butyrum illud, & mel, quo pro humano modo ſcietis reprobare falſum, & eligere verum.

Unum vos præmonitos omnino volumus. Nihil in humanis æquè utile, ac neceſſarium pro ſpeculativa, quàm vivax ingenium: Et nihil ſimul æquè perniciosum, ac ingenium ſolum, niſi judicio, & prudentiâ firmetur. Petulans Puer, niſi Pedagogi fræno cohibeatur, quid boni faciet: quid mali non faciet? Acutum, velox, ſubtile, volucre ingenium non prorsùs barbarè comparabitur vivaci puero. Oportet ergo, quòd prudentiæ, atque judicii habenis compeſcatur. Si mente deſignatis dicere, atque defendere quidquid non refutetur evidentiâ palmari; heu in quantas, & quales Syrtes impingetis, in quàm abſurdas propoſitiones labemini! Abſit ab ingenua indole, ab animâ docili, ab intellectu ſaltem mediocriter rationali pervicax illa audacia, effrænis illa libido dicendi, ac defendendi quidquid non convincitur falſitatis metaphyſicâ evidentiâ. Mementote ſolennis illius ſententiæ: *Omnes populi clamaverunt, & dixerunt: Magna eſt Veritas, & prævalet.* (*3. Eſdræ. cap. 4.*)

DISPUTATIO I.

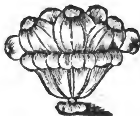
DIALE-

DIALECTICA.

UM Dialectica, seu Logica Minor sit facultas rectè differendi, media subministrat huic fini satis idonea. Primaria sunt tria, quæ vulgò dicuntur *tria instrumenta sciendi*; nimirùm Definitio, Divisio, & Argumentatio. His accedunt alia, nempe Suppositio Terminorum, Quantitas, Qualitas, Conversio, Oppositio, Æquipollentia Propositionum. Hæc omnia explicanda suscipimus, & incidentes non paucas quæstiones hinc resultantes. Totam igitur Dialecticam tribus Disputationibus distinctam dabimus. In quarum Primâ vocabula omnia, sive terminos Dialecticæ exponemus. In Secunda modos omnes legitimos, & illegitimos argumentandi. In Tertia Quæstiones expediemus, quæ *Proœmiales* dicuntur, & sunt non de Logica Magna posteà danda, sed de hac ipsa Dialectica, quam modò damus, & reflectunt supra eam examinando naturam, qualitates, & proprietates tum ipsius Logicæ Minoris, tum objecti, quod habet.

DISPUTATIO I.

De Vocum Significatione.

OMnis humanus discursus per affirmationes fit, aut negationes: utræque frequenter constant vocibus habentibus jam eundem jam diversum sensum, ac significationem: cùm enim primi Professores linguarum non tractaverint, quæ minutissimè, ac subtilissimè modò disputantur, non reliquerunt nobis præcisa, castigataque verba pro difficultatibus omnibus explicandis, quæ modò excitantur. Hinc 1. Barbaries illa vocabulorum paucis ab hinc seculis inventorum, quibus scatere solent scholasticæ disciplinæ; sed jam non sunt barbara, quorum assueti sunt viri doctissimi. Hinc 2. Molestus ille mos distinguendi, subdistinguendi, dividendi, subdividendi, ut multis saltem verbis aperiamus mentem nostram, quam unico verbo aperire nequimus. Hinc 3. Nascitur æquivocatio inter disputandum; sæpè enim ambo contendentes judicant idem apud Deum, qui comprehendit ipsorum mentem; vociferantur tamen validè ambo, quia unus intelligit in uno sensu, quæ audit ab altero, & hic dicit illa in alio sensu. Hinc 4. Sophistarum lucrum: animadvertentes namque hi æquivocationem vocum, torquent, & detorquent illas clam transeuntes de uno sensu ad alium, illaqueandi gratiâ incautum Adversarium. Forsan ob hanc causam scripsit Salomon: *Hanc occupationem pessimam* (id est molestissimam) *dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.* Eccl. 1.

CAPUT I.

Quid sint Nomen, Verbum, & Signum.

1. NOmen est *Vox significativa ad placitum sine tempore finita, & recta*. Quid sit, & quotuplex significatio ad placitum dicemus mox. Dicitur nomen significare *sine tempore*: ubi adverte. Aliud est significare tempus, aliud connotare tempus, aliud consignifi-

gnificare tempus; primum, & secundum conveniunt nomini, unde non excluduntur per illud *sine tempore*; quoniam hæ voces, *Hora*, *Dies*, *Mensis*, *Annus*, & similia sine dubio sunt nomina: & sine dubio etiam significant tempus: præterea hæ, *Jentaculum*, *Prandium*, *Cœna*, sunt quoque nomina: & certè connotant tempus: qui enim audit illas voces, & consuetudinem scit hominum, illicò venit in cognitionem temporis aut matutini, aut meridiani, aut nocturni: ergo voces illæ supposita hominum consuetudine connotant, sive alludunt, sive innuunt tempus: tertium igitur est, quod negatur de nomine in hac definitione, quippe quod proprium est, seu characteristicum verbi, ut jam dicemus.

2. Porrò nomen dicitur *vox finita*, quia si castigatè loquamur, nomina infinita non sunt propriè nomina, quia non significant rem ullam, aut speciem, aut genus determinatè: dicuntur autem nomina infinita, seu potiùs *infinitata* illa, quæ desinunt significare quod priùs significabant, & transeunt ad significandum quod anteà non significabant (quod non potest contingere nominibus illis transcendentibus, *Res*, *Ens*, *Verum*, *Bonum*, *Aliquid*, *Unum*, de quibus posteà) v.g. hęc vox *Homo* significat hominem dumtaxat; infinitatur autem, si ei præponas voculam illam, *non*, & dicas, *non homo*: quia jam non significat hominem, sed omnia illa, quæ non sunt homo, quocirca qui in sensu infinitante dicit: *non homo volat*, dicit: *id, quod non est homo, volat*, quod verum est intelligendo volucrem.

3. Ubi cautè procedendum est propter Sophistas transcurrentes interdum ex sensu purè negante ad infinitantem, & vice versa: si illa vocula, *non*, habeat sensum purè negantem, nihil aliud præstat, quàm negare quidquid post se invenit, atque idcircò vocatur *malignantis naturæ*: nam quidquid post se invenit destruit cum proportione: unde fit, quòd propositio, in qua invenitur, est purè negativa.

4. Sin verò habeat sensum infinitantem, propositio evadit affirmativa, ut constat in exemplo posito; & potest habere novem sensus valde diversos. Primum Universalem, *Omne quod non est homo volat*. Alium particularem: *Aliquid quod non est homo volat*. Alium singularem: *Illud, quod non est homo, volat*; & cùm unusquisque ex his tribus possit præscindere ab eo quòd homo volet, nec ne: & possit etiam hoc implicitè negare: & possit hoc implicitè affirmare, jam vides numerum, qui resultat. Quando autem illa vocula habeat sensum purè negantem, quando infinitantem, & ex iis quando ha-

beat unum, quando alium, id regulandum est per adjunctas circumstantias, quæ si lucem sufficientem non præbeant, utendum est distinctione, & concessa propositione in sensu vero, negetur in falso.

5. Denique nomen dicitur vox *recta*, quia licèt alii casus distincti à nominativo possint etiam esse subjectum, aut prædicatum enunciationis, v.g. *Hominis est casus obliquus*, tunc ponuntur materialiter, & non pro suo significato, & subintelligitur nominativus quidam, nempe, *hæc vox*: nominativi autem soli sive sint declinabiles, sive indeclinabiles, subserviunt enunciationibus, v.g. *Homo est animal*: item *Hominem esse animal est esse vivens sensibile*. Hactenus de Nomine.

6. Verbum est *Vox significativa ad placitum finita consignificans tempus*, *& est semper eorum, quæ de altero enunciantur nota*. Priores particulæ intelligendæ sunt sicut in definitione Nominis: verbum autem dicitur *consignificare tempus*: quoniam non solùm significat rem aliquam, sed etiam tempus, in quo illa est. V. g. *Amo* significat amorem, & tempus præsens. *Amavi* significat amorem, & tempus præteritum. *Amabo* significat amorem, & tempus futurum: tempus, inquam, non quidem *extrinsecum*, quale est motus Firmamenti, qui motus vocatur tempus eò quòd utamur illo tanquam mensura ad deprehendendum majorem, aut minorem durationem rerum; sed tempus *intrinsecum*, hoc est durationem ipsam illius rei, quæ significatur per verbum, ut *Amo* significat amorem, & hanc præsentem durationem amoris: *Amavi* durationem ejusdem amoris quæ fuit, & jam non est: *Amabo* durationem, quæ erit, & nondum est.

7. Ultimum illud: *Eorum quæ de altero &c.* significat verbum imbibere semper (quando utimur illo propriè ut verbo, & non purè materialiter, sicut solemus uti aliis vocibus) aliquid, quod de alio enunciatur, sive per affirmationem, v. g. *Homo laborat*, sive per tacitam negationem, v. g. *Homo quiescit*, *Homo otiatur*: unde omne verbum ut tale est nota, sive index, sive signum illius, quod de alio enunciatur. Non diximus, *prædicatur*, sed *enunciatur*; quia prædicari magis innuit affirmationes; enunciari autem est vox universalior significans affirmationes, & negationes: & poterant objici tibi aliqua verba, v. g. otiatur, quiescit, ac similia, quæ magis sunt negativa, quàm affirmativa, ac proinde magis sunt eorum, quæ de altero negantur, quàm eorum, quæ prædicantur, notæ.

Lib. 2. de Doc. Chr. c. 1.

8. Tandem signum, juxta S. Augustinum, est *Id*, *quod præter* spe-

speciem, quam ingerit sensibus facit aliquid aliud in cognitionem venire. Loquitur de solis nostris signis humanis · quoniam cùm Angeli habeant etiam sua signa, quorum usu colloquuntur (non enim formant Rempublicam Mutorum) nec non animæ separatæ à corporibus: & tam hæ, quàm illi careant sensibus corporalibus, idcircò non est de essentia omnis prorsùs signi, quòd speciem ingerat *sensibus*, sed tantùm de essentia signi humani; eò quia anima nostra degens in carcere corporis non cognoscit naturaliter, nisi dependenter ab obscura ea luce, quæ illabitur per aliquem ex sensibus corporalibus. Hac luce diversimodè combinata, & adjecta tum supernè per auxilium Dei, tum infernè per experientias quotidianas, & per temperamentum optimum, aut mediocre, quo cerebrum nostrum constat, taciti apud nos formamus omnes nostras cognitiones, & judicia, & discursus, obscura profectò omnia, & imperfecta (excepto quando cognoscimus accidentia aliqua materialia) sicut essent actus illi quibus videret homo in subterranea specu inclusus, & remotissima luce adjutus.

§. II.

9. Signum est triplex. *Naturale*. *Ex consuetudine*. *Ad placitum*, *sive ex institutione*. Omittimus signum, quod aliqui vocant *Formale*, nimirùm nostras ipsas cognitiones, quia hæ non sunt propriè signum humanum, quandoquidem non percipiuntur per sensus. Signum *Naturale* est illud, quod suaptè essentia indicat aliud, ut *Fumus* ignem: cùmque res possit indicare aliam instar naturalis effectus illius, ut risus indicat rationalitatem, (nemo enim, nisi qui fuerit rationalis, potest verè ridere) vel instar causæ, ut *Ignis* indicat flammam; vel instar rei, quæ nec est causa, nec effectus alterius, ut ventus solet indicare procellam Maris, quatenùs ventus, & procella nasci solent ab eadem causa, scilicet à furiosis exhalationibus ex Terræ visceribus erumpentibus, & agitantibus omnia quæ supra se inveniunt sive illud sit aqua, ut contingit in Mari, sive infima hæc regio aeris, ut experimur in Terra: cùm hæc, inquam, ita sint, hac de causa signum naturale est triplex, nempe *à priori*, hoc est tanquam causa, *à posteriori*, hoc est tanquam effectus, *à comitante*, hoc est tanquam à socio, seu confratre, qui nec est causa, nec effectus.

10. Rursùs cùm causa possit esse vel intrinseca, vel extrinseca; & hæc vel physica, vel moralis, juxta ea, quæ dicemus in Physica, dete-

deteges hinc multitudinem magnam signorum naturalium ; lacrymæ autem , singultus , gemitus non sunt signa naturalia interni *doloris* : sicut nec risus , *alacritatis*: nec alia humana libera indicia sunt signa naturalia affectionis internæ ipsis aliàs, respondere solitæ ; quia homines multoties fingunt externè affectionem, quam non habet internè.

11 Signum ex consuetudine est illud , quod ducit nos in alîus rei cognitionem , eò quòd experientiâ didicerimus contingere hanc rem quoties fit illud : v. g. lugubris campanarum sonus est *ex consuetudine* signum Mortui ; alius verò sonus signum festivitatis , alius serpentis ignis &c. quia experientiâ novimus eos sonus diversas illas res significare : cùmque hæc consuetudo possit esse humana , aut belluina (siquidem Venatores , Aucupes , & Piscatores observantes bellvas nanciscuntur signa , seu indicia fausti , vel infausti eventus in suo exercitio) inde est quod signum ex consuetudine est duplex , nimirùm *rationale* , *& irrationale*. Rursùs cùm inter humanas consuetudines unæ sint communes omnibus hominibus , alteræ peculiares aliquibus : ideò signum ex humana consuetudine est duplex ; unum *absolutum* , & *universale* ; alterum *respectivum* , & *particulare*.

12. Signum ad placitum , seu ex institutione (cum quo illud alterum *ex consuetudine humana* coincidit , siquidem ideò viget illa consuetudo , quia homines id voluerunt , licèt non semper ac volunt detur illicò consuetudo) est illud quod cùm sit ex se indifferens ad significandum , vel non significandum rem A. v. g. persona utitur illo , quia ipsa vult , vel alii voluerunt ad significandum determinatè rem illam : hæc autem significatio debet esse nota illi , cui sit illud signum , aliàs respectu illius non erit signum ; *nota*, inquam , vel per cognitionem spiritualem , quali funguntur homines , vel per materialem , & impropriam , qualem habent multa bruta : unde virgam elevare solet esse signum ad placitum hominum respectu equi , canis , felis , quia hæc animalia imperfectis suis cognitionibus imperfectè advertunt imminere sibi plagam quando homines faciunt actionem illam , quæ alioquin ex natura sua non est signum plagarum.

13. Hoc signum est triplex juxta triplicitatem rationalis naturæ quam novimus. 1. Ad placitum *Divinum* , nempe res illa , quam solus Deus instituit ad aliquid significandum creaturis. Hujusmodi sunt Sacramenta nostra , quia cùm Baptismus v. g. foret ex se indifferens ad significandum , vel non significandum gratiam dandam ritè baptizato , Deus elegit , atque instituit illum , & ipsi annexuit gratiam : quocirca hujus est signum ad placitum Divinum : hujusmodi

etiam

etiam est Iris: nam cùm ea sit indifferens ex se ad significandum, vel non significandum immunitatem à Diluvio, quod saltem postridie ingruere poterat, Deus, quia voluit, usus est illa ad significandum hominibus nunquam ampliùs futurum Diluvium: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis &c.* Unde quoties arcum eum videmus, quamvis non teneamur positivè credere, possumus tamen, Diluvium non ampliùs futurum: & tenemur non judicare oppositum, quia phœnomenon illud est locutio, est vox, est testimonium Divinum de Diluvio non ampliùs futuro, quia licèt sit effectus naturalis eorum trium principiorum, *Lucidum*, *Roridum*, & *Obscurum*: eo nihilominùs effectu naturali voluit Deus uti ad significandum id, cujus non est signum naturale arcus ille. Hujusmodi autem signorum, quibus uti solet Deus ad loquendum cum hominibus, supra 40. species notavimus ex Scriptura Disp. ult. de Fide. *Genes. 9.*

14. 2. Ad placitum, seu ex institutione *Angelica*; nempe res illa, quã Angelus, vel Angeli probi, aut improbi instituunt quia volunt, ad significandum aliquid hominibus, vel Angelis aliis, cujus rei obvia sunt exempla in Scriptura. 3. Ad placitum *humanum*: & hoc tripliciter etiam. 1. Quando unus solus homo, sed qui est aliorum caput, eligit rem aliquam ad significandum cæteris aliquid, ut solent facere Duces Exercituum mutatione vexillorum, sonitu tubæ, aut tympanorum. 2. Quando unus Privatus paciscitur cum alio de significatione talis, aut talis singularis actionis, ut pepigit Jonathas cum Davide in quadam jaculatione, quâ voluit ipsum monere de imminente periculo. *1. Reg. c. 20.*

15. 3. Quando Communitas ipsa, seu major pars omnium illorum eligit aliquid ad significandum aliud: & hoc modo voces verba, vocabula, characteres, hieroglyphici, emblemata, quibus homines utuntur ad loquendum, vel scribendum sint signa ad placitum, sive ex humana institutione; quia cùm hæc omnia sint ex se indifferentia respectivè ad significandum illa, quæ jam significant; homines tamen quia voluerunt, convenerunt in eo quòd tales res significent: & admittentes Successores priorem eam conventionem, invaluit Lex, quòd hoc nomen v. g. *Cœlum* potiùs significet supremam Mundi regionem, quàm lapidem, vel arborem, ad quæ significanda potuerunt homines uti ea voce. Unde contumacibus contra significationem verborum, ex qua pendet simpliciter intelligentia quidditatis, & essentiæ rerum, obstruendum est os per unicam hanc rationem à priori: *Ita voluere Priores.*

16. Si-

16. Signis respondent duo conceptus. Unus vocatur *Non ultimatus*; & est reflexa cognitio, quam habemus de signo ipso, v. g. cognitio de hoc nomine scripto, vel pronunciato *homo*. Alter vocatur *Conceptus ultimatus*; & est cognitio directa, quam habemus de re illa significata per ipsum signum, v. g. cognitio non tam de hac voce, *homo*, quàm de homine ipso.

§. III.

17. UT hæc omnia meliùs capias, adverte quinque. Cùm ægrè admodùm possent homines initio Mundi convenire in significatione vocum absque aliis vocibus, quibus se se mutuò intelligerent, & quibus de hac ipsa conventione convenirent, dicendum est. Infudisse Deum ut Authorem & Magistrum humanæ Reipublicæ Adamo, & Evæ notitiam, atque facilitatem multarum vocum, nec non significationis earundem, ut possent invicem colloqui, Evaque intelligeret linguam, quâ Diabolus sensibiliter loquebatur in serpentem transfiguratus; unde quando dicitur: *Omne enim, quod vocavit Adam Animæ viventis, ipsum est nomen ejus*, v. g. quando Evam nuncupavit *Viraginem*, non est quia Eva haberet ex sua essentia vocari illo nomine, aut quia ea vox *Virago* haberet ex sua essentia significare fœminam de viro sumptam; nam hæc eadem vox potuit assumi ad significandum saxum in alia nominum derivatione.

Genes. 2.

18. Sed quia posito quòd Deus ut primus Magister primi Hominis hunc docuerit voces externas, quas voluit, & eas habere, saltem aliquas, significationem, quam ipse Deus voluit, Adamus inter vocabula, quæ habebat infusa per Deum, elegit hoc v. g. *Virago* ad significandum Evam, quod vocabulum erat omnium propriissimum, non quidem ex sua essentia, sed ex suppsitione quòd Deus voluerit hanc vocem significare fœminam de viro sumptam, seu ex suppositione, quòd radix primitiva, ex qua derivabatur hæc vox haberet significationem consentaneam Evæ: & similiter de aliis nominibus, quæ Adamus indidit rebus aliis, quæ nomina erant propria earum, non proprietate innata vocabulis, aut rebus ipsis; sed quia ex Divina institutione significabant essentiam, & proprietatem ipsarum rerum.

19. Similiter nomen illud Dei, *Adonai*, quod ipse Deus dixit, *Non indicavi eis*, scilicet antiquis Patriarchis non est proprium Dei proprietate essentiali aut ipsi Deo, aut vocabulo illi, quia illo eodem

Exod. 6.

dem

dem vocabulo potuit significari Creatura in alia rerum peristasi; sed dicitur proprium Dei ex suppositione significationis, quam voluit Deus ipsi annectere: & quia annexuerat jam specialissimam quandam sui ipsius cognitionem. Idem dicendum de illis 72. linguis (consule tamen Pererium) distributis inter illas 72. Familias, à quibus propagatum fuit genus humanum, scilicet Deum infudisse unicuique personæ uniuscujusque Familiæ notitiam, & facultatem specialium vocabulorum, quæ Deus voluit, nec non significationis, quam Deus voluit; ne instar mutorum solis signis manuum se se intelligerent etiam personæ illæ, quæ ejusdem erant Familiæ, donec statuerent certas voces, & ipsarum significationes. *Lib. 16. in Genes. disp. 10.*

20. Adjuti ergo primitivi illi homines ab Authore, & Magistro rationalis naturæ subsidio aliquarum saltem vocum, ipsi posteà, & sui Nepotes potuerunt inducere alias, ex quarum combinatione tum inter se, tum cum aliis vocibus aliarum Familiarum resultavit ingens linguarum copia, quam experimur. Quamobrem primæva illa nomina, & verba significarunt ad placitum *Divinum*, (Angeli enim impares sunt infundendo saltem naturaliter nobis spirituales cognitiones quidquid sit de potestate, quâ funguntur alterandi nostram phantasiam, quâ similes sumus brutis) reliqua verò ad placitum *humanum*.

21. Adverte 2. Vocis significatio non est regulanda per vocem ipsam solam; sed multoties per alias etiam adjunctas, sive antecedentes, sive subsequentes: & hanc ob causam hæ solæ voces, *non est Deus*, sonant atheismum; adjuncta verò hac, *mendax*, faciunt veritatem Catholicam: è converso, *Deus est*, dant sensum verum; adjuncta verò hac, *ignarus*, dant sensum blasphemum; vis ergo energia, & significatio aliquarum vocum plerumque non stat in eis solis, sed in eis, & aliis concurrentibus: unde jure dicitur eruendum esse sensum textuum non solùm ex *textu*, sed etiam ex *contextu*; & jure etiam reprehenduntur illi, qui inter disputandum non sinunt alterum absolvere orationem; sed ubi primùm audiunt quidpiam ipsis asperum, exardescunt, insiliunt, & vociferantur irridentibus aliis phanatico aerem verberanti: nec solùm stat sensus in adjunctis aliis verbis, sed etiam in adjunctis aliis signis distinctis à verbis, sic quamvis hæc verba, *iste est ingeniosus*, aliàs sint laudativa, si tamen ea proferas subridens, aut digitum vel caput utrinque agitans, certè non significant laudem absolutè, & simpliciter; nempe quia sunt multi humani modi loquendi: loquimur enim ore, fron-

te, oculis, capite, manibus, pedibus, digitis, lacrymis, tono, accentu, risu, silentio &c. ergo signa illa cadentia supra verba ore prolata prævalent multoties contra illa, adimuntque significationem, quam aliàs haberent ex sua institutione, ut constat ex ironiis.

22. Adverte 3. Significatio vocum neque stat in solis vocibus adjunctis quoque aliis externis signis editis à loquente: sed stat etiam in aliis circumstantiis humana consuetudine introductis, tametsi fuerint contra priscam institutam significationem illarum vocum: sic qui neque osculatur, neque osculari cogitat alterius manus, citra mendacium dicit, urbanitatis gratiâ: *Osculor tuas manus*. item *Congratulor*: *Condoleo*; tametsi neque lætitiâ, neque dolore afficiatur; quoniam civilis mos utendi his vocabulis urbanitatis tantùm gratiâ, sicut his aliis, *Excellentissimus*, *Serenissimus &c.* prævaluit contra aliàs institutam ipsorum significationem, & facit nè significent hìc & nunc quod aliàs significabant. Idem dicendum de verbis comminatoriis, quibus Parentes terrere solent filios, & famulos sine ulla intentione infligendi plagas illas. Idem de multis, sed non de omnibus promissionibus solius urbanitatis, aut molestiæ vitandæ causâ factis: nec propterea vitiatur humanum commercium, quod mediis verbis habetur: etenim usus locutionum earum est adeò frequens, ut solùm decipiatur qui idioma non capit civile in eis, & similibus circumstantiis usitatum. Quod si patitur humana societas, ipsi homines inflexerunt sibi hoc vulnus.

23. 4. Nec significatio vocum sumitur ex solo abusu jam converso in usum, sed etiam ex circumstantiis adhærentibus personæ loquenti: nam multoties qualitas illa afficiens apertè innuit, volenti intelligere, sensum alium ab eo, quem præseferunt verba: sic Sacerdos ad eas angustias redactus ut nisi clarè, expressè, ac formaliter dicat: *Non audivi tale crimen in Confessione*, & hoc confirmet juramento, & insuper addat se non uti restrictione ulla mentali: si inquam hæc non faciat illicò deveniendum sit in cognitionem, quòd crimen illud audivit in Confessione, potest sine mendacio aut perjurio illa dicere, tametsi crimen verè audierit, intelligendo intra se: *Non audivi cum facultate revelandi*; quoniam licèt illa verba sola, *non audivi*, aliàs significent falsum; complexum tamen ex illis, & ex inviolabilis sigilli obligatione, quâ tenetur ille Sacerdos (in quo complexo verborum, & aliarum circumstantiarum consistit locutio) sufficienter innuit, volenti intelligere, sensum illorum verborum esse hunc disjunctivum, *vel non audivit tale crimen*, *vel ratione*

invio-

inviolabilis sigilli utitur iste aliqua mentali restrictione directa, aut reflexa, qui sensus disjunctivus verus est; quocirca mentalis illa restrictio non est *purè mentalis*, sed sufficienter noscibilis, saltem sub disjunctione ab eo, qui advertere velit circumstantiam, quæ afficit personam loquentem, vi cujus hic non potest rationabiliter dicere, quæ audivit in Confessione.

24. Non ita quando ille, qui interrogat habet jus interrogandi, v. g. Judex, qui legitimè procedit cum Reo; quia tunc hic tenetur respondere juxta significationem ipsam verborum: quocirca si utatur mentali restrictione contra sensum, quem præseferunt verba, illa restrictio erit purè mentalis, & consequenter non erit licita, quia erit mendax; neque quòd Judex sciat desiderium illius accusati, vitandi mortem, torturam, dedecus &c. facit ne sit purè mentalis, & consequenter ne sit illicita responsio illa, *non feci istud*, cum hac mentali restrictione, *ut tibi dicam*; quoniam supponimus non adesse ullam circumstantiam, quæ Reum illum excuset in conscientia à respondendo veritatem Judici procedenti legitimè; ergo desiderium istud nequit prævalere contra obligationem aperiendi veritatem: ergo quòd istud desiderium sit notum Judici non probat huic esse notum aliquid, per quod verba externa rationabiliter constituantur in esse locutionis humanæ aliud significantis ab eo, quod sonat in verbis; cùm verò oppositum accidat in casu Confessarii, ideò est disparitas.

25. 5. Mentitur omnis, qui edit signum aliquod indicativum rei, quam ipse putat falsam, atque ex intentione ut alius rem illam putet esse veram: v. g. qui ex intentione ut alius judicet se habere dolorem de peccatis genuflexus ante Imaginem Christi Domini percuteret pectus, quando nullum prorsùs habet dolorem suorum peccatorum: item qui plangeret ex intentione, ut alius crederet se mœstum, quando internè est hilaris, aut è converso: item qui Davidem, aut Saulem depingeret cucullatos ex intentione, ut alii crederent illos fuisse Monachos: omnes inquam isti mentiuntur, si hæc faciunt non quidem ex reflexa intentione, ut alius decipiatur ex sua ignorantia occasione eorum signorum externorum (quia hoc non tam esset decipere alium, quàm occasionem præbere, ut ille alius à sua ignorantia decipiatur) sed ex directa, absoluta, & immediata intentione, ut alius credat illa. Ratio est: omnis, qui loquitur contra propriam mentem, mentitur: sed omnis, qui edit signum manifestativum rei, quam ipse putat falsam, atque illud

signum edit ex intentione directa, & absoluta, ut alius credat talem rem, loquitur illam contram propriam mentem.

26. Probatur: usu, & experientiâ novimus, non omnem modum humanum loquendi reduci ad sola verba; sed esse multos alios usitatos modos loquendi, ut num. 21. notabamus, qui modi loquendi capaces sunt veritatis, ac falsitatis; ergo oportet assignare aliquem conceptum genericum, aut specificum, in quo omnes illi conveniant: sed non videtur alius magìs idoneus, quàm hìc *edere aliquod signum ex directa, & absoluta intentione, ut alius, vel alii judicent, seu credant rem A. v. g.* ergo omnis qui hoc facit, loquitur locutione inter homines usitata: ergo si ipse putat rem illam esse falsam, loquitur contra mentem; ergo mentitur. Sed Capite proximè sequente magìs explicabimus hoc.

CAPUT II.

De Cognitionum Significatione.

27. QUæstio alia est. An cognitiones, quæ etiam vocari solent conceptus formales, significent ad placitum nonminus quàm voces, & verba: an potius habeant per solam suam essentiam significare objectum, quod semel significant, ita ut cognitio hæc vg. *Homo est animal* in omni, & pro omni casu possibili significet hominem animal, & utriusque identitatem? Censeo non esse prorsus improbabile, actus intellectus, sive cognitiones, sive conceptus formales, quos habemus in hac vita non habere per suam solam essentiam significare objecta, quæ significant. Et probari potest loquendo de prædicta cognitione, ac de hac altera *Paries est albus*, & similiter de reliquis omnibus cognitionibus, quas *modo ordinario* habemus in hac vita, quid quid sit de cognitionibus, quas Angeli, & animæ separatæ à corpore habent: imò quid quid sit de cognitionibus specialissimè infusis per Deum hominibus etiam in hac vita: quia præscindimus ab his omnibus, & duntaxat loquimur de cognitionibus modo habitis ordinario, idest dependenter à sensibus, à quibus supernaturales etiam cognitiones nostræ pendent juxta illam Apostolicam consequentiam. *Ergo Fides ex auditu.* Ad Rom. 10.

28. Nil sine quo existere potuerunt ambo illa judicia interna, & mentalia, est illis essentiale, ut constat: sed judicium illud *homo est animal* potuit existere quin significaret hominem esse animal: & illud alte-

alterum *Paries est albus* potuit existere quin significaret parietem esse album; ergo non est illis essentiale significare hæc. Pr. minor. Esto quod illa verba, seu vocalis enuntiatio *homo est animal*, instituta forent per homines ad significandum parietem esse album, ut institui potuerunt, quia verba significant ad placitum humanum, vel divinum, & sicut defacto illa ex usu, & placito hominum significant hominem esse animal: ita ex eodem usu, & placito potuerunt significare aliud diversum vg. parietem esse album, & hoc intelligeremus tunc, & judicaremus simul ac verba illa audiremus. Esto similiter quod hæ voces *Paries est albus*, institutæ essent, ut institui potuerunt, ad significandum hominem esse animal. In hoc casu judicium mentale sic tendens *homo est animal* non significaret hominem esse animal, sed significaret parietem esse album: & judicium hoc, *Paries est albus* non significaret quod modo, videlicet parietem esse album; sed significaret hominem esse animal.

29. Quoniam mentale illud judicium significaret quod tunc significarent illa verba, *homo est animal*, per quæ exterius manifestaretur illud judicium, atque ad quorum sonitum illud judicium conciperetur: at verba illa ut supponimus, non significarent quod modo significant, nempe hominem esse animal; sed significarent parietem esse album (& idem respectivè de illo altero judicio: *Paries est albus*). ergo mentale illud judicium non significaret mentaliter hominem esse animal, sed parietem esse album. Itaque sicut modo auditis istis vocibus *homo est animal*, illico formamus mente judicium sic tendens *homo est animal*: & per hoc judicium cognoscimus hominem esse animal, quia id est, quod modo significant illæ voces: ita in casu dicto auditis eisdem vocibus formaremus mente judicium ejusdem tendentiæ, & per illud cognosceremus parietem esse album, quia id esset quod in eo casu significarent illæ voces ut ponimus.

30. Explicatur: qui tunc judicaret hominem esse animal, vel explicaret hoc suum judicium his verbis *homo est animal*: vel his. *Paries est albus*. Si primis, ergo malè explicaret suum judicium, quia supponimus illa verba non significatura tunc hominem esse animal, sed parietem esse album; explicare autem judicium de eo quod homo sit animal verbis significantibus parietem esse album, esset mala, & disparata explicatio, sicut esset modò disparata explicatio ejusdem judicii per hæc verba *paries est albus*, quæ modo significant parietem esse album. Immo casu quo ex hominum usu, ac institutione *est* significaret negationem, & *non est* significaret affirmationem ut potuit contingere

sequi-

siquidem ambo verba significant ad placitum hominum, judicium mentis affirmativum explicare per *est* foret mendacium, & negativum explicare hoc verbo, *non est*, foret etiam mendacium; ergo dicendum, quòd in casu dicto internum illud, ac mentale judicium de eo quòd homo sit animal, non debebat explicari, ac manifestari verbis illis, *homo est animal*, sed ers alteris, *paries est albus*, quæ sola verba in casu illo significarent ex hominum placito & usu hominem esse animal; tunc sic: judicium illud internum de eo, quòd homo est animal, aut haberet hunc mentalem modum tendendi *homo est animal*; aut hunc, *paries est albus*: primum dici nequit, tum quia aliàs verba externa, & judicium internum non concordarent, siquidem verba haberent hanc expressionem, seu tendentiam, *paries est albus*, & judicium hanc, *homo est animal*, quæ sunt invicem disparatæ; tum quia de facto verbis significantibus hominem esse animal, non respondet hoc judicium, *paries est albus*, nec verbis significantibus parietem esse album, respondet hoc judicium, *homo est animal*; nempe quia expressio, seu tendentia mentalis, atque vocalis debent univocari, non quidem in omnibus aliis ut patet; sed in modo proferendi, atque enunciandi.

31. Ergo casu quo illa verba, *paries est albus*, instituta forent ad significandum hominem esse animal, judicium illis respondens, & quo sciremus hominem esse animal, non esset hoc, *homo est animal*, sed hoc, *paries est albus*; tum quia si vox *est* foret instituta ad negandum, & vox *non est* ad affirmandum, internum judicium affirmativum non tenderet sic *est*, quia judicio affirmativo non correspondet sine mendacio vox negativa, sed tenderet sic, *non est*, & vice versa; ergo verbis illis, *paries est albus*, significantibus hominem esse animal, judicium illis respondens, quo judicaremus hominem esse animal, non esset hoc, homo est animal, sed hoc, *paries est albus*, quæ erat secunda pars dilemmatis positi num. præcedente; ergo judicium sic tendens, *paries est albus*, significaret tunc, hominem esse animal; sed nunc non significat hoc, ut patet, ergo judicium hoc potest non significare illud, quod nunc significat; ergo non habet per solam suam essentiam significare quod significat.

32. Ubi adverte duo. Non contendimus, quod sit idem numero, ac quoad individuum judicium (quamvis & hoc contendere poteramus, quoniam hoc individuum, & singulare judicium potest existere, sive homines instituerint illas voces, *paries est albus* ad significandum parietem esse album, sive ad significandum aliud quidpiam

siqui-

siquidem hominum placitum, & institutio per accidens prorsùs se habet respectu illius judicii) contenti sumus eo, quod sit idem quoad speciem: nempe unum judicium sic tendens, *paries est albus* posse significare parietem esse album: & aliud judicium solo numero distinctum, atque ejusdem penitùs tendentiæ, nempe *paries est albus* posse significare *hominem esse animal*: adversarii autem erit, hoc posito, probare unum ex eis habere per solam suam essentiam significare parietem esse album; alterum autem habere per suam solam essentiam significare hominem esse animal, alterum est, posito casu, cui insistimus in tota hac quæstione, nimirùm quod ex hominum usu, atque institutione mutata esset significatio earum vocum. *Est; non est. Homo est animal. Paries est albus*, cognosceret quidem intellectus hominem esse animal v. g., & de hoc maneret certus, ac securus: non est quæstio de hoc: difficultatis cardo stat in expressione, seù tendentia judicii, quo id cognosceret. nos dicimus, si illæ voces *paries est albus*, significarent hominem esse animal, judicium, quo intellectus id cognosceret, non fore hoc *homo est animal*, quia hoc significaret parietem esse album, sicut significarent illæ voces *homo est animal*; sed fore hoc. *Paries est albus*, quia hæ forent voces, quibus externè significaretur hominem esse animal.

33. Jam ratio à priori potest esse. In hac mortali vita formamus nostras mentales apprehensiones, judicia, & discursus habentes modum tendendi, sive internum, & spiritualem sonum, ut ita dicamus, exactè respondentem sono materiali, & externo verborum, quæ audimus ab aliis, aut proferimus nos, ut constat experientià, quis enim audiens, aut proferens hæc verba, *homo est animal*, formet hanc mentalem expressionem, seù vocem, seù tendentiam, seù judicium, *paries est albus*, & non potiùs hanc *homo est animal*, habentem eamdem expressionem, sive tendentiam, sive internum sonum, quem habent illa verba? & idem de audiente, sive proferente illa altera verba: *Paries est albus*, quis non habet tunc, si res procedat sine mendacio, & amphibologiis, judicium ejusdem soni, ac tendentiæ, idest *Paries est albus?* Idem de judiciis disjunctivis, conditionalibus, causalibus, quæ habent tendentias, seù modum exprimendi respondentem expressioni vocali externæ, ergo etiam casu, quo ob placitum, & institutionem hominum mutata fuisset significatio eorum verborum itaut illa *paries est albus*, significarent hominem esse animal, audiens, & proferens illa verba formaret judicium ejusdem tendentiæ, ac soni mentalis, nempè formaret hoc judicium *Paries est albus*: sed in eo casu judicium hoc

non

non significaret, quod modo significat, sed significaret hominem esse animal, quia significaret quod verba, quibus respondet, significant (alias mente diceremus unum, & ore aliud, unde continuis mendaciis, & confusionibus scaterent humana colloquia etiam Sanctorum), ponimus que verba illa significare hominem esse animal; ergo judicium hoc in casu illo non significaret, quod modo significat; ergo non est ipsi essentiale significare, quod significat: in nullo quippe casu possibili potest res ulla carere eo, quod sibi est absolutè essentiale.

34. Cumque idem argumentum possit fieri super omni cognitione sive apprehensiva, sive judicativa, sive discursiva, quam ordinario modo habemus in hac vita, palam fit omnem nostram cognitionem per se ab intrinseco esse capacem significandi aliud omnino distinctum ab eo, quod modo significat; ubi jam vides rationem totam stare in eo, quod pro hoc misero statu non cognoscimus nisi dependenter à phantasmatibus, seù speciebus, seù signis illapsis animæ nostræ per sensus; nam de omni nostra cognitione verificatur respectivè, quod
Act. 8. de cognitionibus fidei docet Paulus loco citato: *quomodo credent ei, quem non audierunt!* Item *ergo fides ex auditu.* Item quod Philippo quærenti. *Putas ne intelligis, quæ legis,* respondit bonus ille Æthiops, *quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi*, ergo si mutaretur, ut mutari potuit, significatio verborum, aut aliorum signorum, quæ illabuntur animæ per sensus, mutaretur etiam significatio eorum actuum internorum, quos modo concipit anima nostra ad præsentiam eorum verborum, aut signorum.

§. II.

35. Obii 1. Iudicia essentialiter vera, qualia sunt judicia fidei, & multa judicia naturalia v. g. existit Deus, quodlibet est, vel non est, & reliqua principia metaphysicè evidentia. Item judicia essentialiter falsa, v.g. *Non est Deus*: utraque inquam judicia essentialiter habent enunciare, quod enunciant; alias prima possent esse falsa, & secunda possent esse vera: & consequenter posset esse falsum hoc judicium, *quodlibet est, vel non est*, & hoc, *Deus existit*: nec non posset esse verum hoc *Deus non existit*: ergo aliqua saltem judicia habent per suam essentiam significare, quod significant. Distinguo antecedens, essentialiter *absolutè* vera, aut essentialiter absolute falsa, nego suppositum, quia in hoc statu mortali nulla id generis habemus juxta ordinariam providentiam, juxta quam nulla habent essentiali-

tialiter significare, quod significant: & ex significatione pendet etiam, quod sint vera, aut falsa; essentialiter vera, aut essentialiter falsa *conditionatè* sub conditione, quod significent illud, quod significant, concedo antecedens: & similiter distincta probatione, nego consequentiam.

36. Explicatur: quemadmodum vocalis hæc propositio *Existit Deus*, utpotè una ex creaturis, essentialiter connectitur cum Deo, & consequenter cum sua veritate, & consequenter est essentialiter vera: non quidem absolutè, sed tantùm conditionatè ex suppositione nimirùm, quod significet affirmativè existentiam Dei, quæ tamen suppositio est ei accidentalis, quia non ex sua essentia, sed ex hominum placito significat existentiam Dei: unde ista eadem propositio vocalis potuit esse essentialiter falsa, si nimirùm homines instituissent voces illas, ut potuerunt ad negandum existentiam Dei, & potuit esse contingenter vera, si homines instituissent illas voces ad affirmandum solem splendere in nostro Emispherio (idem, ac eodem modo dic de principiis evidentibus vocalibus, sive ore prolatis): item quemadmodum vocalis hæc propositio: *Non est Deus*, est essentialiter falsa non quidem absolutè, sed ex suppositione quod sit negativa Dei, quæ suppositio est ipsi accidentalis: unde hæc eadem vocalis propositio *Non est Deus*, potuit esse essentialiter vera, si nimirum homines instituissent illas voces ad significandum affirmativè existentiam Dei, ut potuerunt instituisse: quemadmodum inquam, res ita evenit in propositionibus vocalibus.

37. Ita hoc mentale judicium *Deus existit*, est essentialiter verum, & hoc alterum *Deus non existit*, est essentialiter falsum *ex suppositione*, quod primum significet affirmativè, & secundum negativè existentiam, hæc autem suppositio est accidentalis eis vocibus, & verbis intellectualibus: hæc debent significare idem, quod verba externa, per quæ manifestantur aliis, ne contingat, quod unum dicat intellectus intra se, & aliud proferat lingua: cumque verba utraque externa potuerint permutasse significationem, quam certe ex mero usu, & institutione hominum habent, inde est, quod etiam voces illæ, & verba interna intellectualia potuerunt permutasse significationem; ergo quod una significent affirmative, & altera negative existentiam Dei, est illis accidentale. Idem dico de principiis evidentibus v.g. *quodlibet est, vel non est &c.* sunt utique essentialiter vera *ex suppositione*, quod significent id ipsum, quo modo significant; sed hæc suppositio est ipsis accidentalis; unde sicut hæc vocalis propositio *bis tria*

sunt sex, *quodlibet est*, *vel non est*, & similis quævis potuit esse falsa, imo necessario falsa, si voces illæ fuissent per homines institutæ ad aliud significandum; ita propositio mentalis ipsis correspondens quoad modum tendendi, seu sonandi mentaliter.

38. Quod attinet ad mentales propositiones de Fide, ut *Verbum caro factum est*, & reliquas omnes, unum est extra controversiam, nimirùm quòd absolutè loquendo omnes illæ sunt essentialiter veræ, ac infallibiles, sicut etiam sunt propositiones vocales illis respondentes, & quibus confitemur, ac protestamur ore quod corde credimus; *corde enim creditur ad justitiam*; *ore autem confessio fit ad salutem*, juxta Apostolum. Cæterùm quòd hæc infallibilitas, seu essentialis determinatio ad veritatem (de qua infallibilitate ambigere non licet) identificetur adæquatè cum solo actu interno specificativè sumpto, ita ut in omni casu possibili, in quo intellectus habeat dictum judicium, illud sit actus Fidei, est quid merè speculativum, & non videtur verum: nam certè casu quo Verbum non incarnasset, ut potuit; vel Deus incarnationem non revelasset, ut etiam potuit; poterat intellectus concipere hoc judicium, *Verbum caro factum est*: & certè tunc non esset actus Fidei Divinæ.

Ad Rom. 10.

39. Igitur quemadmodùm prædictum judicium, si vocale sit, non habet per solam suam essentiam esse verum, aut pendere ab habitu Fidei, aut inniti revelationi Dei; sed solùm connectitur cum his *conditionatè* sub conditione, quòd voces illæ ex hominum placito significent id, quod est Incarnatio Verbi, & non aliud diversum: ita judicium dictum, *Verbum caro factum est*, non habet per solam suam essentiam esse verum, certum, infallibile, aut pendere ex habitu Fidei, aut inniti revelationi Dei; sed tantùm est connexum cum his omnibus *conditionatè* sub conditione, quòd significet mentaliter Incarnationem Verbi, & non aliud diversum (& in hoc sensu intelligenda sunt quæ de infallibilitate actuum Fidei docet Theologia;) cùmque illa conditio sit ipsi accidentalis, atque variabilis juxta variationem significationis verborum externorum, quibus respondere debent significationes verborum internorum intellectus; idcircò judicium illud secundùm se præcisè inspectum non habet ullum ex nuper insinuatis capitibus infallibilitatis: unde fit, quòd sicut judicia vocalia secundùm se inspecta, æqualia sunt capacitate veritatis, ac falsitatis, subeunt unam, vel alteram contingenter, aut necessariò conditionatè sub conditione, quòd ex placito hominum significent unum, & non aliud: ita judicia inter-

na,

na, quorum unum absolutè, ac simpliciter est Fidei, & alterum absolutè, ac simpliciter est hæreticum; ubi ne confundas, ut jam monuimus, *judicare rem*, & *judicare per judicium talis determinatæ tendentiæ*: illud potest esse absolutè infallibile; hoc potest esse absolutè falsum.

40. Objicies 2. Amor, (& similiter de reliquis actibus voluntatis) habet per solam suam essentiam esse amorem illius objecti, cujus est amor; ergo cognitiones habent quoque ex sola sua essentia esse cognitiones illorum objectorum, quorum sunt cognitiones: nego consequentiam: cognitiones namque cùm sint expressiones, seu significationes, seu verba, quibus intellectus loquitur intra se illud idem quod ore loquimur ad extra, oportet, quòd habeant tendentiam, sive sonum internum consentaneum externo sono, & significationi verborum, quibus manifestantur; aliàs intercedet mendacium, vel disparata expressio in nostris omnibus locutionibus; ergo si mutatur significatio verborum externorum retinentium eundem sonum, seu tendentiam vocalem, oportet, quòd mutetur significatio verborum internorum, hoc est, cognitionum retinentium eundem sonum, sive tendentiam mentalem: actus verò voluntatis non sunt expressiones, aut imagines, aut significationes suorum objectorum, (aliàs forent capaces veritatis, ac falsitatis formalis, quod esset confundere actus voluntatis cum actibus intellectus) sed sunt inclinatio, seu aversio, prosecutio, seu fuga respectu illorum; ergo non est necesse, quòd habeant tendentiam, aut significationem consonam tendentiæ, aut significationi verborum; ergo est dispar ratio inter actus intellectus, & actus voluntatis quoad rem præsentem.

41. Verum est, quòd actus voluntatis solemus explicare eodem verborum sono, quo enunciationes mentales, & vocales; dicere enim solemus: *Volo A. quia est bonum*, *Nolo B. quia est malum*: sed hoc facimus 1. ut mutuò intelligamur; 2. quando reflexè affirmamus, aut explicamus mente nostros actus voluntatis, sed non quia actus ipsi voluntatis formaliter in se ipsis habeant ejusmodi sonum, sive tendentiam, sive expressionem: aliàs formaliter in se ipsis forent affirmationes, aut negationes non minùs quàm actus intellectus, & non minùs veri, aut falsi formaliter, quocirca nupera volitio esset formaliter vera quando A. esset bonum, & formaliter falsa quando A. non esset bonum, quandoquidem non minùs quàm actus intellectus enunciaret A. esse bonum. Hinc fit, quòd si hæc vox, *Petrus*, instituta esset, ut potuit, ad significandum Deum, & hæc

C 2 vox

vox, *Deus*, ad significandum Petrum, ut etiam potuit institui, tunc cognitio, quam haberemus circa Deum, esset hæc, *Petrus est amabilis super omnia*, & amor Petri tunc, idest objecti significati per eam cognitionem, *Petrus*, esset amor Dei, & è converso.

42. Explicatur. Esto hominem, qui tunc vocatur *Petrus*, vocatum fuisse Joannem; tunc amor Petri esset amor Joannis; non quia amor, qui nunc esset Petri, mutaret objectum; sed quia amor debet esse filius objecti, quod proponitur per cognitionem præviam: cùmque cognitio tunc propria amori personæ illius esset hæc, *Ioannes*, sicut modò est hæc *Petrus*, ideo amor ille tunc esset Joannis, non autem Petri, idest, esset amor objecti signficati per illam cognitionem *Ioannes*, non verò per hanc *Petrus*, quod tamen objectum est unum, & idem. Hoc dicimus in præsenti: & ratio est amor, odium, volitio, nolitio, complacentia, displicentia, & reliqui actus voluntatis dumtaxat habent ex sua essentia esse amorem v.g. illius objecti, quod animæ obversatur per cognitionem præviam: at sive cognitio hæc præivia habeat hunc mentalem sonum, hanc tendentiam, sive expressionem *Deus*, sive hanc *Petrus*, eò quod mutata fuerit significatio vocum, & consequenter significatio cognitionum subsistit, quod objectum est idem: quoniam mutatio non stat in objectis, sed in significatione vocali, ac mentali eorumdem: ergò amor v. g. erit semper objecti ejusdem, sive prævia cognitio habeat unum modum tendendi sive alium. Hoc autem non contingit cognitionibus collatis cum verbis externis, nam illæ habent eumdem modum tendendi, sonandi, seù exprimendi, quem habent externa verba: & solum est differentia, quod illæ sunt actus spirituales; hæ verò materiales, ac externi.

43. Ut cætera solvas, adverte 1. Dicimus verba intellectualia, idest cognitiones, quas habemus in hac vita significare ad placitum hominum; non quidem immediate ac directe, sed mediate ac indirecte, quatenùs naturaliter significāt iuxta significationem vocum externarum, quæ substituuntur pro illis, & per quas illæ manifestantur: cumque harum vocum significatio pendeat ex placito, usuque hominum, ideo mediate, ac indirecte pendet ex placito eodem significatio vocum, & verborum internorum, idest cognitionum. 2. Cum animæ separatæ à corporibus, & Angeli, & longe melius Deus ipse, non forment suas cognitiones dependenter à signis externis ingredientibus per organa corporis, quod non habent, id circo necesse non est, quod illæ cognitiones habeant eumdem modum tendendi, seù mentaliter

liter sonandi, quem habent illa signa externa, quæ significant ad placitum; ergo non est necesse, quod mutata tendentia, sive significatione horum signorum mutetur aut mentalis sonus, aut significatio illarum cognitionum; ergo ratio cui institimus dicentes cognitiones, quas modo habemus posse mutare significationem suorum objectorum, nequit inservire probando idem de cognitionibus, quas habent animæ separatæ, Angeli, ac Deus. 3. Casu quo homo esset cæcus, surdus, omnibusque sensibus externis captus, ita ut per nullum illaberetur animæ illi signum ullum objectorum cognoscendorum, nescimus quales cognitiones formaret, & an Deus illi succurreret sicut animæ separatæ in ordine ad cognitiones formandas, nam anima illa vere esset quasi separata à corpore in ordine ad cognoscendum, quando quidem ponitur nullum suscepturam subsidium ab organis corporis.

44. Adverte 4. Si inter duos privatim conveniret, quod hæc vox *Non* significaret affirmationem, verum est, quod unus ex illis audiens illam vocem non formaret judicium hujus tendentiæ, sive soni mentalis *Non est*, sed potius contradictorium: hoc autem nasceretur ex privata illa conventione, cui quoad illas duas personas cederet generale hominum placitum: locutio quippe illa staret in complexo ex illa voce, & conventione illa privata, unde tunc dicere *Non* esset revera dicere *est*: in casu autem, quem produximus probaturi conclusionem, non esset privata, sed generalis hominum voluntas; quod illæ voces *paries est albus*, significarent hominem esse animal, & quod hæ alteræ *homo est animal*, significarent parietem esse album. 5. Verum est, quod actuale, absolutum, formale, ac immediatum exercitium significandi rem A v. g., per solam suam essentiam habet illam significare, ne abeamus in infinitum: cæterum sicut actuale formale, ac immediatum, & absolutum exercitium significandi *verbaliter* Petrum non est hæc sola vox *Petrus*, quia hæc potuit institui ad significandum verbaliter papyrum, vel Deum, vel aliud quidpiam; sed est complexum ex hac voce, & voluntate efficace hominum de eo, quod illa vox significet verbaliter Petrum; ita exercitium actuale absolutum, formale, & immediatum significandi *mentaliter* eumdem Petrum v. g. non stat adæquate in sola hac cognitione sic tendente *Petrus*, nam certè aliam habebit tendentiam, seu mentalem sonum cognitio circa eamdem personam, quam formabunt homines assueti alius idiomatis, in quo vox alia valde diversa significet Petrum: stat igitur prædictum exercitium in complexo ex illa cognitione, & ex significatione, ac tendentia illorum verborum, quorum significationi,

ac so-

ac sono externo aptantur nostræ cognitiones; sed complexum non identificatur adæquate cum nostra cognitione, ut patet; ergo prædictum exercitium non identificatur adæquate cum nostris cognitionibus. Pleraque argumenta contraria retorquenda, & explicanda sunt per ipsa verba externa, quorum significatio sine dubio est ad placitum hominum, & consequenter est mutabilis, si non consequenter ad institutionem; at saltem antecedenter.

45. Adverte 6. Hucusque diximus non esse essentiale actibus intellectus, quos in hac vita ordinariè habemus significare objectum, quod hic, & nunc significant, quod vero attinet ad alias eorumdem proprietates, oportet distinguere inter illas, quæ nec directe, nec indirecte, nec immediate, nec mediate pendent ex hominum voluntate, atque illas, quæ mediate saltem, ac indirecte pendent ex illa: primæ dicendæ sunt essentiales actibus intellectus; secus secundæ. Explicatur hoc sicut reliqua exemplo verborum, & vocum exteriorum, quibus respondent verba, seu voces interiores prolatæ ab intellectu, tametsi pendeat ex hominum placito, quod verba hæc, seu voces exteriores *Homo est*. *Homo non est*, sint affirmationes, aut negationes, sint assensus, aut dissensus externi, eo quod potuerint instituere vocem *est* ad negandum, & vocem *non est* ad affirmandum; item quamvis ex eorumdem placito pendeat proferre, ac non proferre tales, aut tales voces, verùm tamen quod vox sit vox, quod acuta sit acuta, quod gravis sit gravis, non pendet ex humano arbitrio, sed est essentiale voci, quæ semel profertur, quæ semel est acuta &c.

46. Similiter de vocibus, seu verbis mentis, quæ sunt cognitiones nostræ. Quod hæc interna judicia *Homo est*. *Homo non est*, sint affirmationes, aut negationes, sint assensus, aut dissensus intellectuales, sint approbatio, aut reprobatio mentalis, & reliqua, quæ hinc sequuntur, pendet mediate, atque indirecte ex hominum placito, unde non est illis adæquate intrinsecum, & essentiale: si enim voces externæ *homo est*, institutæ fuissent ad negandum, judicium internum similiter tendens, ac ipsis correspondens, non esset affirmatio, aut assensus, sed negatio, & dissensus, & non significaretur (extrinsice utique) a veritate sui objecti, sed a falsitate, & hanc non verò illam haberet ut objectum formale, quia actus intellectus inspecti secundùm solã suam entitatem non habent essentialiter respicere unum objectum formale, quam aliud, sicut neque voces exteriores; sed solùm reduplicative ut affirmationes, aut negationes, ac ex suppositione, quod affirmationes v. g. sint. Idem respective
dici-

dicimus, si voces illæ, *homo non est*, institutæ fuissent ad affirmandum, quoniam tunc etiam judicium internum ipsis respondens, esset hoc similiter sonans, *homo non est*, & hoc judicium foret affirmatio intellectualis, assensus, & approbatio mentalis sui objecti; quocirca licet de facto judicium hoc sit negativum, eò quia habeat negationem præpositam copulæ, & omne tale judicium est negativum juxta præsentem institutionem hominum; hoc tamen non est illi essentiale inspecto secundùm solam suam entitatem, & pro omni casu possibili; ubi facillimam æquivocationem cave; cùm enim ex una parte loquamur utentes vocibus, in significatione, quam de facto habent, & cujus assueti sumus ab infantia: & ex alia pronunciemus de ipsis, atque de cognitionibus, quæ ipsis respondet contrariam significationem, quâ donari potuissent ab hominibus in alia providentia, facilem ingressum habebunt parallogismi, ac æquivocationes, ni frequenter distinguas inter id, quod de facto contingit, & id quod semper ac necessariò in omni possibili providentia contingere debet, eò quòd sit essentiale vocibus externis, atque internis.

47. Cæterùm quòd prædicta judicia sint actus intellectus, sint actus spirituales, vitales, clari, obscuri, intuitivi, abstractivi, & similia, est ipsis respectivè penitùs intrinsecum, & essentiale, & nullo prorsùs modo pendens ex hominum placito, supposito, quòd semel concipiantur ab intellectu, ut modò supponimus ex Philosophia Animastica: quòd autem sint determinati, aut disjunctivi, conditionales, aut absoluti, aut modales, universales, aut particulares, aut singulares, aut contrarii, aut contradictorii, aut æquipollentes, pendet quoque mediatè, ac indirectè ex hominum placito, ut fateri debemus de judiciis externis, & vocalibus habentibus respectivè has proprietates; si enim notam illam disjunctionis *vel* instituissent homines ut potuerunt, ad significandum hypothesim, & vocem illam *si*, quæ est character conditionalitatis instituissent ad significandum disjunctivum, & signum illud, *omnis*, ad significandum unum tantùm, & pronomen illud, *Hic*, ad significandum cuncta: in his casibus possibilibus sine dubio hæc propositio vocalis, seu mentalis, *Petrus existit*, *vel non existit*, esset conditionalis: & hæc vocalis, seu mentalis, *si Petrus existit est homo*, esset disjunctiva: & hæc, *omnis homo currit*, esset singularis &c. modus tendendi per *vel*, per *si* &c. esset idem quoad entitatem, hoc est, perseveraret idem *vel*, idem *si*: cæterùm illud *vel* intellectuale esset quod modò est ac significet *si* intellectuale.

§. III.

§. III.

48. Ex hucusque dictis inferuntur quatuor. 1. Sicut non omnis externa vox est relatio transcendentalis sui ipsius ad objectum, quod de facto significat: quia hæc eadem vox, *chimæra*, potuit institui ad significandum hominem, & hæc eadem, *homo*, ad significandum chimæram; unde fit, quòd neque illa habet per suam solam essentiam, quòd semper suum objectum sit impossibile; neque hæc habet per solam suam essentiam, quòd semper suum objectum sit homo, in quo staret relatio transcendentalis ad suum objectum: ita propter eandem rationem descendentem ex hactenùs dictis, non omnis cognitio humana ex istis ordinariis, quæ utique est verbum, seu vox interna prolata per intellectum, est relatio transcendentalis sui ipsius ad objectum, quod de facto habet; quia hæc cognitio, seu intellectualis vox, *chimæra*, significaret hominem casu, quo vox externa illum significaret externè: & hæc mentalis vox, *homo*, significaret mentaliter chimæram, casu, quo externa vox, *homo*, externè significaret chimæram; ergo neutra habet per solam suammet essentiam, quòd semper sit objectum suum id quod est de facto; sed in hoc stat, quòd non sit relatio transcendentalis sui ad objectum, quod habet de facto; ergo.

49. Secundum: quemadmodum non est absurdum quod dentur voces seu verba externa nil significantia: vg. *Blitri scindapsus*, & quæ fingi possint ab otiosis; ita absurdum non est quod otiosæ ac frivolæ dentur cognitiones nullum habentes objectum, v.g. hujus ejusdem tendentiæ *Blitri*, cognitio, seu vox intellectualis, hujus ejusdem soni *scindapsus* verbum internum sive cognitio: intellectus quippe non minus quam, potentia locutiva est capax prorumpendi mentaliter in voces, seu verba seu sonos, seu tendentias frivolas, otiosas, aut nugatorias, unde si quæsieris, quid cognoscit intellectus per talem cognitionem? Reponemus: quid dicit per hanc vocem *Blitri?* quid per hanc *scindapsus?* nil dicit hic, & nil cognoscit ibi, quia utrobique otiatur utravis potentia, nempe locutiva, & cognoscitiva, si dixeris, omnis cognitio alicujus rei debet esse cognitio, quia est imago, seu repræsentatio sui objecti, & possessio ejusdem, & addideris multa, quæ vulgo jactantur de cognitionibus; in primis sicut hæc sunt falsa de vocibus, ac verbis externis, ita falsa sunt si dicantur in sensu prorsus universali, & nullam penitus patiente exceptionem de verbis, sive voci-

vocibus intellectualibus: nam certe quæ respondent quoad sonum, atque modum tendendi illis vocibus externis non significativis, nullius rei sunt significativæ: cognitio sic tendens *Blitri*, cognitio sic sonans mentaliter *scindapsus* cujus rei sunt imago, repræsentatio, seu possessio? deinde ista omnia quæ vulgò jactantur, & merito de cognitionibus, sunt vera de cognitionibus rationabiliter habitis ac juxta communem usum hominum; non verò de omni prorsus cognitione etiam fatua, otiosa, & quæ sit merum exercitium potentiæ cognoscitivæ. Profecto quæcumque hic obieceris retorquentur facile in exercitiis potentiæ locutivæ, quæ nil penitus significant.

50. Tertium, quod infertur est resolutio famosæ illius quæstionis, an scilicet propositio possit transire de vera in falsam, & vice versa, id est, an hæc propositio, vg. *Petrus nunc vivit* prolata hodie quando Petrus vivit, & durans usque ad crastinam diem inclusivè possit cras esse falsa. Cardinalis ratio Authorum negantium possibilitatem hujus transitus est, quod dicta propositio mentalis semper debet significare mentaliter id quod semel significat, eo quia essentiale est omni actui intellectus significare, quod semel significavit: cumque illud *nunc vivit* non significet diem crastinam, sed hodiernam, ideo propositio illa si duret usque ad diem crastinam, cras etiam significabit Petrum vivere hodie: sed hoc est verum, tametsi cras moriatur Petrus; ergo cras etiam erit vera hæc propositio Petrus nunc vivit, tametsi cras moriatur Petrus.

51. Hic tamen discursus non valet, nisi supposito, esse actibus intellectus essentiale repræsentare, ac significare quod semel significant: quod si suppositum hoc falsum sit, poterit propositio mentalis transire absolutè de vera in falsam: cumque hactenus haud improbabiliter dixerimus suppositum illud esse falsum, idcirco haud improbabile est propositionem mentalem posse transire de vera in falsam, & vice versa. Igitur cum voces, & verba & internæ locutiones intellectus debeant correspondere quo ad modum tendendi, & quo ad rem significatam, vocibus & verbis externis, ne contingat quod potentia locutiva dicat unum, & potentia intellectiva dicat aliud: cumque illæ voces externæ *nunc vivit* prolatæ hodie significent, ex hominum usu, ac institutione diem hodiernam, sonantes vero cras significent diem crastinam, idcirco mentalis vox intellectus seu verbum mentis correspondens illis vocibus hodiernis significat etiam diem hodiernam, & correspondens illis vocibus sonantibus cras significat diem crastinam: ergo mentalis ea propositio *Petrus nunc vivit* durans usque

ad crastinam diem, significaret cras Petrum tunc, id est cras, vivere; sed fieri potest quod cras jam non vivat, sed moriatur ergo fieri potest quod hæc propositio hodie vera, cras sit falsa: ergo non solum propositio vocalis, sed etiam mentalis, & quidem propter rationem eamdem, transeat de vera in falsam, aut vice versa.

52. Quartum, quod infertur est lux aliqua, donec res magis explicetur in Philosophia animastica, circa modum, quo cognoscimus apprehendentes, & discurrentes in hoc misero statu mortali. Duplicem modum cognoscendi habemus: unum *purè imaginativum* oriundum ex phantasia, qui sane est vastus, materialis, incultus & quasi terreus scilicet (& nonnunquam multo minor) quem habent multa bruta: elephas enim, simia, vulpes, & canis videntur timere, dubitare suspicari tendere insidias, & mira quædam facere, quorum nullum est rationis sed phantasiæ opus, quo phantasia, sive imaginatio quo vividior fuerit, eò sagaciora facit illa bruta; hoc modo cognoscendi fruuntur pueri ante usum rationis, & phrenetici, & stolidi, & ebrii, & nos omnes inter dormiendum: somniamur quippe, cognoscimus, amamus, dolemus, appetimus, resistimus, volumus dormientes; sed hæc omnia proficiscuntur ex phantasia sola plerumque, & hac de causa non sunt actus rationales, sed affines actibus brutorum, quæ organis phantasiæ melius dispositis fruuntur.

53. Alterum *verè rationalem*, quamvis redolentem semper miseriam incarceratæ animæ; hic nascitur immediatè ex intellectu quando expeditus, & compos sui est; & hoc fruuntur animæ separatæ à corporibus: hic modus cognoscendi purus, rationalis, atque spiritualis pendens quidem in nobis à corpore, & à phantasia, sed in se ipso distinctus ab omni fece materiæ, est multiplex: interdum enim cognoscimus quasi attoniti neque affirmantes, neque negantes, nec adhuc dubitantes, sed quasi ore aperto contemplantes aliquid, & ibi hærentes; & vocatur *simplex apprehensio*; interdum conferimus, combinamus, comparamus mente unum cum alio; explorandi ergo conveniant necne invicem; & hæc vocatur *comparatio simplex*: interdum proferimus mente sententiam pro, vel contra eorumdem convenientiam, vel disconvenientiam; & vocatur *judicium*: interdum hæremus suspensi, non audentes pronunciare sententiam eò quia pro neutra parte detegimus fundamentum sufficiens; & vocatur *dubium negativum*: interdum hæremus, quia pro utraque parte deprehendimus æqualia fundamenta; & vocatur *dubium positivum*: interdum denique ex uno colligimus, seu inferimus aliud; & vocatur

catur *discursus*: quod totum explicari potest exemplo Fabri mechanici assumentis ligna, lapides, ferra &c. comparantis unum cum alio, & æstimantis conveniant nec ne, repellentis una, conjungentis alia, & super illa ædificantis.

54. Igitur quemadmodùm per potentiam locutivam compingimus nostra reciproca colloquia ex variis discursibus, & hos ex variis propositionibus vocalibus modò affirmativis, modò negativis; & has ex variis vocabulis jam repudiantes una ut inepta, vel minùs apta, jam eligentes alia ut magis idonea, juxta significationem, quam habent ex hominum institutione: ita quando per potentiam intellectivam ratiocinamur nobiscum ad intra, compingimus totam nostram meditationem, & internum colloquium variis discursibus, & hos ex variis judiciis, & hæc ex variis apprehensionibus, quæ sunt quasi vocabula, voces, & verba intellectus, quandoque repudiantes unas cognitiones (non quidem signatè, ac reflexè semper, sed vel signatè, vel exercitè) ut ineptas ad rem præsentem, quandoque indagantes alias ut idoneas, juxta proportionem, quam in sua significatione, atque modo tendendi intellectuali habent cum significatione, atque modo tendendi materiali vocum: cùmque hæc vocum significatio potuerit mutari, & consequenter non sit essentialis ipsis vocibus, ideò significatio quoque earum vocum intellectualium, quibus nostros intellectuales discursus fabricamus, potuit etiam mutari; ergo non est illis essentialis.

55. Sic meditantes, & taciti apud nos ratiocinantes circa Mysterium Incarnationis v. g. utimur his cognitionibus ad formandum nostros discursus: *Verbi Personalitas*, *Natura Divina*, *Humanitas*, *Unio*; non verò his: *Apogæum*, *Perigæum*, *Iupiter*, *Satelles primus*, *Satelles secundus*; nempe quia illæ primæ cognitiones, secùs hæ secundæ respondent huic externæ propositioni: *Verbum caro factum est*; quòd si vocum earumdem significatio fuisset mutata, & & hæc vox *Apogæum* significaret Unionem, & hoc *Iupiter* significaret Verbum, ut potuit contingere: tunc meditantes apud nos, & discurrentes purè intellectualiter circa Mysterium Incarnationis, uteremur his cognitionibus, Apogæum, Jupiter &c. & non illis, *Verbum*, *Unio*; quia tunc primæ essent pertinentes, & hæ secundæ impertinentes, non minùs, quàm de facto sunt impertinentes illæ primæ: est itaque intimum, & essentiale propositionibus vocalibus, non minùs, quàm mentalibus constare eis terminis, quibus constant, unde vocalis hæc propositio, *Petrus movetur*, non esset ea-

 dem,

dem, si in loco illius vocis, *Petrus*, sufficeretur hæc alia, *saxum*; est verò contingens, & accidentale propositionibus mentalibus (nempe his vulgaribus, quas ordinariè habemus, ut monui) non minùs, quàm vocalibus quòd habeant cum sensum, significationem, ac objectum, quod modò habent; quia hæc omnia mutarentur mutato sensu, significatione, ac objecto propositionum vocalium, quibus respondent, quamvis non mutarentur entitates ipsæ cognitionum, sicut nec mutarentur entitates ipsæ vocum.

56. His non obstantibus, quæ in toto hoc capite diximus, cùm opinio contraria docens conceptus formales, id est, cognitiones habere per solam suammet essentiam significare id, quod significant, & non significare id, quod non significant, sit longè frequentior; hac de causa multoties loquemur, præsertim Disp. III. juxta illam, supponentes illam veram esse; & hac etiam de causa non diximus supra, rem hanc esse veram; sed non esse prorsùs improbabilem.

CAPUT III.

Quid sit Propositio Vocalis, id est, Humana Locutio.

57. NOn suscipimus explicandam locutionem Divinam, quæ vocatur *ad intra*, nempe quâ æternus Pater loquitur
Ps. 109. ad Filium; *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*: item:
Ps. 29. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu*: & quâ ad Spiritum Sanctum, de quo inquit Christus Dominus: *Quæcumque audiet, lo-*
Ioan. 16. *quetur*; ad Theologos enim spectat hæc explicare: nec locutionem, quâ Deus loquitur ad extra cum hominibus in secreta cordis schola:
Ose. 2. *Ducam eam ad solitudinem, & loquar ad cor ejus*: nec locutionem Angelicam, quia Angeli etiam mutuò colloquuntur, ut constat ex
1. ad Corint. 13. Paulo: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum*; nec non ex Zacharia, qui audivit unum Angelum dicentem alteri: *Curre, lo-*
Zach. 2. *quere ad puerum istum*: nec demùm propositionem humanam, quæ non sit locutio, eò quia proferatur ab homine absque omni advertentia: solùm igitur disputamus modò propositionem vocalem, quâ externè aliquid affirmamus, aut negamus verbis, aut aliis consuetis signis: & quæ mereatur nomen humanæ locutionis.

58. Locutio igitur humana, est, ut diximus Cap. I. *Productio signi manifestativi rei ex rationali intentione directa, & absoluta, ut alius judicet, seu credat rem illam, vel aliam*; in primis est *Productio*,

ctio, quia loqui est actus vitalis; non enim loquuntur saxa, vel cadavera præcisè ut talia; de ratione autem actus ut talis, præsertim creati est, quòd sit actio, seu productio: & quanquam silentio ipso interdùm loquamur, ideò est, quia voluntatem habemus illius silentii in illis circumstantiis, quo silentio significare volumus aliquid, ut solet evenire in contractu matrimoniali; ergo semper intervenit productio aliqua. Debet insuper esse *signi manifestativi rei*; quia humana locutio sufficitur in locum internarum nostrarum cogitationum, ad manifestandum aliis rem aliquam; manifestandum inquam, vel *quoad efficaciam*, si res illa nesciebatur: : vel saltem *quoad sufficientiam*, quatenùs locutio ex se apta nata est ad manifestandum rem illam; etenim secreta nostri cordis neque Angeli ipsi certò penetrant nisi Deus revelet, quia scriptum est: *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum*; ergo ad hoc ut Angeli, & multò meliùs alii homines noscant, quæ nos taciti cogitamus, opus est signo aliquo manifestativo illius rei. 3.Reg.c.8

59. Dicitur *ex rationali intentione*; non quia intentio illa sit semper præcedens, sed quia debet nasci ex potentia rationali; aliàs cùm bruta non raró edant signa manifestativa suæ mœstitiæ, vel alacritatis, dici possent *loqui*: absit, quia non operantur ex cognitione ulla rationali adhuc imperfecta, ex qua operantur homines, quando propriè, ac simpliciter loquuntur; sed operantur ex actu phantasiæ simili eis, quos inter dormiendum habemus plerumque: Ebrii autem, Infantes, Amentes, & similes, licèt non habeant intentionem, quæ sit actus rationis plenus, aut semiplenus quantùm sufficit ad peccandum; loquuntur tamen, quia edunt signa significativa rerum ex intentione utcumque rationali; non enim consistit hoc in indivisibili; quòd si hæ Personæ nulla prorsùs fungantur operatione rationis, non possunt dici loqui, sed voces illas edere ex consuetudine instar brutorum: dicitur *directa*, & *absoluta* propter exceptionem datam Cap. I. num. 25.

60. Denique *Intentio debet esse ut alius judicet, seu credat rem illam*. Ob hanc rationem non mentiuntur Poetæ Catholici, licèt ex intentione ut alii intelligant, seu sciant tales, & tales fabulas concinnent versus significantes illas; quia non loquuntur, sed materialiter recitant fabulas; non enim habent intentionem, ut alii intelligant res illas ut veras, sed dumtaxat habent intentionem lenocinandi auribus, & placendi ingenio; ergo castigatè loquendo illi pronunciant quidem, sed non loquuntur res illas contra mentem, & consequenter non mentiuntur. 61.

61. Hinc 1. qui consulit suum Confessarium, & ipsi aperit hæresim, in quam incidit, loquitur ei purè materialiter hæresim suam, hoc est, loquitur res illas non ex intentione ut Confessarius judicet res illas esse veras; sed esse verum, se judicare res illas veras esse: unde in ea consultatione, quam rationabiliter adhibet ut instruatur, non committit novam hæresim formalem externam. 2. Quando aliqui colloquuntur, & supervenit Excommunicatus non toleratus, quo cum loqui non licet, non tenentur silere, aut abire; quoniam aliud est loqui *coram*, aliud *cum* illo Excommunicato; illud non est prohibitum, sed hoc: atqui homines illi non loquuntur *cum* Excommunicato; nam licèt proferant verba indicantia illi talem rem, possunt non proferre illa *ex intentione* ut ille talem rem judicet; & hoc erat necessarium, ut dici possent loqui cum illo; ergo possunt non loqui *cum illo*; tametsi loquantur *coram illo*, immò tametsi revelent illa, seu materialiter doceant illum, ut verè tunc contingeret; quoniam si aliunde urgeret obligatio rem illam celandi ei Excommunicato, non possent coram illo invicem colloqui rem illam.

62. Hinc 3. Militaria stratagemmata interdum sunt mendacium, interdum non: vel enim qui fugam simulant, faciunt actionem illam ex intentione absoluta, & directa de eo quod *hostes putent* se impares esse resistendo, & verè atque ex animo fugere: vel ex intentione de eo, quod aliunde ob propriam inadvertentiam hostes decepti *se insectentur*, & sic incidant in rete; si primum est mendacium ob rationem datam supra: si secundum non mentiuntur neque positivè, ac directè decipiunt hostes, sed occasionem eis exhibent, ut illi propria inadvertentia, vel furore correpti decipiantur, & sic incidant in insidias. Hinc 4. qui prævidens a nemine se observari, & consequenter non habens ullam intentionem de eo, quod alius intelligat rem A, eam exprimit signo aliquo exsterno. v. g. verbis, scriptione, vel alia quacumque actione determinatè indicante rem illam, verum est, quod illam non loquitur *quoad efficaciam*, siquidem intentionem non habet, quod alius illam judicet, aut intelligat: cæterum illam quatenus est ex parte actionis, quam facit, manifestat, ac loquitur; ergo si res illa fuerit hæresis aliqua, jam committit hæresim externam licet occultam, & loquitur illam *quoad sufficientiam*: sed hoc ipso quod hæresim formalem externam loquatur quoad sufficientiam, incidit in peccatum reservatum; ergo incidit in illud.

63. Hinc demùm licet Deus quando a se, & ex se ut causa specialis producit in homine salutarem cognitionem, verè, & propriè loqua-

loquatur ad cor hominis, quia extra se edit signum nempe illam cognitionem ex intentione, ut homo judicet talem veritatem, (quæ non eo ipso est de fide absolute, quia non constat sufficienter illam cognitionem esse *vocem Dei*) veruntamen quando ut causa universalis producit alias cognitiones in nobis, non loquitur absolute, & simpliciter per illas; quia ad rationem locutionis non sufficit producere signum manifestatiuum rei indulgendi ergo concursui causarum creatarum: sed opus est, quod Deus a se, & ex se ut causa specialis specialitate manifestandi rem illam producat signum manifestativum illius: sed hoc non contingit, quando Deus producit in nobis nostras cognitiones, ut causa universalis, atque ob exigentiam causarum creatarum tunc concurrentium; ergo tunc non loquitur nobiscum.

64. Quod si dixeris Deum cum omnibus loqui in scriptura, & tamen non habere intentionem de eo, quod omnes intelligant omnia, quæ ibi dicuntur, alias non dixisset per Jsajam *Liga testimonium, signa legem in Discipulis meis*: neque per Gabrielem Archangelum *Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum*, quibus & aliis textibus docemur nolle Deum, quod omnes intelligant, quæcumque dicuntur in Sacris Scripturis: unde fiet quod non sit de ratione locutionis esse signum *ex intentione*, quod res illa intelligatur, aut credatur. Resp. distinguendo assumptum: cum omnibus loqui in Scriptura, a quibus vult intelligi mediate, aut immediate, est verum (& de his non procedunt textus isti) cum omnibus, a quibus intelligi non vult, est falsum: quia certe non loqueretur tecum ille, qui te audiente diceret aliquid idiomate, quod scit esse tibi penitus ignotum; ergo non loquitur tecum, qui non vult intelligi a te.

Isaia 8.

Dan. 12.

CAPUT IV.

Quid, & quotuplex sit Terminus.

65. ARistoteles sic definit illum: *Terminum voco, in quem resolvitur propositio ut prædicatum, & de quo prædicatur.* *1. Prior. c. 1.* Fatemur non omne, in quod resolvitur utcumque res esse constitutiuum intrinsecum, idest partem essentialem ipsius: quoniam non inepte dicitur lignum resolvi in cineres, nec non abire in fumum; & tamen neque cineres, neque fumus sunt constitutiva ligni: rursus non omne constitutivum rei est id, in quod resolvitur res: quoniam omne, quod non perseverat, quando res resolvitur, seu destrui-

ſtruitur, non eſt id, in quod reſolvitur res: reſolvi quippe in aliquid, manifeſte dicit perſeverantiam hujus alicujus: at aliquando non perſeverat, quando res reſolvitur, ſeu deſtruitur illud, quod erat conſtitutivum ipſius: ſiquidem omnium brutorum animæ ſunt conſtitutiva eorumdē reſpectivè: & certe non perſeverant, quando bruta moriuntur, quia omnes illæ animæ ſunt corruptibiles, & ſola rationalis eſt immortalis, & incorruptibilis; ergo non omne conſtitutivum rei eſt id, in quod reſolvitur res.

66. Cœterum cum voces ſignificent ad placitum non cujuslibet; ſed Profeſſorum dumtaxat facultatis, quæ utitur illis vocibus: & Profeſſores ſcholaſticæ facultatis utantur hac voce *Terminus* (ſicut etiam his *extremum*; *extremitas*) ad ſignificandum ſubjectum, & prædicatum propoſitionum, nec non alia ſive adverbia, ſive obliqua, quæ utrilibet adjunguntur: hac de cauſa quidquid ſit de ſpeculationibus, in quibus aliqui abſorbentur hic, contra illas omnes invaluit uſus, & terminus ſtat juxta ſcholaſticam phraſim in omni illo, quod propoſitionem conſtituit ſive ut ſubjectum ſive ut prædicatum, ſive ut affectio alterutrius, ſive etiam copulæ, tametſi hæc non ſoleat vocari *terminus*.

67. Quocirca dum reflectimus ſupra hanc propoſiionem *equus hominis eſt infallibiliter Creatura Dei*, ſine ſcrupulo dicimus, ille terminus *Equus*, ille terminus *hominis*, ille terminus *infallibiliter &c.* quod ſi vox nullam adhuc habeat ſtatutam ſignificationem, ut hæ *Blitiri*, *ſcindapſus &c.* quæ ſingi poſſunt, poteſt etiam eſſe terminus, non quidem formalis, ideſt acceptus pro ſuo ſignificato (quandoquidem nullum habent ſignificatum) ſed materialis, nempe acceptus pro ſe ipſo; quoniam vera eſt hæc enunciatio *Blitiri eſt vox* & falſa hæc *Blitiri eſt ſcindapſus*.

68. Jam cum enunciatio, ſive propoſitio dici ſoleat duplex, nimirum *ſubjectiva*, ideſt actus ipſe affirmans, vel negans aliquid de aliquo, & *objectiva*, ideſt res ipſæ affirmatæ, aut negatæ & rurſus cum propoſitio ſubjectiva poſſit eſſe interna, & mentalis, nempe judicium illud quo taciti apud nos judicamus *A. eſſe B.* aut *A. non eſſe B*; & poſſit eſſe *externa*, ſcilicet actus ille, quo manifeſtamus judicium noſtrum internum, & demum cum hæc enunciatio externa poſſit fieri verbis, literis, hieroglyphicis, nutibus, & multis aliis ſignis: cum inquam hæc ita ſint, jam vides terminos poſſe eſſe objectivos, vel ſubjectivos, & hos multiplices.

69. Termini objectivi ſunt res illæ, quæ affirmantur, vel negan-

gantur de alio, & vocantur *prædicatum*: item res illæ, de quibus aliquid affirmatur, vel negatur, & vocantur *subjectum*. Rursùs cum prædicatum, & similiter subjectum multoties non sit una res simplex, sed composita ex multis: & interdum contingat, quod enuncietur de subjecto complexum resultans ex illis omnibus: interdum unum dumtaxat ex illis: hac de causa prædicatum est duplex (idem dic de subjecto) unum dicitur importari *ut quod* sive in recto: & est illud, cujus identitas cum subjecto affirmatur, aut negatur per propositionem: alterum importari *ut quo*, sive in obliquo: & est illud, cujus identitas cum subjecto non affirmatur, aut negatur; est tamen constitutivum illius cujus rectum enunciatur identificari cum subjecto.

70. V.g. in hac enunciatione *Petrus est homo*, cujus prædicatum est res composita ex corpore, & anima, prædicatum in recto non est solum corpus, non sola anima; sed complexum ex utroque: unde utrumque importatur in recto, sive ut quod, licet inadæquatè, quia Petrus non est corpus solum, non est anima sola, non est corpus habens animam, non est anima unita corpori; sed est quoddam totum coalitum, sive compactum ex corpre, & anima unitis: in hac verò enunciatione *Petrus est albus*, & in cæteris, quæ sunt accidentales, prædicatum ut quod & in recto est res illa, *quæ habet albedinem*, seù cui albedo est unita: quia identitas hujus rei cum Petro est, quæ affirmatur; albedo autem est prædicatum *ut quo*, sive in obliquo, quia non affirmatur identitas ipsius cum Petro (alias falsa esset affirmatio hæc), est tamen constitutivum essentiale hujus concreti, sive compositi *Album*, cujus rectum identificatur cum Petro.

71. Has phrases *rectum. Venit in recto. Obliquum. Venit in obliquo, ut quod, ut quo*, bene notas habeas, quia frequentissimè occurrunt, & ex prava ipsarum intelligentia pravæ nascuntur consequentiæ. Putant aliqui rem importari *in obliquo, sive ut quo* perinde esse, ac rem esse accessoriam, & extra essentiam: dicunt verum si rem illam conferant cum eo, quod venit in recto, sive ut quōd: nam huic multoties est accessoria res quæ venit ut quo, atque in obliquo, & patet in exemplo nupero; siquidem subjecto habenti albedinem, hæc accessoria est, atque extra essentiam: dicunt tamen falsum si rem illam conferant cum concreto ipso sive denominatione albi v. g. quoniam hæc intrinsecè atque essentialiter constituitur per albedinem, & hac de causa diximus illud venire, ut quo, sive in obliquo, quod est constitutivum concreti, sive denominationis, cujus re-

rectum enunciatur identificari cum subjecto.

72. Hæc intelligenda sunt de recto, & obliquo *in sensu scholastico*: in sensu autem *purè grammatico* non ita contingit: quare dicimus quod in hac propositione *Petrus est creatura Dei*, venit Deus in obliquo ex parte prædicati, quin ullatenus sit constitutivum prædicati: quia venit in obliquo purè grammatico, quatenus vox illa *Dei* non est nominativus, qui solus vocatur a Grammaticis *rectum*, sed est genitivus: quod autem constitutiva obliqua, seù in obliquo verè, ac rigorosè sint constitutiva, scies postea in physica, quando audies materiam, formam, & hujus privationem esse principia intrinseca, hoc est constitutiva essentialia, & non mera connotata entis naturalis in fieri per mutationem: cum enim ens naturale sic inspectum dicat in recto solam mutationem, idest solam generationem formæ, fit quod illa tria sint constitutiva tantùm in obliquo: & tamen non dicuntur pura connotata, sed principia intrinseca mutationis. Scies item in Theologia, ubi audies auxilium gratiæ, Omnipotentiam Dei, hujusque applicativum decretum non esse pura connotata extrinseca, sed intima, & essentialia constitutiva nostræ libertatis indifferentiæ ad bene operandum; & tamen sunt constitutiva dumtaxat in obliquo: quia libertas illa dicit in recto, & ut quod solam nostram voluntatem, quippe sola hæc meretur, aut demeretur, obedit, aut resistit auxilio, & sola illa vivit per eam operationem bonam, aut malam.

§. II.

73. Sed redeamus ad inceptam divisionem. Termini subjectivi propositionis sunt expressiones, seù ipsius propositionis partes, quibus significamus id, quod enunciatur, & id de quo enunciatur: unde resultat secunda divisio: hæ namque expressiones possunt esse vel pure *mentales* (idest cognitiones ipsæ, quas apud nos formamus de rebus) aut *vocales*, aut *scriptæ*, aut alio quovis modo materiali prolatæ, ut hæc vocabula *Homo est animal*: ubi adverte: quando dicimus prædicatum affirmari, aut negari de subjecto, loquimur de prædicato, & subjecto *objectivis*, idest de rebus ipsis; non autem de *subjectivis*: quoniam unas expressiones vocales, aut mentales non affirmamus de alteris, sed una objecta affirmamus de alteris: quando enim dicimus *Homo est animal*, non dicimus hanc vocem, seù hanc cognitionem *Homo* esse hanc vocem, seù cognitionem *animal*; sed hominem ipsum ut distinctum a verbis, & cognitionibus

nibus esse animal distinctum quoque a cognitionibus, & vocibus: voces ergo, atque cognitiones sunt subjectum, & prædicatum *quo*, nam sunt id, quo utimur ad enunciandam unam rem de alia; non autem sunt subjectum, aut prædicatum *quod*.

75. Tertia divisio. Utrique termini dicti solent esse aut *complexi*, aut *incomplexi*. Terminus complexus est ille, qui componitur ex duobus, v. g. *Homo justus placet Deo*; illud, *Homo justus*, est terminus complexus: incomplexus est ille, qui non componitur ex duobus in communi usu, quidquid sit de rigore grammatico, v. g. *Petrus*, & etiam *Respublica*, *Proconsul &c.* qui licèt in eo rigore ex duobus componantur; in usu tamen philosophico unicus terminus sunt.

76. Quarta divisio. Terminus incomplexus solet esse, attenta sua significatione, aut *simplex*, nempe quando significat rem omnis compositionis expertem, ut hic terminus *Deus*; aut *copulativus*, nempe quando significat rem compositam ex multis, ut hi termini, *Collegium*, *Populus*, *Exercitus*; cùmque hæc plurium copulatio possit esse purè moralis, quatenus illa plura habent eundem Principem ut *Regnum*; vel quatenus profitentur eandem Religionem, ut *Ecclesia*; vel quatenus descendunt ab eadem Persona, ut *Familia*. Item cùm ea copulatio possit esse purè localis, quatenus illa plura sint in eodem loco, ut *cœtus*; vel terminationis, quatenus ex illis pluribus terminetur ad alterum, ut *visum*, *cognitum*, *amatum*, ubi visio, cognitio, amor suapte natura tendunt in rem, quæ dicitur visa &c. vel unionis physicæ accidentalis, ut album, siquidem albedo physicè unitur, sed accidentaliter subjecto; vel unionis physicæ substantialis, ut homo, cujus anima, & corpus physicè substantialiter uniuntur; cùm inquam hæc ita sint, jam vides copiosam segetem terminorum copulativorum.

77. Quinta. Terminus simplex solet esse *abstractus*, nempe qui significat formam, aut quasi formam alicujus complexi, ut *albedo*, quæ est forma physica accidentalis; *anima*, quæ est forma physica substantialis; *rationalitas*, quæ est forma metaphysica, eò quòd non distinguatur à subjecto rationali; *universalitas*, quæ est forma logica: aut potest esse *substractus*, nimirum, qui significat rem illam, quæ denominatur respectivè per aliquam ex istis formis; cùmque quatuor species formarum numeraverimus, & consequenter quatuor species subjectorum, jam habes, quòd terminus abstractus potest esse quadruplex, & similiter terminus substractus.

78. Sexta. Terminus Copulativus alius est *merè connotativus*, alius *concretus*, seu *concretivus*. Primus est, qui directè, ac primariè significat unum; propter specialem verò relationem illius cum alio, significat etiam, seu innuit hoc aliud, quatenus in nobis excitat cognitionem hujus aliùs, ut *Pater*, qui terminus excitat cognitionem Filii, ut *Magister*, qui excitat cognitionem Discipuli, ut *Creatura*, qui terminus excitat cognitionem Creatoris. Terminus Concretus est ille, qui apertè magis significat ea duo, sed unum tanquam subjectum, sive substractum, & alterum tanquam formam, seu abstractum; v. g. hic terminus *Homo*, qui significat corpus, & animam, illud tanquam subjectum, hanc tanquam formam: item *album*, ubi significatur corpus tanquam res, quæ denominatur alba: & significatur albedo, tanquam forma, per quam immediate corpus est album; & plerumque sunt id generis nomina adjectiva, quoniam plerumque aut semper significant subjectum, & formam, ut *sanctus*, *sapiens*, *doctus &c.* cùmque concretum sit quadruplex, nimirum physicum ex forma substantiali, vel accidentali, metaphysicum, aut logicum, juxta nuper dictam divisionem abstractorum, & substractorum, habebis terminum concretum esse quadruplicem.

79. Septima. Terminus alius est Singularis, alius Communis. Singularis est, qui unum solum significat, ut *Deus*, & *hic Homo*; tametsi enim de singulis hominibus dicere possimus *hic Homo*, unde videtur, quòd sit etiam terminus communis multis; sed hoc provenit ex defectu vocum ita præcisarum, & contractarum, ut nonnisi uni aptari possint; loquimur autem de illo termino, quando propter adjunctas circumstantias non potest significare nisi unum; ubi adverte terminum singularem esse incapacem ut ipsi adjungatur immediatè ullum ex eis signis, *omnis*, *nullus*, *aliquis*, aut quodvis aliud multitudinē significans; unde fit, quòd nonnisi falsa suppositione dicatur, *omnis Deus*, *nullus Deus*, *aliquis Deus*, *uterque Deus*, *neuter Deus*, *alter Deus*; possunt verò adjungi mediatè, id est, possunt adjungi hæc signa termino alii, de quo prædicetur terminus singularis, vel qui prædicetur de termino singulari; nam verè dicimus: *Omnis Persona Divina est Deus*; item: *Deus est omnis perfectio sua*.

80. Terminus Communis est ille, qui significat multa, & est triplex, nempe *Univocus*, *Æquivocus*, & *Analogus*. Univocus est qui significat rem verè convenientem multis, ita ut in illis multiplicetur (& per hoc differt à termino *Deus*, qui licèt significet Dei-

tatem

tatem identificatam cum tribus Personis, non tamen multiplicatur in illis, quia non sunt tres Dii) sed non aperit ipsorum multiplicitatem, v. g. hic terminus, *Homo*, qui significat naturam humanam, quæ utique est multiplex, sed attenta illa sola voce non discernimus sint nec ne multi homines. Terminus Æquivocus est, qui significat *plura ut plura*; quia cùm sit unus, significat res diversas diversis convenientes, v. g. hic terminus, *Gallus*, qui cùm sit unus, significat res valde diversas, nempe hominem cujusdam regionis determinatæ, & etiam Marem Gallinaceum. Terminus analogus est, qui significat plura *partìm ut eadem*, id est ut similia, *partìm ut diversa*, id est ut dissimilia, v. g. hic terminus, *Canis*, qui significat Canem terrestrem, & marinum, & quandam Stellam: hæc inquam significat ut similia in aliquo accidente, sed ut prorsùs dissimilia in essentia: singuli ex his tribus terminis sunt capaces, sed longè meliùs terminus Univocus, ut ipsis adjungantur illa signa, *omnis*, *nullus*, *aliquis*.

81. Octava. Terminus Univocus alius est amplus, seu non restrictus; alius restrictus, seu non amplus: ille dicitur, qui comparatus cum hoc latiùs patet, licèt comparatus cum alio pateat minùs, v. g. *Animal*; nam hic terminus latiùs patet quàm homo, cùm sint plura animalia, quàm homines; sed minùs quàm vivens; quia pauciora sunt animalia, quàm viventia; vivunt namque arbores etiam. Terminus Restrictus, seu non amplus est ille, qui comparatus cum alio minùs extenditur, v. g. hic terminus, *Homo*, est restrictus, seu non amplus respectu animalis; hinc fit, quòd ab amplo ad suum non amplum arguitur benè negativè: *Non est animal, ergo non est homo*; item: *Non est homo, ergo non est homo albus*; sed malè affirmativè: *Est animal, ergo est homo*: è converso à restricto, seu non amplo arguitur bene affirmative, sed male negative ad amplum, seu non restrictum: *Est homo, ergo est animal*; bene: *Non est homo, ergo non est animal*; male.

82. Nona. Terminus Amplus alius est transcendens, alius non transcendens; hic non invenitur ubilibet, v. g. *Homo*, *Animal*, quia non quodvis, quod est, est homo, seu est animal. Transcendens vocatur ille terminus, qui significat rem omnibus prorsùs rebus possibilibus convenientem, & est quintuplex significatus barbaro illo vocabulo, *Reubau*, cujus unaquæque litera significat unum terminum omnia prorsùs transcendentem, videlicet *res*, *ens*, *verum*, *bonum*, *aliquid*, *unum*; non est assignabile quidquam possibile,

bile, quod non sit *res*, quod non sit *verum* (id est, quod non sit capax ut cognosci possit per veram cognitionem enunciantem illius saltem possibilitatem, id est, quod sit verum veritate condistincta à fictione, & idcircò vocari solita *veritas transcendentalis*) item quod non sit *bonum* (id est, quod non fruatur sua essentia, quidditate, ac natura, tametsi aliàs sit malum, quia est contra conscientiam, ut peccatum; aut contra vitam, ut est mors; aut contra honorem, ut est infamia &c. & hæc bonitas vocatur *purè transcendentalis*) item quod non sit *aliquid*, id est, (quod non habeat aliquam essentiam) & demum quod non sit *unum* aliqua specie unitatis; & hæc est, quæ vocatur *unitas transcendentalis*.

83. Inter terminos transcendentes, & non transcendentes est discrimen, quòd illi non possunt infinitari: & possunt hi infinitari; namque terminum est, ut jam diximus, quòd propter sibi præpositam negationem transeat ad significandum omnes res, quas priùs non significabat; ergo quoties terminus sit talis, ut præposita sibi negatione non significet rem ullam, non infinitatur: & quoties fuerit talis ut præposita sibi negatione significet res multas, potest infinitari: at quoties terminus est transcendens, contingit primum, (quoniam hi termini: *Non res*; *Non ens*; *Non verum &c.* non significant rem ullam; sed ad summum carentias, nihila, & chimæras, quæ omnia non sunt *res*, tametsi loquamur de illis quasi de rebus) & quoties non est transcendens, contingit secundum, quia *non homo* significat quidquid non est homo; sunt autem multæ res, quæ non sunt homo; & sic de aliis: ergo terminus non transcendens potest infinitari, secùs terminus transcendens.

§. III.

84. DEcima. Termini præsertim non transcendentes alii sunt *Pertinentes*, alii *Impertinentes*; hi vocantur qui inepti sunt, ut ex uno inferatur quidquam pro, vel contra alterum, v. g. *album*, *dulce* quia ex neutro horum sequitur alterum, aut alterius exclusio. Pertinentes dicuntur, qui apti sunt ut ex uno arguamus ad alterum, & sunt in duplici differentia; nam interdum ex unis arguimus contra alteros, v. g. calidum summè, & frigidum summè; ex summe namque calido arguimus non esse summè frigidum ob physicam incompossibilitatem harum contrariarum intensionum; & hi vocantur termini pertinentes *repugnantiâ*, seu ob mutuam repugnantiam.

85.

85. Ex aliis verò arguimus positivè ad alios, ut homo, & animal; quoniam ex homine bene infertur animal; & hi vocantur pertinentes *sequela*, id est, propter sequelam unius ex altero; cùmque sequela hæc possit esse mutua, ut inter hominem, & animal rationale, quandoquidem ex uno sequitur alterum: & vicissim: & possit esse non mutua, ut inter hominem, & animal, siquidem ex primo sequitur secundum, & non è converso; idcircò termini pertinentes sequela, bini sunt, nimirùm sequela reciproca, vel sequela non reciproca.

86. Denique terminus alius est *Cathegorematicus*, nempe qui adhuc quando est solus habet perfectam significationem, ut hic terminus *homo*; & *syncathegorematicus*, scilicet qui dum solus est, non habet perfectam significationem; illa tamen fruitur si adjungatur alii termino, v. g. *omnis*: *nullus*; *aliquis*, nec non adverbia, ut *sapienter*: *necessariò* &c. item nomina adjectiva; hinc fit, quod multæ propositiones aliàs veræ evadant falsæ, aut vice versa ratione adjuncti syncategorematis v. g. *homo est albus*, potest esse verum, *homo necessariò est albus*, necessariò est falsum.

87. Ubi accuratissime notanda est horum syncathegorematum *appellatio*, idest unio; sive societas, quam syncategoremata habent cum terminis propositionis; passim enim contingit, quod idem syncategorema cadens, seù appellans supra unum terminum faciat propositionem veram, appellans verò, seù cadens supra alium reddat propositionem falsam: cujus ratio est; quoties mutatur sensus propositionis, potest mutari veritas, aut falsitas: sed quoties mutatur appellatio terminorum, mutatur sensus propositionis, ut patet in his *Petrus albus est Monachus*. *Petrus Monachus est albus*; quarum prima significat Petrum esse album, secunda vero esse albas vestes Monachales, quas induit, (quæ significationes sunt valde diversæ) ergo quoties mutatur appellatio terminornm, seù syncathegorematum, potest mutari veritas, aut falsitas propositionis: & cum aliqui ob inscitiam, vel ob præcipitantiam, vel ob astutiam soleant clam mutare dictam appellationem, & ex hac mutatione emergant sophismata, hac de causa oportet attente invigilare, ne fiant hæ mutationes appellationum.

88. Interdum ea mutatio ambiguam relinquit proposioionem, quia ambiguum dat sensum, quia ambiguum est, supra quem terminum cadat, seù appellet syncategorema v. g. *Persona Divina omnis est Deus*: Tunc distinguenda est propositio sic v. g. illo *omnis* appellante supra Personam Divinam, concedo, quia vere omnis Persona Divina

est

est Deus; illo *omnis* appellante supra Deum, nego, quia unus solus est Deus, unde non potest dici omnis Deus,

89. Hinc cum termini in conclusione debeant habere eamdem significationem, quam habebant in præmissis, consequens est, quod habeant eamdem appellationem: ergo si hęc mutetur, discursus nihil valet, & est tam disparatus, quam hic *est album: ergo est dulce*, aut quam hic, *est album: ergo non est dulce*; ob hanc rationem fallit hic discursus: *Illa avis est Mater*; *illa avis est tua: ergo illa avis est Mater tua*, quia illi termini *Mater*, & *tua* uniti in consequente habent appellationem, & sensum diversum abeo, quem habebant in præmissis: quoniam *Mater* appellabat supra pullos, & in consequente appellat supra te; tua appellabat supra dominium, & in consequente supra tuam generationem: erit autem bonus idem discursus, si in consequente significatur avim illam esse Matrem, *quæ est tua* propter dominium, non propter generationem.

CAPUT V.

Quid, & Quotuplex sit Suppositio Terminorum.

90. Res accurate discenda; quoniam ex ignorantia, oblivione, abusu, & confusione suppositionum, quas habent termini seù vocabula, quibus utimur ad nostros discursus depromendos, multa sophismata, & alia incommoda nascuntur: ex Aristotele colligitur suppositionem definiri: *usus seù acceptio vocis ad aliquid enunciandum*: quando utimur voce ad aliquid enunciandum de ipsa, est suppositio *materialis*, ut quando dicimus; *Homo est commune duum*: & cum grammatica tota incumbat in voces ipsas, ideo regulæ omnes illius habent suppositionem materialem; quando utimur voce ad enunciandum non de illa, sed de suo objecto, ea, quæ huic competunt a parte rei, hoc est independenter a nostris cognitionibus, ut cum dicimus *Homo est animal*, est suppositio *formalis*, item *directa*, item *primò intentionalis*: & cum Physici utantur vocibus ad explorandum realitates ipsas, & essentias rerum, solet etiam vocari suppositio *physica*, & *realis*.

91. Quando utimur voce ad significandum, quod suo objecto competit dependenter à certo quodam nostro modo cognoscendi, qui vocatur *secunda intentio*, ut cum dicimus *Homo est species*; *Animal est genus*, tunc terminus Homo, & Animal dicuntur habere suppositio-

sitionem *secundò intentionalem*, seù *reflexam*; & quia Logici toti sunt in his secundis intentionibus, per quas natura aliqua constituitur universalis, genus, species &c. ideo solet vocari suppositio logica, ideſt Logicorum propria: quando utimur voce ad significandum internas nostras cognitiones habere talem, vel talem qualitatem, ut quando dicimus, *Homo est simplex apprehensio, est actus vitalis* &c. tunc etiã est suppositio reflexa, non autẽ secundò intentionalis (quia secundò intentionalis determinatè alludit ad illas proprietates cognitionum, quas expendunt Logici, jam insinuatas) sed reflexa, ideſt retrograda ad significandum nostras cognitiones; & quia Philosophi Animastici utuntur vocibus ad disputandum super natura, & proprietatibus nostrarum cognitionum, idcirco suppositio hæc potest vocari *Animastica*.

92. Hinc 1. dirimitur illa lis: an suppositio sit acceptio pro re, quam significat, an pro conceptu formali, ideſt pro nostris cognitionibus? Resp. quandoque est pro uno, quandoque pro altero, ut constat ex diversis modis, quibus multæ nuper dictæ facultates utuntur circa voces, seù terminos: semper autem voces supponunt subjectivè, atque exercitè pro conceptu formali, quatenus per se derivantur ex nostris cognitionibus, & pro ipsis substituuntur, quandoquidem vocibus utimur ad manifestandum aliis nostros conceptus.

93. Hinc 2. propositio dicitur *de subjecto non supponente* hoc est propositio supppositionis falsæ, quando enunciat prædicatum, quod non potest convenire nisi rei existenti, & subjectum illius propositionis non existit v. g. *Adamus est calidus*, *est albus*; negatur suppositum: quia quod non est in rebus, neque calidum, neque album est: item quando enunciat prædicatum, quod non potest convenire nisi subjecto possibili, & subjectum illius propositionis possibile non est v. g. *Alter Deus est res*, *est ens* &c. nego suppositum; item quando subjectum licet simplex videatur, est exercitè implicatorium in terminis, v. g. *incognoscibile est incognoscibile*, quæ videtur identica, sicut *Petrus est Petrus*; & tamen falsa suppositione laborat, quia supponit esse cognoscibile ab intellectu objectum: quod in se ipso sit incognoscibile: idem de hac *distinctum adæquatè ab omni possibili, & impossibili est cognoscibile*: nego suppositum, quia supponit objectum, quod in se neque sit possibile, neque impossibile: omnes ergo ejusdem farinæ propositiones negandæ sunt, utpotè de subjecto non supponente, & ab otiosis excogitatæ irretiendi ergo incautos.

94. Contradictoriæ igitur assignandæ sunt istis propositionibus

falsæ suppositionis, proponendo negationem toti propositioni v. g. *non incognoscibile est incognoscibile*, sumpto illo *non* in sensu negante, secus infinitante: item *non alter Deus nascetur*, quæ propositio (& similiter respectivè de aliis) dat hunc sensum disjunctivum verum: *vel non est possibile quidpiam, quod sit alter Deus, vel illud non nascetur*; si autem negatio non præponatur toti propositioni, sed ponatur post subjectum, hoc restat indemne, quia negatio solum destruit, quod post se invenit, non quod est ante: ergo si subjectum sit falsæ suppositionis, ambæ contradictoriæ erunt falsæ, ut iterum dicemus inter explicandum contradictorias: hæc nota propter multas fallacias, quæ insurgere solent ex hujus doctrinæ oblivione: quod si propositio nec expressè enunciet, nec adhuc tacite supponat existentiam subjecti, non erit de subjecto non supponente, etiam quando hoc non existit v. g. *Adamus est cognitus*; est vera tametsi Adamus non existat: item *homo est animal*; est vera, quia reddit sensum conditionatum, nempe si homo existat, necessariò erit animal: quod est verum tametsi homo nec existat, nec extiterit, nec extiturus sit.

§. II.

95. Secunda. Jam suppositio alia est *singularis*, videlicet quando utimur vocabulo ad unum solum significandum v. g. *Hic homo IESUS CHRISTUS sedet ad dextram Patris*, ubi terminus *Homo* habet suppositionem singularem; alia est *communis* juxta explicationes hujus termini datas capite antecedenti: suppositio communis alia est *completa*, scilicet quando utimur termino communi ad significandum omnes suas species, atque individua, idest singulas individuorum species, & singula individua specierum v. g. *omne animal est sensibile*, ubi terminus *animal* significat omnia prorsùs animalia omnium prorsùs specierum; alia *incompleta*, videlicet quando utimur termino communi ad significandum non quidem singula generum, aut specierum, sed genera, aut species singulorum v. g. *omne animal fuit in arca Noe*, ubi terminus *animal* non significat singula individua animalium, aliàs esset falsa illa propositio; sed singulas species animalium, idest significat ibi fuisse aliquod ex singulis speciebus perfectorum animalium, quod verum est.

96. Tertia divisio; suppositio alia est *simplex* alia *personalis*: hæc contingit quando utimur voce ad enunciandum de suo significato id quod convenit illi a parte rei, hoc est independenter ab illis nostris cogni-

cognitionibus, quæ vocantur *secundæ intentiones logicæ*, ut cum dicimus *Petrus est homo*; *homo est animal*: hæc suppositio coincidit cum illa, quam supra diximus *primo intentionalem*, seu *directam*: suppositio simplex accidit quando utimur voce ad enunciandum de suo significato id quod competit dependenter ab eis nostris cognitionibus, quæ vocantur *secundæ intentiones*. v.g. *Petrus est individuum subiicibile*: *homo est species*: *animal est genus*. Hæc suppositio coincidit cum ea, quam vocavimus secundo intentionalem: in hac autem *Petrus est cognitus* Petrus supponit personaliter; nam licet prædicatum non competat ei independenter ab omni cognitione, ut patet: competit tamen independenter ab eis cognitionibus, quæ sunt secundæ intentiones; scilicet quæ objectum suum constituunt speciem, genus &c.

97. Quarta divisio: suppositio alia est *distributiva* ac *universalis*: alia *copulata*: alia *disjunctiva* seu particularis, quæ vocari etiam solet *determinata* quando contraponitur suppositioni confusæ; alia denique *confusa*: hæc quatuor explicabimus *disp.* 2. *cap.* 3, quando notabimus argumentationes, quas præbent: interim scito 8. legitimas resultare: quia unaquæque ex his quatuor præbet duas: unam quæ vocatur *ascensus*, & alteram, *descensus*: ascensus est quando ex inferioribus legitimè numeratis progredimur ad rationem ipsis communem. *Hic homo est animal*, *& ille homo est animal*, *& in cæteris simili modo*: sequitur bene: *ergo omnis homo est animal*. Descensus è converso est progressio ex ratione communi distributa ad singularia *omnis homo currit*: *ergo hic currit*, *& ille currit &c.*

98. Similiter in suppositione copulata: *Petrus*, *& Andreas*, *& Ioannes*, *& cæteri sunt duodecim*: *ergo omnes Apostoli sunt duodecim*: descensus est è converso progressio ex numero duodenario ad omnes simul: *omnes Apostoli sunt* 12. *ergo Petrus*, *& Andreas &c. sunt* 12. Ubi jam vides in utraque hac suppositione nullum debere prætermitti ex inferioribus *quando fit ascensus*, quia ex uno vel unis tantum male deduces; *omnis*, *vel omnes*: non tamen est necessarium numerare omnia quando fit descensus ex suppositione distributiva: quia ex eo quod omnis homo currat infertur bene hæc propositio, licet sit sola, *hic homo currit*: oportet vero omnia numerare quando fit descensus ex suppositione copulata: ex eo namque quod omnes Apostoli sint 12. non infertur Petrum, & Andream solos esse 12.

99. In suppositione autem disjunctiva seu particulari arguitur etiam bene per ascensum: *hic homo currit*, *vel ille homo currit*: *ergo*

aliquis homo currit: hic non est necessarium numerare omnes homines,quia unus sufficit ad verificandum quod aliquis currit: in descensu verò oportet omnes prorsus numerare: quia ex eo quod aliquis currat non sequitur hunc vel illum currere (possunt namque ambo hæc esse falsa,licet illud sit verum) sed hunc vel illum,vel illum alium, & sic discurrendo per omnes nullo dempto:in suppositione etiam confusa fit ascensus, *equus A. aut B. aut C. & similiter de reliquis requiritur ad equitandum: ergo aliquis equus requiritur ad equitandum*: fit etiam descensus *equus requiritur ad equitandum: ergo equus A. aut B, aut.C. & in cæteris simili modo requiritur ad equitandum*: hæc suppositio poscit quod tam in ascensu, quam in descensu numerentur omnia singularia, vel addatur illud *& in cæteris simili modo*.

100. Quinta divisio. Suppositio alia vocatur *per statum*, alia *per ampliationem*; alia *per restrictionem*; alia *per alienationem* seu *distractionem*; alia *per diminutionem*: terminus tunc *stat* seu accipitur *per statum* quando utimur illo ad significandum rem singularem,vel communem existentem in tempore significato per verbum illius propositionis: cumque verbum hoc possit significare determinatè tempus præteritum *fuit*: vel determinatè præsens: *est*: vel determinatè futurum absolutè, *erit*: vel determinatè futurum conditionatè, *esset*: en quatuor status, nempe præteritum, præsens, futurum absolute,& futurum conditio-nate: quocirca in his propositionibus: *Petrus peccavit*, *Petrus peccaret*: terminus ille *Petrus* sumitur per statum non quidem præsentem, sed præteritum in prima;& futurum conditionate in secunda: quod si dixeris tunc solum sumi terminum per statum quando significat rem existere de præsenti, quando pronunciatur propositio;movebis litem de sola voce.

101. Hæc suppositio per statum est duplex; una per statum determinatum, ut in nuperis exemplis contingere potest; altera per statum disjunctivum, ut quando terminus accipitur pro re existente in uno ex quatuor dictis temporibus, & existente, vel non existente in alio; v. g. *Petrus fuit*; nam hoc verificari potest, sive modò sit, sive modò non sit; item sive futurus, sive non futurus sit; similiter album in hac propositione, *album fuit dulce*, potest significare id, quod modò de præsenti est album, & olim fuit dulce; vel etiam id, quod olim fuit album, & olim etiam fuit dulce: status determinatus potest item esse duplex; unus *simplex*, nempe quando terminus accipitur pro re existente in uno solo tempore ex dictis,v.g. *Antichristus erit*, vel *compositus*, scilicet quando accipitur pro re exi-

existente in duobus, aut tribus ex dictis temporibus, v. g. *Justus peccat*; nam terminus *Justus* accipitur pro omni existente nunc, quia aliàs non peccaret, & etiam existente olim, quia si vocatur Justus, non est qui modò quando peccat sit justus, sed quia olim justus fuit.

102. Terminus tunc ampliatur quando utimur illo ad significandum rem non solùm pro quatuor dictis temporibus, sed etiam pro omni tempore, & casu possibili, v.g. *Omnis homo est animal*; cùm hæc propositio sit æternæ veritatis, id est, indefectibilis veritatis, ille terminus, *homo*, non solùm significat homines, qui fuerunt, sunt, erunt, & essent, sed omnes prorsùs, qui possibiles sunt, & in quocumque possibili tempore, aut casu existant; terminus autem singularis, licèt nequeat ampliari quoad sua inferiora, quandoquidem inferiora non habet; potest ampliari quoad tempus, casus, & circumstantias, v. g. *Deus essentialiter est sanctus*; ille terminus, *Deus*, nequit ampliari ad significandum omnes Deos, quia Dii neque sunt, neque possunt esse, & unus solus est Deus; ampliatur verò quoad tempus, & casus, & circumstantias; nam significat Deum in omni, & pro omni casu, loco, & tempore possibili esse sanctum.

103. Terminus tunc restringitur, quando utimur illo ad significandum, non totam suam universalitatem, sed partem dumtaxat, v. g. hæc vox, *homo*, instituta est ad significandum omnes homines; adjuncta verò hac altera, *sapiens*, non significat omnes, sed paucos homines; ubi adverte, quòd restrictio debet immediatè juxta communem usum loquendi adhærere termino, quem restringere velis, aliàs non restringit eum, v. g. *omnis homo est sanctus*, ille terminus, *sanctus*, non restringit *homo*, quia non cadit immediatè supra eum, & ideò propositio est falsa, sed restringit in hac, *omnis homo sanctus placet Deo*, non obstante illa universalitate, *omnis*, quia sanctus immediatè adhærens termino *homo* restringit illum, & eam universalitatem, nempe quia voces significant ad placitum, & ita placitum fuit prioribus: quomodò autem se habeat in ordine ad argumentationes terminus fungens suppositione ampla, seu non restricta; & terminus, qui fungitur suppositione restricta, seu non ampla, jam diximus cap. 3.

104. Terminus tunc alienatur, seu sumitur per alienationem, quando extrahitur à propria significatione ad impropriam, v. g. Equi marmorei sunt in Quirinali; nam terminus *Equi* deserit suam propriam significationem animalis hinnibilis, & induit impropriam, scilicet significationem lapidis quoad apparentiam Equi elaborati;

tunc

tunc demum terminus diminuitur, quando ratione adjuncti syncategorematis desinit significare rem plenè absolutè, & significat illam secundùm quid, hoc est, partem quandam, v. g. Æthiops est albus secundùm dentes; nam *albus* significat absolutè albedinem, sed ratione illius adjuncti, *secundùm dentes*, solùm significat unam partem esse albam; discrimen autem inter diminutionem, & restrictionem, licèt non sit magnum, est tamen aliquod, quia restrictio plerumque est quoad numerum; diminutio verò plerumque est quoad partem ejusdem totius.

CAPUT VI.

Quid, & quotuplex sit Enunciatio, seu Propositio.

105. Est Oratio, seu compositio terminorum interdum mentalis, interdum vocalis, interdum scripta, vel alio signo externo constans, quâ unum enunciamus de alio (quòd sit aliud, saltem quoad voces, licèt non quoad realitatem) enunciamus inquam, vel affirmando, *homo est animal*, vel negando, *homo non est Angelus*; in omni enunciatione debes notare hæc quatuor: 1. Essentiam, 2. Quantitatem, 3. Qualitatem, 4. Materiam, in qua, vel de qua est.

106. Essentia stat in eo, quòd enunciatio sit affirmativa, aut negativa; hoc est, quòd negatio sit, aut non sit immediatè ante præcipuam copulam propositionis; si fuerit, propositio est negativa; si non fuerit, est affirmativa quantumcumque aliàs redundet negationibus, v. g. *Petrum non esse Equum est non esse animal hinnibile*; hæc propositio est affirmativa, quia licèt præcipua illa copula *est* habeat utrinque negationem, nihilominùs per neutram afficitur immediatè: ergo restat indemnis, & affirmata; immò quamvis immediatè supra præcipuam copulam cadat negatio, si nimirum supra hanc negationem cadat alia, v. g. *Petrus non non est animal*, est affirmativa; quia sicut clavus clavum trudit, ita una negatio destruit alteram; unde natum est illud adagium: *Duæ negationes affirmant*.

107. Quantitas propositionis est extensio, aut coarctatio suæ significationis; unde potest esse universalis, aut particularis, aut singularis; Propositio habet quantitatem universalem quando habet ea signa, *omnis*, *nullus*, *semper*, *nunquam*, *quoties*, *ubilibet*, *nullibi*, *necesse*, *impossibile &c.* cùmque hæc signa possint cadere imme-

mediatè supra solum subjectum enunciationis, vel immediatè supra solum prædicatum, vel immediatè supra solam copulam, vel immediatè supra singula hæc tria; vel immediatè supra duo sola, jam vides immensam copiam quantitatum diversarum, quas potest habere propositio, & ex quibus pendet sua veritas, aut falsitas; habet quantitatem particularem quando habet hæc signa, *aliquis*, *aliquando*, *aliquoties*, *alicubi*, *possibile*, *contingens &c.* cùmque hæc signa particularia possint multiplicari, sicut modò multiplicabimus universalia, jam habes aliam speciem quantitatum particularium, quibus fungi potest propositio: habet demum quantitatem singularem quando habuerit subjectum, aut prædicatum, aut copulam cum aliquo signo prorsùs individuante, & quasi demonstrativo, ut *hic*, *iste*, *ille*; cùmque hæc signa possint combinari sicut combinabamus universalia, & particularia inter se respectivè: & rursùs cùm una possint combinari cum alteris, ita ut subjectum v. g. habeat quantitatem omninò singularem, copula quantitatem particularem, & prædicatum quantitatem universalem; v. g. unus Deus aliqua identitate est omnis Perfectio Divina: cùm inquam hæc ita sint, numerosissima resultat species quantitatum, quas potest habere Enunciatio.

108. Qualitas propositionis est conformitas, aut difformitas cum suo objecto, id est veritas, aut falsitas; regula autem ad hæc duo cognoscenda est neque solum objectum, neque solum quod enunciat propositio; sed simul est copulativè quod enunciat propositio, & quod est, aut non est objectum; unde ad concedendum, vel negandum Propositionem debes bene intelligere quid dicat Propositio, hoc est quid affirmet, aut neget, & posteà inspicere objectum, habeat necne quod propositio dicit per præcipuam copulam: si habet, propositio est vera; si non habet, est falsa; v. g. *Hominem esse equum foret hominem esse hinnibilem*, est vera; nam licèt illa copula, *foret*, utrinque habeat falsitates, verumtamen illa est vera; unde Propositio illa absolutè est vera.

109. Materia propositionis, sunt res illæ, de quibus loquimur per illam propositionem: est duplex: una vocatur *remota*, seù *impossibilis*, videlicet quando prædicatum penitus repugnat subjecto v. g. *Homo est lapis*, aut quando prædicatum est de essentia subjecti, & ipsi negatur; homo non est animal: est in materia *naturali*, sive *necessaria*, quando prædicatum necessariò convenit subjecto, ut *Homo est animal*, vel quando ipsi repugnat, & de ipsó negatur; Homo non est lapis: est denique in materia *contingente*, quando prædica-

tum

tum potest convenire, & potest non convenire subjecto, sive de facto conveniat, sive non conveniat v. g. *Petrus est albus*, sive sit vera, sive falsa, est in materia contingente, quia sine ulla contradictione potuit ille esse albus, licet modo non sit: & potuit non esse, licet modo sit: ubi ne confundas *propositionem esse necessariò verum, & esse in materia necessaria*: quoniam fieri potest quod talis, aut talis individua propositio propter specialem rationem sit necessariò vera, & tamen quod materia ipsius sit ex se contingens: omnis enim propositio, quæ est ex fide, necessariò ex sua specie est vera, quia innititur infallibili verbo Dei; & tamen multoties materia ipsarum ex se est absolute contingens v. g.: potuit Adamus non peccasse: potuit Judas non vendidisse Christum Dominum; ergo non est idem propositionem aliquam esse *necessariò veram*, & esse *in materia necessaria*; idem propter eandem rationem dicendum de propositione necessariò falsa, qualis esset hæc *Adamus non peccavit* in quantum hæresis formalis, quæ non semper est in materia remota, seù impossibili.

110. Hic adverte propositionem indefinitam, hoc est, quæ nulla afficitur quantitate expresse æquivalere universali, quando est in materia naturali v. g. homo est animal, æquivalet huic, omnis homo est animal: item homo non est equus, æquivalet huic, nullus homo est equus: item quando propositio est in materia doctrinali, seù de fide; hoc tamen indiget explicatione in Theologia danda: quando autem est in materia contingente, æquivalet particulari; nam *Homo currit*, æquivalet huic, aliquis homo currit.

§. II.

111. Propositio, seù enunciatio est multiplex; alia namque est *simplex*, nimirum in qua unum solum de solo uno affirmatur, aut negatur, *Petrus currit*; *Petrus non currit*: altera *composita*, illa videlicet quæ imbibit multas enunciationes *Petrus est homo, & homo est anima*, vel saltem illis æquivalet, *Petrus, & Ioannes sunt homo*: rursùs utravis posita potest esse absoluta, quæ vocatur *de inesse*, illa scilicet in qua simpliciter sine ullo additamento enunciatur de altero, *Petrus currit*, vel modalis, nempe in qua enunciatur prædicatum, & etiam modus, quo illud competit subjecto: *Petrus necessariò est animal*; hæc modalis potest esse de modo logico: aut de modo non logico: illa est, in qua inveniuntur modi ii, de quibus agit Logica, & sunt quatuor soli, *necesse impossibile: possibile: con-*

contingens, quos exponemus disp. 2. cap. 5. modalis modo alio est in qua enunciatur modus ab his quatuor distinctus, v. g. *Petrus currit velociter*; *anima operatur supernaturaliter*: illa *de in esse* est duplex: una vocatur de secundo adjacente, & est quæ non habet aliud prædicatum, nisi quod imbibitur in copula v.g. *Petrus est* intelligitur *ens*: altera dicitur de tertio adjacente; & est, quæ aliud habet prædicatum v. g. Petrus est albus, intelligitur *ens album*.

112. Secunda divisio: enunciatio composita est quintuplex: copulativa, disjunctiva, causalis, conditionalis, rationalis: illa est copulativa, cuius partes uniuntur copula, &, vel alia simili v.g. *Petrus studet, & Ioannes ludit*: in his copulativis debes advertere tria: primum quod pręcipua earumdẽ copula est illud &, quapropter, ex eo quod illud habeat, vel non habeat ante se negationem pendet, quod copulativa propositio sit affirmativa, aut negativa: hæc est affirmativa *Petrus non studet, & Ioannes non ludit*; hæc autem negativa *Non Petrus studet, & Ioannes ludit* quia licet negatio non cadat immediatè immediatione materiali supra illud &, quandoquidem inter unum, & aliud est integra enunciatio; nihilominus cadit immediatè immediatione logica (& sic intelligendum quod dicebamus num. 105.) quia quod negat directè & simpliciter ea negatio est illud &: secundum quod contradictoria his propositionibus assignanda est ponendo *non* in initio: quoniam si ponatur post primam partem propositionis, si ea fuerit falsa, sequetur duas contradictorias esse simul falsas; quod est chimæra,

113. V. g. esto Petrum non studere: tunc est falsa hæc *Petrus studet, & Ioannes ludit*; falsa item est hæc *Petrus studet non, & Ioannes ludit*; restat ergo quod negatio præponatur toti propositioni, & sic erit impossibile, quod ambæ sint simul falsæ: tertium est quod hujusmodi propositiones copulativæ ut sint verę requirunt, quod sint veræ omnes illæ partes, quibus constant, & insuper quod simultas earundem sit etiam vera: unde prædicta propositio erit falsa, si Petrus non studeat, licet Joannes ludat: item si Joannes non ludat, licet Petrus studeat: item licet ambo hæc contingant sed in diversis temporibus: quia illa copula & significat simultatem in eodem tempore; si ergo ex hoc triplici latere potest ingruere falsitas in propositionem copulativam, sequitur quod ex eodem triplici titulo possit esse vera sua contradictoria: modos arguendi hinc oriundos dabimus ad finem disp. 2.

114. Propositio disjunctiva est illa cuius partes afficiuntur copula *vel*, *aut* quavis alia simili: ea est copula præcipua harum proposi-

G tionum

tionum: ergo quod sint affirmativæ aut negativæ pendet ex eo quod illud *vel* præposita negatione afficiatur, aut non afficiatur: quam ob rem hæc est affirmativa *vel Petrus non studet vel Ioannes non ludit*, quia licet audiantur duæ negationes hic, neutra afficit primariam illam copulam *vel*: è converso hæc est negativa *non vel Petrus studet, vel Ioannes ludit*; similiter his propositionibus assignanda est contradictoria præponendo negationem toti propositioni juxta regulam dandam disp. 2. ubi agemus de contradictoriis.

115. Quod attinet ad veritatem propositionis disjunctivæ, adverte, ut sit vera, unius solius suæ partis veritate contenta est; nam hoc solum dicit, qui dicit Petrum studere, vel Joannem ludere: nempe unum ex his duobus esse verum, quodcumque illud fuerit (disp. 2. amplius explicabimus hoc, inter exponendum modos legitimos, & illegitimos arguendi sumptos ex veritatibus disjunctivis) hinc fieri potest quod disjunctiva sit æternæ, indefectibilis, atque necessariæ veritatis, tametsi unaquæque pars ipsius sit contingenter vera; nam prorsus necessaria est hæc veritas *Petrus studet, vel non studet*: & tamen est contingens quod studeat: & contingens etiam quod non studeat: imò quamvis una pars ipsius disjunctivæ sit chimærica, disjunctiva potest esse vera, quoniam studente Petro verum est *vel existit chimæra, vel studet Petrus*; imò etiã licet partes, quibus constat, sint invicem essentialiter oppositę, ut constat in illo exẽplo vel studet vel non studet Petrus, nec non in hoc *Deus existit, vel non existit*, quæ est necessariò vera, licet unum extremum sit chimæricum, & essentialiter oppositum alteri.

116. Adverte insuper quod interdum utimur illa particula *vel* non in hoc sensu disjunctivo, quem modò explicavimus; sed in sensu contentivo v. g. vel petas, vel non petas, non dabo librum: tunc sensus est, rem illam, de qua fuerit sermo, æque se habituram, aut æque se non habituram sive contingat unum, sive alterum: qua propter particula *vel* æquivalet tunc huic alteri *sive*: & hac de causa vocamus sensum illum *contentivum*.

117. Propositio Causalis est illa, quæ enunciat unum esse causam alterius: cumque multifariam possit hoc contingere, id circo propositio causalis est multiplex; alia enim est causalis *negativè*, quatenus enunciat unum esse causam negativam alterius seu esse removens prohibens, seu esse conditionem sine qua non est alterum v. g. quia lignum est aridum comburitur: ariditas est removens prohibens combustionem, unde solum est causa negativa illius; alia est causalis *in sensu logico*, quatenus significat unum movere intellectum ad assentiendum al-

alteri propter artificium,quo dispositum est illud unum v.g. *quia præmissæ sunt in Barbara sequitur conclusio*; alia est causalis *methaphysicè*, quatenus significat unum esse ultimam differentiam specificam,ex qua resultat alterum tanquam proprietas v. g. *quia homo est rationalis, est admirativus*; alia est causalis *physicè* quatenus significat unum esse principium physicum alterius v. g. *quia ignis est applicatus calefacit*; & cum sint tot species causarum physicarum, quæ explicantur in Physica, multiplex hinc resultat propositio causalis; alia est causalis *moraliter* quatenus significat unum esse causam moralem alterius: & cum multiplex sit causa moralis, multiplex hinc etiam resultat propositio causalis.

118. Alia demum est causalis *connexivè* quatenus significat unum esse connexum cum altero sive sit causa, sive effectus, sive neutrum respectu illius v. g. *quia ignis non comburit non est applicatus si enim esset applicatus combureret*, cumq; multæ sint species connexionum, quas suo loco exponimus; hinc etiam multiplex resultat propositio causalis; hæc diximus ut videas quàm æquivocum sit illud verbum *quia* in propositionibus causalibus: atque ut inter disputandum discernas unas causalitates ab alteris, concedasque, quæ sint veræ, & neges quæ sint falsæ.

119. Una quæque ex his speciebus potest esse quadruplex: potest namque propositio causalis esse affirmativa utriusque sui objecti: *quia præcepisti, feci hoc*; vel negativa utriusque: *quia non præcepisti, non feci*; vel affirmativa illius quod apparet instar causæ, & negativa illius quod apparet instar effectus; *quia præcepisti, non feci*; vel negativa illius, & affirmativa hujus *quia non præcepisti, feci hoc*; cæterum, cum præcipua copula in omni propositione causali sit illud *quia*, vel alia æquivalens: ideo tunc solum est absolute, & simpliciter negativa propositio causalis, quando illud *quia* est affectum negatione sibi præcedente, sicut diximus de aliis; & consequenter contradictoria debet assignari ex propositionibus præponendo negationem toti propositioni; quoniam si aliqua hujus pars restet affirmata, potest contingere quod ambæ propositiones sunt falsæ v. g. *Feci hoc quia præcepisti*. *Feci hoc non quia præcepisti*; ambæ erunt falsæ quando non fecerim hoc.

120. Quod attinet ad veritatem tria indispensabiliter poscunt propositiones causales, quorum si vel unum tantum deficiat, evadent falsæ; primum quod sit verum illud, quod assumitur ut causa; si secus, causalis supponet falsum v. g. *quia homo est equus, est animal*; supponet falsum, nam licet homo vere sit animal, & hoc inferatur bene ex eo

 quod

quod subjectum sit equus; attamen homo non est equus: secundo illud, quod assumitur ut causa habere re ipsa speciem causalitatis, quæ enunciatur v.g. *quia sol lucet mars est retrogradus*; est falsa, nam licet sol luceat modo, & mars sit retrogradus, illud non habet ullam proportionem cum hoc: tertiò quod verum sit id, quod enunciatur ut causatum; aliàs erit falsa causalis, tametsi cœtera sint vera v.g. quia præcepi facis hoc; est falsum quando non facis illud, licet ego verè præceperim, & licet præceptum meum esset causa proportionata, seu motivum ad faciendum illud: cum igitur propositio contradictoria neget ista tria disjunctivè, non autem distributivè aut determinatè inde est quod contradictoria propositionis causalis est vera, quoties causalis ipsa est falsa.

§. III.

121. OPerosior multò est propositio conditionalis, quia circa eam maxima pars Theologiæ occupatur, unde oportet bene notam habere: propositio conditionalis est illa, quæ enunciat unum pro casu alterius: illud enunciatum dicitur *conditionatum objectivum*: enunciatio illius *conditionatum formale*: illud pro cujus casu enunciatur dicitur *conditio* seu *hypothesis objectiva*; unde fit quod propositio conditionalis vocetur *hypothetica* v. g. *si petis dabo librum*; petitio tua est conditio, sive hypothesis objectiva: illud *si petis* est hypothesis seu conditio formalis: mea traditio libri est conditionatum objectivum: illud *dabo* est conditionatum formale.

122. Propositio conditionalis potest habere quantitatem universalem, aut particularem, aut singularem, ut alibi exponemus disp.2. cap.8. rursus potest esse affirmativa ex parte conditionis, & ex parte conditionati: *si petis dabo*: & negativa ex parte utriusque *si non petis non dabo*: & affirmativa ex parte conditionis; negativa autem ex parte conditionati, *si petis non dabo*: & demum negativa ex parte conditionis, affirmativaque ex parte conditionati: *si non petis dabo*: veruntamen cum præcipua copula harum propositionum sit illud *si*, hinc pendet quod propositio sit affirmativa, aut negativa absolutè ac simpliciter; nempe ex eo quod illud *si* afficiatur nec ne per præcedentem negationem: & contradictoria assignanda est semper his propositionibus præponendo negationem toti propositioni juxta sæpe dicta, & dicenda disp.2.

123. Præterea si has propositiones inspicias quoad modum enunciandi

ciandi, possunt esse in quadruplici differentia: alia namq; est conditionalis *illativa*, nempe quæ enunciat illationem conditionati objectivi ex hypothesi, seu conditione objectiva, idest quæ enunciat hanc connecti cum illo, *si peccas, id videt Deus*: cumque connexio unius cum alio possit esse multiplex, ut suo loco dicimus, hac de causa conditionalis illativa multiplex est: alia conditionalis est *purè conjunctiva*, nempè quæ enunciat futurum unum pro casu alterius præscindendo ab eo quod hoc alterum connectatur nec ne, sit nec ne conditio proportionata ut detur illud alterum v.g. *si peccas mare turbatur*: potest esse vera in sensu mere conjunctivo, quem etiam vocant *temporalem*, quia fieri potest ut in eodem instanti in quo peccas mare turbetur, hæc vocatur conditionalis disparata, alia conditionalis *strictè conditionalis*, nempe quæ enunciat unum pro casu, seu quod idem est, sub hypothesi alterius, quod vel est conditio utilis, & conducens, ut sit illud alterum v. g. si *Deipara interponat suas preces, obtinebis à Deo istud beneficium*; vel pro casu aut sub hypotesi alterius quod est plena, & adæquata facultas ponendi in re-bus conditionatum objectivum v.g. *si homo habeat libertatem A. integram, & perfectam constitutam per gratiam Dei, resistet tentationi A.* v. g.

124. Ubi adverte quod illa altera strictè conditionalis revocanda est ad hanc: nam quod existat una res utilis, ac conducens, ut existat conditionatum, non sufficit ad existentiam hujus neque illa sola est plena, & totalis facultas ponendi in rebus conditionatum: quo circa illa conditionalis *si Deipara interponat suas preces &c.* reddit hunc sensum *si Deus habeat libertatem quandam individuam constitutam per visionem precum Deiparæ, ab hac ipsa individua libertate Divina obtinebis tale beneficium*: licet enim possit etiam contingere quod existente libertate indifferentiæ ad conditionatum objectivum, hoc non existat, verùntamen ea libertas est plena, & totalis sufficientia ut existat illud conditionatum: ergo ea libertas potest ponere in rebus conditionatum: ergo quando illud positura est, verè dicemus *si existat hæc libertas, faciet hoc*, ut frequentibus exemplis sacræ Scripturæ suo loco dandis constat.

125. Hoc nisi alte infigatur menti æquivocationes absurdas patieris in Theologia; ubi passim audies Authores, qui brevitatis causa sic loquuntur, *si homo habeat inspirationem A. consentiet: licet habeat non consentiet*; cave ne intelligas pro hypothesi objectiva solam inspirationem *A.* sed intelligere debes totam, integram; plenam, adæquatam, sed individuam atque singularem libertatem *A.* intrinsecè constitu-

ſtitutam per eam inſpirationem ſicut conſtituitur per multa alia, quæ modo non veniunt ad rem: illa autem brevitas in loquendo, *ſi detur auxilium A.* poteſt æquivocationibus multis anſam præbere: cave item ne intelligas conſenſum utcumque, ſed determinatè conſenſum oriundum ex illa individua, & ſingulari libertate *A.* in illo individuo, & ſingulari inſtanti: hæc modo ſufficiant. Denique propoſitio conditionalis ſolet eſſe diſparata, ſcilicet quando hypotheſis objectiva, quæ auditur in propoſitione nullam penitus habet proportionem, ſed poſitivam improportionem reſpectu conditionati; *ſi gallus cantat Romæ, Turca convertitur Conſtantinopoli*; hæc facile coincidit cum conditionali in ſenſu mere conjunctivo, & temporali, ſed hæ conditionales diſparatæ poſſunt eſſe veræ quia poſſunt reduci ad conditionales non
4. Reg. cap. 2. diſparatas, ſed ſtrictè conditionales, ut conſtat ex aliquibus ſacræ Scripturæ v.g. *ſi Eliſæus videret Eliam quando hic rapiebatur, adipiſceretur ſpiritum duplicem ipſius*; *ſi Rex Ioas baculo percuſſiſſet terram quinquies funditus delevisset Siriam*; ſed de hoc alibi.
4. Reg. cap. 13.

126. Quod attinet ad veritatem propoſitionis conditionalis, adverte hæc quinque 1. *conditionalem nihil ponere in eſſe* juxta verum axioma ideſt ut conditionalis ſit vera, non requiritur quod conditio ſit, fuerit, aut futura ſit: item non requiritur quod conditionatum ſit de præſenti, fuerit, aut futurum ſit: quia ſicut hæc propoſitio Petrus eſt albus, ut ſit vera non poſtulat Petrum currere; ſiquidem hoc non dicit, ſed ſolum quod Petrus ſit albus, & poteſt eſſe albus quin currat: ita hæc conditionalis v. g. *ſi eſſet A. eſſet B.* non dicit conditionem aut conditionatum eſſe modo de præſenti, non dicit fuiſſe olim, non dicit futura eſſe aliquando; ſed purè, & præcisè dicit futurum *B.* pro caſu quo exiſtat *A.* atqui fieri poteſt quod futurum eſſet *B.* pro caſu quo exiſteret *A.* tametſi neque de præſenti, neque de præterito, neque de futuro ſint *A.* aut *B.* ergo illa conditionalis poteſt eſſe vera, tametſi *A.* & *B.* nunquam fuerint, aut ſint, aut futura ſint: ſic præmonuit Deus Davidem oraculo infallibili tradendum eſſe à Ceilitis in manu Saul, ſi perſeverabat in ea Urbe, & ob hoc ipſum neque perſeveravit, neque traditus fuit.
1. Reg. cap. 23.

127. Eſt ergo purè hypotheticus, & purè ſuſpenſivus modus enunciandi, quem habet propoſitio conditionalis: & ob hoc nihil ponit in eſſe; ſed poneret ideſt *dicit quod foret*: & quamvis videatur hic modus enunciandi aridus, abſtractus, purè ſpeculativus, & inutilis; nihilo tamen minus experientia ipſa quotidiana docet quàm utilis ac neceſſarius ſit ad prudentiam, & providentiam, & certitu-

titudinem rationalium actionum: multa inopinatè, ac de repente obtingunt nobis quia non prævidimus quod alius sponte sua, atque liberè facturus erat si nos faciebamus talem, vel talem actionem: multa faceremus si prçvideremus optimos effectus, qui futuri erãt *si illam rem faceremus*: à multis rebus tanquamà vivis carbonibus manus abstineremus, si prævideremus effectus infelices, qui futuri erant si res illas faceremus: Denique nihil magìs notum, quàm hoc: *Nolo id facere, quia si faciam, imminet &c. Volo id facere, quia si faciam, obtinebo &c.* ergo hic modus cognoscendi purè conditionatus non est aridus merè speculativus, & inutilis; sed prorsùs necessarius ad prudentiam rationalium actionum.

128. Adverte 2. Omisimus consultò conditionales de hypothesi impossibili, quia suo loco dicimus cum Aristotele: *Data uno absurdo cætera accidunt*; hoc est, *ex impossibili quodlibet sequi*; quamobrem inutiles putamus istas propositiones in sensu directo, quem præseferunt, licèt utiles sint in sensu reflexo, v. g. *Præscindendo ab eo, quòd A. sit, aut non sit, detegimus rationem efficacem, ut asseramus B.* hic sensus utilis est ad indagandum veritatem; & in hoc sensu intelligenda est famosa illa propositio Florentina: *Si Spiritus Sanctus non procederet à Filio* (en hypothesim chimæricam) *non distingueretur ab illo.*

129. Adverte 3. Ut illæ propositiones strictè conditionales, quas meminimus num. 122. sint veræ non sufficit, quòd existente ea libertate A. v. g. quomodolibet existat conditionatum; sed opus est, quòd existat hoc *ab illa, & ex illa libertate*, non ratione connexionis hujus libertatis cum illo conditionato, quia aliàs non esset libertas indifferentiæ; sed ratione dominii elicitivi supra illud: quatenus libertas illa indifferentiæ potens pro suo libito ponere conditionatum, & potens pro suo libito non ponere, pro suo libito ponet, quia ponet; & non est alia ratio strictè à priori, quamvis possint esse multæ motivæ, & impulsivæ; sicut enim de essentia conclusionis purè probabilis est, quòd non habeat rationem prorsùs evidentem, quia aliàs non esset conclusio obscura; ita de ratione operationis immediatè liberæ libertate indifferentiæ est, quòd non habeat rationem strictè à priori, hoc est infallibiliter connexam cum ipso, & penitùs antecedentem, ut suo loco explicabimus; aliàs operatio illa non esset immediatè libera; igitur illa conditionalis: *Si Deus habeat libertatem individuam A. constitutam per visionem precum &c.* requirit ad sui veritatem, quòd hæc eadem individua libertas Divina concedat illud be-

ne-

neficium : ratio à priori est quia hoc , & non aliud enunciant hujusmodi propositiones : in hoc , & non in alio sensu agnoscimus illas ut veras ; quamvis brevitatis gratia non semper utamur inter loquendum hoc rigore .

130. Adverte 4. Ut conditionalis illativa vera sit , sive ut sit vera in sensu illativo, non sufficit , quòd existente conditione utcumque existeret conditionatum ; nec quòd existat utcumque ab illa conditione , & ex illa , ut nuper dicebamus de purè conditionali ; sed opus est , quòd existeret conditionatum ex vi connexionis , quam habet conditio cum illo ; v. g. hæc est conditionalis vera in sensu illativo , *si existat unio physica duorum , existent illa duo* ; nempe quia hypothesis objectiva , idest unio illa physica intime connectitur cum conditionato objectivo , idest cum illis duobus; hæc autem est falsa in sensu illativo *si Petrus habeat libertatem A. peccabit* , quia hypothesis objectiva nempe libertas *A.* indifferentiæ non connectitur ullatenus cum peccato , sed est ad utrumlibet indifferens : quare hæc propositio dumtaxat est vera in sensu strictè conditionali : ratio autem hujus advertentiæ est ; omnis propositio ut sit vera indiget eo quod enunciat : nam *ab eo quod res est, vel non est propositio dicitur vera vel falsa* juxta commune principium : sed omnis conditionalis illativa enunciat connexionem suæ conditionis , seu hypotesis objectivæ cum conditionato : quia in hoc differt hæc species conditionalium ab aliis : ergo omnis conditionalis illativa , ut sit vera indiget connexione conditionis cum conditionato .

131. Adverte demum conditionalem non semper converti in aliam assumentem pro hypothesi *contradictorium* conditionati , & pro conditionato contradictorium conditionis , hoc est , non semper est legitima hæc consequentia , *si datur A. datur B. ergo si non datur B. non datur A.* exempla sunt obvia: si existunt duæ quantitates non sunt penetratæ in eodem loco : ergo si sunt penetratæ in eodem loco , non existunt : malè , quia consequens implicat in terminis : item *si existat libertas A. non resistet tentationi ergo si resistit* (en *contradictorium* conditionati) *non existit* : en contradictorium conditionis , & en simul pessima consequentia : ratio autem hinc sumitur: quoties contradictorium conditionati sit intime connexum cum existentia conditionis male arguitur ex contradictorio cōditionati ad contradictorium conditionis; sed aliquando est connexum ut constat in his duobus exemplis: ergo aliquando ex contradictorio *conditionati* male arguitur ad cōtradictorium conditionis: ergo propositio conditionalis non semper

con-

convertitur in alteram assumentem pro conditione contradictorium conditionati, & pro conditionato contradictorium conditionis: oblivio hujus veritatis impulit multos in falsitates, quas putant evidentes veritates.

§. IV.

132. Propositio sive enunciatio *rationalis* est idem ac *consequentia*; & definitur *Oratio in qua unum ex altero consequi enunciatur*; quod consequitur vocatur consequens *objectivum*: oratio quæ id enunciat vocatur consequens *formale*: id, ex quo sequitur, dicitur antecedens *objectivum*: oratio id enuncians dicitur antecedens *formale*: connexio antecedentis cum consequente dicitur consequentia *objectiva*: terminus id enuncians dicitur consequentia *formalis*. v. g. *Petrus est homo: ergo est animal*: prima oratio est antecedens formale: humanitas ipsa Petri est antecedens objectivum: intima connexio humanitatis cum animalitate est consequentia objectiva: illud *ergo* sive *igitur*, sive aliud simile dicitur consequentia formalis: denique ultima oratio vocatur consequens formale, & animalitas vocatur consequens objectivum.

133. Præcipua copula in his propositionibus est illud *ergo*: quo circa ut sint negativæ, illi copulæ debet præponi negatio: atque ut assignetur contradictoria affirmativæ toti propositioni debet præponi; aliàs si antecedens fuerit falsum, ambæ contradictoriæ falsæ erunt v. g. *chimæra ambulat: ergo habet pedes*: si assignes hanc contradictoriam *chimæra ambulat: non ergo habet pedes* ambæ orationes sunt falsæ: est ergo contradictoria hæc, *non chimæra ambulat: ergo habet pedes*: illa namque negatio quidquid post se invenit destruit, & dat hunc sensum disjunctivum verum: *vel non ambulat chimæra, vel ex hac non sequitur quod habeat pedes*: quæ disjunctio est vera ratione primi membri.

134. Si hujusmodi enunciationes consideres quoad membra, quibus constant, possunt esse in quadruplici differentia. I. affirmativa antecedentis, & consequentis *est homo: ergo est animal* II. negativa utriusque *non est animal: ergo non est homo* III. affirmativa antecedentis, & negativa consequentis, *est homo: ergo non est equus*. IV. negativa ex parte antecedentis, & affirmativa in consequente: *non est Adam: ergo Deus id scit*: si consideres has enunciationes quoad consequentiam, idest connexionem antecedentis cum consequente, quæ

aliis terminis dicitur illatio consequentis ex antecedente : vel si consideres quoad qualitatem certitudinis,evidentiæ, & similium proprietatum, quibus frui possunt antecedens, & consequens formale , & ipsa formalis consequentia, seu illatio, tot species invenies , quot dicemus postea agentes de argumentatione in genere: quoniam hujusmodi propositiones sunt species quædam argumentationis , quæ vocatur *Enthymema* .

135. Si consideres has propositiones quoad valorem,debes distinguere inter eas ut sunt enunciatio quædam connexionis unius cum alio,sicut aliæ propositiones enunciant res alias: atque ut sunt *consequentia*, seu *illatio* unius ex alio : in hoc secundo sensu non solet dici consequentia vera, aut falsa, sed bona,aut mala, unde quando consequens non sequitur ex antecedenti negamus consequentiam, tametsi antecedens,& consequens sint vera:v.g.*Petrus est animal*: *ergo est Homo*; male, itaque nego consequentiam,quia licet verum sit Petrum esse animal,& esse hominem, hoc tamen non sequitur ex illo,nam etiam Equus est animal, & tamen non est homo .

136. In primo autem sensu,ideft si loquamur de his propositionibus ut sunt enunciatio quædam, tunc non dicuntur bonæ, aut malæ: sed veræ,aut falsæ , sicut cæteræ propositiones : & tunc est necessarium quod antecedens sit verum, quod consequens sit etiam verum , & quod hoc sequatur ex illo, ideft quod illud connectatur cum hoc : quolibet autem ex his tribus deficiente propositio rationalis (ita vocata,quia sua præcipua copula est illud, *ergo* quod est signum discursus, & rationis) erit falsa: plerumque autem utimur his propositionibus non in quantum sunt enunciationes, sed in quantum sunt consequentiæ:& tunc ut bonæ sint ac validæ non desideratur quod antecedens, aut consequens sint vera, sed quod consequens sequatur ex antecedenti, si antecedens verum fuerit , sit nec ne absolutè verum .

137. Hinc licet falsum sit lapidem esse animal , & falsum sit lapidem esse vivens;firma tamen valida,& bona est hæc consequentia.*Lapis est animal*,*ergo est vivens*: adversarius namque debet expendere antecedens quod deglutit;eo autem semel deglutito deglutire debet , *lapidem esse vivens* : quia animal intimè, & essentialiter est connexum cum vivente.

138. Hic nota principium Dialecticum ; *Ex vero semper sequitur verum* ; *Ex falso autem aliquando verum , aliquando falsum* : ut in casu dicto , nam ex hoc antecedenti falso ; *lapis est animal*, sequitur hoc consequens falsum, *est vivens* : & etiam sequitur hoc consequens verum,

rum, *Lapis est corpus*; quoniam animal trahit secum essentialiter, & esse corpus,& esse vivens:ergo ambo inferũtur bene ex animali:unum convenit lapidi, nempe esse corpus, & alterum repugnat, nempe esse vivens: ergo ex illo falso antecedenti: *Lapis est animal*, sequitur unum verum, videlicet *Lapis est corpus*: & alterum falsum, videlicet, *Lapis est vivens*; Idem contingit in Syllogismis: *Omne animal est saxum; sed omnis arbor est animal: ergo omnis arbor est saxum*: omnia hæc sunt falsa, sed consequentia est infallibilis: item *Omne saxum est rationale; sed omnis homo est saxum: ergo omnis homo est rationalis*: Præmissæ sunt falsæ, sed consequens est verum, & consequentia ineluctabilis: ergo ex falso, aliquando sequitur verum, aliquando falsum.

139. Non ita verum, quoniam ex vero nunquam sequitur metaphysicè falsum,sed semper verum:Disparitas reducitur ad illud methaphysicum principium, quod suo loco exponimus, quoties deficit terminus connexionis metaphysicæ deficit fundamentum; sed non quoties existit hic terminus, existit fundamentum: At omne antecedens connectitur metaphysicè cum eo, quod metaphysicè sequitur ex illo, ergo omne antecedens deficeret, seu non esset verum,si deficeret illud quod methaphysicè sequitur ex ipso,idest si esset falsum quod sequitur ex illo: ergo si ex vero sequeretur falsum, verum esset verum ut ponitur, & simul non esset verum, quod repugnat: Ex falso autem potest sequi verum,quia terminus connexionis metaphysicè potest subsistere deficiente, seu non vero fundamento,ut subsistit Deus,quando deficit quevis creatura,licet Deus sit terminus quocum connectitur omnis creatura: ergo quamvis antecedens non sit verum,quamvis non subsistat, sed sit falsum potest subsistere, & esse verum illud, cum quo methaphysicè connectitur, & consequenter illud, quod ex ipso metaphysicè infertur.

140. Diximus semper *Metaphysicè*, quoniam ex vero potest sequi physicè,ac moraliter id quod est falsum: v. g. *est Mater*: ex hoc antecedente vero, sequitur moraliter, *ergo diligit filium suum*: Et tamen potest esse falsum hoc consequens: rursus ex hoc vero antecedente: *Ignis est applicatus pulveri nitrato*, sequitur physicè hoc consequens: *ergo comburit illum*: & tamen potest esse falsum hoc consequens, eo quia Deus miraculose ignem cohibeat. Quod si dicas in antecedẽte intelligi debere decretum applicativum Omnipotentię ad producendum combustionem: Aut consequens non debere esse illud,sed hoc disiunctivum: *ergo ignis comburit, vel Deus facit miraculum*: & in utroq; ca-

su subsistere, quod ex vero sequitur verum: si inquam alterutrum ex his duobus dixeris, neutrum venit ad rem, quia loquimur de sequela, illatione, sive connexione purè *physica*, & naturali: ambo autem istę quas obiicis, sunt metaphysicæ, quandoquidem nec divinitus possunt vitari: ergo neutra venit ad rem: denique ex vero potest sequi falsum reflexè, id est potest sequi falsum esse tale aliud: *Est homo ergo falsum est esse canem*; sed non falsum directè.

CAPUT VII.

Quot, Quæ, & Qualia sint Instrumenta sciendi.

141. RESp. esse ultra jam exposita, Definitionem: Divisionem: Argumentationem: Conversionem: Æquipollentiam: Contradictionem: Contrarietatem: Subalternationem: Subcontrarietatemque propositionum; quoniam his omnibus tanquam instrumentis nanciscimur veritatem scientificè, hoc est euidenter: veruntamen sola tria priora vocãtur absolutè instrumenta sciendi: & ideo de illis solis agemus modo, acturi de cæteris disp. 2. Jure autem vocantur instrumenta sciendi, quia Definitione panditur, seu aperitur essentia, quæ latebat, rerum: Divisione sobriè facta evolvuntur involucra, & unaquæque res ponitur in loco suo: Argumentatione demum elicimus ex terminis bene definitis, divisis, atque collocatis res, quæ sunt veræ, & quæ sunt falsæ.

142. Primum ergo quod in quæstione qualibet, in quolibet discursu seu materia debes facere, est subitò involare in essentiam, seu naturam, seu quidditatem illius rei, de qua est sermo: aliàs instar cæci parietes tentabis, & tertio quoque passu impinges si nescias quid sit illud, de quo est quæstio: Hoc autem scies per definitionem rei illius: Est ergo definitio *Oratio explicans naturam rei*, ut animal rationale explicat naturam hominis: quamquam autem hæc eadem definitionis definitio sit etiam una ex definitionibus, & consequenter habeat se ipsam pro objecto, & consequenter sit definitio sui ipsius, & sit clarior se ipsa (quibus difficultatibus irretiri solent Tyrones) nullum latet absurdum.

143. Possumus enim loqui de hac data definitione inspecta sic, *Definitio*, aut inspecta sic: *Oratio explicans naturam rei*: hoc secundo modo inspecta est definitio sui ipsius inspectæ primo modo, & est clarior se ipsa inspecta primo modo: sed neque est clarior se ipsa, neque definitio sui ipsius inspectæ eodem secundo modo: atqui primus, & se-

secundus modus sunt realiter distincti: ergo ex istis difficultatibus non sequitur quod idem, & eodem modo inspectum sit definitio sui ipsius, aut clarius se ipso: Quod autem prædicta definitionis definitio habeat pro objecto se ipsam mixtam, & confusam cum aliis definitionibus nihil refert, nam etiam hoc judicium *Omnis cognitio est actus vitalis*, habet se ipsum pro objecto, quia loquitur de omni cognitione: & ipsum judiciū est aliqua cognitio. Idē dicimus de hac voce: *Omnis vox est sonus*.

144. Igitur definitio, alia est *objectiva*: alia *formalis*: Definitio objectiva sunt prædicata ipsa, quæ realiter identificantur cum objecto definito, & per quæ illud explicamus, v. g. Animalitas ipsa, & rationalitas, per quæ explicamus hominem. Definitio formalis est nostra cognitio, aut locutio, qua explicamus essentiam rei, v. g. hæc cognitio, seu hæc vox *Animal rationale*: Cum objecta, voces & cognitiones, eodem modo insonent auribus, facilè confunderis, nisi reflexè advertas distinctionem. Hæc definitio formalis non est secunda illa operatio intellectus, quæ vocatur judicium, v. g. non est totum hoc *Homo est animal rationale*: nam hic includitur ut subjectum ipse homo, qui est definitum; Definitum autem sub illa voce, seu expressione, sub qua est definitum, non debet ingredi suam definitionem.

145. Est igitur definitio apprehensio tantum, & consequenter ad primam operationem intellectus spectat, quia definitio est illud, quod intellectus terminorum conscius primò *apprehendit* in objecto; cumque illud quod primo apprehendimus in objecto, quando ipsum bene penetramus, sit genus, & differentia: hoc est sit unum quo objectum est simile aliis, & alterum quo est prorsus dissimile, & quod est prima origo cæterorum attributorum, sive proprietatum objecti: inde est quod definitio debet constare genere, & differentia: genere inquam infimo, ut est animal respectu hominis, & differentia infima quoque, ut est rationale: Et hinc nascitur, quod definitio dicatur *Oratio explicans ipsum quod quid erat esse rei*, nam qærenti, *Quid est hæc res*, resp. per naturam, & essentiam illius: & ideo natura, & essentia vocantur *Quidditas*, hoc est id, per quod respondetur ad illud *Quid*: cumque intra essentiam cujuslibet rei imbibantur illa duo genus, & differentia, hac de causa omnis definitio quippe quæ constat genere, & differentia est oratio explicans ipsum quod quid erat esse rei.

146. Secunda Divisio. Definitio alia est nominis, nempe quæ explicat definitionem nominis, v. g. Dux *qui alios ducit*: magnanimus *qui magnum* habet *animum*: ad hujusmodi definitionem spectant omnes ethimologiæ, & nomenclaturæ; alia est definitio rei: nempe

quæ

quæ explicat essentiam objecti nihil curando de nomine v. g. animal rationale: Tertia definitio rei; alia est accidentalis, alia essentialis: accidentalis est illa, quæ explicat rem per effecta, aut causas extrinsecas: cumque causa extrinseca possit esse aut *efficiens*, aut *finalis*, aut *exemplaris*, aut *materialis*: inde est quod definitio accidentalis possit esse per causam efficientem, v. g. definitio tonitrui *fragor ab exhalatione impacta in vapores*: & possit esse per causam exemplarem v. g. animal factum *ad imaginem Dei*, quod competit homini: & possit esse per causam finalem, ut *animal factum ut fruatur Deo in æternum*, quod etiam competit homini; & possit esse per causam materialem ut *impotens existere, ac operari sine corpore*, quod competit animabus brutorum.

147. Tertia: Definitio essentialis alia est descriptiva, nempè quæ explicat rem per essentialem proprietatem, quæ nec est genus, neque differentia infima, ut animal risibile: hoc namque prædicatum est quidem essentiale homini, sed nec est genus neque differentia infima: item omnipotens, sapiens, justus, &c. quæ sunt prædicata essentialia Deo, sed non instar generis, aut differentiæ, atq; idcirco definitio Dei data per hæc attributa est definitio descriptiva: alia est definitio essentialis *strictè, & propriè talis* nimirũ quæ explicat immediatè essentiam rei: cumque hæc soleat esse duplex (non quia vere duplex sit, quia unaquæq; res una sola fruitur essentia; sed quia dupliciter consideratur inter disputandum) una metaphysica altera physica: ideo definitio strictè essentialis est duplex, una *metaphysica*, scilicet illa quæ explicat genus infimũ, & infimam differentiam rei ut *animal rationale*, quæ duo prædicata vocantur partes metaphysicę hominis, quia verè nõ sunt duo neq; sunt partes; sed apprehendimus illa, ut duo, atque ut partes, ut possimus super illis philosophari: altera *physica*: illa nimirum quæ explicat essentiam rei per causas intrinsecas ipsius, per partes essentiales, per essentialia constitutiva, v. g. *complexum ex corpore, & animali rationali physicè unitis*: est definitio essentialis physica hominis nam corpus, & anima physicè realiter inter se distinguuntur, & sunt partes essentiales hominis.

§. II.

§. II.

148. QUod attinet ad regulas, seu qualitates bonæ definitionis sunt quatuor: prima quod sit clarior suo definito: quia omnis explicatio debet esse clarior re explicata: sed omnis definitio est explicatio: ergo omnis definitio debet esse clarior definito: ob hanc rationem solet exprobrari, *definis idem per idem*, hoc est ponis definitum in definitione, quod vitium est contra hanc regulam: tametsi non sit vitium quod definitum ponatur tanquam subjectum, de quo prædicatur definitio, sed quod ponatur tanquam pars ipsius definitionis: hæc regula intelligenda est non de definito, & definitione *objectivis*, sed de formalibus: quia quod est clarum vel obscurum non sunt objecta in se ipsis; sed cognitiones, aut vocabula, quibus utimur ad exprimendum illa: non est res ulla, quæ non possit exprimi obscurissimis terminis nec res ulla, quæ non possit exprimi clarissimis: hoc nota, ne decipiaris frequentibus locutionibus appingentibus rebus ipsis modò claritatem modo obscuritatem, quæ castigatè loquendo solis cognitionibus inhærent, aut verbis.

149. Secunda, quod definitum, & definitio sint termini convertibiles, idest ex uno sequatur alter, & è converso *est homo: ergo animal rationale*: est animal rationale; *ergo homo*: hic adverte duo: unum est quod hæc regula procedit de definito, & definitione objectivis, ut in nupero exemplo; non de formalibus, quatenus hæc cognitio *homo* v. g. sit hæc cognitio *animal rationale*, quæ est definitio formalis, aut viceversa (patet enim hoc esse falsum) sed quatenus ex eo quod una cognitio sit vera, inferatur alteram quoque esse veram, & viceversa.

150. Alterum est quod hæc regula procedit de definito *adæquatè definito*: hinc licet animal rationale sit adæquata definitio Petri inspecti secundum rationem communem hominis; non tamen inspecti secundum totam suam realem essentiam, quia de essentia illius absolutè, & simpliciter non solum est esse hominem, sed esse talem singularem, atque individuum hominem: quia vero definitiones non solent esse de singularibus, sed de universalibus, ideo passim dicimus totam essentiam Petri esse *animal rationale*, & differentiam individualem esse extra essentiam; sed intelligendum hoc de essentia *specificè tantum sumpta*: igitur licet valeat *est Petrus: ergo animal rationale*; non valet è converso *est animal rationale: ergo est Petrus*.

151. Tertia, quidquid prædicatur, aut negatur de definito debet

bet prædicari etiam, aut negari de definitione, & vicissim: hæc regula intelligenda est de definito, & definitione objectivis; non verò de formalibus, quia, ut jam diximus, definitum, & definito formalis sunt cognitiones, aut verba invicem realiter distincta, ergo non est necessarium quod quidquid convenit uni conveniat alteri. Quarta: definitio debet convenire omni, & soli definito: quia ut diximus debet converti cum illo: si autem non conveniret omni, ex definito non sequeretur definitio: si non conveniret soli, ex definitione non sequeretur definitum: ergo debet convenire omni, & soli suo definito: & hæc est species definitionis, qua plerumque sumus contenti in rebus passim occurrentibus, & quæ non sunt ita notæ sicut homo: si invenimus definitionem omni, & soli ei definito convenientem, quiescere solemus in rebus præsertim supernaturalibus.

152. Denique vitium fugiendum in definitione est notissimum illud, *abundare in superfluis, & deficere in necessariis*: idest omittere differentiam specificam, aut quasi specificam rei, de qua est sermo, quæ differentia est ultimum constitutivum rei, & primum distinctivum ipsius: & ex alia parte farcire definitionem terminis aliis.

153. Secundum instrumentum sciendi est *Divisio* utilissima, & necessaria ad aperiendum involutas res, & veritates. Definitur sic: *Oratio totum in suas partes distribuens*; est triplex, *Logica*, *Physica*, & *Metaphysica*, quas disp. 2. cap. 2. exponemus. Divisio logica alia est substantiæ per substantias, nempe quando id, quod dividitur, (quodque vocari solet *Divisum*) & ea, inter quæ dividitur (quæ vocari solent membra dividentia) omnia sunt substantia, ut animal *aliud rationale*, *aliud irrationale*. 2. Accidentis per accidentia, *album aliud dulce*, *aliud amarum*, ubi divisum, & membra dividentia includunt aliquid accidentale. 3. Subjecti per accidentia, ut *homo alius albus*, *alius niger*. 4. Accidentis per subjecta, ut *album aliud homo*, *aliud equus*.

154. Divisio physica alia est in partes essentiales, ut *hominis una pars corpus*, *altera anima*. Alia in partes integrantes, idest in partes, quæ componunt rem, sed non sunt de ipsius essentia, & hæc est duplex; una in partes integrantes primarias, nempe sine quibus non potest naturaliter existere illa res, ut *hominis una pars cerebrum*, *altera cor*. Altera in partes integrantes secundarias, ut *hominis una pars est manus*, *altera est pes*: quando autem, & quomodò arguatur bene inter divisum, & membra dividentia dicemus loco citato.

155. Leges bonæ divisiones sunt. 1. Quod unum membrum divi-

dividens præcisè ut dividens non imbibatur in altero; quia si imbibitur, non dividitur ab illo; & licèt in hac divisione, *substantia alia est completa, alia est incompleta*; hæc secunda imbibatur in illa ut pars illius; verumtamen distinguitur realiter ab illa, sicut anima ab homine; & hæc species non inclusionis in altera sufficit ut sit bona divisio hæc. 2. Lex, quòd divisum inveniatur in membris dividentibus ut inveniatur in hac, *homo alius Petrus, alius Ioannes*; sed hæc lex solùm viget in divisione totius logici; 3. Quòd omnia membra dividentia simul sumpta, non autem unum singillatim adæquent divisum; quia membra dividentia sunt partes divisi: partes autem collectivè sumptæ, sed non distributivè debent esse æquales toti. Denique adverte: quando inter arguendum dividit, seu distinguit importunè alter propositiones, ut pulvere, ac fumo excitato non videatur veritas, quatuor tibi aperit vias, per quarum aliquam potes eum invadere 1. Refutando terminum, quem ille concedit. 2. Inferendo tuam conclusionem ex illo eodem, quod concedit. 3. Probando terminum, quem negat. 4. Insistendo veritati tuæ conclusionis non obstante falsitate illius quod negat.

§. III.

156. Argumentatio, quæ est scopus cæterorum instrumentorum sciendi est *Oratio, in qua ex argumento explicato altera pars contradictionis concluditur*. In omni argumentatione, sive discursu possumus hæc quinque inspicere. 1. Qualitatem, & conditionem propositionum ibi intervenientium. 2. Illationem ex illis. 3. Medium, seu argumentum, seu quod idem est, ratio ibi assumpta ad probandum. 4. Artificium, seu dispositio, quâ instruitur ea ratio. 5. Fontes, seu origines argumentationum.

157. Quoad qualitatem illarum propositionum possunt esse 1. *Evidentes*, (si nimirùm clarè omninò proponant suum objectum, & clarè etiam connexionem illius cum objecto consequentis formalis) & evidentia potest esse *metaphysica*, aut *physica*, aut *purè moralis*. 2. Possunt esse obscuræ, si non multa claritate exprimant suum objectum, aut connexionem hujus cum consequente. 3. Possunt esse purè probabiles, si ratione tantùm prudente, sed non innegabili fulciantur. 4. Possunt esse certæ, quòd continget quando propositiones ipsæ, licèt arduæ, obscuræ, ac difficiles, connexionem tamen habeant cum veritate consequentis, ut experimur in actibus

Fidei, qui quanquam sint obscuri, & consequenter non sint evidentes; nihilo tamen minùs sunt certissimi, quia infallibiliter connectuntur cum suis objectis ex suppositione, quòd illa significent, quæ revelata sunt per Deum. 5. Possunt esse incertæ, nimirùm quando non habent connexionem cum veritate consequentis. 6. Possunt esse fallaces, nempe quando veritas ipsarum, & connexio cum consequente apparent esse evidentes; sed sunt falsæ. 7. Possunt esse affirmativæ, aut negativæ. 8. Possunt esse naturales, aut supernaturales.

158. Si in argumentatione consideres illationem consequentis ex antecedenti, illa potest esse logica, aut metaphysica, aut physica, aut moralis; quia his omnibus modis potest esse connexio unius cum altero: item illatio potest esse evidens, obscura, certa, incerta, probabilis, aut fallax, ut nuper dicebamus.

159. Si 3. consideres rationem, seu medium terminum assumptum, potest argumentatio esse triplex, nempe *à priori*; *à posteriori*; *à comitanti*; argumentatio à priori est quando medium præter connexionem est aliquatenùs priùs objecto consequentis; non quia absolutè, ac simpliciter existat in rebus ante illud (ut minùs bene interpretatus fuit Godoy Arriagam) sed quia tale medium saltem ratione nostra sit causa, & radix cæterorum, ut conceptis verbis loquitur Arriaga; unde hæc argumentatio est à priori, *homo est rationalis, ergo est admirativus*.

M. Godoy disp. 3. de Deo n. 49 P. Arriaga dis. 2. de Deo sect. 2. § Fateor.

160. Argumentatio à posteriori fit quando ratio assumpta est posterior saltem ratione nostra respectu objecti consequentis, & insuper est connexa cum illo, v. g. *ignis comburit, ergo habet virtutem combustivam*; combustio, quæ est medium, seu ratio assumpta, est effectus virtutis combustivæ, & hoc est esse posteriorem respectu ipsius. Argumentatio à comitante fit quando medium neque est causa, neque effectus consequentis; intimè tamen cum illo connectitur, ut contingit in multis attributis Divinis. Rursùs argumentatio à priori potest esse quadruplex. 1. A priori *moraliter*, scilicet quando medium est principium morale rei, quam probare intendis, v. g. *Pater suus jubet Petrum assistere Sacro; ergo ille cùm sit ingenuæ indolis, assistet Sacro*. 2. A priori *physico*, nempe quando medium est causa physica consequentis, v. g. *Ignis applicabitur huic sulphuri, ergo hoc ardebit*. 3. A priori *logico*, ut quando medium est logicè prius, seu universale, sub quo continetur conclusio, v. g. *Omnis mortalis degit sub Luna; sed Henoc, & Elias sunt mortales; ergo degunt*

sub

sub Luna. 4. A priori *metaphysico*, ut quando medium, seu ratio sumitur ex definitione metaphysica rei.

161. Licèt enim definitum, & definitio utpote convertibilia, videantur se habere comitanter; verumtamen cùm definitio sit illud, quod primariò apprehendimus in re definita, sitque prima radix, & origo omnium proprietatum ipsius, non impropriè vocatur definitio *prior definito*; unde argumentum à definitione est argumentum à priori: v. g. Omne rationale est capax liberi arbitrii, sed omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est capax liberi arbitrii. Hæc species argumentationis à priori est quadruplex, 1. A prædicato generico, v. g. *Omne animal est sensibile; sed omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensibilis.* 2. A proprietatibus prædicati generici, v. g. *Nihil quod movetur progressivè est ubique; sed omnis homo utpotè animal movetur progressivè; ergo nullus homo est ubique.* 3. A prædicato specifico infimo, v. g. à prædicato rationalis. 4. A proprietatibus hujus, v. g. à risibilitate.

162. Si 4. consideres in argumentatione dispositionem, seu artificium, quo armantur propositiones, est quadruplex, videlicet *Enthymema*, *Dilemma*, *Inductio*, *Syllogismus*, præter illos sex modos, quos dabimus disp. 2. cap. 1. Enthymema est argumentatio, in qua ex una propositione infertur altera: *Est homo, ergò est animal*; prima vocatur *antecedens*; secunda *consequens*; & quando est æquivocum, ne dicas, distinguo consequentiam, (hæc enim nunquam est æquivoca, sed semper bona, aut mala; & vox *ergo* nunquam est æquivoca) sed distinguo consequens; quia consequens ipsum formale constare solet terminis æquivocis: hoc genus arguendi nunquam concludit ex vi formæ, aliàs in quacumque materia, sive vera, sive falsa concluderet, ut syllogismus formalis; concludere tamen solet ex vi materiæ, eò quòd antecedens objectivum sit intimè connexum cum objectivo consequente; & tunc licèt argumentatio hæc non sit formalis, non potest negari consequentia concesso antecedente.

163. Quia concesso fundamento connexionis non potest negari terminus, nisi quando connexio est purè moralis, aut purè physica, quam aliæ causæ naturales fortiores, vel saltem Deus infringere potest. Contingit interdum, quòd consequens sit verum, sed consequentia mala; v. g. *Existit Deus; ergo Sol lucet*; tunc sine præjudicio veritatis consequentis negatur consequentia, sed nunquam potest negari consequens ut falsum (tametsi aliàs falsum sit) ab eo qui

concedit antecedens, & fatetur bonam esse consequentiam, quia ex vero reali, aut existimato non potest sequi metaphysicè, nisi verum reale, aut existimatum.

164. Dilemma, quod etiam vocatur argumentum bicorne, solet esse efficacissimum, & fit assumendo duo extrema, vel contradictoria, vel saltem contraria ex numero illorum, quæ non habent medium, & ex unoquoque concludendo aliquid contra adversarium, v. g. Vel vidisti Regem, vel non vidisti; (ecce duo brachia stringentia adversarium, à quibus non potest se se explicare, quia non potest negare simul duo contradictoria) si vidisti; ergo falsum dicis, quando dicis te non vidisse Regem: si non vidisti; ergo falsum dicis, quando dicis talia, & talia, quæ non possunt contingere quin Regem videris.

165. Ut hæc argumentatio sit efficax, requiritur 1. Quòd extrema, quæ assumis, non habeant medium, hoc est, non possint simul deficere, saltem juxta sententiam tui adversarii; aliàs impune ille negabit dilemma, inquiens: ambo esse falsa. 2. Quòd ex uno extremo bene sequatur quod infers; aliàs ille concesso dilemmate negabit consequentiam primam. 3. Quòd ex altero extremo sequatur etiam illud quod infers; aliàs concesso dilemmate, & primo membro, negabit ille secundum; est ergo complexa hæc argumentatio resultans ex illa disjunctiva, in qua stat dilemma, & ex duplici enthymemate; unde irrita erit, si aliquod ex his tribus deficiat; ubi adverte, quòd licet duo tantùm extrema posuerimus, possunt poni tria, quatuor &c. sed oportet nullum prætermittere, quia aliàs per hiatum illum elabetur adversarius; v. g. Hoc elementum vel est terra, vel est aqua; si terra &c. nihil valet, quia dicet adversarius esse ignem, aut aerem.

166. Inductio coincidit cum assensu supra explicato, & est argumentatio à singularibus sufficienter enumeratis ad universalia; v.g. *Terra est corpus*; *Aqua est corpus*; *Aer est corpus*; *Ignis est corpus*: *ergo omne elementum est corpus*: ut hæc argumentatio valeat, necesse est numerare omnia singularia, aut expressè, aut saltem illis terminis, *& in cæteris simili modo*, v. g. *Petrus suscepit Spiritum Sanctum*, *Andreas suscepit*, *& similiter de reliquis*; *ergo omnes Apostoli susceperunt Spiritum Sanctum*. Cùm enim falsitati propositionis universalis sufficiat falsitas unius singularis contenti in illa universali, si tu omittas hoc singulare, concedet adversarius cætera omnia, & negabit conclusionem universalem.

167.

167. Syllogismus est argumentatio, *in qua quibusdam positis alterum quid à positis necessariò sequitur eo quod hæc sint* malus enim syllogismus est siyllogismus sicut homo pictus: itaq; in omni syllogismo debent esse tres propositiones: ultima vocatur *conclusio*: duæ priores dicuntur *præmissæ*: & prima dicitur *major*, secunda autem *minor*: præterea in omni syllogismo debent esse tres termini: unus qui vocatur *medium*, & est ille qui ponitur in majore, atque minore, sed non in conclusione: alii duo dicuntur *extremitates*: & una dicitur *extremitas major*, nimirum ea, cujus identitas, vel distinctio cum medio solet enunciari in majore; altera *extremitas minor*, cujus identitas, aut distinctio cum medio eodem solet enunciari in minore: & denique hæ eædem extremitates debent poni in conclusione v. g. omne animal est vivens: omnis homo est animal: ergo homo est vivens: est syllogismus perfectus: prima propositio est major: secunda minor, & ambæ dicuntur præmissæ: tertia dicitur conclusio, quæ necessariò sequitur ex illis duabus: & cum ab illis sit distincta, subsistit quod *quibusdam positis*, hoc est concessis illis duabus *præmissis alterum quid à positis*, hoc est illa tertia propositio, *necessariò sequatur eo quod hæc sint*, hoc est propter vim, & connexionem veritatis præmissarum cum veritate conclusionis: ille terminus *animal* est medium, nam vide illum in majore, & minore, sed non in conclusione: illi autem *vivens, & homo* sunt extremitates: vivens extremitas major, quia est in majore: homo extremitas minor quia est in minore: ambo autem coeunt in conclusione illa omnis homo est vivens.

168. Similiter in syllogismis negativis: nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis: *animal* est medius terminus sonans in majore, & minore: *lapis* est extremitas major sonans in majore: *homo* est extremitas minor sonans in minore: & homo ac lapis concurrunt in conclusione, quæ negat unum de altero quin audiatur ibi terminus *animal*: porro vis, energia, robur, atque efficacia hujus argumentationis stat in eo quod præmissæ formales proponant intellectui rem ineluctabiliter, irresistibiliter, infallibiliter, idest metaphysicè connexam cum veritate conclusionis formalis: unde fit quod intellectus non rudis, sed terminorum conscius concessis semel præmissis debeat concedere conclusionem, vel saltem non negare illam (de quo est quæstio inter authores infra resolvenda) cum enim nequeamus colloqui aut disputare cum aliis de re ulla, nisi utentes cognitionibus, & verbis, ut extorqueamus ab alio tale, aut tale esse à parte rei, compellimus ipsum ut concedat esse veram illam propositionem,

quæ

quæ vocatur conclusio formalis: ea autem jam concessa jam habemus rem esse, aut rem non esse independenter à nostris cognitionibus tanquam à constitutivis objectivæ realitatis, licet non independenter à nostris cognitionibus, & verbis tanquam necessariis, ut loquamur, & disputemus.

169. Syllogismus est multiplex: alius de medio singulari nempè quando medium multiplicari non potest v. g. *Deus est pius*; *hæc Persona divina est Deus*: *ergo hæc Persona divina est pia*: medium est ille terminus *Deus*:& jam vides Deum neq; esse neque posse esse multiplicem: alius est *de medio communi* quales sunt quos nuper dabamus: ambo possunt esse in quadruplici differentia: uni quippè syllogismi sunt *copulativi*: alii *disjunctivi*: alii *conditionales* (quos fusè exponemus ad finem dis. 2.) alii *Aristotelici*, idest fabricati juxta regulas hujus Philosophi, quales sunt illi duo affirmativus, & negativus, quos nuper dabamus: denique syllogismi possunt esse *demonstrativi* nempè quando præmissæ, ac ipsarum metaphysica connexio cum conclusione sunt metaphysicè evidentes, & possunt esse *probabiles*, nempè quando ambæ præmissæ, vel una, vel illarum connexio cum conclusione est prudenter credibilis, sed non est evidens, & possunt esse fallaces, ac sophisticę, nempe quando ambę præmissæ, vel una, vel connexio dicta apparent certissimæ, vel sunt falsæ, aut æquivocæ.

170. Hi syllogismi Aristotelici tripliciter possunt fabricari juxta trinam figuram, quam dedit hic Philosophus: exquorum combinatione sexdecim resultant modi arguendi efficaciter, uni perfecti, atque directi: alteri indirecti atque imperfecti, sed legitimi: hæc omnia aperiemus eadem disp. 2.

§. IV.

171. GRavis occurrit hìc difficultas, in cujus resolutione non conveniunt Authores: & est, *an præmissæ necessitent ad assensum conclusionis*: siquidem Aristoteles in definitione syllogismi nuper data posuit *alterum quid à positis necessariò sequitur*: ut autem statum,& quidditatẽ quæstionis capias adverte sex pro difficultatibus solvendis: 1. non est quæstio de præmissis obscuris, incertis, aut merè probabilibus: quia hæ per se precisè non rapiunt intellectum ad assensum conclusionis, sed tantum movent aliquando magis, aliquando minus rationaliter: & non est idem *movere*, ac *necessitare*: in hujusmodi igitur præmissis, ut intellectus assentiatur conclusioni

opus

opus est imperio voluntatis, ideft ut assentiamur necesse est *quod velimus* assentiri: constat ex principiis fidei, quæ licet sint penitus certa, & infallibilia, verumtamen quia sunt obscura non corripiunt necessariò intellectum ad credendum, sed est necessarium quod gratia Dei adjuti *velimus* credere, & ut credamus.

172. Secundo nec est quæstio de quavis evidentia, & claritate: quoniam evidentia tantum physica non necessitat per se præcisè intellectum, quia potest Deus illam falsificare faciendo quod non sit in rebus id de quo habemus evidentiam tantum physicam: sic post consecrationem Missę datur evidentia physica saltem mediatè panis, & vini: sensu namq; percipimus accidentia propria aliarũ substantiarum, puta ignem lapidem &c. & ob hanc causam dicimur habere evidentiã physicam saltem mediatam ignis lapidis &c. & tamen non sumus necessitati ad judicandum ibi esse substantiam panis, & vini; imò tenemur credere ibi jam non esse, quia Deus operans ut Author supernaturalis sicut miraculosè infringere solet connexiones naturales, ita naturales evidentias purè physicas: est ergo quæstio de præmissis prorsus evidentibus metaphysicè, v. g. *omne animal est vivens: omnis homo est animal*.

173. Tertiò nec de his utcumque, sed respectivè ad intellectum, qui clarè, evidenterque percipiat non solum illarum veritatem, sed insuper connexionem hujus veritatis cum veritate conclusionis v.g. *ergo omnis homo est vivens*: quod enim unis est clarum, & evidens, aliis solet esse obscurum, aliis falsum: est igitur quæstio an præmissæ metaphysicè evidentes necessitent intellectum intimè percallentem illas, & illarum connexionem cum conclusione ad assensum hujus: & quidem non est sermo de necessitate metaphysica, sed tantum physica, & naturali, qualis est necessitas de eo quod videas objectum quando illud est præsens, adest lux, & oculos attentos habes: quia non sequentur duo contradictoria ex eo quod habitis illis duabus præmissis negaret Deus suum concursum, ut prorumperes in eam conclusionem: *ergo omnis homo est vivens*, quam utique sine adjutorio, & concursu Dei concipere non valemus.

174. Quartò nec est quæstio de quolibet assensu conclusionis: nam certe præmissæ ipsæ necessitant ad se ipsas: & etiam est certum quod ipsæ sunt aliquis assensus conclusionis, nempè assensus virtualis, & mediatus: est ergo quæstio an necessitent ad assensum alium distinctum ab ipsis, qui sit assensus expressus. Quintò nec est quæstio de quovis assensu expresso; sed de directo, ac formali: ex illis enim præ-
missis

missis non solum sequitur sic : *ergo omnis homo est vivens* : sed etiam sic, *ergo aliquod vivens est homo* : & etiam sic, *ergo aliquis homo est vivens* : cœterum hoc non est quia illæ præmissæ solæ, ac per se præcisè ad hoc necessitent ; sed quia ex aliis principiis logicis constat quod ex illa universali *omnis homo est vivens* sequitur sua subalterna, nempè *aliquis homo est vivens*, & sua convertens *aliquod vivens est homo*.

175. Sextò nec est quæstio de quovis directo assensu conclusionis; sed de hoc determinatè *omnis homo est vivens* his, vel æquivalentibus terminis quia ex illis premissis non solum sequitur *omnis homo est vivens*: verum etiam sequitur *omne animal rationale se movet ab intrinseco*: sed hoc non est quia illæ solæ premissæ ad hoc necessitent; sed quia aliunde scimus ex definito bene sequi definitionem : & insuper animal rationale esse definitionem hominis, & *movere se ab intrinseco* esse definitionem viventis.

176. Casus itaque ac status quæstionis est an quando intellectus evidenter judicat evidentia metaphysica veritatem præmissarum, & ipsarum connexionem cum veritate objectiva conclusionis, & consequenter quando sic evidenter apprehendit hujus veritatem (non enim possumus cognoscere intimam connexionem rei *A.* cum *B.* quin apprehendamus saltem rem *B.* ut suo loco probamus) sit physicè necessitatus ad assensum jam dictum objecti conclusionis, vel dicendo sic mentaliter *ita est*: vel sic *omnis homo est vivens*: vel sic: *verum est quod omnis homo est vivens*: vel alio modo huic quoad hoc æquivalenti: ubi jam vides quod non loquimur de præmissis per quas *judicemus*, sed per quas evidenter *apprehendamus* veritatem conclusionis : non enim omnis apprehensio est judicium.

177. Divisi sunt Authores : uni absolutè affirmant : alii absolute negant : alii distinguunt inter syllogismos innitentes identitati extremorum cum medio, & syllogysmos innitentes connexioni metaphysicę antecedentis cum cōsequente: concedunt hos, & negant illos necessitare ad assensum conclusionis : alii distinguunt inter necessitare *positive*, *& quoad exercitium* ad assensum conclusionis : & necessitare *negativè* solum, *& quoad speciem* : concedunt hoc, & negant illud : res est gravis, & quæ non rarò reassurgit in Philosophia, & Theologia maximè ad tractatum de fide, ubi quæritur an evidentia Divinæ revelationis stet cum merito fidei.

178. Sit conclusio : pręmissæ juxta sex illas jam datas explicationes necessitant intellectum ad assensum conclusionis, non solum negative, seu quoad speciem : sed etiam positive quoad exercitium : probatur

batur 1. pars. præmissas necessitare negativè, seu quoad speciem ad assensum conclusionis nihil aliud est à parte rei, quàm quod intellectus terminorum conscius non possit naturaliter dissentire conclusioni in sensu composito assensus præmissarum: hoc est quod non possit judicare sic *non minus homo est vivens* quando ut evidens judicat omne animal esse vivens, & omnem hominem esse animal: hoc, & non aliud significant illa verba, necessitare negativè, seu quoad speciem: at quoties intellectus judicat evidenter illa duo, & insuper connexionem illorum cum veritate conclusionis, naturaliter nequit judicare conclusionem esse falsam, seu judicare *non omnem hominem esse viventem*: quamvis possit judicare aliud, ex quo per consequentias sequatur *non omnẽ hominem esse viventem*; possit inquam judicare, quia non bene advertit naturam oppositionis, & connexionis rerum: ergo præmissæ necessitant negative, seu quoad speciem ad assensum conclusionis.

179. Probatur minor: quoties objectum evidenter apparet intellectui, ut verum, nequit naturaliter illud judicare ut falsum: sicut nequit illud judicare ut verum quando sibi evidenter apparet ut falsum: nempe quia sicut objectum formale assensus est veritas: ita objectum formale dissensus est falsitas, & nulla potentia valet operari contra suum objectum formale v. g. oculi non possunt videre sine luce, & colore, aures non possunt audire sine sono &c. at quoties intellectus evidenter judicat illam veritatem, & connexionem præmissarum, contingit quod objectum conclusionis ipsi evidenter apparet, ut verum: nam apparet ut scientificum, idest ut habitum per demonstrationem: ergo quoties intellectus evidenter judicat illa duo, naturaliter nequit judicare illam conclusionem esse falsam: potest quidem illam ore negare contumaciter; potest item illam mente negare distrahendo intellectum ad alia, vel claudendo oculos ne videant veritatem præmissarum, & infallibilem connexionem cum veritate conclusionis, alterutrum namque ex his duobus passim fit à pervicacibus: cæterum durante, ac præsente metaphysica evidentia præmissarum, & earumdem connexionis metaphysicæ cum conclusione, hanc negare ut falsam, tam non potest fieri naturaliter ab intellectu, quàm fieri non potest, quod durante dolore potentia sensitva non distracta non sentiat, durante luce, & colore potentia visiva non distracta, non videat &c.

180. Tria possunt objici 1. objectum præmissarum, & objectum conclusionis apparent tanquam si essent diversa: ergo potest intellectus assentire uni & dissentiri secundo: distinguo ant. ita tamen ut

primum evidenter appareat ut metaphysicè connexum cum secundo conc. (& hoc sufficit, ut rationalis intellectus assentiens primo non possit dissentiri secundo) ita ut non sic appareat connexum; nego ant. & consequentiam : quia esset contra statum quæstionis.

181. 2. In sensu composito hujus evidentiæ, *quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se : Pater, & filius identificantur cum uno tertio, nempe cum Deitate* : dissentitur intellectus huic conclusioni ergo Pater, & filius identificantur inter se. Resp. aut illa major, quæ sunt eadem uni tertio &c. ponitur in sensu prorsus universali nullam admittente explicationem : aut in sensu particulari: si primum, conclusio quidem esset bona, sed major illa est falsa : ergo non apparet nobis ut evidenter vera : si secundum, major est vera, sed conclusio non sequitur, quia ex puris particularibus nihil sequitur.

182. 3. In sensu composito evidentis probabilitatis præmissarum potest excitari evidens apprehensio falsitatis conclusionis;ergo possumus dissentiri conclusioni : transeat totum : quia nos loquimur de præmissis metaphysicè evidentibus quoad veritatem & etiam quoad connexionem cum veritate conclusionis: in sensu autem composito geminæ hujus evidentiæ non potest excitari nisi in intellectu ignaro terminorum evidens apprehensio falsitatis conclusionis : præter quam quod cum probabilitas, & veritas sint res valde diversæ, non est difficile quod detur evidentia unius, & non detur evidentia veritatis, sed potius falsitatis : sic quando multi graves & pii homines unanimiter dicunt, & ponderosis rationibus probant Petrum non venisse (nempe quia ut homines falluntur) quem tamen tuismet oculis vidisti, habes evidentiam probabilitatis de eo quod ille non venerit, & simul evidentiam falsitatis.

§. V.

183. PRobatur jam secunda pars conclusionis, videlicet præmissas utramque evidentiam metaphysicam jam dictam habentes necessitare positivè quoad exercitium ad assensum conclusionis: & in primis non obscurè docuit hoc Aristoteles in definitione syllogismi supra data per illa verba, *alterum quid à positis necessario sequitur eo quod sint* : atqui non sequeretur necessariò illud alterum quid, idest conclusio, si intellectus posset suspendere illam, & habere se neutro modo, idest neque assentiendo neque dissentiendo : ergo positis præmissis dicto modo evidentibus nequit intellectus suspen-

pendere assensum conclusionis; ergo illæ premissæ necessitant positive quoad exercitium: fatemur, quòd idem contingit in syllogismo legitimo, licet premissæ sint pure probabiles; immò licet sint falsæ; sed hoc ideò est, quia semel concessæ perinde se habent ac si evidentes forent; unde qui illas concessit, debet positive concedere conclusionem si non est terminorum ignarus, vel retrogredi, & negare aliquam ex premissis; item nec obscure secutus est hanc sententiam S. Ignatius scribens in Epist. Obed. *Voluntatem non posse intellectum in hanc, vel illam partem deflectere, ubi in unam partem cogit illum evidentia veritatis*; verbum namque illud, *cogit*, satis indicat evidentiam veritatis necessitare intellectum, qui cùm non sit potentia libera, non dat locum aliis explicationibus illius verbi, quas in aliis locis habet quando agitur de potentia libera.

184. Sed habemus argumentum a ratione; quoties potentia non est libera, licet aliàs subjecta sit voluntati, & habet omnia prærequisita ex parte sui ad operandum, necessariò necessitate naturali operatur positivè quoad exercitium, velit, nolit voluntas: at intellectus non est potentia libera, sicut nec potentia visiva, nec sensititiva, nec reliquæ distinctæ a voluntate: ergo quoties habeat omnia prærequisita ex parte sui ad judicandum v. g. *omnem hominem esse viventem* his, vel aliis æquivalentibus terminis, necessariò necessitate naturali id judicabit positivè quoad exercitium; at quoties evidentia metaphysica judicat veritatem præmissarum, & metaphysicam illarum connexionem cum eo, quod omnis homo sit vivens, habet omnia prærequisita ex parte sui ad judicandum hominem esse viventem, (& quidem sub terminis distinctis ab ipsis præmissis formalibus, quia de hoc est quæstio): ergo quoties evidentia metaphysica judicat veritatem præmissarum, & metaphysicam earumdem connexionem cum eo, quod omnis homo sit vivens, necessariò necessitate naturali debet judicare per aliud novum judicium his, vel illis terminis constans *omnem hominem esse viventem*; ergo prædictus assensus præmissarum necessitat positivè quoad exercitium ad prædictum assensum conclusionis.

185. Major hujus discursus constat inductione omnium aliarum potentiarum, quæ non sunt liberæ; quamvis aliàs voluntati subjectæ v. g. quoties potentia visiva habet omnia prærequisita ex parte sui ad videndum, nempe quod oculi sint aperti, sani, & attenti, quod objectum sit præsens, perfusum luce, & colore; positivè quoad exercitium videt illud, velit, nolit voluntas: similiter quo-

ties potentia sensitiva habet omnia prærequisita ex parte sui ad sentiendum, puta, quod ignis sit applicatus carni vivæ, sentiet, velit, nolit voluntas, & similiter de reliquis potentiis non liberis quantumcumque subjectæ sint voluntati: ergo quoties potentia non est libera &c.; potest quidem voluntas facere quod oculi claudantur, & sic non videbunt; potest item facere, quod spiritus sensitivæ potentiæ aliò distrahantur, & sic nullum vel non tantum sentiet dolorem, & similiter in aliis potentiis; cæterum quod apertis oculis, atque attentis, præsenteque objecto cum luce, & colore, objectum non videatur, hoc non potest facere voluntas; item quod valida inflicta plaga carni vivæ, & cum spiritibus ad sentiendum, caro non sentiat, hoc non potest facere voluntas, tametsi potentia sensitiva, & visiva ali s sint subjectæ voluntati: idem impræsentiarum; intellectus est subditus voluntati, quatenus hæc potest illum distrahere ad alia cogitata; verumtamen non est subditus voluntati, quatenus hæc possit facere ut habens intellectus omnia prærequisita ex parte sui ad judicandum per conclusionem formalem *omnem hominem esse viventem*; id non judicet per conclusionem formalem: ratio autem est discrimen ipsum inter potentiam liberam, & non liberam: illa est quæ præsentibus omnibus prærequisitis ad operandum, potest operari, & potest non operari: potentia autem non libera positis omnibus prærequisitis ex parte sui ad operandum, non potest non operari, nisi agens creatum fortius tollat de medio aliquod ex illis prærequisitis.

186. Probatur jam minor subsumpta in syllogismo scripto num. 183. si aliquod deficeret prærequisitum ad judicandum per conclusionem formalem, *omnem hominem esse viventem*, maximè imperium voluntatis: idest quod voluntas velit intellectum id judicare per conclusionem formalem; ad hoc confugiunt adversarii: sed hoc non subsistit, tum quia imperium istud non est prærequisitum ex parte intellectus ipsius, quia nec est cognitio neque principinm physicum cognitionis, neque species objecti; sed dumtaxat est prærequisitum ex parte voluntatis; & nos loquimur de prærequisitis ex parte intellectus; tum quia istud imperium solùm est prærequisitum, quando objectum apparet obscurè, ut contingit in rebus Fidei: at quando apparet solum probabiliter, ut in plerisque humanis negotiis: quia cum veritas obscura, aut mere probabilis non sit sufficiens per se præcise rapiendo intellectum in sui assensum: & cum ex alia parte intellectus ipse nequeat sese pro suo libito determinare, quandoquidem

dem non est potentia libera: idcirco necesse est, quod ab alio determinetur ad assensum, vel determinetur ad dissensum: sed hoc aliud non potest esse nisi imperium voluntatis; ergo quando res sunt obscuræ, aut tantum probabiles est prærequisitum imperium voluntatis, verumtamen quando res apparet prorsùs metaphysice evidens, est sufficiens per se præcise ad rapiendum intellectum in sui assensum, aut intuitivum, si evidentia fuerit intuitiva, aut abstractivum, si fuerit abstractiva.

187. Quemadmodum licet infinita Dei bonitas obscure a nobis cognita non rapiat nos necessariò in sui amorem; verumtamen si eam cognosceremus evidentia prorsùs clara, & penetrante, licet abstractiva, ut forsan cognita fuit ab aliquibus hominibus, ineluctabiliter corriperet voluntatem in sui amorem: jam ratio sumitur ex eisdem exemplis aliarum potentiarum, quæ libertate non funguntur, sed voluntati sunt subjectæ; quoties omnes aliæ potentiæ non prærequirant istud imperium voluntatis ad operandum positivè quoad exercitium, quando ipsarum objectum est ipsis physicè præsens, & ipsæ non sunt aliunde impeditæ: idem dicendum est de potentia intellectiva, nisi speciale privilegium specialis exceptionis specialiter probetur: nimirum dicendum est, quod neque potentia intellectiva prærequirit imperium illud voluntatis ad judicandum per conclusionem formalem *omnem hominem esse viventem*, quando hæc veritas est illi metaphysicè præsens, seù evidens, & intellectus ipse non est aliunde impeditus per ignorantiam terminorum, aut per distractionem ad alia: at certum est, quod omnes aliæ potentiæ non liberæ, sed subjectæ voluntati non prærequirunt istud imperium, quando ipsarum objectum est ipsis physicè præsens, & ipsæ non sunt aliunde impeditæ, ut constat in potentiis visiva, sensitiva, auditiva, nutritiva &c. quo ergo jure, qua ratione, aut titulo eximitur intellectus ab hac regula generali? est ille quoad hoc, sicut potentia loco motiva, quæ sine imperio voluntatis nequit movere tibias, quando aliunde non urget irresistibilis impulsus; sed quando hic urget, non est necessarium, quod velis moveri; moveberis enim, velis, nolis: sic quando intellectum movet obscura, aut probabilis veritas, opus est imperio voluntatis, secus quando premit metaphysica veritas.

188. Obii. Quoties intellectus jam satisfecit objecto conclusionis, non rapitur necessariò, ut de novo ipsi satisfaciat, aliàs tenetur semel, & iterum repetere conclusionem formalem quamdiù

du-

duret evidentia præmissarum; sed per assensum harum jam satisfecit objecto conclusionis: quia satisfecit huic, & in hoc imbibitur objectum conclusionis v. g. veritas illa omnis homo est vivens, imbibitur in eis duabus, omnis animal est vivens; omnis homo est animal: ergo non est necessarium, quod de novo per alium actum, qui sit conclusio formalis, satisfaciat objecto conclusionis. Confirmatur: positis eis præmissis possumus elicere conclusionem directam, vel indirectam: ergo illæ præmissæ non ita rapiunt intellectum, ut hic non maneat pendens ab imperio voluntatis, ut unam ex illis conclusionibus eliciat potius, quam alteram: alia leviora invenies apud Oviedo controv. 9. logicæ puncto 4.

189. Ad objectionem respondeo: inprimis non est absurdum, quod tandiù duret, aut repetatur in mente, licet non in ore illa conclusio formalis quamdiù durat, vel repetitur evidentia præmissarum; sicut tandiù durat, vel repetitur sensatio in corpore, quamdiù durat, vel repetitur plaga; & motus localis, quamdiù durat irresistibilis impulsus; deinde distinguo majorem: quoties jam satisfecit satisfactione debita ex vi præmissarum, non rapitur necessariò &c. conc. ma. satisfactione alia nego: & proportionatè distincta minore, nego consequentiam: ex vi præmissarum debetur assensus objecto conclusionis distinctus ab ipsis præmissis juxta nostram rationem hic repetendam; præmissæ fundant debitum satisfaciendi objecto conclusionis, & nemo satisfacit debito per debitum ipsum; sed per illud, ad quod obligat debitum, quod semper est distinctum a debito ipso.

190. Ad confirmationem distinguo ant. Possumus elicere ore conclusionem directam, vel indirectam conc. (sed ad conclusionem vocalem non necessitant præmissæ); possumus elicere mente, nego ant.; quia nolimus, velimus, eliciemus mente illam conclusionem determinatè, cum qua determinatè appareant nobis evidenter metaphysice connexæ præmissæ; ergo eliciemus conclusionem directam, si cum hac determinatè appareant connexæ: eliciemus indirectam, si cum hac determinatè: eliciemus disjunctivè directam, aut indirectam, aut copulativè utramque, si præmissæ appareant nobis evidenter connexæ cum ea veritate copulativa, aut cum disjunctiva: ubi semper repetenda est ratio scripta num. 46.

C A.

CAPUT VIII.

Explicantur octo Locutiones valde frequentes.

191. 1. Est *formaliter*: hoc syncategorema est valde æquivocum; quandoque nihil addit termino, cui adjungitur, sed solum removet æquivalentiam, aut virtualitatem v. g. *ignis est formaliter calidus*, significat ignem esse calidum non æquivalenter, seu virtualiter, sicut piper, mel, vinum &c. sed verè, ac propriè: similiter *Petrus est formaliter Rex*, *aut formaliter Episcopus*, significat Petrum non esse æquivalenter, aut virtualiter regem, sicut Prorex, aut Episcopus, sicut est Vicarius generalis, sed verè, ac propriè sine ulla limitatione: aliquando significat idem, quod *immediatè* v. g. *essentia physica hominis stat formaliter in corpore, & anima*, idest stat immediate; non verò in alio trahente secum essentialiter corpus, & animam.

192. Aliquando significat rationem, seu motivum, seu fundamentum affirmandi, aut negandi verè rem aliquam v. g. *res formaliter ut vera, non autem formaliter ut bona est objectum intellectus, è converso formaliter ut bona, non autem formaliter ut vera est objectum, sive specificativum voluntatis* significat hoc, & nihil aliud, *quod movet intellectum ad judicandum, est cognitio veritatis, non autem cognitio bonitatis*; *è converso, quod movet voluntatem ad amandum, est cognitio bonitatis, non autem veritatis*.

193. Aliquando significat idem, quod *ratione nostra*; cùmque ratio, seu consideratio nostra possit esse logica, id est spectans ad Logicam; aut metaphysica, hoc est, spectans ad Metaphysicam, aut alia quævis spectans in genere ad Philosophiam animasticam: hac de causa illud syncategorema *formaliter* quandoque alludit ad sensum logicum, v. g. *Homo formaliter est species*: *Universale formale est unum aptum esse in multis*; quandoque facit sensum metaphysicum, v. g. *Homo est formaliter animal rationale*, significat hominem definiri metaphysicè per hæc duo prædicata; quandoque facit sensum purè animasticum, id est significantem aliquam aliam cognitionem, v. g. *Veracitas, & sapientia sunt objectum formale Fidei*, reddit hunc sensum, *Cognitio veracitatis, & sapientiæ est quæ movet, vel id quo Deus movet nos ut credamus ipsius verba*: quando autem habeat unum, quando alium ex his sensibus deprehendes ex circumstantiis: quæ si

æqui-

æquivocæ fuerint, debes distinguere prædictum terminum *formale*; aut *formaliter*, & concedendo illum in sensu vero, negare in falso.

194. 2. Locutio *Primò intentionaliter*; *secundò intentionaliter*; scito tres esse quæstionum classes in tota Philosophia, & Theologia; una est earum, in quibus tractamus, disputamus, evolvimus res, *prout sunt in se ipsis coram Deo* independenter à nostris cognitionibus, reflexionibus, considerationibus, speculationibus; & tunc dicimur disputare in sensu directo, seu *primo intentionali*; & tunc tam improprium, & absonum est recurrere (excepto si fiat per modum extranei exempli) ad nostras præcisiones, reflexiones, & considerationes, quàm esset recurrere ad quæstiones architectonicas, sutorias, vel sartorias quando disputantur res astronomicæ, seu Divinæ: alia classis est quęstionum, in quibus agimus de rebus, non prout sunt in se ipsis; *sed prout à nobis cognitis*; & tunc dicimur disputare *in sensu reflexo, seu secundo intentionali*; & tunc tam dissonum est recurrere ad realitates, & ad id quod contingit independenter à nostris cognitionibus, quàm recurrere ad has quando disputamus de realitatibus ipsis.

195. Cùm autem inter nostras cognitiones unæ spectent determinatè ad Logicam, aliæ ad alias scientias, hinc resultat tertia classis quęstionum, in quibus agimus de rebus, non prout sunt in se coram Deo: non item ut à nobis cognoscuntur *per cognitiones proprias Logicorum*; sed prout à nobis cognoscuntur per cognitiones spectantes ad alias scientias, ut quando dicimus: *Actio ut consona, ut dissona conscientiæ:* hic etiam est sensus reflexus, & tunc etiam tam absurdè confugies ad realitates, vel ad illum alium sensum reflexum Logicorum, quàm nuper dicebamus: hoc diligenter nota, quia frequenter inter disputandum magna caligo excitatur, & magna fraus committitur ab alterutris, quia incautè, vel subdolè transeunt ex quęstione in uno horum sensuum ad quęstionem in alio penitùs impertinente.

196. 3. Locutio est de *Constitutivis*, & *Connotatis*; Constitutiva sunt illa, quæ sunt partes essentialiter componentes rem, de qua fuerit sermo. Connotata sunt illa, quæ non sunt partes essentiales rei, sed sunt id, sine quo res non potest existere vel ex sua natura, vel ex aliena institutione; sic corpus non est connotatum, sed constitutivum creaturæ humanæ completæ, quia est pars essentialis hujus; Creator verò non est constitutivum, sed connotatum ejusdem Creaturæ; quia Creatura sub his terminis, sub hac luce, & expressione

Crea-

Creatura ostendit nobis intimam, & essentialem connexionem cum Creatore; sed non constituitur essentialiter per Creatorem sicut per corpus, animam, aut unionem, quandoquidem omnis Creatura distinguitur adęquatè à Creatore.

197. Hic nascitur 4. Locutio *de Recto, & Obliquo*; quod obliquum perperàm confundunt aliqui cum connotato, & detorquent quęstiones de re ad quęstiones de voce: igitur multoties contingit, quòd aliquod complexum, seu concretum, seu denominatio, seu aggregatum, seu effectùs formalis (ne terrearis multitudine vocum, quia hæ omnes solent significare idem) essentialiter imbibat duo, sed ęquivocè, atque inęqualiter: unum tanquam id, quod immediatè, ac directè affirmatur, aut negatur quando affirmatur, aut negatur illud complexum: vel tanquam id, de quo affirmatur, aut negatur, quod affirmatur, aut negatur de illo complexo (& hoc est quod vocatur *rectum*, seu *ut quod*;) alterum tanquam rem hoc, aut illo modo adjacentem ei, quod affirmatur, aut negatur, vel ei, de quo aliquid affirmatur, aut negatur; & hoc vocatur *obliquum*, *sive ut quo*.

198. Sic Album ut tale non connotat, sed essentialiter constituitur per subjectum, & albedinem, sed inæqualiter; nam subjectum est constitutivum ut quod, atque in recto; albedo autem ut quo, atque in obliquo; quando enim dicimus, *homo est albus*, solùm affirmamus immediatè, ac directè subjectum, quod habet albedinem, de homine; albedinem autem enunciamus ut physicè inhęrentem ei subjecto: similiter quando dicimus, *album est rationale*, rationalitatem affirmamus de subjecto, cui albedo inhæret: sed hic cave æquivocationem; nam interdum utimur his terminis concretis ad significandum in recto, tam id, quod aliàs esset obliquum, ut quando dicimus *album* est complexum quoddam ex subjecto, & albedine ipsi unita; igitur ex prędicato plerumque dignosces quid veniat in recto ex parte subjecti, quid in obliquo, & vicissìm ex subjecto quid veniat in recto, quid in obliquo ex constitutivis prædicati, nempe inter utriusque constitutiva quęnam adęquatè, vel inadęquatè affirmentur, aut negentur inter se. Ista sunt, quæ veniunt in recto, atque ut quod adęquatè, vel inadęquatè; cętera in obliquo; quòd si res adhuc fuerit æquivoca, utere distinctione.

§. II.

199. QUinta locutio est de *signis*, *sive prioritatibus*: in primis adverte signum rei non esse aliquod cubile, aliquam bursam, aliquam specum, ubi lateat res illa: signum rei nihil aliud est, quàm res ipsa sive complexum intrinsecè constitutum per rem illam simul cum alia: unde quando audias, *A. & B. sunt in eodem signo*, intellige unum ex his duobus; aut *A.* & *B.* esse prorsus idem, sicut animal, & rationale, aut A. & B. costituere unam causam respectu alicujus effectus, licet si A. & B. inter se sola comparentur, unum sit causa, aut quasi causa alterius: illa verò, quæ distinguuntur invicem sed neutrum est ullatenus causa alterius dicuntur etiam esse in eodem signo non absolutè, & simpliciter, quia esset locutio valde impropria; sed in eodem signo *collectivo*, hoc est posse formari numerum, seu collectionem quandam ex illis: sicut ex quibuslibet arenis maris, quæ invicem distinguuntur, & nullæ sunt causa aliarum, potest formari aliquis numerus, seu aliqua collectio: & ob hanc causam omnes arenæ maris sunt in eodem signo *collectivo* & sunt etiam negativè in eodem signo causalitatis quatenus nullæ sunt causa, aut effectus aliarum.

200. Igitur quando audieris: *in priori*; *in eo priori*; *in signo priori aut prioritatis*, nihil aliud intelligas, quàm causam, sive principium rei illius, de qua fuerit sermo, nec non prærequisitas conditiones ad rem illam producendam v.g. *In priori ad rem A. seu in signo priori ad A. est res B. non est res B. præscinditur à re B.* Hæ phrases significant quando sunt affirmativæ rem B. esse causam, principium, aut prærequisitam conditionem ad A. quando sunt negativæ significant rem B. nec esse causam, neque principium ullatenus, neque prærequisitam conditionem ad rem A. cùmque passim contingat quod ex duobus contradictoriis neutrum sit causa, principium, aut conditio prærequisita respectu alius tertiæ rei (v.g. neque equus, neque carentia equi; neque lapis, neque carentia lapidis sunt causa, principium, aut prærequisita conditio ad producendum lucem: ad producendum metallum &c.) idcirco passim contingit quod ex duobus contradictoriis neutrum sit in priori ad tertiam aliam rem: quia hoc non est deficere à rebus duo contradictoria simul; sed solùm est duo contradictoria esse disparata respectu alius tertiæ rei.

201. Hìc duo caveas: 1. est non putare illud, quod est in priori

ad

ad aliud existere in rebus sicut modò existit hæc charta, antequam existat illud aliud: quoniam in eodem momento temporis, in quo incepit sol, refulsit: non enim fuit aliquando tenebrosus; & tamen sol fuit in priore ad suum fulgorem, quia fuit causa ipsius: item Æternus Pater est principium Verbi, & tamen nunquam fuit Pater sine Verbo, & ratio est: nihil intimè connexum cum alio potest adhuc in primo instanti suę existentiæ esse sine illo: at multæ causæ sunt intimè connexæ cum suis effectibus, ut constat: ergo multæ causæ nequeunt adhuc in primo instanti suæ existentiæ esse sine suis effectibus: ergo multæ causæ non possunt existere in rebus antequam existant sui effectus; & tamen omnis causa est prior, seu est in priori ad suum effectum, ut modò diximus: ergo per hanc locutionem non debes intelligere quod res prior semper existat in rebus antequam existat suus effectus: nimirum quia prioritas *à quo* seu causalitatis non semper est prioritas *in quo*, seu temporis: sicut è converso non omne quod est prius tempore est prius *natura* sive causalitate; aliàs essent causæ nostræ vitæ quotquot entitates fuerunt in Mundo antè nostram conceptionem.

202. 2. Est non putare quod eo ipso, quod duæ res sint in diversis signis, possint coexistere in eodem momento, aut loco: nam certè duo contradictoria, & duo contraria essentialiter opposita, sunt in diversis signis, seu sunt signa diversa, seu sunt res diversæ, (quæ omnia sunt idem), & tamen nec divinitus possunt esse in eodem instanti, aut loco; ergo duo esse in diversis signis impar est conjungendo illa in eodem tempore. Pessima intelligentia bonæ hujus Philosophiæ signorum impulit aliquos in absurdas propositiones; hinc in eodem indivisibili momento temporis sunt verè a parte rei innumera signa, una priora, altera posteriora; altera nec priora, nec posteriora, quia hoc nihil aliud est a parte rei, quàm quod in eodem momento sint simul multæ res in mundo, quarum unæ sunt causæ aliarum, alteræ effectus earumdem, alteræ neque causa, nec effectus: sed hæc omnia constat esse vera: ergo in eodem momento indivisibili temporis sunt simul a parte rei independenter a nostris considerationibus multa signa, una priora, altera posteriora &c. Decipit Tyrones apprehensio de eo, quod signa sint quasi particulæ instantis: item quod hujusmodi prioritas, & posterioritas sit quasi successiva quædam existentia; unde ęgre, aut in sinistro sensu intelligunt, quod in eodē instāti sint multa signa, una priora, & altera posteriora, & cōsequēter successiva successione causalitatis; sed arceātur a mēte duę istę apprehēsiones.

203. 6. Locutio est; *præscindendo*: *abstrahendo*; hæ & similes phrases non significant, quod non sit in rebus id, a quo præscindimus, seu abstrahimus; sed quod sive sit, sive non sit, *de illo nolumus loqui*; *illo uti nolumus* ad probandum, aut improbandum, ad explicandum rem, de qua tunc agimus v. g. *præscindendo*, *abstrahendo ab eo*, *quod homo sit rationalis subsistit ne illum esse creaturam?* certè quæsitum hoc nec explicitè, nec implicitè negat hominem esse rationalem; sed solùm quærit, an quando uti nolumus ea ratione suppetat ne alia, qua probemus hominem esse creaturam; quam ob rem ne confundas sensum merè præcisivum, nempe modo dictum, cum sensu positive exclusivo, sive negativo.

204. 7. Locutio; *specificativè*, *secundum se*: *ut quod*, *&* *secundùm rectum præcisè*; hæc ex una parte: ex altera; *reduplicativè*: *formaliter ut tale*: *ut quod & quo*; *secundùm rectum*, *& obliquum*; his locutionibus utimur inter disputandum de concretis, sive logicis, sive physicis, sive metaphysicis; primę phrases ut insinuavimus cap. 3. significant nos affirmare, aut negare immeditè, ac directè de solo subjecto illius denominationis, non solitudine excludente unionem sive physicam, sive metaphysicam cum forma, sed excludente affirmationem, ac negationem de illa forma.

205. Secundę phrases significant nos loqui non solùm de subjecto, verùm etiam de forma, non solum de substracto, verùm etiam de abstracto v. g. *coloratum specificativè materialiter*, *secundùm se præcisè inspectum*, *ut quod*, *atque secundùm rectum præcisè non est visibile*; *est autem visibile formaliter*, *ac reduplicativè ut coloratum*, *idest sumptum ut quod*, *& ut quo*, *secundùm rectum*, *& obliquum*; tota hęc propositio cum caterva suorum terminorum nihil aliud significat, quàm quod res non est visibilis, quando non habet colorem, & est visibilis, quando illum habet; idem intellige de illis particulis, *ut*, *quatenus*; *inquantum*; *qua*: quippe omnes istæ sunt de genere reduplicationum.

206. Sed oportet notare rem, de qua fuerit sermo: nam interdum significat formam physicam physicè unitam subjecto v. g. *album qua album*, *in quantum album &c.* Interdum formam physicam, sed non physicè inhærentem subjecto v. g. *visum*, *cognitum*, *amatum*, *quatenus visum*, *quatenus cognitum &c.* significat visionem, cognitionem, & amorem, quæ sunt formæ physicæ, & non purè ideales; ast non inhærent physicè illis subjectis: quia visio, cognitio, & amor, quæ tu habes respectu Regis, non sunt in Rege, sed in te; in-

interdum significant formam, quæ est secunda intentio logica v. g. Natura in quantum universalis; homo qua species; animal ut genus: hæ phrases significant determinatè specificas illas cognitiones, & non alias, per quas natura fit universalis, fit species, fit genus; hæ autem specificæ cognitiones vocantur secundę intentiones logicę, quia soli Logici agunt de illis: interdum significant rem, quę est titulus, argumentum, & ratio ad suadendum alia v. g. Homo in quantum rationalis, est risibilis, est admirativus, est apprehensivus, est discursivus &c. significat nos uti hac ratione, seu argumento, seu titulo rationalitatis ad probandum ista omnia.

207. Interdum dictę reduplicationes significāt rem, quę est motivū, seu impulsus ad aliud v.g. Deus qua bonus est amabilis, quâ verax est credendus significat bonitatē esse motivū amoris, veracitatē esse motivum fidei &c. Interdū denique significant formā metaphysicam, idest quę nō distinguitur a subjecto; sed apprehenditur a nobis per speciē rei distinctę a subjecto; sicut Angeli nō sūt corporei Juvenes, sed apprehēdimus illos ad similitudinē, seu per speciē Juvenū, v.g. loquendo de homine; *hoc animal in quantum rationale est discursivum*; rationalitas, quę hic reduplicatur, est forma dumtaxat metaphysica huius animalis: quando autem reduplicationes prædictę significent unum, quando aliud ex dictis debes colligere ex contextu aliarum rerum tunc concurrentium; quod si adhuc res maneat ambigua, debes distinguere propositionem, & concessam in sensu vero, negare in falso.

208. Ultima locutio est de hypothesi, seu casu impossibili; quam explicare solemus his verbis *si per possibile, vel impossibile*: adverte omnem casum, seu hypotesim, seu conditionem impossibilem importare in suis visceribus duo contradictoria; ex hypothesi autem gravida duorum contradictoriorum, quid nisi chimæra, discordia, & hallucinatio nasci potest? quamvis enim initio dissimuletur impossibilitas, sensim, & pedetentim solemus redire ad illam; atque si contradictoria ex uno latere obstruantur, erumpunt ex altero; solum ergo debent admitti istæ locutiones non in sensu directo, & objectivo; sed in reflexo ac mentali,

209. Sic: Hæc propositio, *si per possibile, vel impossibile Homo non esset rationalis, adhuc esset vivens*; hæc propositio in sensu directo, quem præsefert, est falsa, & simul vera, hoc est, non ipsa, sed ipsius veritas impossibilis, quia fundatur in hypothesi chimærica; in sensu autem reflexo, & mentaliter præcisivo est vera, quoniam ęquivalet huic: *etiamsi obliviscamur, etiamsi relinqua-*

qua-

quamus mente rationalitatem, etiamsi præscindamus ab illa: (hæ hypotheses non sunt impossibiles, sed practicè possibiles); *adhuc subsistit titulus, ratio, & argumentum ad probandum hominem esse viventem*; in hoc solo sensu admitti debent istæ locutiones: & in hoc solo utiles sunt ad disputandum, explorandumque essentias rerum: alias scholasticorum locutiones usus te docebit.

DIS-

DISPUTATIO II.

In qua quindecim Quæstiones tractantur.

1. *An, quomodo, & quando ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis?* Cap. 3.

2. Quæstio. *An conversiones juxta illas regulas*, simpliciter feci &c. *sint formules, atque legitimæ?* Cap. 5. Ubi: *An sit bona consequentia ex conversa ad convertentem?*

3. Quæstio. *Qualis est conversio formalis, & legitima in omni materia etiam Beatissimæ Trinitatis.* Ibid. Ubi: *An subsistant in Divinis regulæ conversionum?*

4. Quæstio. *An omnis homo currit, aliquis homo non currit*, sint contradictoriæ formales, & legitimæ. Cap. 6.

5. Quæstio. *An duæ contradictoriæ possint esse veræ saltem in diversis instantibus.* Ubi: *An, & quomodò duo contradictoria objectiva possint existere in diversis instantibus?* Ibid.

6. Quæstio. *An, & quo sensu deficere unum contradictorium sit semper existere alterum?* Ibid.

7. Quæstio. *An, & quando ex negatione copulativæ, & assertione unius extremi sequatur contradictorium alterius?* Cap. 7.

8. Quæstio. *An, & quando ex veritate disjunctiva, & exclusione unius sequatur alterum?* Ibid.

9. Quæstio. *An syllogismi conditionales concludant ex vi formæ, & quando non?* Cap. 8.

10. *An, & quando ex conditionali, & contradictorio conditionati sequatur contradictorium conditionis?* Ibid.

11. Quæstio. *An, & quando ex puris negativis nihil sequatur?* C. 9.

12. Quæstio. *An, & quando ex puris particularibus nihil sequatur?* Ibid.

13. Quæstio. *An, & cur ab indistributo ad distributum non valeat?* Ibid.

14. Quæstio. *An, & quando syllogismus non debeat constare nisi tribus terminis?* Ibid.

15. Quæstio. *An, & quo sensu medium debeat esse idem in syllogismis?* Ibid.

De

De Modis legitimis, & illegitimis arguendi.

HIc est proximus Dialecticæ scopus, nimirùm docilem intellectum instruere, ut rectè ratiocinetur super quacumque materia occurrente, modò affirmando, modò negando. Igitur supra viginti fontes, quasi digito ostendemus, ex quibus fermè tercenti fluunt legitimi, atque efficaces argumentandi modi, quorum occasione illegitimos etiam, & sophisticos notabimus, ut scias reprobare malum inter philosophandum, & eligere bonum.

CAPUT I.

Sex Modi legitimi argumentandi.

1. PRimus est argumentatio negativa, seu indirecta, scilicet illa, quæ immediatè, ac directè tendit in subversionem rationis contrariæ, & inde quasi retrogrado motu resilit in sententiam ipsam contrariam. Ut hic arguendi modus valeat, debet assumi in *majore*, non quidem omnis, sed tota ratio contraria; non *omnis*, quoniam rarò unicâ ratione confutabis discursus omnes contrarios; debet assumi *tota*; nam si vel unam prętermiseris partem ex iis, in quibus stat nervus rationis contrarię, negabit adversarius tuam Majorem, aut eam distinguet assuetis illis terminis, *ideò, præcisè, nego: ideò, & quia &c. concedo*; qua distinctione malè utetur ille, ex eo, quòd argumentum tuum non adoriatur omnes illius rationes; quia non teneris ad hoc, quando unam solam impugnandam suscipis.

2. Trifariàm potest instrui hęc species argumentationis. Primò supposita in Majore tota ratione contrariâ, ponendo in Minore contradictorium illius, & inferendo contradictorium opinionis contrarię: v. g. *Ideò per te existit* A. *quia existit* B. *sed non existit* B. *ergo non existit* A. Secundò repetendo in Minore eandem rationem contrariam, quam posuisti in Majore, addendo tamen illam imparem esse evincendo sententiam illam; v.g. ideò per te existit *A*. quia existit *B*. sed quanquam existat B. hoc *non sufficit ut existat* A. *ergo non existit* A. Tertiò suppositâ eàdem Majore, dividendo in Minore eam rationem contrariam, & prętermissa in sensu non veniente ad rem

præ-

præsentem, negando illam in sensu favente sententię contrarię; v. g. *Eatenùs per te existit* A. *quia existit* B. *sed quanquam existat* B. *in tali vel tali sensu* (qui sit impertinens) *non tamen existit in hoc sensu, quem modò disputamus*; *ergo non existit* A. Ratio horum trium est. Hęc species argumentationis negativę est reipsà solutio argumenti contrarii: at legitimus modus solvendi argumentum contrarium est unus è tribus, videlicet aut negare Antecedens, aut negare Consequentiam, aut distinguere Antecedens, concedendo illud in uno sensu, & negando in altero; ergo hęc triplex species argumentationis negativę est legitima.

3. Secundus est argumentatio *per distractionem* ab una re ad aliam, nempe quando adversarium revocas in aliud, quod cum ille probare, aut explicare non possit aut nolit, concludis tu mirum non esse quod rem præsentem explicare nequeas, aut nolis: hac argumentationis specie usus est Christus Dominus contra Judæos pravo animo percunctantes *in qua potestate hæc facis?* quibus respondit *interrogabo vos, & ego unum sermonem* scilicet super Baptismo Joannis, & cum illi respondere non auderent, nec Christus respondere illis voluit: hæc argumentationis species utilis est, quando adversarius impugnat tuam opinionem circa explicationem alicujus dogmatis obscuri: nam cum ille non minus obscuram, & difficilem dare soleat explicationem, jure ipsum distrahes ad suam ipsius sententiam, ne repræhendat in aliena domo quod patitur in propria.

Matth. 21.

4. Tertius est argumentatio per *instantiam*, seu per *retorsionem*, seu ad *hominem*, nempe quando adversarium refutas ratione, sive vera sive falsa, sed quam ille putat veram, aut saltem putare debet consequenter ad suam doctrinam: forsan hac argumentationis specie usus est Christus, quando Apostolos famelicos defendit exemplo Davidis qui panes sacros olim manducavit: nam forsan Christus Dominus factum illud Davidis non approbavit absolutè utpote aliàs severissimè prohibitum in lege; sed cum illi Pharisæi probarent actionem illam, ideo Christus *ad hominem*, hoc est ex ipsorum doctrina probavit, actionem Apostolorum non esse reprehendendam ab ipsis Pharisæis.

Luca 6. Exodi 29.

5. Quartus est *ab authoritate*: ut argumentatio hæc sit legitima opus est primò Authorem, quem objicis, loqui juxta easdem prorsus circumstantias, juxta quas fuerit controversia: si vel una deficiat, aut supersit, aut mutetur, illhac impunè aufugit adversarius: quocirca consulendus est contextus totus verborum, perpendendus finis Authoris, nec sententia mutilanda, sed integra est proferenda. Quia re-

gulam hanc arguendi ab authoritate Macharius Patriarcha Antiochenus non observavit, summa ignominia affectus est, atque depositus à sua dignitate coram tota Synodo sexta generali: lege miseram illam catastrophen, & exclamationes illorum Patrum coram Imperatore clamantium, restituendum non esse in pristinam dignitatem, hominem *Sexta Synodus act. 8. 9. & 12.* *testimonia sanctorum, & probabilium Patrum falsantem, & quædam quidem abscindentem, quædam verò addentem, & secundum quod ei videbatur in devia mittentem*.

6. Opus est secundò: contrarium revereri Authorem, quem illi objicis, aliàs enim irridebit tibi, & nihil evinces: ob hanc rationem *Lucæ 20.* disputans Christus Dominus cum Saducæis negantibus resurrectionem mortuorum, & subdolam quandam eorum quæstionem rescindens, *Iob. 19.* non objecit illis celebre testimonium Jobi *in novissima die de terra surrecturus sum & rursum &c.* nec clarum illud Isaiæ *excitabuntur mortui, & resurgent qui in sepulcris sunt*, *Is. 24. Dan. 12.* neque illud æque clarum Danielis: *multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, & alii in opprobrium* neque famosum illud Machabæo- *2. Mach. 12.* rum *bene, & religiosè cogitans de resurrectione*, sed obscurissimum *Exodi 3.* quendam exodi protulit illis textum *quia vero resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominus Deus Abraham &c.* *Hieronymus Can. sup. 22. Matth.* nempe quia ut docet Hieronymus illi Saducæi Hæretici *quinque tantum libros Moysi recipiebant, Prophetarum vaticinia respuentes: stultum ergo fuisset inde proferre testimonia, cujus authoritatem non sequebantur*.

7. Hinc male argumentaberis primò adversus ethnicos testimoniis erutis ex sacra Scriptura, quam illi non suscipiunt: secundò adversus *P. Bellarmin. lib. 1. & 2. de Ver. Dei.* Hæreticos scripturis illis, quas temere, ac scelerate à canone expungunt, quorum catalogum texit Bellarminus. Tertiò adversus Græcos textibus octavæ synodi, quia solas septem amplectuntur, ut constat ex Concilio Florentino. Quartò adversus Lutheranos authorita- *Concil. Flor. sessione 5. & 6.* te ullius Concilii præter prima sex, quibus solis fidem præstant. Quintò adversus Asiaticos Concilio ullo præter prima tria, quoniam Hæretica pravitate reliquis fidem negant. Sextò adversus Nestorianos *Magdeburg. cent. 8. cap. 9. & cent. 9. cap. 9.* definitione ullius Concilii præter prima duo. Septimò adversus nefarios illos Sanctissimæ Trinitatis hostes, qui nullum Concilium admittunt.

8. Ob oppositam rationem bene disputabis ab authoritate, *Ad Colos. 2.* quando illa tametsi imbecillis suscipiatur ab adversario: sic Paulus, qui nihil sciebat, nisi Christum, & hunc crucifixum, quique hac doctri-

na

na imbutos volebat suos Discipulos *videte ne quis decipiat vos per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum*: quandoque tamen Arati Poetæ Græci authoritate argumentatus est: *sicut, & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: ipsius enim, & genus sumus; genus ergo cum simus Dei &c.* quandoque Menandri *nolite seduci: corrumpunt mores bonos colloquia mala*: quandoque Epimenidis: dixit quidam ex illis proprius ipsorum Propheta *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri: testimonium hoc verum est*: imò præclara de Christo Domino vaticinia voluit Deus inseri carminibus Sybillarum, ut ex libris ipsis gentium haurirent Doctores nostri argumenta, quibus Christum annunciarent, atque idcirco Paulus, teste Clemente Alexandrino, ad lectionem Sybillarum ethnicos hortabatur.

Act. 17. *1. ad Cor. 15.* *Ad Tit. 1.* *Lib. 6. Stromatis ante medium.*

§. II.

9. QUintus est argumentio *ab absurdo*, quæ omnium utilissima videtur: multoties namque contingit ut adversarius ob ignorantiam, vel proterviam rationes à priori parvi pendat, & sola ratione deducente ad impossibile vel ad absurdum deterreatur, ut bene advertit P. Suarez: quapropter non abs jure scripsit Averroes, *sine illo principio*, impossibile est rem simul esse, & non esse, *neminem posse Philosophari, disputare, aut ratiocinari*: hoc autem principium est quod energiam infigit argumento ab absurdo: ut hæc species argumentationis sit legitima, duo indispensabiliter poscit: primum, quod absurdum verè sit tale apud omnes, vel saltem apud tuum adversarium, unde si alicujus scotistæ sententiam impugnares sic: *si hæc sententia esset vera sequeretur dari formam corporeitatis, aut dari distinctionem formalem ex natura rei*, immeritò irrideret ille. Secundum, quòd absurdum re ipsa sequatur sequela aut metaphysica, quæ est inviolabilis, aut physica, vel morali, quæ violatæ non sint, ut esse possunt: aliàs negabit adversarius sequelam.

P. Suarez disp. 3. Met. n. 6. & 9. *Averr. 2. Met. cap. 1.*

10. Sextus est argumentatio *à paritate, seu exemplo* · si paritate utaris in rebus practicis, vim habet hæc argumentatio: *in operationibus enim, & passionibus humanis* (loquitur Sanctus Magister Thomas) *in quibus experientia plurimum valet, magis movent exempla, quàm verba*: hæc species argumentationis requirit tria: primum quod paritas, idest exemplum ipsum adductum admittatur ab adversario: alioquin paritatis suppositum negabit, & respondendi onus rejiciet in eum,

1. 2. q. 34. a. 1.

qui paritatem admiserit: secundum quod ratio eadem, quæ antecedenti militat, militet quoque adęquatè sumpta pro consequente, aliàs adversarius promptam habebit disparitatem: tertium quod paritas non formetur ex quidditate ipsa, & natura rerum v. g. *Homo ex natura sua est rationalis: ergo etiam canis, aut cedo disparitatem* est argumentatio frivola; nam cum quidditatis, & naturæ rei ut talis nulla sit dabilis ratio strictè à priori, quandoquidem ipsa quidditas est prima radix, & origo cœterarum proprietatum rei, & primę originis non datur alia nova origo (aliàs non esset prima) idcirco non est dabilis disparitas quæ sit formalis, & à priori, inter quidditates ipsas rerum: ergo qui hujusmodi petit disparitatem, petit quod non est dabile.

11. Hęc argumentationis species, quę ad impugnandum contrarios non magno pretio haberi solet si conferatur cum argumentis à ratione, utilissima esse solet ad defendendum propriam sententiam: exempli gratia: sint centum homines in obscura aula diversarum ętatum, vestium, colorum &c. duobus modis possumus hoc ostendere contradicentibus: uno agglomerando rationes, quibus probetur numerus, & diversitas earum personarum, & iste est longus, obnoxiusque cavillationibus contradicentis; alio modo aperiendo fenestram, per quam lux illapsa patefacit numerum, & diversitatem earum personarum; sic contingit, quòd aliqua opinio ex se sit valde obscura, & consequenter ardua, & consequenter acriter negetur ab aliis: producis unam, vel duas bonas paritates, unum, vel duo bona exempla, per quæ tanquam per fenestras illabitur lux in eam opinionem obscuram, & pandit latentem veritatem, & hęc manifestata intellectui per se immediatè movet ad assentiendum sicut bonitas manifestata voluntati movet ad amandum; illa namque paritate, seu exemplo videt Adversarius opinionem tuam non esse ita arduam, & amoto obice obscuritatis disponitur ad assentiendum; sunt ergo argumentationes à paritate optima arma defensiva.

12. Sed incipiamus jam aperire fontes argumentationum, quæ sint prorsùs infallibiles, & quarum energia negari nequeat nisi à non intelligente terminos: sunt autem hi. Primò ex definitione. Secundò ex divisione. Tertiò ex consequentia. Quartò ex suppositione. Quintò ex conversione. Sextò ex oppositione. Septimò ex connexione metaphysica absoluta. Octavò ex oppositione metaphysica absoluta. Nonò ex connexione terminativè conditionali. Decimò, ex oppositione itidem terminativè conditionali. Undecimò, ex connexio-

nexio-

nexione terminativè disjunctiva. Duodecimò, ex oppositione terminativè disjunctiva. Decimotertiò, ex veritate copulativa. Decimoquartò, ex conditionali. Decimoquintò, ex disjunctiva. Decimosextò, ex identitatibus realibus. Decimoseptimò, ex distinctionibus realibus, quæ omnia diligenter discussa patefacient sophismata, quæ sub umbra harum veritatum latere solent, ut incautos adoriantur.

§. III.

13. PRiùs tamen memento, quòd quando non suppetunt principia, seu rationes physicè, aut metaphysicè evidentes, ut multoties contingit, recurrendum est ad principia prudentialia, ut facimus in omnibus, vel ferè omnibus disputationibus, & controversiis super rebus Fidei: ratio prima est: stultissimum est, nolle credere nisi evidentiis physicis, quales sunt illæ, quæ percipiuntur oculis, tactu, vel alio sensu externo, aut metaphysicis, qualis est, *bis tria sunt sex*; ergo quivis mediocriter rationalis debet contentus esse evidentia morali, ex principiis prudentiæ eruta, & ei cedere quando aliunde non insurgat potentior ratio.

14. Probatur antecedens, quia aliàs 1. abjicienda esset omnis Religio, vel de omni dubitandum esset, & consequenter redire possent homines impunè ad priscam barbariem, sive ad novum phanatismum (quandoquidem in nulla Religione datur evidentia prorsùs irresistibilis omnium suorū articulorum) & unusquisque esset sibi Dux, ac Magister. 2. Omnes hæreditates negandæ essent, vel revocandæ in dubium, quandoquidem nusquam datur evidentia physica, aut metaphysica apud alios de eo, quod hic homo sit filius legitimus talis Regis, talis Dynastæ, talis Equitis privati, in cujus hæreditatem vult ingredi, quibus argumentis usus fuit olim Augustinus c. 22. de utilitate credendi, inquiens: *Si quod nescitur credendum non est, quomodò serviant Parentibus Liberi, eosque mutua dilectione diligant quos Parentes suos esse non credunt? non enim ratione sciri ullo pacto potest, sed interposita Matris authoritate de Patre creditur: de ipsa verò matre, plerumque nec Matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis; nam cui furari potest Filius, aliusque supponi, nonne potest decepta decipere? credimus tamen, & sine ulla dubitatione credimus, quod scire non posse confitemur.*

15. Explicatur: negotium maximi momenti, & omnium gravissimum,

mum, quod tractat intellectus noster, est fides, quæ immobilis assensus est illis, quæ voluit Deus, & tamen ab ea disjunxit Deus omnem evidentiam physicam, & metaphysicam, ut constat, nempe quia rationalis intellectus debet esse docilis, juxta petitionem Salomonis 3. Reg. cap. 3. *Dabis ergo Servo tuo cor docile*; & juxta regulam Pauli 2. ad Timotheum cap. 2. *Servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem*: unde cùm Isaias 54. dixisset: *Universos Filios tuos doctos à Domino*, proferens Christus apud Joan. 6. hoc testimonium dixit; *Est scriptum in Prophetis, & erunt omnes docibiles Dei*; & quia hanc docilitatem arcent nimius timor, & nimia protervia, quæ duo non cedunt nisi ineluctabilibus evidentiis, idcircò ambo damnantur ad Infernum: *Timidis autem, & incredulis &c. pars illorum erit in stagno ardenti*. Apocalyp. 21. si ergo in assensu omnium firmissimo debet intellectus non aspirare ad evidentias, multò minùs in aliis.

16. 3. Omnes prorsùs humani contractus, matrimonia omnia essent rescindibilia, vel in dubium revocanda, siquidem nunquam datur evidentia physica, vel metaphysica de interno alterutrius partis consensu, qui sanè indispensabiliter requiritur ad valorem contractus cujuslibet. Omnium Subditorum obligatio obediendi suis Superioribus, & omniū filiorum obligatio reverendi suos parentes revocanda esset in dubium, quia nullus filius habet evidentiam irresistibilem de eo, quod tales personæ sint sui parentes: & nullus Subditus de eo, quod talis, aut talis persona sit suus Judex, suus Princeps &c. nec habet evidentiam de eo, quòd illa verè præcipiat, aut velit talem rem, quoniam non habet irresistibilem evidentiam de eo, quod non sit spectrum aliquod, seu phantasma, seu aliquis diabolus transfiguratus in personam sui Superioris, ille, qui velle, aut præcipere videtur talem, aut talem rem.

17. His ergo, quæ sunt cardines humanæ societatis, ac commercii, loco motis, totum humanum commercium rueret, & societas humana dissolveretur, & genus humanum non formaret Rempublicam, sed *non bene junctarum discordia semina rerum*; ergo stultissimum est nolle cedere, nisi evidentiis physicis, aut metaphysicis; ergo multoties oportet inter argumentandum recurrere ad sola principia prudentialia, & his succumbere debet quivis mediocriter rationalis.

18. Explicatur. Per se loquendo, non habemus sensum æquè perspicacem, ac visum; & tamen non habemus sensum, qui toties deci-

decipiat nos; si enim oculis credas, dices cęruleum esse Cęlum, cęruleos esse montes distantes, vicinos inter se esse colles, inter quos magna solet esse distantia, vicinum esse oppidum in quod pergis, & similia multa, quæ ratio deprehendit falsa esse: è converso fere nil est apud Rempublicam civilem tanti momenti, quanti legitimitas filiorum, (quot, & quanta hinc pendent) & tamen nihil est æquè obscurum, atque ignotum; dumtaxat enim constat ex testimonio unius personæ, quæ quia est fœmina, quia est una sola, quia est testimonium in causa propria, nempe proprii honoris, & ptoprii filii, in nullo alio tribunali haberet fidem; ergo natura ipsa, & constitutione rerum constat rationalem disputatorem veritatis amantem, tricas, contentionesque exosum, debere contentum esse inter ratiocinandum argumento ex prudentia eruto, & non debere contendere, atque tergiversari, donec evidentia irresistibili obruatur.

19. Profectò si humani ingenii procacitati permittitur negare, aut dubitare donec irresistibilis evidentia opprimat ipsum, potuissent Hæbrei, qui inter-fuerunt signis, & portentis Ægypti, maris rubri, & Montis Sina, dubitare an illa omnia essent vera, vel potius spectra, aut phantasmata: an à vero Deo, vel à Diabolo fierent, & quamvis ipsi non possent, tamen sui filii, & nepotes, qui talia miracula non viderunt: unde necesse esset, quod singulis generationibus mitteret Deus Angelos, qui evidentia simili huic *bis tres sunt sex* panderent hominibus suam legem, ac pręcepta: absit decumana stultitia.

20. Secunda ratio est: si non, nisi evidentiis irresistibilibus succumbendum est, cum non probentur per metaphysicam evidentiam duo contradictoria in his ridiculis speciebus, quas subjicimus, sequetur illas esse possibiles v. g. speciem quamdam equorum, qui per se ab intrinseco, ac essentialiter determinati essent ad ter in die verberandum calcibus aerem: ostende per metaphysicam evidentiam in hoc duo contradictoria, aut repugnantiam cum animalitate, & hinnibilitate secundùm positivum: item speciem hominum, qui sint essentialiter determinati ad ridendum bis in die, & bis in nocte, ad canendum quater in hebdomada, ad dormiendum 12. horas singulis diebus (loquendo semper de tempore merè possibili) ostende per metaphysicam evidentiam duo contradictoria, vel oppositionem cum animalitate, ac rationalitate secundùm positivum, & sic frivolus quivis, & otiosus intellectus posset comminisci species varias, & protervè illas defendere eo quia non probetur in illis geminum contradictorium per metaphysicam evidentiam, absit.

CAP.II.

CAPUT II.

Quot modi arguendi eruantur ex Definitionibus, & Divisionibus.

20. RESpondeo ex loco definitionis tredecim legitimas erui argumentationes: cumque definitio soleat esse duplex, una physica v.g. *Homo est compositum quoddam ex corpore, & anima rationali*: altera Metaphysica v.g. *Homo est animal rationale*, inde fit quod ex definitione fere viginti sex solent elici convincentes, & infallibiles modi argumentandi. Primò ex affirmatione definiti ad affirmationem totius definitionis. Secundò ex negatione illius ad negationem hujus. Tertiò ex affirmatione definitionis ad affirmationem definiti. Quartò ex negatione definitionis ad negationem definiti, ut videri potest in duabus definitionibus nuper datis: & horum ratio est: definitum, & tota definitio sunt termini convertibiles, quia definitio debet convenire omni suo definito, & illi soli: ergo quoties verè affirmatur unum est verè affirmabile alterum, & è converso: item quoties verè negatur unum est verè negabile alterum, & è converso.

21. Quintò ex affimatione definiti ad affimationem uniuscujusque ex illis duobus prædicatis quibus constat definitio v.g. est homo: ergo est animal: est homo ergo est rationalis: est homo: ergo *habet corpus est homo* ergo habet animam rationalem. Sextò ex affirmatione prædicati differentialis, secus prædicati generici, ad affirmationem definiti: *est hinnibile ergo est equus*: non autem *est animal ergo est equus*: disparitas, est quia prædicatum differentiale infimum debet convenire omni soli & semper suo definito: ergo si illud affirmatur, affirmabile etiam est definitum, aliàs non conveniret illi *soli*: prædicatum verò genericum convenit multis aliis: ergo ex eo quod affirmatur illud non sequitur quod possit affirmari definitum: Septimò ex negatione definiti ad negationem prædicati differentialis v. g. non est equus: ergo non est hinnibilis: non verò ad negationem prædicati generici, quia hæc est mala consequentia, non est equus: ergo non est animal.

22. Octavò ex negatione unjuscujusque prædicati definitionis ad negationem definiti v.g. non est animal: ergo non est equus; non est hinnibilis: ergo non est equus: præterea cum unumquodque ex iis duobus prædicatis, quibus constare debet definitio, habeat suas pro-

prietates

prietates in quarto modo, idest proprietates, quæ omni, & soli, & semper ei competunt, sequitur quod benè arguatur. Nonò ex definito ad omnes illas proprietates simul v. g. est homo: ergo est sensitivus (ecce proprietatem genericam) & simul est risibilis (ecce proprietatem prædicati differentialis, Decimò ex definito ad unamquamque seorsim ex his proprietatibus. Undecimò ex negatione definiti ad negationem proprietatum prædicati differentialis v. g. nón est homo: ergo non est risibilis: secus ad negationem proprietatum genericarum: nam malè argues non est homo: ergo non est sensitivus. Duodecimò ex negatione omnium proprietatum simul ad negationem definiti v. g. nec est sensitivum, nec est risibile: ergo non est homo. Decimotertio ex negatione uniuscujusque seorsim proprietatis ad negationem definiti v. g. non est sensitivus: ergo non est homo: non est risibilis: ergo non est homo.

24. Ut autem firmi sint hi modi arguendi, oportet primò quòd definitio sit prorsus adæquata, ut advertimus disp. 1. cap. 6. alioquin irrita erit convertentia cum definito, in qua convertentia nituntur pleraque dicta: ob hanc rationem quanquam *animal rationale* sit definitio Petri, eo quod sit tota essentia metaphysica illius, nullæ sunt hæ consequentiæ: *est animal rationale: ergo est Petrus: non est Petrus: ergo non est animal rationale*: quia animal rationale solùm est definitio Petri quoad speciem; seu quoad essentiam metaphysicam; ille autem ultra essentiam metaphysicam habet à parte rei suam differentiam individualem (siquidem Petrus non solùm est essentialiter homo, sed etiam talis individuus, & determinatus homo) ergo definitio illa præscindit à quodam intimè imbibito in Petrò, nempè ab hujus differentia individuali: ergo non est definitio adæquata illius secundùm totum quod ille habet à parte rei: quid mirum quod nullæ sint illæ consequentiæ?

25. Oportet secundò quòd definitum, & definitio sumantur secundùm eandem acceptionem, sive suppositionem terminorum: si namque definitũ juxta diversas suppositiones, diversas habeat definitiones, malè argues suppositiones transmutando v. g. homo sumptus primò intentionaliter sic definitur *animal rationale*; sumptus verò secundò intentionaliter definitur *prædicabile de multis* tanquã tota essentia metaphysica illorũ: male igitur argues sic: talis res est homo: ergo est prædicabilis de multis tanquam tota essentia metaphysica, quoniam Petrus est homo, & non est prędicabilis de multis: item sic: hæc res non est prædicabilis de multis tanquam tota essentia: ergo non est *homo*, ob eandem

N

dem rationem; necesse igitur est definitum, & definitionem sumi in eadem terminorum acceptione ut valeant ad convertentiam.

26. Oportet tertiò quòd definito, ac definitioni non adjungantur illa syncategoremata, seu adverbia *formaliter, de fide*, aut alia quæ mutāt sensum propositionum: quia cum Authores soleant variè opinari circa illa, non argumentaberis omninò efficaciter à definito ad definitionem illis terminis adjunctis: hinc non valet: *talis res est formaliter animal rationale; ergo est formaliter homo*; quoniam homo ipse est formaliter animal rationale, & non est formaliter homo; hęc enim prędicatio *homo est homo* non est formalis, sed identica: similiter non valet ob eandem rationem *non est formaliter homo*: *ergo non est formaliter animal rationale*; similiter non sunt firmæ hæ consequentiæ *de fide est* Noe emisisse *Columbam ex arca*: *ergo de fide est emisisse animal sine felle*; esto quòd hæc sit à parte rei definitio Columbæ: neque valet hæc *non est de fide emisisse animal sine felle*; *ergo non est de fide emisisse Columbam*: ratio est: licèt testimonium Divinum faciens de fide definitum faciat de fide *absolutè*, & *in se* definitionem, imò, & respectivè etiam quoad nos quando definitio est aliunde nota: non tamen facit illam de fide quoad nos, quando est omnino ignota vel dubia: de quo Theologi ad tractatum de fide: ergo non semper sequitur esse de fide definitionem ex eo quod sit de fide definitum respectivè quoad nos.

§. II.

27. EX capite divisionis plura emergunt argumentationis genera. Triplex ut jam diximus est divisionis species. Prima totius physici in suas partes essentiales, ut hominis una pars est corpus, altera est anima, omittimus divisionē in partes integrantes, quales sunt manus, caput &c. Secunda totius metaphysici in partes metaphysicas, *ut essentiæ hominis una pars animal, altera rationale*, ubi ne intelligas esse partes sicut sunt corpus, & anima, hoc est realiter distinctas, sed solùm sunt partes mentaliter ratione nostra, qui ut possimus philosophari, & uni intelligi ab alteris circa essentias rerum, discernimus inter cognoscendum, & loquendum cum aliis hominibus varia prædicata, quæ etiam vocantur *attributa*, *gradus*, *formalitates*, *rationes*, quæ verè, & simpliciter identificantur inter se, unde non sunt verè, & simpliciter *multa*, *varia*, sed unum quid simplicissimum; cognoscimus tamen illa per speciem multitudinis, sicut Angelos, qui verè, & simpliciter non sunt pueri, aut juvenes, cognoscimus per speciem, hoc

est

est per similitudinem puerorum, aut juvenum: & sicut æternum Patrem, quem credimus, & confitemur non esse corporeum, senem, cognoscimus per speciem, ac similitudinem gravissimi alicujus senis: & sicut Spiritum Sanctum, quem credimus, & confitemur non esse Columbam, cognoscimus per speciem seu similitudinem Columbæ: & sicut nostras ipsas animas, quas credimus, & confitemur non esse puellas; aut auram tenuem, aut volucrem flammam (quia ista omnia sunt corporea, & animæ nostræ sunt spiritus) nihilominus cognoscimus ad modum, seu per speciem, hoc est per similitudinem puellarum &c. hoc jam ab initio illicò capias ne vocibus deceptus assuescas pravis apprehensionibus, ex quibus prava judicia, & discursus postea descendant.

28. Tertia est totius Logici in partes Logicas, seu potestativas, quod contingit quando genus dividitur in suas species, *ut animal aliud rationale, aliud irrationale*: vel species in sua individua ut homo alius Petrus, alius Joannes: est tamen discrimen inter has species divisionum, quòd in prima, & secunda non multiplicatur divisum in membris dividentibus: solum namque corpus non est homo, & solum animal non est essentia metaphysica hominis: cæterùm in tertia divisione multiplicatur divisum, quoniam solus Petrus est homo, & ipse cum Joanne sunt duo homines: igitur ex hoc loco divisionum, ad quem spectant etiam argumentationes *ab amplo*, seu *non restricto* ad *non amplum*, seu *restrictum*, siquidem amplum, seu non restrictum est divisum quoddam respectu non ampli seu restricti: ex hoc inquam loco viginti sex emergunt legitimæ atque infallibiles argumentationes.

29. Nam primò ex affirmatione totius permanentis (non autem successivi, cujus scilicet partes nequeunt in eodem instanti existere, qualis est hora, dies, mensis, tempus &c.) arguitur efficaciter ad affirmationem copulativam omnium suarum partium ut *existit homo ergo existunt materia, forma, & unio*; Secundò ad affirmationem uniuscujusque membri dividentis ut *existit homo: ergo existit materia: existit homo; ergo existit sua anima*. Tertiò ad affirmationem vagam alterutrius, ut *existit homo: ergo vel existit materia, vel anima*. Quartò ad similes affirmationes definitionis tum omnium, tum singularum partium dividentium, item tum omnium, tum singularum proprietatum in quarto modo genericarum, & specificarum partium earundem: vide quantam segetem argumentationum. Ratio est: quoties antecedens est infallibiliter connexum cum consequente, infallibilis est

argumentatio: sed hoc contingit in omnibus his casibus: nam totum permanens infallibiliter connectitur cum omnibus suis partibus essentialibus, & cum unaquaque, & cum aliqua, & cum definitionibus, ac proprietatibus in quarto modo earundem, ut rem perpendenti constabit: ergo.

30. Quintò ex negatione divisi ad negationem *simultatis* suarum partium: omnes enim partes totius permanentis existere simul simultate sibi proportionata (idest quoad idem tempus, quoad eundem locum &c.) trahit secum infallibiliter existentiam totius illius: ergo si verè negatur hæc existentia, verè quoque negabilis est illa simultas, quoniam ex vera negatione termini connexionis infallibilis evincitur vera negatio fundamenti, ut suo loco dicemus. Sextò ex negatione divisi ad negationem vagam alicujus partis essentialis, ut *homo non existit; ergo vel non existit materia, vel non existit forma, vel non existit unio*: si enim nulla pars deficeret, omnes prorsus existerent; ergo existeret totum ipsum: ergo si hoc non existit; evidens est, quod aliquod ipsius constitutivum, hoc est pars essentialis non existit; ex hoc sexto argumentandi genere sumimus frequenter in Philosophia, & Theologia argumentum contra illos, qui vocantur *Connotatores*: at verò ex negatione totius non arguitur per se negatio omnium partium distributivè sumptarum, neque alicujus determinatæ; quandoquidem mortuo homine permanet aliqua ipsius pars essentialis, nimirum corpus, & anima. Septimò ex affirmatione omnium partium simul sumptarum simultate sibi proportionata arguitur affirmatio ipsius: nam hoc est complexum, seu integritas omnium suarum partium, & nihil aliud: ergo si omnes suæ partes essentiales, si omnia sua constitutiva existunt, nullo dempto, necesse est quod ipsum totum existat: cœterùm nec ex affirmatione vaga omnium, nec ex determinata alicujus partis infertur affirmatio totius (nisi forte ipsæ partes inter se habeant intimam connexionem) potest enim deficiente toto illo perseverare aliquod constitutívum ipsius.

31. Octavò ex negatione omnium partium simul arguitur negatio totius. Nonò, ex negatione cujusvis partis determinatæ. Decimò, ex negatione vaga omnium partium infertur similiter negatio totius; quorum ratio est: essentia divisi consistit in complexione, seu integritate suarum partium; ergo quoties complexio hæc defecerit, deficiet ipsum totum, seu ipsum divisum sed quoties deficiant omnes partes simul, aut una determinata, aut aliqua disjunctivè, deficit complexio omnium, cùm sit evidens non esse omnes quando deficit una; ergo.

§. III.

§. III.

32. EX divisione totius Metaphysici decem aliæ efficaces emanant argumentationes. 1. Ex affirmatione divisi ad affirmationem utriusque membri dividentis simul; ut, *est homo; ergo est simul animal, & rationale*. 2. Ad affirmationem uniuscujusque distributivè, ut *est homo; ergo est animal: est homo; ergo est rationalis*. 3. Ad affirmationem definitionis omnium, & singulorum membrorum dividentium, nec non ad affirmationem omnium proprietatum in quarto modo tum specificarum, tum genericarum eorum membrorum. 4. Ad affirmationem vagam alterutrius membri dividentis; quorum rationem jam accepisti; ex omni quippe infallibiliter connexo cum alio infallibiliter arguitur hoc aliud: at divisum, seu totum metaphysicum est infallibiliter connexum cum simultate omnium suarum partium metaphysicarum, & cum unaquaque, & cum aliqua (quia ad veritatem disjunctivæ propositionis sufficit veritas unius partis determinatæ; unde si datur una, datur aliqua, quando res est capax multiplicationis; secùs quando est incapax, & propter hoc *una Deitas non infert aliquam Deitatem*) & cum definitionibus, ac proprietatibus horum omnium; ergo. Cæterùm ex affirmatione hujus totius metaphysici, sicut etiam totius physici, & negatione unius partis nihil conficies, quoniam antecedens erit impossibilis veritatis, cùm negatio illius partis sit incompossibilis cum affirmatione totius; unde nullæ sunt hæ consequentiæ: *est homo, & non est animal*; (ecce hoc contradicit illi) *ergo est rationalis: existit homo, & non existit suum corpus* (ecce hoc quoque contradicit illi) *ergo existit sua anima*.

33. 5. Ex negatione totius, seu divisi argues ad negationem simultatis suarum partium; ut *non est homo; ergo non est simul animal, & rationale*. 6. Ad negationem disjunctivam alicujus partis, ut *non est homo; ergo vel non est animal; vel non est rationale*: sed non arguitur ex negatione totius ad negationem ullius partis determinatæ semper; ideò non valent hæ consequentiæ, non est homo, ergo non est animal: non est homo; ergo non est rationalis; quia Angelus non est homo, & tamen est rationalis; sed hoc intelligendum est, nisi fortè pars aliqua metaphysica sit convertibilis cum ipso toto, ut contingit differentiis aliarum specierum ab humana: tunc quippe valet consequentia à negatione divisi ad negationem illius partis determinatæ,

ut

ut *non est equus*; *ergo non est hinnibilis*. 7. Ex affirmatione omnium partium simul ad affirmationem ipsius totius, seu divisi metaphysici, ut, *est animal*, *& simul rationale*; *ergo est homo*; sed non ex affirmatione unius tantùm ad affirmationem divisi; quia non valet, *est animal*, *ergo est homo*, nisi pars illa fuerit convertibilis cum diviso, ut hinnibilis cum equo; nec ex affirmatione vaga partium ad affirmationem divisi, ut *est animal*, *vel rationale*, *ergo est homo*. 8. Ex negatione omnium partium simul ad negationem ipsius divisi metaphysici. 9. Ex negatione uniuscujusque partis determinatæ ad negationem ipsius divisi. 10. Ex negatione disjunctiva earumdem partium ad negationem divisi, ut *vel non est animal*, *vel non est rationale*; *ergo non est homo*; quorum ratio est pervia: divisum omne metaphysicum est intimè connexum cum omnibus, & singulis suis partibus metaphysicis; ergo si deficiant omnes, aut una determinata, aut aliqua disjunctivè, necesse prorsùs est quòd deficiat ipsum divisum: attamen ex una parte metaphysica, neque affirmativè, neque negativè argui potest ad alteram, excepto quando fuerit convertibilis cum ipso diviso.

34. Ex divisione totius Logici sex consurgunt argumentationes. 1. Ex affirmatione divisi ad affirmationem disjunctivam alicujus ex membris dividentibus, ut, *est animal*; *ergo vel est rationale*, *vel est irrationale*: ast non arguitur ad affirmationem omnium distributivè, aut copulativè, aut alicujus determinati; idcircò non valent hæ consequentiæ, *est animal*; *ergo est rationale*: *est animal*, *ergo est simul rationale*, *& irrationale*. 2. Ex affirmatione divisi, atque definitionis suæ, & simul negatione unius membri, aut negatione definitionis membri hujus arguitur ad affirmationem alterius membri, necnon ad definitionem hujus, ut *est animal*, *seu principium sentiendi*; *& non est rationale*, *seu principium discursus*; *ergo est irrationale*, *seu vivens non discursivum*. 3. Ex affirmatione cujusque membri dividentis, aut suæ definitionis arguitur ad affirmationem divisi, & definitionis suæ. 4. Ex affirmatione unius membri, aut suæ definitionis arguitur, quando divisum est essentiale membris dividentibus ad negationem alterius, atque suæ definitionis, ut *est animal*, *& non est irrationale*; *ergo est rationale*; quando autem divisio non sit id generis, non bene arguitur v. g. in hac divisione accidentali, *corpus aliud est album*, *aliud dulce*, non bene arguitur sic, *est corpus*, *& non est album*; *ergo est dulce*; quia illa membra dividentia non opponuntur invicem. 5. Ex negatione divisi ad negationem omnium membrorum dividentium, & cu-

cujusque determinati, & etiam alicujus disjunctivæ, ut *non est animal; ergo neque est omne animal, neque est aliquod animal, neque est hoc animal in individuo*. 6. Ex negatione omnium membrorum dividentium, aut suarum definitionum ad negationem divisi, ac suæ definitionis. Ecce illos viginti sex modos promissos.

CAPUT III.

Quot Modos Arguendi offerat bona Consequentia, ubi an ex opposito Consequentis inferatur semper oppositum Antecedentis.

35. RESpondeo, offerre undecim. 1. Ab antecedenti *ad falsitatem* illius, quod opponitur cum consequente: sic quia est bona hæc consequentia *est homo: ergo est animal*, etiam est bona hæc *est homo: ergo falsum est esse quidquam oppositum essentialiter cum eo, quod sit animal*, quoniam primi consequentis veritas infert necessariò falsitatem sui oppositi: ergo omne inferens illam veritatem infert aliquid inferens hanc falsitatem: ergo infert hanc falsitatem; sed in omni bona consequentia antecedens infert veritatem consequentis; ergo infert falsitatem illius, quod essentialiter opponitur cum ipso consequente. 2. Ex antecedenti arguitur ad disjunctivam vagantem inter illud consequens, & quodcumque aliud, ut *est homo: ergo vel est animal*, vel truncus, vel chimæra; nam cum hæc disjunctiva sit contenta uno extremo, sequitur quod unius solius extremi veritas infert veritatem disjunctivam; sed in omni bona consequentia antecedens infert veritatem consequentis: ergo infert veritatem disjunctivæ, cujus una pars sit illud consequens. 3. Ex antecedenti illo arguitur ad definitionem consequentis. 4. Ad propositionem æquipollentem hujus. 5. Ad convertentem ejusdem; quia consequens ipsum trahit secum infallibiliter veritatem harum trium: sicut etiam veritatem cujuslibet propositionis disjunctivæ vagantis inter quodlibet ex iis tribus, & quodcumque aliud; ergo si antecedens infallibiliter infert veritatem consequentis, infallibiliter etiam infert veritatem illorum omnium.

36. 6. Licet ex opposito antecedentis non sequatur per se loquendo oppositum consequentis, quia solùm sequitur quando antecedens, & consequens sunt mutuò connexa; attamen ex opposito con-

consequentis sequitur cum moderationibus mox dandis oppositum antecedentis; nam quoties deficit a rebus terminus connexionis essentialis debet deficere fundamentum, nempè illud, quod essentialiter connectitur cum eo termino: sed quoties consequentia est infallibilis, consequens ipsum est terminus, cum quo essentialiter connectitur antecedens, aliàs consequentia non esset infallibilis: ergo quoties infallibilis est, debet deficere antecedens, si deficit consequens: ergo ex defectu, seu ex opposito hujus sequitur defectus, seu oppositum illius. 7. Ex opposito consequentis arguitur ad definitionem oppositi antecedentis. 8. Ad *convertentem* ejusdem oppositi. 9. Ad *æquipollentem*. 10. Ex eodem opposito consequentis sequitur disjunctiva quæcumque, cujus unum extremum sit illud oppositum antecedentis, aut unum ex nuper dictis. 11. Ex eodem opposito sequitur falsitas ipsius antecedentis: quorum ratio est: omnia hæc, & singula infallibiliter sequuntur ex illo opposito antecedentis: ergo si oppositum consequentis infert oppositum antecedentis, necesse est, quod inferat omnia ea, & singula.

P. Ribaden. lib. de Impos. q. 19.

37. Sed quia in hoc principium *ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis* acriter invehuntur quidam Doctores Complutenses, antequam ipsorum argumenta diluamus, oportet septem advertentias ipsi adjungere, ex quarum oblivione nasci solent importuna sophismata: 1. est, *modò oppositum consequentis non sit evidenter apud omnes impossibile*; tunc enim utpote connexum cum gemino contradictorio tam infert oppositum antecedentis, quàm antecedens ipsum: ob hanc rationem fallit ille arguendi modus quo aliqui definitionem possibilitatis repellunt, scilicet *possibile est illud quod si existat non involvet duo contradictoria* dicentes illam convenire chimæræ: quoniam hæc est bona consequentia *chimæra includit duo contradictoria: ergo non existit*: ergo ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis etiam erit bona hæc consequentia *chimæra existit ergo non includit duo contradictoria*: sed hoc ipso est vera hæc conditionalis illativa si chimæra existat non involvet duo contradictoria: ergo illa definitio possibilitatis convenit chimæræ, fallit inquam; oppositum enim primi consequentis est evidenter apud omnes impossibile, quia est existentia ipsa chimæræ: ergo ex illo opposito non solùm infertur in sensu reali oppositum primi antecedentis, videlicet chimæram non includere duo contradictoria, sed etiam infertur antecedens ipsum, scilicet chimæram includere duo contradictoria: quia *ex impossibili quodlibet*, ut postea dicemus: sed hoc est chimæram involvere duo contradi-

tradi-

tradictoria reflexa : ergo fugiens à directis incidis in reflexa.

38. 2. Est: modò antecedens sit connexum logicè, aut metaphysicè cum consequente: quoniam si connexio fuerit purè physica aut naturalis, ut connexio ignis cum calore, fieri potest quod res formaliter immediatè opposita consequenti, tam longe absit ab inferendo adhuc illatione naturali oppositum antecedentis, ut potiùs metaphysicè infallibiliter inferat antecedens ipsum: hæc enim est bona consequentia in vi solius connexionis naturalis *existunt duæ quantitates: ergo non sunt mutuò penetratæ*, quia non potest fieri absque miraculo quod duæ quantitates sint in eodem puncto loci: & tamen est mala hæc consequentia inversa adhuc in vi illationis naturalis *sunt penetratæ mutuò duæ quantitates: ergo non existunt simpliciter in rebus*, quoniam duarum quantitatum penetratio, quæ est oppositum primi consequentis, metaphysicè connectitur cum existentia absoluta utriusque, siquidem omnino repugnat existere in eodem loco illa, quæ non sunt in rebus: hoc est unum ex eis, quibus postea probabimus non omnem oppositionem naturalem esse reciprocam: ergo quando consequentiæ rectitudo sit purè physica, & naturalis non semper arguitur ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis.

39. 3. Ex opposito consequentis non arguitur ad oppositum antecedentis *distributivè sumpti*, idest non arguitur defectus singularum partium antecedentis; sed dumtaxat defectus alicujus partis, qui defectus interdum trahit secum, interdum non trahit defectum aliarum, sic in hoc syllogismo *omnis homo est animal: omnis arbor est homo: ergo omnis arbor est animal*: oppositum, seu falsitas hujus consequentis contenta est falsitate minoris, & indemnem relinquit veritatem majoris. 4. Si antecedens non fuerit *per se* connexum cum consequente, sed *per aliud*, quod rectitudinem fundet consequentiæ, tunc ex opposito consequentis non infertur determinatè oppositum illius antecedentis, sed oppositum illius alterius, quo antecedens reddebatur connexum cum consequente: v. g. quando datur promissio divina concedendi Beatitudinem homini morienti in gratiâ, est infallibilis hæc consequentia: *hic mortuus est in gratiâ; ergo habet, vel habebit beatitudinem*: oppositum hujus consequentis non infert metaphysicè absolutè oppositum illius antecedentis, quoniam sine ullo absurdo potuit Deus negare gloriam decedentibus in gratiâ; sed solùm infert disjunctivè, scilicet *vel hominem* non esse mortuum in gratiâ, vel Deum non promisisse gloriam.

40. 5. Non ex *omni* opposito cum consequente, sed ad summum

ex contradictorio formali, & immediato ipsius infertur semper oppositum antecedentis: fieri namque potest, quod aliquid oppositum cum consequente tam longe absit ab inferendo oppositum antecedētis, ut potiùs infallibiliter inferat antecedens ipsum v.g. *ignis existit cum omnibus prærequisitis ex parte sui, & ex parte passi: ergo Deus præbet illi suum concursum ad comburendum*; tunc sic; esto Deum habere hoc decretum efficax *volo existere ignem cum omnibus iis prærequisitis, & non præbere illi meum concursum*: en decretum metaphysicè oppositum cum consequente illo, & metaphysicè simul inferens illud antecedens: ergo non ex omni metaphysicè opposito cum consequente infertur oppositum antecedentis: verùm exceptio hæc intelligenda est consentaneè ad secundam, nempe quando antecedens fuerit connexum tantùm naturaliter cum consequente, secus quando metaphysicè: nam licèt connexum metaphysicè cum fundamento connexionis physicæ non sit eo ipso connexum cum termino, ut constat exemplo nuper dato, subindeque pateat locus, ut possit opponi cum illo: ast omne metaphysicè connexum cum fundamento connexionis metaphysicæ est eo ipso connexum cum termino, ut suo loco exponemus: ergo repugnat quod sit illi oppositum, ergo repugnat, quod res opposita metaphysicè cum consequente sit metaphysicè connexa cum antecedente, quando hoc est metaphysicè connexum cum consequente.

41. 6. Nec ex contradictorio consequentis arguitur *semper ad omne* oppositum cum antecedente, sed directè & immediatè ad solum contradictorium formale illius: v. g. *Petrus habet amorem ardentissimum Dei super omnia; ergo non habet odium efficacissimum ejusdem Dei*: tunc sic contradictorium hujus consequentis, nimirum Petrum ardentissimè odisse Deum non infert *omne* oppositum illius antecedentis. Probatur, unum ex oppositis cum illo antecedente est carentia ipsa Petri, repugnat quippe, quod amet Deum super omnia ille, qui non est in rebus; sed odium illud non infert carentiam Petri, quinimò infert existentiam, ut patet: ergo oppositum consequentis non semper infert *omne* oppositum antecedentis, sed dumtaxat contradictorium immediatum illius: 7. Neque semper infert *omne* contradictorium formale, & immediatum, sed sufficit quod inferat aliquod. v. g. hæc consequentia est infallibilis existit Petrus: ergo non habet Deus efficacem absolutam nolitionem existentiæ illius: oppositum hujus consequentis, scilicet efficax absoluta nolitio Divina de eo, quòd Petrus existat, non infert *omne* contradictorium illius existentiæ Petri; quia cum hic constituatur essentialiter corpore, animâ, & unione,

ne, contradictorium uniuscujusque ex his est contradictorium immediatum ipsius Petri: atqui illa nolitio Divina non infert contradictorium uniuscujusque ex his, quippe solùm infert Petrum non existere in rebus, & ad hoc sufficit, quòd non existat unio corporis cum anima, licet perseverent cum existentia corpus, & anima, ergo.

§. II.

42. His positis audiamus argumenta contraria. Primum est in hac infallibili consequentiâ *Petrus actù producitur: ergo actù existit*: contradictorium consequentis est illud quod fuerit objectum propositionis contradictoriæ, nimirum *Petrus non existit actù*; sed objectum hujus propositionis non infert oppositum, seu defectum illius antecedentis: ergo contradictorium illius consequentis non infert contradictorium, seu defectum, seu oppositum antecedentis. Probatur minor; objectum hujus propositionis, *Petrus non existit actù*, est objectum hujus, *existit actù*, nam cùm ambæ sint contradictoriæ, debent habere idem objectum; sed objectum hujus affirmativæ est existentia Petri: ergo hæc eadem est objectum illius negativæ; sed existentia Petri non infert defectum illius primi antecedentis, nam illud est actualis ipsa productio Petri, cujus defectum certè non infert existentia Petri, ut patet; ergo oppositum illius consequentis non infert oppositum, seu defectum illius antecedentis. *P. Ribadeneira quæst. cit. prop. 9.*

43. Scito implexam valde disputari difficultatem a Philosophis, scilicet an dentur ex parte rerum carentiæ, seu contradictoria, seu defectus, seu quædam nihila, seu negationes? (omnia hæc significant idem) Affirmant plerique, & alii negant ajentes objectum omnis penitus humanæ, Angelicæ, atque Divinæ cognitionis esse physicas ipsas, & reales existentias rerum, quas intellectus tractat jam sub velamine unarum cognitionum, jam aliarum; istud argumentum, sicut & reliqua, quæ modò sequuntur, tacitè unit has duas oppositas opiniones, & in hoc stat sua fallacia. Nostrum principium *ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis*, cùm sit principium universale, præscindit ab utrâque opinione: quapropter non habet sensum directum circa contradictoria ipsa consequentis, aut antecedentis, quia ut dixi, de hoc dubitant Philosophi; sed habet hunc sensum reflexum, *quotiescumque intellectus admiserit propositionem contradictoriam consequentis, quod cumque fuerit obje-*

tium talis contradictoriæ, *debet admittere propositionem contradictoriam antecedentis*: unde ad objectionem distinguo majorem: si sint contradctoria objectiva, seu ex parte rerum, concedo: si non sint; nego suppositum: & distinguo minorem, non infert, si sint contradictoria objectiva; nego minorem: si non sint; concedo: & distinguo similiter consequens; ad probationem minoris distinguo majorem: objectum ambarum illarum propositionum contradictoriarum est idem, si non sint contradictoria objectiva; concedo: si sint, subdistinguo: objectum est idem distributione accommoda, concedo: distributione non accommoda, nego majorem: & distinguo minorem; objectum affirmativæ est sola existentia, nego: est existentia, & carentia, sed diversimode, nempe illa affirmata, & hæc negata, concedo minorem: & similiter explicantur cætera. Itaque si non sint contradictoria, seu negationes ex parte rerum; totum istud argumentum procedit bene; sed non impugnat nostrum principium, quippe quod non habet sensum directum, sed reflexum illum, quem dedimus; sin verò dentur ex parte rerum carentiæ, seu contradictoria, dicimus quod propositio affirmativa, & negativa habent idem objectum, non quatenus tendant in *solam* existentiam; sed quatenus ambę tendant in existentiam simul, & carentiam, licet diversimodè, quia propositio affirmativa adstruit existentiã, & destruit carentiam; negativa autẽ è contrario adstruit carentiam, & negat existẽtiam.

44. Eodem modo solvenda sunt, quæ sequuntur. Objicit 2. hæc consequentia est infallibilis. *Deus decernit Petrum non existere: ergo Petrus non existit*: tunc sic; objectum hujus consequentis negativi est objectum hujus propositionis affirmativæ. *Petrus existit*: sed objectum hujus est existentia Petri: ergo etiam est objectum illius consequentis objectivi; sed contradictorium hujus existentiæ est carentia Petri: ergo contradictorium illius consequentis est carentia Petri; sed hæc carentia non infert defectum decreti, quo Deus decernat Petrum non existere, cum potius videatur inferre existentiam illius decreti: ergo contradictorium illius consequentis non infert defectum hujus decreti: sed hoc decretum est, quod assumitur in eo antecedente; ergo contradictorium consequentis non infert defectum antecedentis: & ratio est: eatenus ab opposito consequentis itur bene ad oppositum antecedentis, quatenus in omni bona consequentiã objectum antecedentis deberet connecti cum objecto consequentis; sed hoc est falsum: probatur; ut intellectus firmiter procedat a propositione asserente præfatum decretum ad propositionem negantem

tem

tem existentiam Petri, non requiritur, quod tale decretum connectatur, sed potiùs quòd opponatur cum existentia Petri; sed tale decretum est objectum illius antecedentis, & existentia Petri est objectum illius consequentis, quia est objectum propositionis contradicentis, scilicet Petrus existit: & propositiones contradictoriæ debent habere idem objectum; ergo. Ecce redit ad idem, unde respondemus idem, si non sint carentiæ, negationes, ac contradictoria ex parte rerum concedimus totum discursum, sed non nocet nostro principio; quia in hac suppositione habet sensum illum reflexum, quem dedimus, & ille sensus stat firmus independenter ab istis defectibus, seu contradictoriis: si verò ex parte rerum dentur carentiæ seu contradictoria, jam diximus, quod propositio affirmativa, & negativa non dicuntur habere idem objectum quatenus ambæ tendant in solam existentiam; sed quatenus ambæ tendunt diversitate jam dicta in existentiam & in carentiam objectivam.

§. III.

45. OBjicit 3. hæc consequentia est legitima, *Petrus non existit; ergo Deus habet nolitionem existentiæ Petri*, defectus seu contradictorium hujus nolitionis est contradictorium hujus consequentis objectivi, ut patet: item contradictorium existentiæ Petri est contradictorium illius antecedentis objectivi, quoniam existentia ipsa est objectum illius antecedentis negativi, cùm sit objectum hujus propositionis *Petrus existit*, quæ est contradictoria illius antecedentis; sed contradictorium illius nolitionis de existentia Petri non infert contradictorium ipsius Petri, ut patet: ergo contradictorium consequentis objectivi non infert contradictorium antecedentis objectivi: Adversarius redit ad idem, & tu ad idem redeas, nempe principium nostrum *ab opposito consequentis &c.* non habere sensum directum circa ipsa contradictoria his argutiis obnoxium (quamvis indulgentes modo communi loquendi nos etiam utamur illo in sensu directo, quando sumus extra has cavillationes) sed reflexum illum jam dictum: & adde quo sensu propositiones contradictoriæ habent, ac non habent idem objectum.

46. Objicit 4. hæc consequentia est legitima, *Petrus non existit: ergo productio A. Petri non existit*: objectum hujus consequentis est productio *A.* & objectum illius antecedentis est existentia Petri: ergo

con.

contradictorium consequentis objectivi est contradictorium productionis *A.* & contradictorium antecedentis objectivi est contradictorium existentiæ Petri: sed defectus, seu contradictorium *A.* non infert defectum, seu contradictorium Petri, siquidem deficiente productione *A.* potest Petrus existere ex vi productionis *B.* ergo ex contradictorio consequentis non semper arguitur ad contradictorium antecedentis. Juxta jam dicta distinguo hoc consequens ex contradictorio objectivo, seu in sensu directo non semper arguitur &c. permitto consequentiam, quia si non dantur talia contradictoria objectiva, certè non arguitur ex illis quidquam: ex contradictorio in sensu reflexo, nego consequentiam: quia quidquid sit de objecto, quod habent, aut non habent propositiones contradictoriæ ex capite carentiarum, quas multi agnoscunt ex parte objecti, & multi negant, firmum stat, & inconcussum, quod si semel concedis propositionem contradictoriam alicujus consequentis infallibiliter illati ex antecedente, debes concedere propositionem contradictoriam illius antecedentis.

47. Objicit 5. hæc consequentia est infallibilis: *existit creatura, ergo existit Deus*: sed defectus hujus consequentis objectivi non infert defectum antecedentis objectivi: probatur; nullus defectus purè fictus, & apparens infert essentialiter defectum realem, & verum, sicut quòd homo habeat meram apparentiam mortui non probat illum esse mortuum, imò si est mera apparentia, certum est illum esse vivum: sed omnis imaginabilis defectus illius consequentis objectivi est defectus purè fictus, & apparens, quia Deus non potest verè, & realiter deficere ab existendo: ergo nullus defectus, seu contradictorium illius consequentis objectivi infert defectum verum, & realem illius antecedentis, sed ad summum inferet defectum fictum, & apparentem: redit hic Author ad rem similem: disputant enim Philosophi sit necnè cognoscibile ab intellectu objectum, quod in se sit chimæra, quod in se sit ens rationis, unis affirmantibus, & alteris negantibus.

48. Principium nostrum ab hoc præscindit, quia dignitate non fungeretur principii universalis, si opinionibus istis privatis se ingereret: habet ergo sensum reflexum dictum, scilicet quoties intellectus concedat propositionem contradictoriam consequentis, sive objectum illius sit purè fictum, & apparens, sive verum, & reale; debet concedere contradictoriam antecedentis quomodolibet sit suum objectum: unde distinguo minorem, defectus reflexus hujus consequentis objectivi, hoc est propositio contradictoria illius consequentis non infert contradictoriam antecedentis nego: quia si semel concesseris hanc,

Deus

Deus non exiſtit, debes concedere hanc, *Creatura non exiſtit*, quodcumque ſit objectum ambarum, quia hoc ſpectat ad alias quæſtiones: defectus directus, & immediatus non iufert &c. permitto minorem; & ſimiliter explicantur reliqua. Alia argumenta, quæ fieri poſſunt contra hoc principium ſolvemus propriis in locis.

CAPUT IV.

Quot Argumentationes præbeat ſuppoſitio Terminorum.

49. Suppoſitio argumentationibus opportuna eſt quadruplex: *diſtributiva*: *copulata*: *determinata*: *confuſa*, cùmque omnes multiplicitatem innuant illius termini, cui immediatè adhærent, omnes poſcunt terminum univerſalem, ne falſa ſuppoſitione laborent: dixi *cui immediatè adhærent*, quippè non ſignificant directè aut indirectè multiplicitatem termini, quem mediatè ſolùm afficiunt, ut conſtat in his prædicationibus veris *omnis Perſona divina eſt Deus*: *nullus lapis eſt Deus*; utrobique enim ille terminus *Deus* prorſus ſingularis, & multiplicationis incapax afficitur mediatè, ſeu à longe illis diſtributivis ſignis *omnis*, *nullus*; & tamen non ſignificatur multiplicitas Dei, alioquin falſæ eſsent ambæ propoſitiones.

50. Igitur ſubjectum v. g. propoſitionis tunc ſupponitur *diſtributivè*, quando prædicatum enunciatur de ſingulis contentis ſub illo ſubjecto: & tunc prædicatum ſupponitur *diſtributivè*, quando prædicatum enunciatur de ſingulis contentis ſub illo ſubjecto: & tunc prædicatum ſupponitur diſtributivè, quando ſingula contenta ſub illo enunciantur de ſubjecto eodem: quam ob rem terminus diſtributivè acceptus non eſt reſolvendus, ſeu applicandus per unicam propoſitionem, ſed per multas, in quarum ſingulis enuncietur prædicatum de uno: v. g. *omnis homo peccat* exponitur ſic: *hic Homo peccat*: *& hic homo peccat &c.* hæc autem cujus prædicatum ſupponitur diſtributivè; *Deus eſt omnis ſua perfectio* reſolvitur ſic: *Deus eſt hæc ſua perfectio immenſitas &c.* quod ſi ſubjectum, & prædicatum ſuppoſitione afficiantur diſtributiva, propoſitio implexa ſatis erit: quoniam explicanda eſt duplici claſse propoſitionum, in quarum una erunt propoſitiones, quarum ſingulæ enuncient unum contentum ſub prædicato de uno contento ſub ſubjecto: & in claſse altera erunt propoſitiones, quarum ſingulæ enuncient unum contentum etiam ſub ſubjecto v. g. hæc propoſitio, *omnis Perſona divina eſt realiter omne attributum divinum*

vinum, resolvitur sic *Pater est realiter omnipotentia, & est realiter immensitas &c. & etiam Filius est realiter omnipotentia, & est realiter immensitas: & etiam Spiritus Sanctus est realiter omnipotentia, & est immensitas*: cùmque propositio, cujus subjectum, & prædicatum supponuntur distributivè, resolvatur in tot, & tot alias propositiones, quarum si una sola sit falsa, erit quoque falsa copulatio omnium, hac de causa multifariam est obnoxia falsitati propositio, cujus tam subjectum, quàm prædicatum supponantur definitivè, & ideò paucissimæ sunt veræ.

51. Hinc infertur 1. Propositionem, in qua datur suppositio distributiva, fore falsam simul, ac una sola ex eis, in quas resolvitur, falsa sit; quoniam omnis propositio copulativa requirit ad sui veritatem, quòd singula membra, quibus constat, sint vera, quia hoc est, quod enunciat, nimirùm simultatem veritatum membrorum suorum: sed quoties propositio habet suppositionem distributivam æquivalet, seu resolvitur in propositionem copulativam coalescentem ex omnibus eis singularibus propositionibus jam dictis; ergo requirit ad sui veritatem omnes, & singulas omnes propositiones esse veras; ergo si vel una sola sit falsa, erit quoque falsa ipsa propositio, in qua est terminus supponens distributivè.

§. II.

52. Infertur 2. Enodatio illius sophismatis: *Omnis homo est omnis homo; sed Petrus est homo, ergo Petrus est omnis homo*; cujus major est identica supponens eodem modo in subjecto, & in prædicato ille terminus *homo*, unde illa major videtur tam vera, quàm hęc, *Hic homo est hic homo*: rursùs minor est certa, & tamen consequens illud legitimè illatum est falsum. Neque prodest dicere minorem debere esse hanc, *Petrus est omnis homo*, ut hic terminus habeat in minore eandem suppositionem distributivam, quam in majore, aliàs ut hic etiam syllogismus esset rectus, *Omnis homo est animal, Petrus est homo*; hæc minor dicere debebat, *Petrus est omnis homo*, ut in minore perseveraret eadem suppositio distributiva, quæ est in majore.

53. Solvitur autem negando illam majorem, quæ videtur identica; etenim ponamus duos tantùm esse homines, Petrum, ac Joannem; illa major reddit hunc sensum, *Petrus est Petrus, & Petrus est Ioannes: & Ioannes est Ioannes, & Ioannes est Petrus* (cùm enim sub-

ſubjectum, & prædicatum ſupponantur diſtributivè, utrumvis reſolvendum eſt per integras propoſitiones juxta nuper dicta; ſed in eo ſenſu, ſive reſolutione, ſive explicatione deteguntur duæ propoſitiones falſæ, ut vides; ergo legitima explicatio illius majoris, quæ dicitur identica, imbibit propoſitiones falſas; ergo illa major non eſt identica, ſed falſa: hæc intellige ſumpta illa majore in ſenſu directo, in quo licèt ſit falſa, hæc tamen eſt vera: *Omnis homo eſt aliquis homo*, ſiquidem Petrus eſt aliquis homo, & Joannes eſt aliquis homo &c. ſi autem ſumatur illa major in ſenſu reflexo, ita ut ſuppoſitio diſtributiva, quam præſefert, admiſceatur cum ſuppoſitione copulata reflexa, vera erit illa major, quia dabit hunc ſenſum: *Complexum ex omnibus, & ſingulis hominibus eſt complexum ex omnibus, & ſingulis hominibus*, ſeu hunc: hic terminus, *Omnis homo ſignificat idem quod hic terminus omnis homo*; & ambæ ſunt illæ propoſitiones identicæ, quæ hìc quæri poſſunt: verùm illius ſyllogiſmi conſequentia erit mala; quia *homo* in majore fungitur ſuppoſitione reflexa, aut copulata, & in minore ſuppoſitione directa; variatis autem hoc modo ſuppoſitionibus nihil concluditur.

54. Infertur 3. Solutio ſimilis ſophiſmatis, nempe: Omnis homo eſt ſubjectum adæquatum hujus propoſitionis: *Omnis homo eſt animal*; ſed Petrus eſt homo; ergo Petrus eſt ſubjectum adæquatum illius propoſitionis, quod apertè eſt falſum. Reſpondeo, aut ſumitur in majore illud ſubjectum *omnis homo* in ſenſu directo, ac juxta ſuppoſitionem purè diſtributivam, aut in ſenſu reflexo, & juxta ſuppoſitionem copulativam reflectentem ſupra illam diſtributivam, quam præſefert propoſitio ipſa? Si primum, nego majorem, quoniam ſignificabit *Petrum eſſe ſubjectum adæquatum illius propoſitionis, & Joannem eſſe ſubjectum adæquatum illius propoſitionis*; ſed hoc eſt planè falſum; ergo falſa eſt illa major in hoc ſenſu. Si ſecundum, concedo majorem, & minorem, ſed nego conſequentiam; quia *homo* non habet in minore ſenſum reflexum, ſed directum; ergo mutatur hujuſmodi ſuppoſitio; ergo nihil concluditur.

55. Quod ſi replices, ſubjectum adæquatum illius propoſitionis non eſſe hunc ſolum hominem, neque aliquem præcisè, ut patet; ergo eſt omnis homo. Hoc diſtinguo, omnis homo diſtributivè ſumptus diſtributione pura, & directa, nego: diſtributione admixta ſophiſticè cum ſuppoſitione copulativa reflectente ſupra ipſam diſtributivam, concedo; ſenſus enim, in quem verti oportet ea propoſitio, eſt hic, *Petrus, & Ioannes, & Paulus, & reliqui ſunt ſubjectum*

 ada-

adæquatum hujus propositionis, *omnis homo est animal*, ubi prædicatum, nimirum *esse subjectum* adæquatum ejus propositionis, non enunciatur de unoquoque, sed de complexo ex cunctis hominibus. Quodnam igitur est contradictorium illius propositionis? Respondeo, si homo supponatur distributivè distributione pura, & directa, hæc erit contradictoria: *Aliquis homo non est subjectum adæquatum &c.* quod est verum, imò nullus homo: & consequenter altera est falsa; si autem sumatur distributivè distributione reflexè affecta per suppositionem copulativam, æquivalet propositioni singulari, quoniam subjectum illius est singulare, scilicet complexum ex cunctis hominibus; (non autem est dabile multiplex complexum ex cunctis hominibus) ergo instar singularium assignanda est contradictoria præponendo negationem toti propositioni sic: *Non omnis homo est subjectum adæquatum &c.* hæc autem propositio est falsa in hac suppositione, & consequenter illa altera est vera.

56. Infertur 4. Solutio hujus similis nodi: *Aliquis homo est individuum vagum*; *ergo vel Petrus est individuum vagum*, *vel Ioannes &c.* quod est falsum, cùm antecedens sit verum. Respondetur, illud esse verum in sensu reflexo, & secundo intentionali; quia de singulis hominibus propositis sub ea expressione, *aliquis homo*, verificatur esse individuum vagum, id est esse illud, de quo enunciare possumus esse hominem, non autem *esse* hunc determinatè, aut illum determinatè; quia licèt reverà sit unus determinatè, hoc nobis non panditur ex vi præcisè illius expressionis, *aliquis homo*. Cæterùm antecedens illud est falsum in sensu directo, seu primo intentionali, in quo solo idoneum erat inferendo consequens; quippe de nullo sub propria singulari, & characteristica expressione verificatur esse individuum vagum, quandoquidem de unoquoque homine sub proprio suo nomine possumus, dicere esse talem hominem determinatum, & singularem.

57. Infertur 5. Solutio Paralogysmi probantis omnes partes hominis *distributivè* sumptas esse partes ejusdem hominis *collectivè* sumptas, idest unamquamque esse omnes, quod jam vides falsum esse. Paralogysmus est, omnes partes hominis distributivè sumptæ non sunt corpus solùm; non sunt anima sola; non sunt unio sola; quæ tria vera sunt: ergo sunt simul corpus, anima, & unio: sed hæc tria simul sunt omnes partes hominis collectivè sumptæ; ergo omnes distributivè sumptæ sunt omnes collectivè sumptæ; ergo unaquæque pars alicujus totius est ipsum totum. Distinguo antecedens: non

sunt

funt corpus folùm, non funt anima fola *in una fola propositione*, concedo; quia, ut diximus, terminus distributivè supponens non resolvitur per unicam propositionem, sed per multas; non funt corpus folùm *in una propositione*, & anima fola *in alia propositione*, nego antecedens, & consequentiam; etenim prædicatum illud enunciatum de omnibus partibus distributivè acceptis, enunciatur de singulis partibus, & quidem distributione accommoda *per propositiones distinctas*, v. g. *Omnes partes distributivè sumptæ distinguuntur inadæquatè à toto*, reddit hunc sensum complexum ex multis propositionibus: *Corpus distinguitur inadæquatè à toto*, *& etiam anima distinguitur inadæquatè à toto*: ubi non fit mentio solius corporis, neque solius animæ, sed utriusque; verùm in propositionibus diversis, ita ut *distinctio inadæquata à toto* non enuncietur de utraque simul, sed de unaquaque seorsìm.

§. III.

58. HActenus de suppositione distributiva, quâ abuti solent Sophistæ: eam important semper omnia, & sola signa universalia, sive sint quoad numerum, ut Omnis, Nullus, Utervis, Uterque, Neuter: (nam etiam hæc distribuunt illa duo, quæ significant) sive sint universalia quoad tempus, ut *Semper*, *quotiescumque*, *Nunquam*; sive quoad locum, ut *Ubivis*, *Ubilibet*, *Nullibi*, *Nuspiam*; sive denique sint universalia quoad illos modos, quos tractat Dialectica, ut *Necesse*, *Impossibile*; quocirca omnes propositiones, in quibus audieris aliquod ex his vocabulis, vel aliud equivalens, intelligere debes juxta explicationem suppositionis distributivæ paulò ante datam.

59. Suppositio *copulata* tunc datur in subjecto propositionis, quando prædicatum enunciatur per unam, eandemque tum formaliter, tum æquivalenter propositionem, non de una tantùm parte subjecti, sed de cunctis simul impartitè, atque indivisè v. g. *omnes Planetæ sunt septem*: ubi septenarius numerus non enunciatur de Saturno solo aut de Saturno, & Jove solis, sed de cunctis nullo dempto, & quidem per unicam propositionem, non multas, sic v. g. *Saturnus*, *Iuppiter*; *Mars &c.* sunt septem: idem dic de hac, *omnes Apostoli sunt duodecim*; quod si aliquando contingat prædicatum distingui adequatè ab aliqua parte subjecti, provenit ex eo quod pars illa non significetur in recto, sed in obliquo, ut contingit in hac, & similibus *Album est rationale*, di-

ſtinguitur utique adæquatè rationalitas ab albedine, ſed ideo vox illa *Album* non ſignificat in recto albedinem, ſed in obliquo.

60. Tunc afficit ſuppoſitio copulata prædicatum, quando cunctæ partes hujus, nullâ exceptâ, enunciantur ſimul impartitè, ac indiviſè de ſubjecto: v.g. homo eſt *corpus*, *anima*, *& unio*, ubi de ſubjecto neque per unicam, eandemque propoſitionem affirmatur corpus ſolum, neque anima ſola, neque ſolum corpus & anima, ſed ſimul atque quaſi unico impetu corpus, anima, & unio. Tunc demum hæc ſuppoſitio afficit ſubjectum, ac prædicatum, quando per unicam tum formaliter, tum æquivalenter propoſitionem complexum ex omnibus, quæ ſonant ex parte prædicati enunciatur de complexo ex omnibus, quę ſonant ex parte ſubjecti: v.g. *omnes partes collectivè ſumptæ ſunt omnes partes collectivè ſumptæ*: quæ propoſitio eſt vera, & identica, quando vertitur in hanc, *complexum ex omnibus partibus eſt complexum ex partibus omnibus*: unde clara fluit diſparitas ad hanc *omnes partes diſtributivè ſumptæ ſunt omnes partes diſtributivè ſumptę*, quæ, tametſi videatur identica, eſt ſophiſtica, & falſa, ut ſupra diximus de illa, *omnis homo eſt omnis homo*: reddit enim hunc ſenſum complexum *corpus eſt corpus*, *& corpus eſt anima*, *& anima eſt anima*, *& anima eſt corpus*, ubi jam detegis duas falſas enunciationes: ecce involucra, quæ imbibit illa propoſitio, quę identica videbatur, quorum ratio eſt: ſuppoſitio diſtributiva ęquivalet multis propoſitionibus, in quarum ſingulis enuncietur unumquodque contentum ſub prędicato diſtributo de unoquoque contento ſub diſtributo ſubjecto: ſuppoſitio verò copulata uni dumtaxat ęquivalet propoſitioni, in qua acervus, ſeu multitudo, ſeu complexum ex omnibus, quę ſonant ex parte prędicati affecti ſuppoſitione copulatâ enunciatur uno quaſi impetu de multitudine, ſeu complexo ex omnibus, quę ſonant ex parte ſubjecti affecti ſuppoſitione copulata; ſin verò has ſuppoſitiones decuſſaveris affigens ſubjecto ſuppoſitionem copulatam, & prędicato diſtributivam, aut vice verſâ, magnam confuſionem, & non neceſſariam induces: oportet tamen has duas ſpecies ſuppoſitionum benè notas habere, quia prava earum intelligentia eſt origo multarum captionum.

61. Suppoſitio *determinata* tunc afficit ſubjectum commune, quando prædicatum enunciatur de aliquo determinato ſingulari, quin modus ipſe enunciandi explicet potiùs unum, quam alterum ſingulare, & quin ad ſui veritatem requirat potiùs unum, quàm alterum: v. g. *aliquis homo peccat*, ut hoc ſit verum, opus eſt aliquem

deter-

determinatum singularem hominem peccare, & propter hoc vocatur hæc suppositio *determinata*, cum alioquin sit vaga, & disiunctiva in suo modo tendendi, quoniam falsa esset si nullus peccaret; cæterùm non explicat quisnam sit ille, nec requirit ad sui veritatem quod potiùs Petrus, quàm Joannes, aut è converso, peccet: quocirca reddit hunc sensum: *vel hic homo peccat*, *vel ille homo peccat*, & sic divagando per cunctos homines, nam si vel unus solus omittatur fieri potest ut ille sit, qui peccat, & cæteri non peccent. Tunc hæc suppositio afficit prædicatum, quando aliquod singulare determinatum contentum sub illo enunciatur de subjecto, sed non aperitur quodnam sit illud singulare: v.g. *Petrus est aliquis homo*: ut sit vera hæc propositio necesse est aliquam determinatam humanitatem convenire Petro; sed non potius hanc, quàm illam: unde sic resolvitur, *Petrus est vel hic homo*, *vel hic homo*, & sic divagando non per duos, vel tres, quia resolutio exponetur periculo fallitatis, sed per cunctos homines possibiles.

62. Tunc demum afficit subjectum, & prædicatum, quando determinatum aliquod singulare contentum in termino communi enunciatur de determinato alio singulari, sed neutrum clarè exprimitur, neutrumque determinatè requiritur formaliter ex vi solius propositionis ad hujus veritatem, v.g. *aliquis homo est aliquod animal*; ad veritatem enim hujus propositionis requiritur, quòd unus individuus homo sit unum individuum, & singulare animal; sed propositio hęc neque aperit quis sit ille homo, neque quodnam sit illud animal, neque formaliter ut talis ad sui veritatem requirit potiùs hunc hominem, quàm illum, aut potiùs hoc animal quàm illud. Exponitur hic casus triplici propositionum serie, in quarum una sint propositiones divagantes per cuncta individua humana sic; *vel hic homo est aliquod animal*, *vel ille homo est aliquod animal &c.* in alia classe sint propositiones vagantes per cunctas species, atque individua animalium, nulla & nullo omissis v.g. *aliquis homo vel est hoc animal*, *vel est illud animal &c.* in tertia demum classe sint propositiones per utraque individua nullo dempto vagantes sic; *vel hic homo est hoc animal*, *vel est illud animal*: *vel iste homo est hoc animal*, *vel est illud animal &c.* quam ob rem jam vides descensum, seu explicationem exactam dictę propositionis debere fieri per infinitas alias propositiones nexas illâ particulâ, *vel*.

63. Suppositio confusa datur ex parte subjecti v.g. quando prędicatum ita enunciatur de subjecto aliquo communi, ut non sit necesse

cessè, quod conveniat absolutè ulli singulari in dividuo contento in illo subjecto communi .v.g. *Equus requiritur ad equitandum. Navis est necessaria ad navigandum. Oculus requiritur ad videndum. Penna ad scribendum*, & in similibus propositionibus: etenim in prima (idem respectivè de cœteris) illud prędicatum *requiritur*, ita enunciatur de natura equina, ut non sit necessarium ad veritatem, quod ulli singulari, & individuo equo absolutè conveniat, siquidem re vera nulli convenit in particulari; quod non accidit in suppositione determinata, seu disjunctiva nuper explicata: quoniam si est verum aliquem hominem peccare, est prorsus necessarium, quod aliquis individuus, & singularis peccet.

64. Hæc suppositio confusa non invenitur, nisi quando aliqua res connectitur vagè, seu disjunctivè cum multis, ut navigatio cum navibus, visio cum oculis, terminus cum actionibus, materia cum formis; semper autem resolvenda, atque explicanda est per connexionem absolutam, atque determinatam sic. *Equus requiritur ad equitandum: ergo quoties detur equitatio, & nullus alius sit præter equum A, hic requiritur*; & similiter resolvuntur illæ aliæ propositiones. Hucusque convenit suppositio confusa cum illa altera determinata, seu disjunctiva, quia etiam illa sic explicanda est; differt tamen, quia quando subjectum supponit confusè, prædicatum pro uno solo casu, potest verè convenire uni singulari, nimirum pro casu, quo cœtera omnia absint, quapropter *requiri ad equitandum* solum pro casu, quo nullus alius sit equus, potest verè convenire equo A. quando verò datur suppositio determinata, seu vaga, seu disjunctiva, prædicatum potest convenire uni individuo, & singulari, tametsi etiam sint alia, quibus conveniat: quoniam aliquem hominem peccare potest esse verum, etiamsi multi peccent, quanquam non requiratur hoc, sed sufficiat, quod unus solus homo peccet; unde infertur, quod suppositio confusa tunc solum datur, quando sunt illæ voces significantes connexionem, *requiritur*; *est necessarium*: *opus est*, & similes.

§. IV.

65. **His positis ex suppositione distributiva affirmativa octo eruuntur modi efficacies arguendi, & totidem in distributione negativa: quod intelligendum est, quando distributio cadit supra subjectum dumtaxat propositionis: nam si cadat supra**

pra copulam etiam, aut supra prædicatum, aut supra omnia, innumeri alii resultabunt; igitur ex termino distributivè supposito arguitur infallibiliter. Primò ad unumquodque singulare solum, v.g. *omnis homo peccat: ergo hic homo peccat:* quoniam si hic non peccaret, esset verum, *aliquis homo non peccat*, quæ est contradictoria illius primę; ergo illa prima esset falsa: ergo si non est falsa, sed vera, vera quoque est, *hic homo peccat.*

66. Secundò ad disjunctivam vagantem inter unumquodque singulare, & quodvis aliud sive verum, sive falsum; sive possibile, sive impossibile v.g. *omnis homo peccat: ergo vel hic homo peccat, vel Gallus cantat, vel chimæra ridet.* Tertiò ad disjunctivam vagantem inter omnia illa singularia, v.g. *omnis homo peccat: ergo vel hic homo peccat, vel ille homo peccat &c.* Quartò ad eadem singularia affecta per quantitatem particularem v.g. *omnis homo peccat: ergo aliquis homo peccat:* ratio est plana: omne ex quo infallibiliter sequitur aliquid, ex quo infallibiliter sequitur aliud, est id ex quo infallibiliter sequitur illud aliud, ut declarabimus agentes de connexionibus rerum: sed ex illo antecedente *omnis homo peccat* infallibiliter sequitur *hunc hominem peccare:* & ex hoc infallibiliter sequuntur secundum, tertium, & quartum, quod diximus: nam illa omnia sunt disjunctiva, & ad veritatem cujusvis disjunctivæ sufficit veritas unius partis, tametsi reliquæ sint falsæ aut impossibiles, ut constat in hac propositione vera *Deus existit, vel non existit*, cujus hæc ultima pars manifestè est chimærica: ergo.

67. Arguitur. Quintò ad singula inferiora, enunciando prædicatum de unoquoque per distinctas propositiones unitas invicem v. g. *omnis homo peccat: ergo hic homo peccat, & ille homo peccat, & ille alius homo peccat &c.* Sextò ad definitionem tum subjecti tum prædicati, tum utriusque horum omnium v.g. *omnis homo peccat: ergo hoc animal rationale peccat:* item *ergo hic homo avertitur à Deo, & convertitur ad creaturam:* sic solet definiri peccatum; item *ergo hoc animal rationale avertitur à Deo &c.* en definitiones subjecti, & prædicati. Septimò ad propositionem convertentem horum omnium distributione accommoda v. g. *omnis homo peccat: ergo aliquid, quod est peccans, est homo.* Octavò ad falsitatem omnium propositionum contrariarũ, & contradictoriarum suarum v.g. *omnis homo peccat: ergo falsum est, nullum hominem peccare:* en contrariam: item *ergo falsum est aliquem hominem non peccare:* en contradictoriam: similiter de cœteris, & similiter etiam quando suppositio distributiva est in prædicato, ut, *Deus est omnis sua perfectio:* & similiter etiam quando suppositio distributiva est negativa, ut *nullus homo est lapis.*

68.

68. Suppositio *copulata* cũ faciat propositionem singularem tametsi constantẽ termino aliàs communi quatuor solas perhibet argumentationes. Primò ad omnia imbibita in subjecto vel prędicato (si suppositio copulata afficiat illud) quin ullum ex eis omittatur conjungendo illa omnia in unica propositione, & enunciando prædicatum non de singulis, sed de omnibus v. g. *omnes Planetæ sunt septem: ergo Saturnus, Iupiter, Mars &c. sunt septem*: quod si vel unum omittas, falsum erit consequens, & mala consequentia, ut in hoc eodem exemplo constat: nisi fortè prædicatum eo quod sit ex transcendentalibus conveniat unicuique illorum, quæ habent suppositionem copulatam v. g. *omnes partes hominis collectivè sumptæ existunt*: quia hinc non modò infertur *ergo materia, & forma, & unio existunt*: sed etiam, *ergo materia existit, & forma existit*, quod ex peculiari natura nascitur illius prædidicati, nequeuntis convenire absolutè ac sine limitatione toti, quin etiam conveniat singulis partibus illius quando totum non est sucessivũ, sed permanens. Arguitur secundò ad definitiones eorum omnium conjungendo similiter illas in unica propositione, & enunciando prædicatum de omnibus simul. Tertiò ad definitionẽ prædicati enunciando illam de cunctis illis, quæ sunt in subjecto, aut de cunctis definitionibus illorum. Quartò ad falsitatem contrarii, vel contradictorii horum omnium consequentium.

69. Ex suppositione determinata, seu disjunctiva (quæ duo vocabula non esse opposita jam explicavimus) quinque depromes legitimas argumentationes. 1. ad omnia singularia nullo dempto enunciando prædicatum de quolibet in propositionibus distinctis, sed colligatis particulà aliquà disjunctivà v.g. *aliquis homo peccat; ergo vel hic homo peccat, vel ille homo peccat &c.* Ratio est pervia: si falsum esset hoc consequens disjunctivum vagans per omnes homines, esset verum nullum hominem peccare: ergo esset vera contradictoria illius, aliquis homo peccat: sed hoc est impossibile quando illa est vera: ergo quando est vera est impossibile quod sit falsum illud consequens: ergo necessariò est verum. Diximus *nullo dempto*: quoniam si non numerantur omnia singularia, mala erit argumentatio v. g. *aliquis homo peccat: ergo vel Ioannes peccat vel Petrus peccat*: absit, quia potest esse alius distinctus ab his duobus.

70. Arguitur 2. ad unumquodque singulare sub hypothesi tamen defectus cœterorum omnium v. g. esto tres solos esse homines, hæc consequentia est legitima, *aliquis homo peccat: sed non hic, neque ille: ergo ille alius*: quoniam si neque ille alius peccaret, nullus ex tribus

pec-

peccaret, & consequenter esset falsum: *aliquis homo peccat: ergo vel hoc animal rationale peccat, vel illud peccat &c.* 4. Ad definitionem prædicati enunciatam similiter de illis singularibus v. g. *ergo vel hic homo avertitur à Deo, vel ille homo avertitur à Deo &c.* 5. Ad definitionem prædicati enunciatam similiter de definitionibus singularium v.g. *ergo vel hoc animal rationale avertitur à Deo, vel illud animal rationale avertitur à Deo &c.* 6. Ad falsitatem contrariorum omnium, & contradictoriorum cujuslibet ex his. Modos arguendi ex suppositione confusa oriundos attingemus, quando connexionem terminativè disjunctivam, in qua illi fundantur, exponemus.

CAPUT V.

Quot Argumentationes eliciantur ex conversione Propositionum.

71. CONversio Logica propositionum est *unius ad aliud per extremorum transpositionem consequentia necessaria:* unde conversio idonea est, ut in illa formentur modi omnes arguendi efficaciter, quos dedimus agentes de consequentia: convertitur propositio, quando assumitur pro subjecto illud, quod erat suum prædicatum, & pro prædicato illud quod erat subjectum v. g. *nullus homo est Angelus,* (en propositionem, quæ vocatur conversa) *ergo nihil quod est Angelus est homo)* en quæ vocatur convertens, quia hæc secunda assumit pro subjecto prædicatū alterius, & pro prędicato subjectum, unde posset vocari *Invertens:* similiter *omnis homo est animal ergo aliquid, quod est animal* (ecce pro subjecto prædicatum alterius) *est homo:* harum consequentiarum energia est infallibilis, quia fundantur in eo quod omnis identitas realis adæquata, & omnis realis distinctio est mutua, quod suo loco ostendemus: unde fit quod si *A.* est *B.* realiter adæquatè (ecce conversam) prorsus necessarium est quod *B.* sit *A.* (ecce convertentem:) item si *A.* non est *B.* seu distinguitur realiter à *B.* est prorsus necessarium quod *B.* non sit *A.*

72. Sed hic occurrit gravis quæstio, scilicet, an sint formales hæ conversiones, & similes: Nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo: Omnis homo est animal; ergo aliquod animal est homo? Major Logicorum pars affirmat, sed reverà non videntur conversiones formales, seu legitimæ ex vi formæ, sed tantùm ex vi ma-

teriæ. Probatur. Quemadmodùm argumentationem esse formalem, seu concludere ex vi formæ, stat in eo quòd tale habeat artificium, ut in quacumque materia servetur nulla penitùs excepta concludat, quod si non contingat, dicimus illam argumentationem non esse formalem, seu non concludere ex vi sui artificii, sed ad summum ex vi materiæ, de qua procedit ille discursus.

73. Ita conversionem esse formalem stat in eo, quòd eam habeat inversionem, sive transpositionem terminorum, ut ubilibet, in quacumque materia servetur, infallibiliter sequatur veritas convertentis, si semel conceditur veritas conversæ: ergo quoties hoc non contingat, conversio non erit formalis, seu non concludet ex vi sui artificii, seu non erit principium prorsùs universale, & metaphysicum: sed hoc ita contingit in istis conversionibus. Probatur. Loco illorum terminorum, *homo*, *lapis*, *animal*, qui sunt universales, pone terminum omninò singularem, & deprehendes conversam esse veram, & convertentem falsam, & consequenter deprehendes conversionem non esse legitimam, seu non concludere, quandoquidem inconcussum stat, quòd ex vero nunquam potest sequi falsum, v. g. *Nullus lapis est Deus; ergo nullus Deus est lapis*: en conversam veram, & convertentem falsam, quia hæc secunda supponit multiplicitatem Deorum. Similiter: *Omnis Persona Divina est Deus; ergo aliquis Deus est Persona Divina*: ecce idem. Similiter. *Aliqua Persona Divina est Deus, ergo aliquis Deus est Persona Divina*; ecce idem: ergo istud artificium, seu iste modus transponendi terminos non est universalis in omni penitùs materia; ergo non est formalis, seu legitimus ex vi formæ, sed tantùm ex vi materiæ, nimirùm quando hæc fuerit capax multiplicationis.

74. Quando igitur conversio erit formalis, & in omni prorsùs materia universalis? Respondeo. Quando signa illa innuentia multiplicitatem non afficiant immediatè prædicatum conversæ, sed *illud quod est illud prædicatum*, v. g. *Nullus lapis est Deus; ergo nihil quod est Deus* (v. g. Pater, ac Filius, ac Spiritus Sanctus) *est lapis*. En convertentem veram legitimè illatam ex vera conversa. Similiter: *Omnis Persona Divina est Deus: ergo aliquid quod est Deus* v.g. *Pater est Persona Divina*; conversio est legitima, & ambæ sunt veræ: similiter: Aliqua Persona Divina est Deus; ergo aliquid quod est Deus, v.g. Pater, est Persona Divina; alias conversiones difficiliores in Divinis explicuimus in Præludio ad Scholasticam disciplinam disp. 1. cap. 5. Idem dico quando subjectum, & prædicatum sunt universa-

lia,

lia, v. g. Nullus lapis est animal; ergo nihil quod est animal, est lapis. Omnis homo est animal; ergo aliquid quod est animal, est homo: sed cùm Logici plerumque absorpti sint in iis suis universalibus, & in eis bene procedat ratione materiæ illa conversio, hac de causa apud illos invaluit ille modus convertendi tanquam formalis, & universalis, & posteà hærent quando conversio fit in materia Trinitatis.

75. Hinc capies non spernendam utilitatem, scilicet principia logica extendi etiam usque ad Mysterium Trinitatis, & hoc non adversari regulis conversionum bene, & formaliter factarum, ut vidisti in exemplis datis; etenim sicut conversiones non sunt excogitatæ pro casu, quo inter subjectum, & prædicatum detur tantùm identitas, aut distinctio inadæquata, sed adæquata: & non adæquata per rationem, sed adæquata physicè à parte rei, ut dicemus suo loco: ita regulæ, principia, & firmitas conversionum logicarum non sunt restringenda ad casum, in quo non detur distinctio virtualis, aut formalis ex natura rei (posteà explicabimus ambas) *inter prædicatum, & id quod est prædicatum*, sed concipienda sunt cum præcisione ab isto casu, sive materia particulari; atqui si conversiones fiant prout à nobis factæ sunt modò, erunt firmæ, & universales, sive dentur, sive non dentur illæ distinctiones inter *prædicatum*, & *id quod est prædicatum*; si autem fiant, & concipiantur modo Logicis solito, non sunt firma, quando datur aliqua ex illis distinctionibus, ut ostendimus, siquidem ex conversa vera sequetur convertens falsa; ergo solæ conversiones, quas dedimus sunt formales, & quas plerumque dant Logici sunt purè materiales.

§. II.

76. Conversio trifariàm fieri solet. 1. *Simpliciter*. 2. *Per accidens*. 3. *Per contrapositionem*. Propositio convertitur simpliciter quando in convertente perseverat eadem quantitas, (id est idem signum universale, aut particulare *Omnis*, *Nullus*, *Aliquis &c.*) quæ erat in conversa; eademinquam quantitas quoad numerum, quoad tempus, quoad locum, quoad modum, & sic convertuntur universalis negativa, & particularis affirmativa, v.g. *Nullus homo est lapis; ergo nihil quod est lapis est homo. Aliqua Persona Divina generatur; ergo aliquid quod generatur est Persona Divina. Impossibile est hominem esse lapidem; ergo impossibile est id, quod est lapis, esse hominem.* Convertitur *per accidens*, quando quantitas

universalis, quæ erat in conversa mutatur in particularem; & sic convertuntur universalis affirmativa, & universalis negativa; v. g. *Omnis Persona Divina est Deus; ergo aliquid quod est Deus est Persona Divina. Nullus homo est lapis; ergo aliquid quod est lapis non est homo.* En in utraque quantitatem illam universalem, *Omnis*, *Nullus*, mutatam in particularem *Aliquid*.

77. Convertitur *per contrapositionem*, quando servata in convertente quantitate eâdem conversæ transmutantur subjectum, & prædicatum, sed ex finitis evadunt infinitata: hoc modo convertuntur universalis affirmativa, & particularis negativa; v. g. *Omnis homo est animal; ergo omne quod est non animal* (ecce infinitatum *animal* ratione negationis præpositæ) *est id, quod est non homo*; ecce infinitatum similiter illum terminum *homo*. *Omnis Persona Divina est Deus; ergo omne, quod est non Deus est id quod est non Persona Divina.* Item, *Aliquis homo non est lapis; ergo aliquid quod est non lapis non est id, quod est non homo*. Has tres conversiones redegerunt prisci Logici ad hos rudes versus:

Simpliciter feci, convertitur Eva per Acci;
Ast O. per contra; sic fit conversio tota.

78. *A.* in his regulis logicis significat universalem affirmativam Omnis, Quoties, Ubicumque, Necesse. *E.* universalem negativam; v. g. Nullus, Nunquam, Nullibi, Impossibile. *I.* particularem affirmativam, v. g. Aliquis est, Aliquando, Alicubi, Possibile est. *O.* particularem negativam, v. g. Aliquis non, Aliquando non, Alicubi non. Possibile est non. Quapropter hi versus docent, quòd *E.* atque *I.* idest universalis negativa, & particularis affirmativa, quæ sunt in illa voce *Feci* convertuntur simpliciter, & quòd *E.* atque *A.* quæ sunt in illa voce *Eva*, convertuntur per accidens; & quòd *A.* & *O.* quæ sunt in illa voce *Asto*, convertuntur per contrapositionem.

79. Ex hoc loco conversionum multa sophismata erui solent, ad quæ extricanda regula generalis esto. Propositio non est cæco impetu convertenda, ne ex conversa vera descendat convertens falsa; sed examinandus est sensus, quem reddit conversa, & juxta illum danda est convertens; in hac poni debent jam affirmativè, jam negativè iidem prorsùs termini, qui erant in conversa, & in eodem sensu, & in iisdem suppositionibus, excepta quantitate, quæ, ut vidisti, interdum mutatur: ob hanc regulam violatam malæ sunt, prout jacent hæ undecim conversiones, & consequenter malæ, atque fallaces hæ consequentiæ, quibus alias similes considerare potes.

80.

80. 1. *Aliqua ſpecies eſt homo; ergo aliquis homo eſt ſpecies*: malè, quia homo in prima accipitur ſecundò intentionaliter prout eſt unum quoddam univerſale; in ſecunda accipitur primò intentionaliter, nempe procedit ea propoſitio circa hominem prout eſt à parte rei; ergo mutatur ſuppoſitio; ergo nihil habetur: convertenda igitur eſt: *ergo homo eſt aliqua ſpecies*, ita ut illa vox *homo* ſumatur etiam ſecundò intentionaliter, prout ſignificat unum individuum, & ſingulare ex numero univerſalium; ſunt enim multa univerſalia, ſicut multi lapides: & homo ſumptus reflexè, ac ſecundò intentionaliter eſt unum ex univerſalibus. 2. *Aliquod generans* (ſcilicet Pater Æternus) *eſt Eſſentia Divina*: ergo Eſſentia Divina generat, ſeu eſt aliquid generans; malè, quia Eſſentia Divina nec generat, nec generatur; quapropter ſic debet converti; *ergo Eſſentia Divina eſt aliquid, quod eſt generans*, quod verum eſt, quoniam illa eſt Paternitas, quæ eſt aliquid, quod eſt generans Filium; neque putes eſſe idem *Eſſentia eſt generans*, & *Eſſentia eſt id, quod eſt generans*; quemadmodùm non ſunt idem, Pater eſt Filius; Pater eſt id, quod eſt Filius; nam primum eſt falſum, ſecundum verum; nam Pater eſt Eſſentia Divina, quæ etiam eſt Filius; ratio autem eſt: Eſſentia Divina, & id quod eſt generans, nempe Paternitas, diſtinguuntur invicem ea diſtinctione, quam infra explicabimus, & quæ vocatur diſtinctio virtualis; ergo ex eo, quòd Eſſentia ſit illud, quod eſt generans, & id, quod eſt generans generet, non ſequitur Eſſentiam generare; ergo non ſunt idem, *Eſſentia eſt id quod eſt generans*: *Eſſentia generat*.

81. 3. *Nullum corpus eſt album; ergo nullum album eſt corpus*: aut *ergo aliquod album non eſt corpus*: malæ ambæ; nam illa prima negat unionem albedinis cum corpore; ſecunda, & tertia tacitè ſupponentes exiſtentiam albi, ſupponunt quoque hanc unionem; ergo non manet ſuppoſitio eadem; quomodò ergo vonvertenda eſt? Reſpondeo. Quando converſa negativa unicè eſt vera ob defectum formæ, quam connotat prædicatum, non eſt convertenda in propoſitionem tacitè ſupponentem illam formam, v. g. *Nullus equus exiſtit exiſtentia equina* (nempe quia omnis equus ſit mortuus, ſubindèque neque hac, neque illa, neque ullla exiſtentia exiſtat) non ſic convertitur; *ergo aliquod exiſtens exiſtentia equina non eſt equus*; neque ſic, *ergo nihil extſtens exiſtentia equina eſt equus*; quoniam illa prima unicè ob defectum exiſtentiæ equinæ poteſt eſſe vera: hæ autem duæ tacitè ſupponunt hanc exiſtentiam; ergo non ſunt bonæ converſiones; quocirca

circa ejusmodi propositiones convertendæ sunt in disjunctivam vagantem inter negationem illius formæ, & negationem illius prædicati de illo subjecto; v. g. Nullus equus existit existentia equinâ; ergo vel nulla datur existentia equina, vel nihil existens per illam est equus; aut sic; *ergo vel nulla datur existentia equina, vel aliquid existens per illam, non est equus*; quæ disjunctiva est vera ratione primæ partis, quamvis secunda sit falsa. Similiter itaque convertitur illa: *Nullum corpus est album*; *ergo vel nullum datur album, vel illud non est corpus*; quæ secunda pars, licèt necessariò sit falsa, illa prima potest esse vera.

82. 4. Nullus senex erit puer; ergo nullus puer erit senex: malè, quia in prima senex supponit de præsenti, & puer de futuro; in secunda è contra puer de præsenti, & senex de futuro: convertitur itaque sic: ergo nullus qui erit puer est senex. 5. Omnis puer erit senex; ergo aliquis senex erit puer: malè, quia in prima accipitur puer de præsenti, & senex de futuro: in secunda puer de futuro, & senex de præsenti: convertitur itaque, *ergo aliquis, qui erit senex est puer*. 6. Aliquis homo est mortuus; ergo aliquis mortuus est homo: malè, quia homo in priore accipitur de præterito, (non enim est modò, sed fuit anteà homo ille, qui modò est mortuus) & in posteriore de præsenti; unde sic convertitur, *ergo aliquis mortuus fuit homo*. 7. *Aliquod animal non est Petrus*; *ergo Petrus non est aliquod animal*: est ambigua; si namque negatio in hac ultima distribuat terminum *animal*, quem post se invenit, falsa erit, & consequenter mala conversio, quippe significabit Petrum non esse ullum ex cunctis animalibus; sin verò terminum illum relinquat cum sua vaga, & disjunctivâ suppositione, conversio erit bona, & convertens vera; quia Petrus reipsà non est equus, & consequenter non est aliquod quoddam animal.

83. 8. Possibile est nullum corpus esse album: ergo possibile est nullum album esse corpus; malè: prima namque non supponit existentiam albi; secunda hanc existentiam supponit tacitè, quia reddit hunc sensum: *possibile est nullum, quod sit album, esse corpus*, qui sensus est falsus: convertitur itaque; ergo possibile est vel non existere subjectum album, vel illud non esse corpus; quæ disjunctiva est vera ratione primi membri. 9. Necesse est omne album esse corpus: ergo necesse est aliquod corpus esse album, quod falsum est; sed conversio est mala: etenim vel prima supponit absolutam existentiam *albi* (& sic est falsa, cum non sit necesse existere in rebus subjectum album)

album), vel solum enunciat identitatem illius cum corpore pro casu, quo album existat. & tunc convertens debet esse hæc: *ergo necesse est aliquod corpus esse album casu, quo detur album in rerum natura*; quæ vera est.

84. 10. *Impossibile est omne animal esse hominem: ergo impossibile est aliquem hominem esse animal*; mala conversio per accidens: quoniam veritas antecedentis non consistit in repugnantia animalis utcumque cum homine, sed *omnis animalis cum homine*: ergo idem terminus ponendus est in convertente, & dicendum. *ergo impossibile est aliquem hominem esse omne animal*: ob eandem rationem fallit hæc; *non est necesse omne corpus esse arborem: ergo non est necesse aliquam arborem esse corpus*, quod est falsum: igitur cum veritas conversæ consistat in illo termino complexo *omne corpus*, & propter illum solum sit vera, ille idem debet poni in convertente sic: *ergo non est necesse aliquam arborem esse omne corpus*. 11. Impossibile est nullum hominem esse animal; *ergo impossibile est aliquod animal non esse hominem*, est ambigua: vel enim convertens distribuit animal, & dat hunc sensum, *impossibile est dari ullum animal, quod non sit homo*; quod cum sit falsum, non potest esse convertens illius prioris, quæ vera est; vel non distribuit animal, sed dumtaxat reddit hunc sensum: impossibile est aliquod, idest quoddam determinatum animal non esse hominem; & hoc est verum, & conversio legitima, quoniam impossibile est animal rationale non esse hominem.

§. III.

85. HIs præmissis segregare oportet propositiones *absolutè* enunciantes identitatem, aut distinctionem inter subjectum, & prædicatum ab enunciantibus *conditionatè* connexionem, aut oppositionem, aut coexistentiam, aut separationem conditionis a conditionato: de harum conversione agemus, quando argumentationes conditionatas evolvemus; in præsenti verò de illis solis.

86. Igitur ex conversione septem descendunt legitimæ argumentationes. Prima ex conversa ipsa ad convertentem; etenim ut supra insinuavimus, & infra ostendemus infallibilis, atque universalis est reciprocatio identitatis realis adæquatæ, atque distinctionis: si enim A. adæquatè identificatur cum B., necessarium est, quod B. adæquatè identifitetur cum A.; quoniam vel ita identificatur A. cum B. ut si-

simul distinguantur virtualiter, vel non; si primum cum distinctio virtualis, & etiam formalis ex natura rei trahant secum identitatem eorum extremorum, quæ sic distinguuntur, ut suo loco exponemus, palam fit, quod si A. ita identificarur cum B., ut ab eo distinguatur virtualiter, A., & B. identificantur realiter inter se: ergo A. cum B., & B. cum A., si ita identificatur A. cum B., ut nulla inter ipsa detur distinctio virtualis: ergo omnia penitus, quæ conveniunt uni, conveniunt alteri, sed rei A. competit identificari secum ipsa; ergo etiam rei B. convenit identificari cum A. Hoc modo sufficiat; cum ergo in conversa enuncietur identitas, aut distinctio subjecti cum prædicato; in convertente autem identitas, aut distinctio prædicati cum subjecto, sequitur, quod si est vera conversio debet esse vera convertens.

87. Sed non modica occurrit quæstio. An scilicet conversa, & convertens valeant ad convertentiam, idest an sicut ex conversa semper infallibiliter sequitur convertens, ex hac etiam semper infallibiliter sequatur illa? Et videtur omnino affirmandum juxta nuper datam rationem ex reciprocatione identitatis prædicati cum subjecto: sed respondemus negativè; etenim vel conversio est inter subjectum, & prædicatum omninò singularia, v. g. *Petrus est hic homo: ergo hic homo est Petrus. Verbum Divinum est Deus: ergo Deus est Verbum Divinum*: & tunc conversa, & convertens reciprocè se inferunt ob rationem datam numero antecedenti.

88. Vel conversio est inter terminos universales, ut esse solet; & iterum oportet distinguere; vel enim conversio est simpliciter, aut per contrapositionem: vel per accidens? si primum æque bene arguitur ex convertente ad conversam, atque ex hac ad illam: quapropter sicut est bona hæc consequentia, *nullus homo est lapis: ergo nullus lapis est homo*; ita est bona hæc, *nullus lapis est homo: ergo nihil quod est homo, est lapis*: & sicut est bona hæc; *aliquis homo est animal: ergo aliquod animal est homo*: ita est bona hæc; *aliquod animal est homo: ergo aliquis homo est id, quod est animal*, & similiter de aliis. Ratio autem est; conversio est consequentia: ergo quoties conversio sit reciproca, consequentia est reciproca; sed omnis conversio simpliciter, vel per contrapositionem est reciproca, quia ut insinuavimus, convesa vertitur in convertentem, & convertens in conversam: ergo in omni conversione simplici, & per contrapositionem consequentia est reciproca.

89. Ob oppositam rationem non est reciproca consequentia in conversione per accidens; quocirca licèt firma sit hæc: *Omnis homo*

est

est animal; *ergo aliquod animal est id*, *quod est homo*; hæc tamen nulla est, *aliquod animal est homo*; *ergo omnis homo est animal*; quia ad veritatem prioris sufficit identitas *alicujus* hominis cum animali; ad veritatem posterioris requiritur identitas *omnium*, & ex identitate alicujus non sequitur formaliter, & universaliter identitas omnium, quanquàm hæc reverà detur; similiter licèt hæc sit bona, *nullus homo est Sanctus*; *ergo aliquis Sanctus non est homo*: mala est hæc, *aliquis Sanctus* (puta Angelum) *non est homo*; *ergo nullus homo est Sanctus*; quorum ratio est: tametsi veritas universalis inferat particularem, utpotè partem sui ipsius, & intrà sua viscera imbibitam; attamen veritas particularis non infert universalem: sed in conversione per accidens propositio conversa est universalis affirmativa, aut negativa, & propositio convertens est particularis, ut constat; ergo quanquàm conversa per accidens inferat convertentem, hæc non infert illam; ergo in conversione per accidens consequentia non est reciproca; ergo falsum est; quòd sicut ex conversa semper, ac infallibiliter sequitur convertens; ita ex hac semper, & infallibiliter sequatur illa.

90. Arguitur 2. ex conversa ad reflexam convertentem ipsius convertentis, nisi fortè conversa ipsa sit hæc reflexa convertens, quia tunc non datur locus consequentiæ formali. 3. Ad æquipollentem convertentis, v. g. *Nullus homo est lapis*; *ergo omnis lapis non est homo*; quia cùm *omnis non* perinde valeat ac nullus, hæc, quam posuimus, æquipollet huic alteri: *Nullus lapis est homo*, quæ est immediata convertens illius primæ. 4. Ad subalternam convertentis, si eam habuerit. 5. Ad subalternam quoque æquipollentis, v.g. *Nullus homo est lapis*, *ergo aliquis lapis non est homo*. 6. Ad propositionem, in qua sint definitiones horum omnium, vel aliquorum. 7. Ad falsitatem propositionis contrariæ, aut contradictoriæ uniuscujusque ex his; quorum ratio est. Ex conversa sequitur infallibiliter convertens, ut manet probatum; ergo sequuntur etiam omnes illæ propositiones, quæ sequuntur ex convertente; sed omnes hæ, quas meminimus, sequuntur ex convertente, ut eas consideranti constabit; ergo omnes hæ sequuntur ex conversa; ergo ex illa arguitur benè ad omnes has.

§. IV.

91. LOngè plures argumentationes præbet conversio modalium. Propositio modalis est illa, in qua non solùm enunciatur unum de alio, verùm etiam modus, quo illud unum convenit, vel repugnat huic alii; v. g. *Necesse est omnem hominem esse animal. Impossibile est omnem hominem esse lapidem*. Illud, quod enunciatur affirmativè, aut negativè, vocatur *dictum*: alterum verò, nempe *Necesse*, *Impossibile*, vocatur *Modus*, & licèt modi, quibus unum potest enunciari de alio, sint innumeri; Dialectica tamen de solis tribus agit, scilicet, *Necesse est*: *Impossibile est*: *Possibile est*; ad quod interdum reducitur quartus alius, scilicet *Contingens est*.

92. Hæ propositiones modales possunt esse universales ex parte *Modi*, & *Dicti*, ut sunt illæ duæ, quia *Necesse* correspondet ei signo universali *Omnis*: & *Impossibile* illi alteri *Nullus*. Possunt etiam esse particulares ex parte modi, & dicti, v. g. *Possibile est aliquem hominem currere*. *Possibile est aliquem hominem non currere*. Possunt etiam esse universales ex parte modi, sed particulares, aut singulares ex parte dicti, v. g. *Necesse est aliquem hominem esse animal*. *Impossibile est aliquem hominem non esse animal*. *Necesse est hunc hominem esse animal*. *Impossibile est hunc hominem non esse animal*. Possunt item esse particulares ex parte modi, sed universales, aut etiam particulares, aut etiam singulares ex parte dicti; v. g. *Possibile est omnem hominem esse animal*. *Possibile est aliquem esse animal*. *Possibile est Petrum esse animal*.

93. Cæterùm, sicut quòd sint affirmativæ, aut negativæ non taxatur per id, quòd habeant dictum affirmatum, aut negatum, sed per id, quòd *Modus* sit affirmativus, aut negativus: atque idcircò hæc modalis est affirmativa, *Necesse est nullum hominem esse lapidem*; & hæc est negativa: *impossibile est omnem hominem esse lapidem*; ita quòd modalis sit quantitatis universalis, aut particularis, non est definiendum penès id, quòd dictum sit universale, aut particulare, sed penès modum; quocirca hæc est universalis, *Necesse est aliquem hominem esse animal*. *Impossibile est hunc hominem esse lapidem*. Et hæ sunt particulares, *Possibile est omnem hominem esse animal*. *Possibile est nullum hominem esse lapidem*. Ratio autem est, quod præcipuè, directè, ac primariò enunciatur per has propositiones est ille modus *Necesse*, *Impossibile &c.* ubi præcipua copula applicatur; ergo

hinc

hinc, & non aliundè ſumendum eſt, quod hæ propoſitiones ſint affirmativæ, aut negativæ, ſint univerſales, aut particulares.

94. Igitur ex converſione propoſitionis modalis de *neceſſe*, v.g. ſeptem ſupra decem validas conſequentias depromes (tuum erit ſimiles meditari circa converſionem propoſitionum de *impoſſibili*, ac de *poſſibili*) Etenim vel ſubiectum dicti eſt affectum ſigno univerſali affirmativo, vel univerſali negativo: vel particulari affirmato, vel particulari negato; vel eſt prorſus ſingulare? Si primum, ecce tres validas conſequentias; neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal: ergo 1. neceſſe eſt aliquod animal eſſe hominem: ergo 2. poſſibile eſt aliquod animal eſſe hominem; ergo 3. poſſibile eſt omnem hominem eſſe animal: cùmque hæ tres conſequentiæ multifariàm poſſint multiplicari juxta ſupra datas argumentationes ex definitione, ex conſequentia, & juxta infra dandas ex contradictione, ex æquipollentia propoſitionum, jam vides copioſam ſegetem conſequentiarum naſcentem ex his tribus. Quod ſi dixeris ſecundam illam conſequentiam non tam eſſe convertentem, quàm ſubalternam primæ convertentis: concedimus hoc, & negamus illud; nam etiam hæc abſoluta univerſalis *nullus homo eſt lapis*, convertitur per accidens in hanc, *aliquis lapis non eſt id, quod eſt homo*;& tamen hæc eſt ſubalterna alterius illius, *nullus lapis eſt homo*, in quam convertitur ſimpliciter illa *nullus homo eſt lapis*: ergo aliquam propoſitionem eſſe ſubalternam alicujus convertentis non tollit eam eſſe quoque convertentem per accidens ejuſdem converſæ.

95. Si ſecundum, ecce quinque conſequentias; neceſſe eſt nullum hominem eſſe lapidem: ergo 1. neceſſe eſt nullum lapidem eſſe hominem; ergo 2. neceſſe eſt aliquem lapidem non eſſe hominem: ergo 3. poſſibile eſt nullum hominem eſſe lapidem; ergo 4. poſſibile eſt nullum lapidem eſſe hominem; ergo 5. poſſibile eſt aliquem lapidem non eſſe hominem: omnes ſunt infallibiles attento capite converſionis.

96. Si tertium, ecce tres conſequentias: neceſſe eſt aliquem hominem eſſe animal; ergo 1. neceſſe eſt aliquod animal eſſe hominem: ergo 2. poſſibile eſt aliquem hominem eſſe animal; ergo 3. poſſibile eſt aliquod animal eſſe hominem. Si quartum, ecce alias tres: neceſſe eſt aliquem hominem, non eſſe lapidem: ergo 1. neceſſe eſt aliquid, quod non ſit lapis non eſſe id, quod non eſt homo, (hæc eſt converſio per contrapoſitionem); ergo 2. poſſibile eſt aliquem hominem non eſſe lapidem: ergo 3. poſſibile eſt aliquid, quod non ſit la-

pis non esse hominem. Tandem si contingat quintum, ecce alias tres: necesse est Petrum esse hunc hominem; ergo 1. necesse est hunc hominem esse Petrum; ergo 2. possibile est hunc hominem esse Petrum: ergo 3. possibile est Petrum esse hunc hominem.

97. En septendecim promissas argumentationes ex conversione solius modalis de *necesse* erutas; quod si prædicato *dicti* affigas aliquod ex illis signis *nullus*, *omnis*, *aliquis*, & illud detrahas subjecto v. g. necesse est Patrem Æternum esse omnem perfectionem absolutam: item si tam subjecto, quàm prædicato apponas ea signa, v. g. necesse est omnem Personam Divinam esse omnem perfectionem absolutam Dei, multæ aliæ pullulabunt legitimæ argumentationes ex conversione; hujusmodi combinationes percallere oportet: ex angulis quippe iis erumpunt interdum sophistæ, sicut latrunculi ex lateribus, & pudendas infligunt plagas non sine adstantium risu veteranis aliquibus, qui præ nimia gravitate subtilitates temnunt, quas non didicerunt: *ridendi quidem parallogysmi sunt*, prudenter ajebat Doctor Ribadeneira homo rei scholasticæ peritissimus, *simul tamen solvendi: hic enim risus, vel irrisio haud semel est eum Adversarium dolosè contemnere, quem superare non potes, quoddamque ni fallor ignorantiæ propriæ diverticulum.*

P. Ribadeneira disp. 19. de Actib. Human. cap. 2.

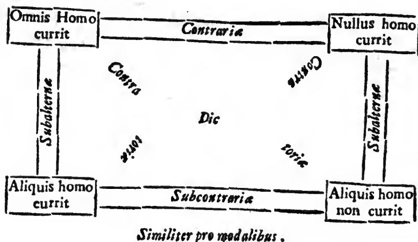
98. Hinc habes quod sicut signum universale *nullus*, & particulare affirmativum *aliquis* convertuntur simpliciter, nempe servando in convertente eandem quantitatem, quæ erat in conversa; ita modus negativus *impossibile*, qui est universalis, & etiam modus particularis affirmatus *possibile* convertuntur simpliciter, perseverantes nimirum ambo respectivè in convertente; & sicut idem signum universale negativum *nullus*, & universale affirmativum *omnis* convertuntur per accidens transeuntia nimirùm in signum particulare *aliquis*; ita modus universalis affirmativus *necesse*, & universalis negativus, *impossibile* convertuntur per accidens transeuntes in modum particularem *possibile*, jam cum affirmatione, jam cum negatione: & similiter respectivè de aliis.

CA-

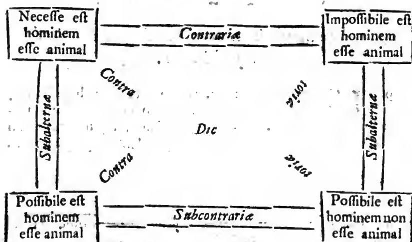
CAPUT VI.

Quot Argumentationes ministrat Logica Habitudo Propositionum.

99. LOgicam Habitudinem vocamus eam combinationem, seu correspondentiam propositionum tum amicarum invicem, tum inimicarum, ex qua multi nascuntur argumentationum fontes. Systema Logicis antiquum est hoc pro absolutis propsitionibus

Similiter pro modalibus.

100. Sed primum illud quadratum non videtur plenum, & perfectum pro re præsenti, quia in eo non habent locum propositiones de subjecto singulari, quæ strictissimè sunt contradictoriæ, v. g. *Petrus currit, non Petrus currit.* Secundò quia nec habent locum propositiones oppositæ privativè, aut relativè. Tertiò quia, ut mox dicemus *omnis*, & *aliquis non*, non faciunt contradictorias formales, seu quæ in omni prorsus materia ex vi suæ dispositionis sibi contradicant; sed duntaxat faciunt contradictorias materiales, idest quæ contradictoriæ sint ratione materiæ universalis, in qua semper fiunt à Logicis; cum tamen attendere debuissent omni alii materiæ capaci contradictionis; unde sequitur subalternam unius contrariæ non semper esse contradictoriam alterius contrariæ, ut dici solet.

101. Igitur omnes illas combinationes in septem classes redigemus: in prima sunt propositiones, quæ opponuntur *contradictoriè*: in secunda, quæ sunt *contrariæ*: in tertia quæ sunt *subcontrariæ*: in quarta, quæ sunt *subalternæ*: in quinta quæ opponuntur *privativè*: in sexta quæ opponuntur *relativè*: in septima quæ sunt *æquipollentes*, seu æquivalentes, idest quarum una perinde se habet ac altera.

102.

102. Propositiones contradictoriæ, quę semper debent esse *ejusdem de eodem secundùm idem* sunt illę, *quorum una præcisè negat quidquid affirmat, & supponit altera*: si enim non neget saltem disjunctivè quod altera supponit, ambæ erunt falsæ absolutè, & simpliciter, quidquid sit de partitionibus, & præcisionibus mentalibus, si falsum fuerit illud suppositũ v.g. hoc album est dulce: hoc album non est dulce signando subjectũ nigrum, sunt falsę ambę, quia ambæ supponunt subjectum esse album: contradictoria ergo illius affirmativæ est hæc, *non hoc album est dulce*: quia cum negatio sit semper malignantis naturæ, ut ajunt, destruit, seu distribuit quidquid post se invenit: unde illud *non* propositum toti propositioni est in causa ut propositio negativa reddat hunc sensum disiunctivum, *vel non est hoc subjectum album, vel non est dulce*, qui sensus potest esse verus vel quia non sit tale subjectum: vel quia non sit album, vel quia non sit dulce.

103. Et hinc nascitur quæstio an scilicet sint contradictoriæ formales, seu, ex vi præcisè suæ constructionis illæ *omnis homo currit, aliquis homo non currit*, & consequenter an subalterna unius contrariæ sit semper contradictoria alterius contrariæ? Respondemus negativè juxta ea, quæ diximus de conversione: probatur quemadmodum syllogismus formalis est ille solus qui in omni prorsus materia concludit, si servetur suum artificium, & semel concedantur præmissæ: & quemadmodum conversio formalis est illa sola, quæ in omni prorsus materia elicit convertentem ex conversa, si servetur suum artificium: ita contradictio formalis, & ex vi solius artificii est illa sola, quæ in omni penitus materia facit propositiones contradictorias, si servetur suum artificium, seu dispositio terminorum.

104. Ergo quæcumque non fuerit id generis, non erit contradictio formalis, seu ex vi solius sui artificii: at *omnis*, & *aliquis non*, non sunt id generis. Probatur: si materia propositionum fuerit prorsus singularis, ut multoties est, illa signa non faciunt contradictorias absolutè, & simpliciter tales, quidquid sit de frigidis præcisionibus mentalibus, quas non curamus agentes de realitate: etenim huic propositioni falsæ *omnis Deus est omnipotens* non contradicitur per hanc, *aliquis Deus non est omnipotens*, quia hæc etiam est falsa, cùm etiam supponat multitudinem Deorum: unde haberemus duas contradictorias absolutè, & simpliciter tales esse simul falsas: ergo illa dispositio non facit contradictorias in omni materia: idem dic, quando materia est impossibilis v. g. *omnis chimæra est nigra*: *aliqua chimæra non est nigra*: ambę falsæ: idem, quando subjectum est possibile, & uni-

ver-

versale, sed falsę suppositionis, v. g. casu quo nulla esset albedo: *omne album est dulce: aliquod album non est dulce*, ambæ falsæ in casu illo.

105. Et ratio est: nullę propositiones, quæ in suo modo enunciandi expressè supponunt objectum idem, sunt contradictoriæ formales (quod supponant subjectivè idem principium, nil refert, nam certè possunt duæ contradictorię esse cognitiones ortę ab eodem intellectu, & hujusmodi convenientia mutua non tollit, quòd sint contradictoriæ, sicut hoc non tollitur per id, quod ambæ sint creaturæ, sint actus vitales) quia ut nuper dicebamus, contradictoriæ sunt illæ, quarum una negat disjunctivè saltem quod altera affirmat, & supponit: sed ambæ dictę propositiones in suo modo enunciandi expresse supponunt idem: nempè multiplicitatem subjecti, quia hæc signa *omnis*, *nullus*, *aliquis*, expressè innuunt multiplicitatem illius termini, quem immediatè afficiunt, ut constat: ergo dictę propositiones non sunt contradictoriæ formales ex vi sui artificii. Neque prodest quod nequeant esse simul veræ, aut simul falsæ: quoniam etiam multę propositiones contrariæ, nimirum illæ, quæ non admittunt medium, nequeunt esse simul verę, aut simul falsæ; & tamen non sunt contradictoriæ v. g. *Petrus existit*: *Deus scit Petrum non existere* quæ duæ propositiones nec possunt esse simul veræ, nec simul falsæ.

106. Quęnam igitur est contradictoria formalis illius: *omnis Deus est omnipotens?* Respondeo esse hanc solam: *non omnis Deus est omnipotens*, quæ dat hunc sensum disjunctivum verum: *vel non sunt multi Dii: vel non sunt omnipotentes singuli*: est inquam contradictoria, non *physicè*, sicut Petrus, & sua carentia sunt invicem contradictoria, quia in hoc sensu uniuscujusque contradictorium est sua carentia; sed logicè: quatenus una negat quod affirmat, & supponit altera: quamobrem fatemur in illo quadrato propositionum: *omnis Deus est omnipotens*: *nullus Deus est omnipotens*: *aliquis Deus est omnipotens*: *aliquis Deus non est omnipotens*, duas priores essę contrarias, & ambas falsas, duas posteriores esse subcontrarias: primam, & tertiam, secundam, & quartam esse subalternas: sed negamus primam, & quartam, secundam, & tertiam esse contradictorias: quia subalterna unius contrarię tunc solum est contradictoria alterius contratrię (& quidem purè materialis, quippè nunquam est contradictoria formalis, ut diximus) quando licet supponat idem quod ille, suppositum hoc aliunde constat esse certissimum: at prima, & quarta, secunda, & tertia supponunt omnes idem, scilicet multiplicitatem Deorum: & hoc suppositum certò est falsum: ergo.

107.

107. Quamobrem Logicorum quadratum circa propositiones universales sic videtur formandum *omnis homo currit: nullus homo currit: non omnis homo currit: non nullus homo currit*: contradictio verò formalis, idest universalis pro quacumq; materia sine ulla exceptione, & pro quacumque propositione, quemcumq; habeat modum tendendi, est pręponere negationem toti propositioni: quia ex vi hujus dispositionis, seu artificii fiet contradictio in omni materia: cùm enim illud *non* sit malignantis naturæ, destruit quidquid post se invenit: ergo sive falsitas insit subjecto propositionis, sive suppositioni, sive copulę, sive prędicato, sive alicui alii voculę his annexę, negatio illa omnia hęc destruit: & non faciendo sensum copulativum, sed disjunctivum, ad cujus veritatem sufficit, quòd una pars sit vera: similiter si illa negatio inveniat propositionem negativam, reddit eam affirmativam, quia duæ negationes affirmant eo quod prima destruat secundã, nam destruit quidquid post se invenit, licèt non destruat quidquid habet ante se: hac regula solvuntur captiones, quibus irretiri solent Logici circa propositiones contradictorias: quoniam præponendo negationem toti propositioni, & quidem non in sensu infinitante, sed in sensu negante, nunquam ostendentur duæ contradictorię simul verę aut simul falsę *in materia possibili*: quamvis ostendi soleant in materia impossibili, seu implicante contradictionem: non est autem absurdum quod in tali materia essent simul veræ, & simul falsæ duæ contradictoriæ.

108. Hinc si fingatur omnem propositionem naturalem hodie habendam ab hominibus esse falsam, cõtradictoria hujus, *omnis propositio hodierna est falsa*, erit quidem hæc, *non omnis propositio hodierna est falsa*: & licèt ambæ sint veræ, non est absurdum data illa suppositione, quoniam si supponis omnem propositionem esse falsam, & postea submittis duas propositiones contradictorias hodiernas, consequenter supponis duas contradictorias esse falsas: quid ergo mirum, quòd, dato uno absurdo, ista alia sequantur: similiter contradictoria hujus propositionis, *ego semper mentior*, est hæc, *non ego semper mentior*, quæ utique reddit sensum disjunctivum sæpe insinuatum, scilicet, *vel non sum ego; vel non semper mentior*.

109. Sed adverte propter sophistas, qui abutuntnr hac propositione, ut probent duas contradictorias posse simul esse veras, aut simul falsas: tametsi propositiones possint, & soleant reflectere supra *se ipsas* modo illo, quem dedimus disp. 1. cap. 6. agentes de definitione: cœterùm ista non potest supra se reflectere tali speciali reflexione, ut de se quoque dicat *se esse mendacium*; quoniam nil, ex quo sequitur eamdem propositionem esse simul absolutè veram, & absolutè falsam, est

S pos-

possibile: sed ex eo quòd ea propositio reflecteret supra se ipsam hac speciali reflexione enunciandi de se ipsa, se esse mendacium, sequeretur illam esse simul veram, & falsam: ergo illa specialis reflexio non est possibilis. Major est certa: quia nil, ex quo sequitur impossibile, est possibile: & omne, ex quo sequitur unam, eamdemque propositionem esse simul veram, & falsam, est id, ex quo sequitur aliquod impossibile, nempe hoc idem, esse simul veram, & falsam. Probo minorem: si reflectit supra se ipsam hac speciali reflexione, rogo: quando illam profers, vel censes illud esse falsum: vel non? Si 1. illa propositio erit tunc vera, quando quidem tunc etiam mentiris proferendo eam cum judicio de eo, quòd est falsa: & simul erit falsa, quandoquidem non est mendacium, sed conformis judicio, quo illam profers, & quo judicas illam esse mendacium: at ipsa dicit se esse mendacium, & consequenter se esse contra mentem, seu contra judicium, quo *profertur*, ergo tunc erit etiam falsa. Si 2. illa tunc est falsa, quia cùm non sit contra tuum judicium, non est mendacium, ergo si dicit se esse mendacium, est falsa, & simul est vera, quia non est mendacium dicere illam esse mendacium, quando scit illam non esse contra mentem, seu judicium, tuum, ergo si reflecteret supra se ipsam, esset simul vera, & falsa, ergo est impossibilis hęc reflexio.

110. Igitur ex loco *contradictionis* octo sumi possunt legitimæ argumentationes. Primò ex veritate unius contradictoriæ ad falsitatem alterius, & viceversâ. Secundò ex falsitate unius ad veritatem alterius: quia ut explicabimus postea in prima appendice: *impossibile est eandem rem simul esse, & non esse*: ergo si est verum rem esse, necessariò est falsum, *rem non esse*, & viceversa: item si est verum, rem non esse, necessariò est falsum, *rem esse*, & viceversa: cœteræ pendent ex principiis suo loco dandis circa rerum connexiones, ac oppositiones, ibi eas invenies.

111. Ubi adverte primò; quando dicimus veritatem unius contradictoriæ trahere secum essentialiter falsitatem alterius, ne intelligas falsitatem *formalem*: quia hæc sicut etiam veritas formalis, constituitur essentialiter per ipsam propositionem mentalem, aut vocalem, ut dicemus in libris de Anima; certum autem est veritatem unius contradictoriæ non trahere secum essentialiter existentiam propositionis vocalis aut mentalis: debes ergo intelligere falsitatem *objectivam*, hoc est veritatem unius contradictoriæ trahere secum essentialiter, quòd non sit illud, quod enunciat sua contradictoria, unde trahit secum, quòd sua contradictoria sit formaliter falsa, *si existat in rebus*.

112. Adverte secundò. Aliud est verificari *duas propositiones contra-*

tradictorias: & hoc est prorsus impossibile, ut insinuavimus: aliud verò longè diversum, verificari duo *prædicata contradictoria*: & hoc passim contingit, quando subjecta, de quibus loquimur, sunt distincta: *esse namque discursivum*: *non esse discursivum*, licèt non sint duę propositiones contradictoriæ, quia non sonat subjectum, sunt tamen duo prædicata contradictoria, quia unum negat idem, quod enunciat alterum: & non est necesse, quod prædicata sint enunciatio tota: sed primum verificatur de homine; & secundum verificatur in eodem instanti de belluis: ergo duo contradictoria prædicata verificantur simul non utique de eodem subjecto, sed de diversis: hoc notatum habeto pro distinctione virtuali suo loco explicanda, quia illa non est capacitas ad verificandum duas propositiones contradictorias; sed ad suscipiendum duo prædicata contradictoria, qua capacitate fungitur etiam distinctio realis.

§. II.

113. Hic occurrit quæstio 2. An duæ contradictoriæ possint esse veræ saltem pro diversis instantibus; non quia affirment, aut negent pro diversis instantibus (nam hoc modo non essent de eodem, secundùm idem, & consequenter non essent contradictoriæ) sed quia respicientes idem penitus instans existerent ipsæ, seu conciperentur in diversis temporibus: & hinc nascitur alia, scilicet an rei semel existentis possit unquam dari contradictorium, seu defectus, seu carentia *absoluta* ipsius rei secundùm se? Utrumque negant Lynce, & Ribadeneira, cum multis: affirmant Izquierdo, & Quiros cum aliis.

P. Lynce l. 7. Tractat. 2. c. 4. P. Ribad l. de conting. qu. 60. & Disp. 9. disci. De c. 12. Izquierdo Tract. de Deo disp. 8. P. Quiros p. 1. disp. 48.

114. Prima conclusio: duæ propositiones contradictoriæ nec divinitùs possunt esse veræ pro diversis instantibus, idest si una fuit aliquando vera, altera nunquam potest esse vera v. g. *Adamus fuit in initio Mundi*: *non fuit Adamus in initio Mundi*, & idem respectivè de quibusvis aliis. Probatur: si prima propositio sit hodie vera, est prorsus necessarium quod Adamus tunc fuerit, quia in hoc stat, quòd illa sit vera. Rursus si secunda esset vera cras, esset prorsus necessarium quòd Adamus non fuerit tunc in initio Mundi; quia hoc est, quod enunciat illa negativa, & in hoc stat sua veritas, ergo si illæ duæ propositiones essent veræ in diversis instantibus, hoc est una hodie, altera cras; infallibiliter sequeretur, Adamum fuisse, & non fuisse in eodem initio Mundi: ergo sequerentur duo contradictoria pro eodem instanti

ti ex eo, quòd duæ propositiones contradictoriæ, pro diversis instantibus essent veræ: atqui est prorsus impossibile, quòd duo contradictoria existant pro eodem instanti, nam *impossibile est rem simul esse, & non esse*: & licèt duæ propositiones contradictoriæ conceptæ ab eodem vel à diversis intellectibus possint existere in eodem instanti, hoc ideo est, quia neutra est contradictorium physicum alterius, sicut Petrus, & sua carentia, sed utravis habet pro contradictorio in hoc sensu defectum suum, carentiam suam: ergo impossibile est, quòd duæ contradictoriæ sint veræ adhuc in diversis instantibus.

115. Dices 1. Si Petrus hodie vivit, hodie est verum dicere, *Petrus nunc vivit*: si cras moriatur, cras erit verum dicere, *Petrus nunc non vivit*: sed *Petrus nunc vivit*, *Petrus non nunc vivit* sunt duæ contradictoriæ. Distinguo, si respiciant idem *nunc* idest idem instans, permitto: si secus, nego minorem: quia contradictoriæ debent esse ejusdem, de eodem, secundùm idem: ergo debent respicere idẽ instans: ergo si una respiciat diem hodiernum, & altera crastinum, ut contingeret in isto casu, non erunt contradictoriç. Transeat ergo quod posito unam esse veram, altera sit quoque vera: hoc benè nota, quia sunt multç propositiones, quç videntur contradictoriç, & tamen non sunt, quia non sunt *ejusdem de eodem secundùm idem*: quapropter hç & similes propositiones, *Petrus existit*, *Petrus non existi*: per se prçcisè non sunt contradictoriç, sed indifferentes, ut sint, vel non sint contradictoriæ: si adjungas illis terminum significantem idem tempus, eundem locum, easdem prorsus omnes circumstantias erunt contradictoriæ: si secus, contradictoriæ non erunt: v. g. *Petrus existit, sed Romæ*: *Petrus non existit, sed Matriti*.

116. Dices 2. Ut aliqua propositio sit vera, solùm requiritur, quòd detur sua veritas, *quando ipsa existit*, non autem *quando non existit*, quod multis exemplis amplificari potest; ergo ut hodie sit vera illa propositio, *Adamus fuit*, sufficit quòd hodie detur, *Adamum fuisse*: & ut altera sit vera cras, sufficit quòd cras non detur, *Adamum fuisse*: sed fieri potest, quòd detur hodie, & non detur cras *Adamum fuisse*: ergo fieri potest, quòd ex illis duabus contradictoriis una sit vera hodie, & altera sit vera cras. Nego majorem, quia ut propositio sit vera in aliquo tempore non exigit, quòd sua veritas objectiva idest objectum, ex quo verificatur, detur quando ipsa datur, sed in illo tempore, pro quo illud dari enunciat ipsa propositio: quemadmodum, ut sit vera in aliquo loco non exigit, quòd in eo loco detur sua veritas objectiva; sed quòd detur in eo loco, quicumque fuerit, pro

quo

quo enunciatur v.g. in hoc loco est vera hæc propositio *Deipara est in Cœlo*, & tamen in hoc loco neque datur Deipara, neque sua præsentia, quam habet in Cœlo: nempe quia hoc non enunciatur per eam propositionem: similiter illæ propositiones non enunciant dari hodie, dari cras hoc, quod est Adamum fuisse; sed simpliciter, directè, ac sine involucris una dicit *Adamus fuit in instanti A. v. g.* altera dicit *non fuit in eodem instanti*: ergo veritas primæ poscit, quòd fuerit Adamus in instanti *A.* & veritas secundæ poscit, quòd non fuerit in eodem instanti *A.* sed est chimæra, quòd fuerit, & non fuerit in eodem instanti *A*; ergo quod una sit vera hodie, & altera sit vera cras poscit chimæram.

117. 2. Conclusio. Impossibile est, quòd duo contradictoria physica, & objectiva existant adhuc pro diversis instantibus *in sensu positivo*: possunt tamen existere pro diversis instantibus *in sensu merè negativo*; & sic conciliari possunt duæ illæ propositiones. Explicatur, & probatur: duo contradictoria physica, & objectiva existere pro diversis istantibus *in sensu positivo* staret in eo, quòd ex hypothesi, quòd Petrus v. g. fuerit, sit, vel futurus sit in instanti A. detur aliquid, quod in se ipso sit *Petrum non fuisse, aut non esse, aut non futurum esse in instanti A.* sicut datur aliquid, quod in se ipso sit *hominem esse animal*; & aliud, quod in se ipso est *lapidem non esse animal*; rursus dari duo illa contradictoria pro diversis instantibus *in sensu merè negativo* stat in eo, quòd ex hypothesi, quòd Petrus aliquando fuerit in instanti A., non detur in instanti B. quidpiam, quod in se ipso sit, *Petrum fuisse in instanti A.*

118. Sed ex hypothesi, quòd Petrus fuerit in A. prorsus repugnat, quòd unquam sit, fuerit, aut futurum sit quidpiam, quod in se ipso sit, *Petrum non esse in A.*, quoniam illud quandocumque sit, haberet per suam essentiam, quòd Petrus non sit in A. (sicut revelatio divina de peccato Antichristi, in quocumque instanti totius æternitatis existat talis revelatio infallibiliter connectitur cum eo peccato), unde sequeretur Petrum esse in A., ut ponimus: & non esse in A., quia esset, aut fuisset aliquid essentialiter habens, quòd Petrus non sit in A.; ex hypothesi autem, quòd Petrus fuerit in A. potest contingere, quòd non detur in instanti B. aliquid, quod in se ipso sit *Petrum fuisse in instanti A.*, quia juxta principia suo loco danda, futuritiones, & præteritiones non sunt aliquid physicè de præsenti existens, sicut existit hæc charta; ergo tametsi duo contradictoria physica, & objectiva non possint existere pro diversis instantibus *in sensu positivo*, possunt *in sensu merè negativo*.

119. Explicatur non obscuro exemplo: aliud est, quòd posito *Regem vivere Matriti* detur in hoc loco aliquid, quod realiter in se ipso sit *Regem non vivere Matriti* (& hoc benè vides esse impossibile); aliud autem longè diversum, quòd in hoc loco non detur quidpiam, quod in se ipso sit *Regem vivere Matriti*: & hoc vides esse possibile; quod de loco, dicimus de tempore; posito quòd res aliquando fuerit, impossibile est, quod unquam detur aliquid, quod in se ipso sit, *rem non esse in eo tempore*: & in hoc sensu dicimus, esse impossibile, quòd rei semel existentis unquam detur carentia, seu contradictorium absolutum, seu defectus ipsius rei secundùm se: quia hoc esset dari pro diversis instantibus duo contradictoria absoluta, & objectiva, dari inquam in sensu positivo. Cæterùm ex hypothesi, quòd res aliquando fuerit, potest contingere, quòd aliquando non detur aliquid, quod in se ipso sit, rem esse in eo tempore, sicut non daretur aliquid, quod formaliter in se ipso foret, *hominem esse animal*, casu quo nullus esset homo; & hoc vocamus dari duo contradictoria pro diversis instantibus *in sensu merè negativo*; & in hoc sensu rei semel existentis potest dari carentia, seu contradictorium absolutum, idest rei secundùm se non ut separatæ, sed *ut distinctæ* a suo tempore, sive duratione.

120. Objicies ex hac eadem doctrina: deficere unum contradictorium est existere alterum, ut est evidens apud Philosophos: ergo deficere, seu non esse in B. res, quæ in se ipsa sit *Petrum existere in A.*; est existere in B. contradictorium hujus rei: sed contradictorium hujus rei *Petrum existere in A.* est hoc *Petrum* non existere in A. ergo si in B. non datur res, quæ sit *Petrum* existere in A., necesse est, quod in B. detur aliquid, quod in se ipso sit, *Petrum non existere in A.*; ergo si concedimus posse existere pro diversis instantibus duo contradictoria in sensu merè negativo, concedendum est, posse existere in sensu positivo: & confirmatur exemplo eis Authoribus solenni; ut Petrus modò non sit in hoc loco, non requiritur, quòd modò detur in hoc loco, vel alibi carentia, mors, defectus, sive contradictorium ipsius Petri secundùm se ut distincti a sua præsentia; sed sufficit mera, pura, & sola carentia *præsentiæ romanæ*: ergo ut Adamus non sit hodie, non est necesse, quòd hodiè detur carentia, seu contradictorium ipsius Adami secundùm se, ut distincti a sua duratione hodierna, sed sufficit mera, & sola carentia hodiernæ durationis, quæ sicut carentia præsentiæ vocatur defectus respectivus, non autem absolutus rei; sicut enim se habet præsentia ad locum, ita duratio ad tempus.

121.

121. Ad objectionem respondeo; si illud antecedens sine ulla explicatione esset evidens, ut vulgò jactatur, sequeretur, carentiam hujus chartæ esse causam solis: nam deficere unum contradictorium est per vos existere alterum; sed in signo priori ad solem non datur, seu deficit hæc charta, quia hęc non est causa solis: ergo in illo eodem signo poiori ad solem existit carentia hujus chartę; sed existere in signo priori, est esse causam hoc, vel illo modo; ergo carentia hujus chartę est causa solis; similiter deficere unum contradictorium est existere alterum: sed in hoc loco romano deficit, seu non datur aliquid, quod sit formaliter in se ipso *Regem existere Matriti*: ergo in hoc loco datur aliquid, quod in se ipso sit formaliter, & quidem non in sensu infinitante, *Regem non existere Matriti*; ergo in eodem tẽpore licèt pro diversis locis dătur duo contradictoria objectiva, & absoluta.

122. Itaque vel nega antecedens illud propter hæc duo exempla, si objiciatur instar regulæ sine ulla acceptione; vel potiùs distingue illud: Deficere *intentionaliter* unum contradictorium est existere *intentionaliter* alterum, id est esse falsam unam contradictoriam est, esse veram alteram si existat, concedo antecedens. Deficere *objectivè* unum contradictorium est existere alterum, subdistinguo: Est existere alterum in sensu merè negativo, concedo: in sensu positivo, nego illud antecedens cum consequentia: in primis hoc argumentum supponit cognoscibile esse ab intellectu objectum, quod in se ipso sit carentia, seu defectus, seu contradictorium rei positivæ: quod posteà dicemus esse falsum: ergo hoc argumentum, idest antecedens illud supponit falsum: sed hoc dissimulato dicimus, quòd deficere unum contradictorium, quod sit entitas positiva, v.g. Petrus, est existere alterum *in sensu merè negativo*, id est non dari quidquam, quod in se ipso sit formaliter, *Petrum existere in rebus*; & in hoc sensu antecedens illud est penitùs evidens; veruntamen non est existere alterum *in sensu positivo*: quia non est existere aliquid, quod in se ipso sit formaliter *Petrum non esse, aut non fuisse, aut non futurum esse in instanti* A. ut constat exemplo illo præsentiæ; etenim supponendum est contradictoria ut talia constitui essentialiter per ordinem ad idem tempus reale, vel imaginarium: quia ut talia debent esse *ejusdem, de eodem, secundùm idem*: ergo si præscindas ea ab omni tempore, præscindes à constitutivo contradictionis: ergo jam non relinquis illa contradictoria; ergo si posteà infers, illa posse coexistere, implicas in terminis, quoniam redis ad simultatem temporis, aut loci, à qua simultate præscindis.

123.

123. Ad illud exemplum confirmationis dicimus, quod inter explicandum conclusionem dicebamus: concesso antecedenti, distinguo consequens: non requiritur, quòd modò detur in sensu positivo in hoc loco, vel alibi carentia, mors &c. concedo consequentiam: in sensu negativo, nego consequentiam: & sanè non est leve discrimen inter exemplum istud, & rem præsentem; quoniam repugnat existere essentiam, seu defectum, seu contradictorium absolutum rei secundùm se in eodem momento, in quo hæc in rebus existit: at quando Petrus non est in loco, in eodem momento potest ille existere in rebus, nimirum Matriti v. g. quando ille non est in hoc loco, potest non dari sua carentia, defectus, sive contradictorium absolutum in hoc loco; ergo non requiritur, quòd detur. Cæterùm, cùm Adamus neque sit in hoc loco, neque in hoc tempore in rerum natura, potest in hoc tempore existere, ac requiri defectus, sive carentia, non solùm respectiva, hoc est, suæ durationis; sed etiam absoluta, hoc est, ipsius ut distincti à sua duratione.

§. III.

124. HActenus de contradictione propositionum quantum modò sufficit: jam oppositio contrarietatis est duplex; una purè physica, & naturalis; altera metaphysica: contrarietas purè physica inest eis propositionibus, quæ enunciant adhærere eidem subjecto pro eodem tempore, & eisdem omninò circumstantiis formas, aut qualitates invicem sibi reluctantes, v. g. hæc res est intensè calida; hæc res est intensè frigida: item hoc subjectum habet formam ligni: hoc subjectum habet formam ignis.

125. Hæc species contrarietatis semper admittit medium, hoc est, fieri potest saltem de potentia Dei, quòd utraque propositio sit falsa, ut constat in propositionibus nuper datis; quocirca ex falsitate unius non potest argui pro, aut contra veritatem, aut falsitatem alterius; quandoquidem unaquæque ex dictis propositionibus potest esse modò vera, modò falsa in sensu composito falsitatis propositionis alterius: quod si aliquando contingat, quòd ex defectu unius formæ inferatur metaphysicè existentia alterius, hoc non est quia defectus ille per se præcisè importet hanc existentiam; sed quia conjungitur cum alia re, & ex amborum veritate infertur illa existentia; sic defectus solus eductionis quantitatis non infert per se existentiam creationis, quantitatis ejusdem, quia fieri potest, quòd illa quan-

quantitas non exiſtat, unde nec exiſtet per creationem, nec per eductionem: at verò ille defectus eductionis conjunctus cum quantitate ipſa infert metaphyſicè exiſtentiam creationis: quoniam ſi exiſtit quantitas, & non per eductionem, neceſſe eſt quòd exiſtat per creationem.

126. Igitur ex ſola veritate unius harum contrariarum ſumi poſſunt argumentationes reſpectu alterius. 1. Ad falſitatem illius alterius, v. g. hæc res eſt ſummè calida: ergo falſum eſt, quòd ſit ſummè frigida: hæc autem illatio eſt violabilis per potentiam Dei, & interdum per agentia quoque naturalia fortiora, ut patet in hac conſequentia purè naturali; *eſt aqua: ergo habet frigus*: quòd ſi conſequenti addas vocem illam *connaturaliter*, jam illatio erit metaphyſica: intenſus namque calor eſt metaphyſicè connexus cum eo, quod quando ipſe occupat ſubjectum non ſit connaturale intenſum frigus. Rurſus ex veritate eàdem multæ aliæ poſſunt erui argumentationes, & bonæ & malæ, quibus parcimus modò, quia pendent ex principiis poſtea dandis circa connexiones, & oppoſitiones purè phyſicas, & naturales.

127. Oppoſitio contrarietatis metaphyſicæ ineſt eis proproſitionibus, quæ nec divinitùs poſſunt eſſe ſimul veræ v. g. omnis homo peccat, nullus homo peccat: ſi enim prima eſſet vera, etiam vera eſſet hæc ſubalterna *Aliquis homo peccat*: item ſi ſecunda eſſet vera, etiam eſſet vera hæc ſua ſubalterna *aliquis homo non peccat*: ergo omnes quatuor hæ propoſitiones eſſent ſimul veræ: ſed in eis ſunt duo binaria contradictoriarum ſaltem materialium, nempe *omnis homo peccat*, *aliquis homo non peccat*: item *nullus homo peccat*, *aliquis homo peccat*; ergo ſi illæ duæ contrariæ eſſent ſimul veræ, ſequeretur quòd duo binaria contradictoriarum eſſent ſimul vera: hęc contrarietas invenitur etiam in propoſitionibus de ſubjecto ſingulari, v. g. *Petrus peccat in A.*: *Deus ſcit Petrum non peccare in A.* repugnat, quòd ſimul ſint verę, quia falleretur Deus.

128. Hęc contrarietas metaphyſica eſt duplex; una, quę admittit medium; quod contingit, quando ambę contrarię ſunt ſimul falſę, v. g. omnis homo, eſt Sanctus: nullus homo eſt Sanctus; altera, quę non admittit medium, quod contingit, quando duo contraria ſunt ejus conditionis, ut non poſſint ſimul deficere, ita ut propoſitiones non poſſint eſſe ſimul falſę, v. g. *exiſtit Petrus*, *ſcit Deus Petrum non exiſtere*: hęc namque duo ita ſibi adverſantur, ut neque poſſint ſimul eſſe vera (aliàs Deus haberet aliquam ſcientiam falſam) neque poſſint ſimul deficere, aliàs aliqua veritas fugeret mentem Divinam.

129. Igitur ex contrarietate metaphysica non admittente medium tot sumi possunt argumentationes, quot ex propositionibus contradictoriis: his enim æquivalent quoad repugnantiam essentialem ut simul sint veræ, aut simul sint falsæ: in contrariis autem admittentibus medium multifariam arguitur benè. Primò ex veritate unius ad falsitatem alterius, quia ut ostendimus, nec divinitus possunt esse simul veræ; ergo si una est vera, necesse est, alteram esse falsam. Secundò ad eas omnes veritates, atque falsitates, cum quibus falsitas alterius connectitur, ideſt quo inferuntur necessariò ex falsitate alterius; sed non semper arguitur ad veritates vel falsitates, quæ connectuntur essentialiter cum falsitate alterius: hæc, & alia exponemus inter explicandum, & combinandum connexiones, atque oppositiones metaphysicas.

130. Oppositio privativa est inter eos terminos, quorum unus negat subjecto formam, & simul capacitatem habendi illam, ut *irrationale*, qui negat discursum, & simul capacitatem discurrendi: alter verò negat formam, sed capacitatem enunciat illius, ut *stultus*: impropriè namque lapidem vocares stultum, cùm hoc ut vitium rationalium dumtaxat: igitur cùm hi termini sint implicitè copulativi, duas ex unoquoque comparare possumus argumentationes. Primò ex assertione utriuslibet ad simplicem carentiam formæ v. g. *hoc est irrationale: ergo non ratiocinatur: est stultum: ergo non disserit*. Secundò ex assertione termini negativi ad negationem capacitatis, tum proximæ, tum remotæ ad formam; v.g. est irrationale: ergo neque proximè, neque remotè est capax philosophandi. Tertiò ex assertione termini privativi ad capacitatem remotam, & radicalem subjecti v. g. *est stultus; ergo capax est radicaliter ratiocinandi*: unde arguitur etiam ad illa omnia, quæ ex prædicta capacitate radicali sequuntur v. g. *est stultus: ergo scit Deus, illum frui capacitate radicali ad discurrendum*. Quartò ex veritate unius ex his terminis ad falsitatem alterius v. g. *est stultus: ergo falsum est, quòd sit irrationalis: est irrationalis: ergo falsum est quod sit stultus*; quoniam prorsus repugnat, quòd idem subjectum sit ab intrinseco capax, & ab intrinseco incapax ejusdem formæ: sed *stultus* enunciat capacitatem radicalem discurrendi; *irrationale* autem negat hanc capacitatem: ergo ex veritate unius horum sequitur falsitas alterius.

131. Oppositionem relativam invenies in terminis eam habitudinem, seu coordinationem significantibus inter duo, ut nequeat unum esse respectu alterius illud idem, quod hoc est respectu ipsius: sic opponun-

ponuntur relativè Pater, & Filius, Maritus, & Uxor &c. nequit enim fieri ut sis Pater, & simul Filius ejusdem, Maritus, & simul Uxor ejusdem. Quinque ex hac oppositione carpes arguendi modos. Primò ex affirmatione unius ad affirmationem respectivam alterius, *hic est Pater illius: ergo ille est Filius hujus*. Secundò e converso: *ille est Filius hujus: ergo hic est Pater illius*. Tertiò ex negatione hujus ad negationem illius: *hic non est Pater Ioannis: ergo neque Ioannes est Filius hujus*. Quartò è converso, *Ioannes non est Filius hujus: ergo neque hic est Pater illius*: Quintò ex affirmatione alterutrius formæ in hoc subjecto ad negationem ejusdem in altero, *hic est Pater illius: ergo ille non est Pater hujus: hic est Filius illius: ergo ille non est Filius hujus*: quòd si propositiones enunciantes objecta relativè opposita fuerint modales, alias quinque argumentationes in uno quoque modo invenies: *impossibile est hunc esse Patrem illius: ergo impossibile est eadem impossibilitate illum esse Filium hujus. Necesse est hunc esse Patrem illius: ergo necesse est eadem necessitate illum non esse Patrem hujus*: cùmque modi Logici propositionum sint quatuor v. g. *necesse, impossibile &c.* concluditur, quòd ex relativa oppositione terminorum viginti eliciantur argumentationes modales.

132. Oppositionem subcontrarietatis habent illæ propositiones, quæ eodem subjecto, copula, atque prædicato, nec non quantitate particulari constant: una autem est affirmativa, altera negativa; *aliquis homo peccat: aliquis homo non peccat*: id generis propositiones possunt esse simul veræ, ut constat in his; ast nequeunt esse simul falsæ: quia suæ contradictoriæ deberent esse simul veræ, nempe, *nullus homo peccat: omnis homo peccat*; sed hæ duæ utpote contrariæ inter se nequeunt esse simul veræ ob rationem paulò ante datam; ergo duæ subcontrariæ non possunt esse simul falsæ; itaque ex veritate unius subcontrariæ neque arguitur falsitas alterius, siquidem ambæ possunt esse veræ: neque veritas, quia una potest esse vera, & altera falsa; v. g. *aliquis homo est animal: aliquis homo non est animal*.

133. Cæterùm ex falsitate unius subcontrariæ sex bonas argumentationes deduces. 1. Ad veritatem alterius: quia, ut diximus, repugnat, quòd ambæ sint falsæ; ergo si una est falsa, necesse est, quòd altera sit vera. 2. Ad singularia omnia nullo dempto imbibita in altera subcontraria, sed quæ disjungantur per particulam *Vel*, v. g. *Falsum est aliquem hominem non peccare: ergo vel hic homo peccat, vel ille peccat*; & in cæteris simili modo; cùm enim hæc disjunctiva legitimè inferatur ex veritate hujus subcontrariæ, *Aliquis homo peccat*;

& veritas hujus legitimè inferatur ex falsitate alterius, nempe, *Aliquis non peccat*; quia nequeunt esse simul falsæ, palàm fit, quòd ex hac falsitate inferatur veritas illius disjunctivæ. 3. Ad singularia eadem distributivè sumpta, *Falsum est aliquem hominem non peccare: ergo hic homo peccat, & ille homo peccat &c.* quia ex falsitate dictæ propositionis infallibiliter arguitur veritas suæ contradictoriæ etiam materialis; sed sua contradictoria saltem materialis hæc est, *Omnis homo peccat*, ut constat; ergo ex falsitate illius benè arguitur veritas hujus: sed ex veritate hujus arguitur veritas illius distributionis, *Hic homo peccat, & ille homo peccat &c.* ergo ex falsitate uniuscujusque subcontrariæ arguitur distributio respondens propositioni universali sibi contradicenti.

134. 4. Ex eadem falsitate arguitur singularis propositio de quolibet singulari, *Falsum est aliquem hominem non peccare: ergo hic homo peccat*; quoniam hæc singularis infertur ex illa universali, *Omnis homo peccat*; sed hæc universalis infertur ex falsitate illius, *Aliquis homo non peccat*; ergo. 5. Ex eadem falsitate arguitur quævis alia veritas, atque falsitas, cum qua metaphysicè connectatur aliquod ex dictis. Denique ex omni opposito metaphysicè cum veritate unius subcontrariæ arguitur ad omnia dicta, quia ex omni connexo cum falsitate subcōtrariæ arguitur ad illa omnia, quæ inferuntur ex hac falsitate; sed omne metaphysicè oppositum cum veritate alicujus subcontrariæ, est metaphysicè connexum cum falsitate ejusdem, si illa propositio sit in rebus: ergo. Cùmque subcontrariæ sint duæ, & unamquamque comitentur sex legitimi modi arguendi, propterea 12. ministrat tibi logica subcontrarietas, quibus si totidem adjungas emanantes ex subcontrariis modalibus, 24. hinc lucraberis legitimos arguendi modos.

§. IV.

135. PRopositiones subalternæ sunt Universalis, & Particularis in ea imbibita, v. g. *Omnis homo peccat: Aliquis homo peccat*; quarum prima vocatur *subalternans*, secunda *subalternata*; similiter sunt subalternæ, *Nullus homo peccat: Aliquis homo non peccat*: prima est subalternans, secunda subalternata; jam si universalem conferas cum particulari, sex modos legitimos arguendi dedimus supra agentes de suppositione distributiva, & parem numerum habebis ex modalibus *Necesse*, *Impossibile*, quo fit, ut hęc sola habitudo

tudo logica ſubalternationis 32. ſubminiſtret efficaces modos arguendi.

136. Sin verò particularem combines cum univerſali, ex illius veritate ne arguas veritatem hujus, quia ex eo, quòd aliquis homo peccet, non ſequitur omnem: item neque falſitatem, quia ſubalternæ poſſunt eſſe ſimul veræ; igitur ex *falſitate* ſubalternę infertur, 1. Falſitas ſubalternantis, v. g. *Falſum eſt aliquem hominem eſſe lapidem: ergo falſum eſt omnem hominem eſſe lapidem*; nam cùm hęc univerſalis, ſi vera eſſet, traheret ſecum infallibiliter illam particularem, ſequitur, quòd ſi non ſubſiſtit illa particularis, ſed eſt falſa, neceſſe eſt, quòd non ſubſiſtat illa univerſalis, ſed ſit falſa. 2. Inferes falſitatem omnis rei metaphyſicè connexę cum veritate ſubalternantis; quoniã cùm ejuſmodi res nequeãt eſſe verę deficiẽte illa veritate ſubalternantis, ſi falſitas ſubalternatę infert, non eſſe veram ſubalternantem, neceſſe eſt, qoòd inferat non eſſe verum, ſeu non ſubſiſtere ullum metaphyſicè connexum cum veritate ſubalternantis; eſt itaque infallibilis hęc conſequentia: *Falſum eſt aliquem hominem eſſe lapidem: ergo falſum eſt Deum ſcire, aut teſtificari omnem hominem eſſe lapidem*; ea quippe ſcientia, atque teſtimonium, utpote Divina, & infallibilia connecterentur metaphyſicè cum ea ſubalrernante, *Omnis homo eſt lapis*.

137. 3. Ex eadem falſitate inferes falſitatem propoſitionis æquipollentis propoſitioni ſubalternanti, *Falſum eſt aliquem hominem eſſe lapidem: ergo falſum eſt nullum hominem non eſſe lapidem*: univerſalis enim negativa eſt parallela, ſeu æquipollens univerſali affirmativæ, quæ ſubalternans eſt illius particularis affirmativæ; ergo quoties una declinet à veritate, neceſſe eſt, quòd declinet altera: ſed quoties particularis affirmativa eſt falſa, univerſalis affirmativa ſua ſubalternans eſt quoque falſa, ſeu declinat à veritate, ut jam oſtendimus: ergo. 4. Ex eadem falſitate inferes falſitatem *converſæ* ſubalternantis dictæ; quia, ut diximus inter explicandum converſiones, ex converſa infallibiliter ſequitur convertens, licèt non ſemper ex convertente ſequatur converſa: ergo quidquid excludit veritatem converſæ, excludit veritatem convertentis: ſed falſitas ſubalternatæ excludit veritatem convertentis; ſeu infert falſitatem ſuæ ſubalternantis, ut diximus; ergo excludit veritatem, ſeu infert falſitatem cujuſvis propoſitionis, quę convertatur in hanc ſubalternantem; licèt non ſemper inferat ex vi ſolius formæ falſitatem illius, in quam poteſt converti ſua ſubalternans.

138.

138. Sic valet hęc consequentia, *Falsum est aliquem hominem non esse animal: ergo falsum est, nullum animal esse hominem*; quia subalternans illius primæ est hæc, *Nullus homo est animal*; & hæc convertitur in illam, *Nullum animal est homo*; quoniam *simpliciter feci*: ergo si ex falsitate illius primæ sequitur falsitas hujus subalternantis, *Nullus homo est animal*; sequitur etiam falsitas hujus, *Nullum animal est homo*; in quam convertitur illa.

139. 5. Ex falsitate eadem inferes falsitatem definitionis uniuscujusque ex dictis, nec non veritatem contradictoriorum, *Falsum est, aliquem hominem esse equum: ergo falsum est, omne animal rationale esse animal hinnibile*: item, *ergo verum est, aliquod animal rationale non esse hinnibile*. 6. Hęc omnia, & singula inferuntur ex omni re connexa essentialiter cum falsitate subalternæ, & opposita essentialiter cum ejusdem veritate; quia hęc falsitas infertur necessariò ex omni tali connexo, & opposito; ergo omnia, quæ inferuntur ex hac falsitate, inferuntur ex omni illo connexo, & opposito; similes alias sex formas efficaces arguendi deprehendes, si compares propositionem subalternam modalem cum sua subalternante, servatis servandis; quocirca hęc propositionum subalternatio 44. ineluctabiles suppetit arguendi modos.

140. Tandem ęquipollentia, seu ęquivalentia propositionum stat in eo, quòd in ordine ad veritatem, aut falsitatem tanti valeat una, quanti altera, & consequenter mutuò se inferant, valeantque ad convertentiam: loquendo autem de ęquipollentia illarum quatuor propositionum, quas Logici ponunt in quadratura sua, *Omnis homo currit*: *Nullus homo currit*: *Aliquis homo currit*: *Aliquis homo non currit*; quarum singulæ opponuntur cum aliis contradictoriè, aut contrariè, aut subcontrariè, aut subalternè, inventus est modus faciendi illas omnes amicas, æquales, æquivalentes, seu æquipollentes; modus autem traditur illo versiculo:

Præ contradic; *post contra*; *præ*, *postque subalter*.

141. Sensus est: quoties volueris unam propositionem facere amicam, & æquipollentem suæ contradictoriæ, præpone illi negationem, quia *non omnis homo currit est* æquipollens hujus, *aliquis homo non currit*: & *non aliquis homo non currit* est æquipollens hujus *omnis homo currit*: idem de aliis similibus; & idem de modalibus, quia *non necesse est hominem currere* est æquipollens hujus, *possibile est hominem non currere*: & *non possibile est hominem non currere* ęquipollet huic *necesse est hominem currere*: id intelligendum universaliter, quando subjectum

jectum

jectum non est falsæ suppositionis juxta ea, quæ diximus, quando probabamus hujusmodi propositiones non esse cõtradictorias formales.

142. Quando autem velis idem facere de duabus contrariis, debes uni earum postponere negationem, quia *omnis non* valet, *nullus*, & *nullus non*, valet, *omnis*; quapropter hæc, *omnis homo non currit*, est æquipollens hujus, *nullus homo currit*, & hęc, *nullus homo non currit*, est ęquipollens hujus, *omnis homo currit*: idem de modalibus, quia *necesse est Petrum non esse lapidem*, æquivalet huic, *impossibile est Petrum esse lapidem*: & hæc *impossibile est Petrum non esse hominem*, æquivalet huic *necesse est Petrum esse hominem*.

143. Denique si subalternas velis facere æquipollentes, præponas, & postponas negationem uni earum, v. g. *non omnis homo non currit*, ęquipollet huic, *aliquis homo currit*: & *non aliquis homo non currit*, huic, *omnis homo currit*: idem de modalibus, quia, *non necesse est hominem non currere*, est ęquipollens hujus, *possibile est hominem non currere*, & viceversa: ex arte itaque faciendi ęquipollentes propositiones tot elicies arguendi formas, quot elicuimus ex contradictione, ex contrarietate, ex subcontrarietate, & ex subalternatione propositionum, quia, ut diximus unaquęque ex dictis quatuor propositionibus, seu potiùs octo (numerando etiam modales) potest fieri ęquipollens suę contradictorię, suæ subalternatrici, nec non suæ contrariæ, aut suæ subcontrariæ v. g. *omnis homo est animal*: *ergo non aliquis homo non est animal*: item *omnis homo est animal*: *ergo nullus homo non est animal*: tu spatiare per cœteras.

CAPUT VII.

Quot Arguendi modi eliciantur ex veritate copulativa, & disjunctiva.

144. DEbebant nunc aperiri fontes argumentationum juxta seriem scriptam cap. 1. num. 12. eruendorum ex connexione metaphisica absoluta, ex oppositione metaphysica absoluta &c. Sed quia hæ omnes legitimæ arguendi formæ pendent ex notitia eorum omnium, idcirco remittimus illas ad peculiarem disputationem postea dandam circa naturam, & proprietates omnium specierum connexionum, & oppositionum.

145. Itaque ex veritate copulativa 4. eliciuntur efficaces arguendi

di formæ 1. Veritas copulativa rei A. & B. conjuncta cum existentia rei A. & C. infert coexistentiam rei B. & C. 2. Veritas eadem conjuncta cum coexistentia rei B. & C. infert coexistentiam rei A. & C. firmi namque sunt hi syllogismi A. & B. *simul coexistunt*; *sed* A.coexistit rei C.*ergo* B.*coexistit rei*C.*item sed* B.*coexistit rei* C.*ergo etiam*A.Ratio est pervia per reductionem ad impossibile : si B. non coexisteret rei C. (quod est contradictorium primi consequentis) inferretur , aut B. non coexistere rei A. quod contradicit majori concessæ : aut A. non coexistere rei C. quod contradicit concessæ minori : ergo ex falsitate prædicti consequentis infertur falsitas alterutrius præmissæ concessæ : ergo simultanea illarum veritas repugnat falsitati illius consequentis : ergo infert veritatem ejusdem .

146. 3. Eadem veritas copulativa si conjungatur cum eo,quòd A. non coexistat rei C. infert rem B. non coexistere rei C.4. Veritas conjuncta cum eo quod B. non coexistat rei C. infert rem A. non coexistere rei C. valent namque hi syllogismi:*existunt simul* A. *&* B. *sed* A. *non coexistit rei* C. *ergo neque* B. item : *sed* B. *non coexistit rei* C. *ergo neque* A.Ratio est eadem:si B coexisteret rei C. (quod est contradictorium primi consequentis)sequeretur aut B.non coexistere rei A. quod contradicit majori concessæ : aut A. coexistere rei C. quod contradicit minori . ergo si ambæ præmissæ conceduntur , necesse est quod B. non coexistat rei C.

147. Si autem veritas copulativa fuerit negativa duos invenies efficaces modos 1. Ex illa negativa , & assertione unius sequitur negatio alterius.2. Ex eadem negativa , & assertione alterius sequitur negatio unius : v. g. *non existunt simul* A. *&* B. *sed existit* A. *ergo non existit* B. item,*sed existit* B. *ergo non existit* A. quippe in primo syllogismo , si existeret B. (quod est contradictorium consequentis) & simul esset vera minor,sequeretur quod simul existeret A.& B.& consequenter esse falsam illam majorem concessam : excipe tamen quando extrema sunt reciprocè connexa : aut saltem unum est connexum cum altero , & illud unum affirmatur in minore : quia tunc veritas minoris afferens secum formaliter illud unum , & illativè illud alterum , affert secum essentialiter absolutè coexistentiam utriusque : ergo minor affert tunc falsitatem majoris negantis hanc coexistentiam : ex præmissis autem invicem pugnantibus quoad veritatem non potest absolutè inferri conclusio , quippe quæ innititur ut talis simultaneæ veritati præmissarum .

148. Ob hunc discursum fallaces sunt hi syllogismi; *non coexistunt*

re-

Petrus, & scientia, qua Deus videt illum existere: sed existit Petrus: ergo non existit ea scientia: item: *non coexistunt unio, & extrema; sed existit unio; ergo non existunt extrema*: minores namque arcent formaliter, aut illativè veritatem majorum, tametsi hæ possint antecedenter esse veræ.

149. Excipe 2. quando veritas majoris negativæ fundatur in aliquo privatim opposito cum re affirmata in minore: quia tunc eo ipso quòd minor sit vera, destruit fundamentum illud, cui insistit tota veritas majoris: ergo destruit veritatem majoris: ergo sunt præmissæ invicem pugnantes quoad veritatem; v. g. efficax decretum Dei tollendi Petrum de medio fundat immediatè hanc veritatem, *Petrus non existit*: ergo fundat hanc, *non coexistunt* Petrus, & Joannes, quia certè est impossibile, quòd coexistant, quando unus non existit: veruntamen cùm decretum hoc non connectatur cum eo, quòd existente Petro moriatur Joannes, ut per se patet: idcirco quando veritas hujus negativæ propositionis insistit soli decreto dicto, nullus est hic syllogismus: *non coexistunt Petrus, & Ioannes: sed existit Petrus: ergo non existit Ioannes*: quia veritas minoris opponitur essentialiter cum fundamento unico majoris: ergo opponitur cum veritate hujus majoris: ergo artificium syllogismi nullum est absolutè loquendo: jam si prædictos 6. arguendi modos emergentes ex propositione copulativa multiplices per capita generalia supra data *definitionis, consequentiæ, conversionis &c.* non parvam copiam habebis argumentationum.

150. Ex veritate disjunctiva octo depromi possunt arguendi formæ: nam si illa fuerit affirmativa utriusque extremi (esto inter duo sola extrema vagari) v. g. *vel existit* A. *vel existit* B. arguitur 1. ex illa, & negatione rei A. ad existentiam rei B. 2. ex eadem, & negatione rei B. ad existentiam rei A. sed cum exceptionibus mox dandis: quam ob rem legitimi sunt per se loquendo hi syllogismi *vel existit* A. *vel* B. *sed non existit* A. *ergo* B. nam si nec existeret B. cùm dicatur in minore, quòd non existit A. sequeretur, quòd nec existeret A. neque B. & consequenter esse falsam majorem concessam: item *sed non existit* B. *ergo existit* A. Si fuerit negativa utriusque extremi; arguitur 3. ex illa, & affirmatione rei A. ad negationem rei B. 4. Ex eadem, & affirmatione rei B. ad negationem rei A. v. g. *vel non est* A. *vel non est* B. *sed est* A. *ergo non est* B. item *sed est* B. *ergo non est* A. Ratio est eadem scilicet per reductionem ad impossibile, quoniam si esset verum contradictorium consequentis, & minor jam sit concessa, sequetur esse falsam majorem etiam concessam; ergo sequeretur esse

veram majorem, & suam contradictoriam.

151. Si fuerit affirmativa rei A. & negativa rei B. arguitur 5. ex illa, & negatione rei A. ad negationem rei B. 6. ex illa, & affirmatione rei B. ad affirmationem rei A. v.g. *vel est* A. *vel non est* B. *sed non est* A. *ergo non est* B. item: *sed est* B. *ergo non est* A. Valent ob eandem rationem, quia si contradictorium consequentis adjungas minori, concludes falsam esse majorem: & consequenter esse veram suam contradictoriam, & consequenter contumacem illum, qui negat consequentiam, debere deglutire duas contradictorias. Ratio brevior est. Ut illæ propositiones disjunctivæ sint veræ, opus est, quòd unum ex illis duobus, quibus constant, sit verum: ergo si ex illis eisdem unum negatur in minore, necesse est, quòd alterum concedatur in consequenti. Demùm si fuerit negativa rei A., & affirmativa re B.; alii duo resultāt boni syllogismi, nempe ab affirmatione rei A. ad affirmationē rei B., & à negatione hujus ad negationē illius v.g. *vel non est* A.; *vel est* B.: *sed est* A. (en exclusum unum extremum illius disjūctivæ) *ergo est* B. item *sed non est* B. (en exclusum alterum) *ergo non est* A.

152. Præterea cùm inter definitiones extremorum disjunctionis liceat discurrere non secus ac inter extrema ipsa; eo quia definitum, & definitio sint termini convertibiles, ecce alias 8. legitimas argumentationes: *vel existit homo, vel existit equus: sed non existit animal hinnibile: ergo existit animal rationale &c.* Rursus cùm definitionem cujuslibet extremi possimus combinare cum altero, sicut unum ipsum extremum cum altero, en alias 8. transversas formas legitimas: *illud, quod graditur, vel est homo, vel bellua: sed non est animal rationale: ergo est bellua*: & similiter de aliis.

153. Neque objicias fore plures terminos quàm oporteat: etenim definitiones, & definita non multiplicant formaliter terminos in ordine ad vitiandum argumentationem, quidquid sit de multiplicatione purè materiali, & grammatica in ordine ad eum, qui terminos non introspexerit: quapropter concludit re ipsa hic syllogismus, qui Tyronibus videbitur constare quinq; terminis: *omne animal est corpus; sed omnis homo est vivens sensibile* (en definitionem animalis) *ergo omnis homo est impenetrabilis*: en definitionem corporis, quod erat prædicatum in majore: si enim hujus, & cujusvis alius similis syllogismi consequentiam neges post concessas præmissas, cogeris per legitimas consequentias concedere duo contradictoria. Cujus ratio est, quia definitum, & definitio valent ad convertentiam: ergo quidquid concluditur ex uno, concluditur ex altero, & quoties legitimè infertur unum, legitimè in-

infertur alterum: ergo illa multiplicatio terminorum est purè materialis, non autem formalis, quæ officiat rectitudini consequentiæ. Denique si connexiones inspicias, oppositionesque utriusque extremi disjunctionis, multas alias tibi comparabis legitimas argumentationes, quas tuæ industriæ relinquimus v. g. hi syllogismi sunt recti: vel est Petrus, vel non est Joannes: sed Deus revelavit esse Joannem (ecce rem oppositam essentialiter cum uno extremo illius disjunctivæ) *ergo est Petrus*, quod erat aliud extremum: tu meditare alios.

154. Cæterùm syllogismi disjunctivi sunt fallaces. 1. Quando extrema disjunctionis sint mutuò connexa ut talia, & in minore negatur unum, quia tunc minor destruit majorem eo quòd destruat ambo extrema illius v. g. *vel Petrus sedet, vel Deus hoc videt: sed non sedet: ergo Deus videt eum sedere*: malè, quia cùm extrema disjunctionis invicem connectantur, & minor neget unum, sequitur, quòd deficiat etiam alterum: ergo sequitur, quòd major sit falsa: ergo præmissæ rixantur inter se: ergo sunt inutiles ad conclusionem.

155. 2. Quando licèt connexio non sit mutua, ponitur tamen in minore contradictorium illius extremi, cum quo alterum connectitur essentialiter: quia tunc minor negans formaliter illud extremum, negat illativè illud alterum, quod connectitur cum eo; ergo collabitur simultanea veritas præmissarum, in qua simultate stat energia tota inferendi conclusionem: ob hanc rationem fallit hic syllogismus, quo irritiri solet Tyrones: *vel deficit alius Deus, vel deficit omnis contradictio: sed non deficit alius Deus: ergo deficit omnis cōtradictio*: ergo si vera esset minor, quæ tamen falsa est, verum esset consequens; ergo casu quo non deficeret, sed existeret alius Deus (hæc est minor) deficeret omnis cōtradictio: sed si existente alio Deo deficeret omnis contradictio, hoc est non sequerentur duo contradictoria, alius Deus est possibilis: ergo est possibilis: hac fallacia probari posset quodvis impossibile esse possibile. Est malus syllogismus, quia cùm alter Deus, utpotè chimæra, importet constitutivè aliquam contradictionem, defectus omnis contradictionis traheret secum infallibiliter defectum alterius Dei: ergo unum extremum istius disjunctivæ connectitur intimè cum altero: sed hoc alterum negatur in minore: ergo minor destruit immediatè unum extremum disjunctivæ, & mediatè alterum: ergo destruit absolutè veritatem majoris.

156. Ob hanc rationem fallit etiam hic syllogismus: *vel existit Deus, vel nulla est contradictio: sed non existit Deus: ergo nulla est contradictio*: ergo casu quo minor esset vera, nempè casu quo Deus non existeret,

ret, verum esset consequens, scilicet non sequi contradictionem: sed in hoc stat, quòd sit possibile, Deum non existere, nempè quòd ex hoc nulla sequatur contradictio: ergo est possibile, Deum non existere: Absit: nullam quippe esse contradictionem, quod est unum extremum istius disjunctivæ, intimè connectitur cum existentia Dei, quia si hæc deficeret, subitò irrumperet aliqua contradictio: sed minor negat existentiam Dei: ergo negat formaliter unum extremum disjunctivæ, & negat illativè alterum: ergo præmissæ non cohærent inter se.

157. 3. Est fallax syllogismus disjunctivus, quando major disjunctiva est vera propter unum solum extremum, & hoc negatur in minore; quia tunc minor etiam destruit veritatem majoris, quæ unico illo fulcro sustentabatur; fallaces itaque sunt hi syllogismi, *Vel existit Petrus, vel dantur duo contradictoria; sed non existit Petrus, ergo dantur duo contradictoria*; ergo casu, quo Petrus non existeret, sequerentur duo contradictoria: ergo est impossibile, quòd non existat; & sic probabitur quodvis contingens evadere necessarium: fallit, inquam, quia ista major dumtaxat potest esse vera ratione existentiæ Petri; sed hęc negatur in minore: ergo si minor est vera, corruit tota veritas majoris; ergo deficit simultanea veritas pręmissarum; ergo nihil concluditur. Ob eandem rationem fallit hic, quo probaretur quodvis possibile evadere impossibile: *Vel Petrus non existit, vel datur contradictio; sed Petrus existit; ergo datur contradictio; ergo est impossibile, quòd Petrus existat*. Non valet, quia illa major solùm potest esse vera ratione illius extremi, *Petrus non existit*, & cum hoc opponitur veritas minoris, *Petrus existit*.

158. Hęc doctrina unam exceptionem habet: tametsi major disjunctiva sit vera ratione unius tantùm extremi, & hoc negetur in minore; veruntamen si ejus negatio est intimè connexa cum altero extremo, tunc benè arguetur ad illud alterum propter connexionem extremi ut negati cum illo altero, v. g. hic syllogismus est rectus: *Vel existit Deus, vel existit chimæra; sed non existit Deus; ergo existit chimæra*; quia licèt illa major dumtaxat sit vera ratione existentiæ Dei, & hęc negetur in minore: cęterùm enim hęc negatio, quippe quæ est negatio entis necessarii, intimè connectatur cum chimęra; hac de causa legitimè infertur illud consequens.

CA-

CAPUT VIII.

Quæ arguendi formæ eliciantur ex veritatibus conditionalibus.

159. PRopositio conditionalis non secus ac absoluta potest donari quantitate universali, aut particulari, aut singulari, v. g. *Si existit* A. *existit* B. potest habere hunc sensum universalem, *Omnis casus, in quo existat* A. *est casus, in quo existet* B. vel hunc particularem, *Aliquis casus, in quo existat* A. *est casus, in quo existat* B. vel hunc singularem, *Individuus, & singularis casus existentiæ rei* A. *erit casus existentiæ rei* B. Hanc distinctionem nota pro Sophistis conantibus nullam propositionem conditionalem esse contingenter veram, sed omnes esse veritatis impossibilis, aut necesariæ. v. g. *Si petis librum, concedetur.*

160. Ajunt enim. Hęc propositio aut reddit hunc sensum universalem, *Omnis casus petitionis est casus concessionis libri*, & sic est veritas impossibilis, quia unus ex casibus possibilibus petitionis est casus, in quo negetur liber: & est impossibile, quòd concedatur in illis, & pro illis circumstantiis, pro quibus negatur: vel reddit hunc, *Aliquis casus petitionis erit casus concessionis*; & sic est necessariò vera propositio; quia unus ex casibus possibilibus petendi librum est casus, in quo hic concedatur: & est necessarium, quòd liber concedatur in casu, in quo concedatur. Respondetur. Illa propositio neutrum ex istis duobus sensibus reddit; sed hunc prorsùs singularem, & contingentis veritatis, *Individuus, & singularis casus petendi librum in instanti* A. *erit casus concessionis*, quod potest contingere, & potest non contingere, & licèt concessio libri non possit fieri, quin dentur omnia requisita ad concessionem, & petitionem, & quin ea omnia cognoscantur saltem à Deo, quem nihil fugit; cæterùm non est necessarium, quòd cognoscantur hac specifica cognitione, *Si petas librum, & dentur omnia omninò requisita ad concessionem, concedetur*, quia inter ea requisita potest esse aliquod omninò connexum cum concessione, unde fiet, quòd propositio conditionalis non erit contingenter, sed necessariò vera. Quocirca aliud est cognoscere sic, *Erit concessio, ad quam tale, & tale requiruntur*; aliud autem sic: *Si petas librum, & detur tale, ac tale requisitum ad concessionem, erit*

hæc:

hæc: propositio conditionalis, quæ sit omninò singularis, habebit ad summum illum primum sensum, sed non est necessarium, quòd habeat secundum.

P. *Junius sec.* 11. *de Provid. c.* 7. & 9. 161. Sit conclusio cum, & contra P. Junium. Syllogismus purè conditionalis concludit ex vi formæ in prima figura (& eadem proportione philosophare de reliquis) si pręmissæ ambæ habuerint quantitatem universalem, vel una saltem fuerit universalis, & altera particularis; quoniam hic syllogismus conditionalis totus, *Si datur* A. *datur* B. *sed si datur* C. *datur* A. *ergo si datur* C. *datur* B. est legitimus, si vertatur in hunc, *Omnis casus, in quo detur A. est casus, in quo datur* B. *sed omnis casus, in quo datur* C. *est casus, in quo datur* A. *ergo omnis casus, in quo detur* C. *est casus, in quo datur* B. item si vertatur in hunc, *Omnis casus, in quo detur* A. *est casus, in quo datur* B. *sed aliquis casus, in quo datur* C. *est casus, in quo datur* A. *ergo aliquis casus, in quo datur* C. *est casus, in quo datur* B. atqui primus ille syllogismus totus conditionalis potest habere unum ex his sensibus, quia, ut diximus, propositiones conditionales possunt habere quantitatem universalem, aut particularem, prout constiterit ex aliis circumstantiis; ergo syllogismus, qui sit totus conditionalis, potest esse legitimus ex vi formæ. Quòd si aliquando contingat, ut mox dicemus, consequens deductum ex hujusmodi præmissis purè conditionalibus esse implicatorium; ideò est, quia una ex præmissis assumit hypothesim contradicentem veritati alterius, ut etiam dicemus.

162. Est quoque legitimus syllogismus ille conditionalis, si præmissæ fuerint omninò singulares: equivalebit enim huic expositioni: *Hic casus individuus existentiæ rei* A. *est casus existentiæ rei* B. *sed hic casus individuus existentiæ rei* C. *est hic casus individuus existentiæ rei* A. *ergo hic casus individuus existentiæ rei* C. *est casus existentiæ rei B.* secùs dicendum, si ambæ pręmissę habeant quantitatem particularem, quippe *ex puris particularibus nihil sequitur* per se loquendo, tametsi sequatur, quando post copulam negatam pręponitur prędicato consequentis signum universale affirmativum, ut benè notat

P. *Alphon-sus lib.* 5. *Sum. c.* 5. Alphonsus, v. g. *Aliquis homo est animal; sed aliquis equus non est homo; ergo aliquis equus non est omne animal*; Benè; nam licèt ambæ præmissæ sint particulares, cùm minor constet negatione, & hęc distribuat quidquid post se invenit, sequitur, quòd medium jam est distributum.

163. Ceterùm ut hi syllogismi sint legitimi, opus est hypothesim, quam

quam assumit minor, non pugnare cum veritate majoris; nam cùm hęc eadem hypothesis assumatur in consequenti, procedet hoc consequens sub hypothesi falsitatis unius ex pręmissis; quomodò ergo potest deduci consequens esse verum sub hypothesi, quòd una ex præmissis sit falsa? Ob hanc rationem est illegitimus hic syllogismus, *Si præcepero Joanni, erit mihi obediens; sed si mihi sit inobediens, præcipiam Joanni* (quia absque pręcepto non potest esse inobedientia: unde si datur inobedientia, datur pręceptum) *ergo si Ioannes sit mihi inobediens, erit mihi obediens*, nempe in eodem, & pro eodem. Ecce consequens implicatorium ex pręmissis veris. Fallacia stat in eo, quòd hypothesis minoris, nempe quòd *sit mihi inobediens*, imbibit falsitatem majoris, scilicet quòd conjungantur, *& meum præceptum, & illius non obedientia*, quæ conjunctio falsificat majorem dicentem, *si præcepero, erit obediens*; ergo in isto syllogismo cùm consequens assumat eandem hypothesim quam minor, sequitur, quòd consequens istud conditionatum assumat pro hypothesi falsitatem majoris; quomodò ergo potest inferri ex istis præmissis? Est ergo similis huic, *Si datur* A. *datur B. sed si hoc est falsum, existit* C. *ergo si hoc est falsum, nempe quòd existente* A. *existit* B. *est verum, quòd si datur* A. *datur* C. Estne bona hæc argumentatio? Similis est ista altera, quia, ut diximus, hypothesis illius minoris trahit secum falsitatem majoris.

164. Quoad syllogismos non purè conditionales, sed mixtos eo, quod habeant unam præmissam conditionalem, & alteram absolutam v. g. *si est A. est B. sed est A. ergo est B.* Dicendum est. Propositio conditionalis potest esse quadruplex. 1. Affirmativa conditionis, atque conditionati. 2. Negativa ex parte utriusque. 3. Affirmativa conditionis, & negativa conditionati. 4. Negativa conditionis, & affirmativa conditionati. Præterea propositio conditionalis potest esse *illativa* (illa nimirum, quæ enunciat connexionem hypothesis objectivæ cum conditionato) *conditionalis stricta*, videlicet, quæ profert hypothesim esse prærequisitam ad conditionatum, seù esse plenam potestatem ad illud: *& purè conjunctiva*, nempè illa, quæ ab his præscindens dumtaxat enunciat conditionatum extiturum in eo instanti, in quo ponatur conditio: quocirca propositio contradictoria potest quoque esse in triplici differentia, negativa scilicet illationis, aut conditionalitatis, aut coexistentiæ conditionis, & conditionati. Ex parte insuper materiæ multiplex consurgit propositio conditionalis, multæque combinationes pullulant: fieri namque

nexum cum ipsa conditione: perperàm igitur deducitur ut conclusio contradictorium conditionis; & ratio est, quia veritas istarum, & similium minorum pugnat cum veritate istarum majorum; in primo namque syllogismo v. g. veritas majoris efflagitat, quòd non coexistant libertas A, & *hujus* peccatum, sed veritas minoris importat secum, quòd coexistant; cùm repugnet omninò libertatem A peccare actù formaliter, quin actù formaliter existant libertas A, & peccatum; ergo cùm præmissæ se invicem repellant, quid mirum, quòd ineptæ sint inferendo consequens? Similiter in secundo: quoniam penetratio, quæ asseritur in minore, intimè cõnectitur cum ipsis corporibus, quæ penetrantur, & quæ sunt hypothesis in majore; ergo connectitur cum coexistentia sui, & illorum corporum; ergo connectitur cum falsitate illius majoris. Desideratur 2. contradictorium conditionati non opponi cum veritate ipsa conditionali: si enim opponantur veritas conditionalis, & contradictorium conditionati, quid nisi monstruosum potest ab illis nasci? Ob hanc rationem fallax est hic Syllogismus: *Si existeret consilium* A, *existeret scientia media de illius efficacia; sed hæc scientia media non existit; ergo non existit consilium* A; nam cùm major sit formaliter, aut illativè actus quidam scientiæ mediæ circa efficaciam libertatis A, & minor neget hujusmodi scientiam, fit ut veritas minoris evertat majoris veritatem.

166. 3. Quando hypothesis objectiva propositionis conditionalis est libertas activa A, & conditionatum est exercitium aliquod hujus libertatis, opus esset, quòd in minore poneretur contradictorium hujus conditionati, *ut determinatum per eandem libertatem*: nam si per aliam determinatur, nihil concludetur, ut ostendit inutilis hic syllogismus: *Si daretur libertas* A, *non daretur peccatum; sed datur peccatum per libertatem* B; *ergo non datur libertas* A. Mala consecutio: debuerat igitur sic efferri: *Si daretur libertas* A, *ipsa non peccaret: sed ipsa peccat; ergo ipsa non datur*. Veruntamen neque sic concludit, quoniam veritas majoris exulat per veritatem minoris; quapropter in his propositionibus conditionalibus, quarum hypothesis est activa libertas, & conditionatum est negativum exercitium ipsius ejusdem libertatis, nullus potest formari syllogismus à contradictorio conditionati ad contradictorium conditionis: si enim contradictorium illud asseritur ut determinatum ab eadem libertate, minor fugat majorem; si ut determinatum ab alia libertate, præterquamquòd non erit contradictorium conditionati propositionis illius conditionalis (quæ sanè non enunciat fore ut si detur libertas *A*, omit-

X tat

tat peccatum disparata alia libertas, sed fore ut si detur libertas *A. hac ipsa* peccatum omittat) præmissæ nullam inter se coordinationem habebunt, & utrolibet modo nihil concluditur; unde habes illegitimum esse syllogismum illum, quem ut concludentem supponunt DD. quidam Complutenses, scilicet: si daretur libertas A, peccaret: sed non peccat; ergo non datur. Quo posito ajunt, Deum posse impedire veritatem consequentis, quin possit impedire veritatem præmissarum, & inferunt, non omnem, qui potest impedire terminum connexionis essentialis, posse impedire fundamentum. Sed syllogismus ille non est bonus, & consequenter non datur simultanea veritas præmissarum, quæ sit connexa essentialiter cum eo consequente: quoniam illa minor aut determinatur, & fit vera per illam eandem libertatem A, de qua loquitur major: aut per aliam, quæcumque sit? Si primum, minor falsificat majorem, ut patet; ergo non datur simultanea veritas præmissarum: si secundum; minor est disparata respectu majoris, sicut in hoc alio syllogismo; *si existeret libertas A. loqueretur*; *sed non loquitur libertas B*. quid potest hinc inferri?

167. Sed obiicies; hæ duæ præmissæ, *si daretur libertas A, non loqueretur; sed loquitur*. Hæ inquam vel sunt coniungibiles cum falsitate illius consequentis; *non datur libertas A*, vel non sunt conjungibiles? Si primum; ergo simultanea veritas illarum præmissarum est conjungibilis cum falsitate majoris, quod per se repugnat; etenim falsitas illius consequentis, nimirum, existentia libertatis A conjuncta cum veritate minoris, idest cum locutione, metaphysicè infert, quòd coexistunt libertas A, & locutio; & consequenter, quòd est falsa illa major. Si secundum; ergo simultanea veritas illarum præmissarum per se repugnat falsitati illius consequentis; ergo per se connectitur cum veritate illius; ergo per regulas reductionis ad impossibile constat, illum syllogismum esse bonum, quandoquidem contradictorium consequentis adjunctum uni ex præmissis concessis infert falsitatem alterius.

168. Resp. eodem modo probare poteras, esse bonum hunc syllogismum, *si existunt duo corpora, non sunt penetrata: sed sunt penetrata; ergo non existunt*. Ecce conclusionem oppositam cum minore, quandoquidem est impossibile, quòd non existant in rebus ea, quę existunt in eodem penitus loco. Igitur respondeo; cùm simultanea istarū præmissarū veritas sit chimęrica, quia ut diximus, veritas minoris evertit veritatē majoris: quid mirum, esse, & simul non esse conjungibilem cum falsitate consequentis? Est ergo verum utrumque extremum

Dile-

Dilemmatis; sed absurdum non est, verificari duo contradictoria de simultanea veritate chimærica. Neque reclames, id probare, *ex falso numquam sequi verum*; cùm tamen licèt ex vero numquam sequatur falsum, ex falso aliquando verum, aliquando falsum sequatur. Concedimus ex falso nunquam sequi verum, quando falsitas stat in eo, quòd una ex præmissis pugnet cum altera, nam cùm totum pondus sequelæ innitatur *simultaneæ veritati præmissarum*, hac ruente corruit illud.

169. Hactenus de modis arguendi eliciendis ex propositione conditionali sumpta in sensu conjunctivo: sua contradictoria est illa, in qua præponitur negatio copulæ *si*: v. g. *non si existat A. existit B.* Hæc æquivalet veritati copulativæ negatæ, scilicet *non coexistent A, & B*; quatenus illa infert hanc, licèt hæc non inferat illam; hinc dictæ conditionalis contradictoria ministrabit tibi duos illos arguendi modos, quos supra dedimus inter explicandum veritates copulativas: & præterea unum alium, nimirùm ab illa ad negationem connexionis hypothesis cum conditionato: *non si existat A, existit B; ergo A. non est connexum cum B.* Sed non semper è contrario, quoniam fieri potest, ut, *non si existat A, existat B; & tamen quòd si existat B, existat A; eo quia B infallibiliter connectatur cum A, licèt hoc non connectatur cum B.* Omnis namque creatura connectitur essentialiter cum existentia Dei, & Deus non connectitur cum existentia illius creaturæ, & consequenter licèt non semper sit vera hæc, *si existit Deus, existit talis creatura*; semper tamen est vera hæc, *si existit talis creatura, existit Deus.*

CAPUT IX.

Quot, & quæ Argumentationes deducantur ex identitate, atque distinctione extremorum.

170. Hic est frequentissimus arguendi modus: scilicet, *hoc est illud*; aut, *hoc non est illud*. Pro his argumentationibus reliquit Aristoteles quatuor illa principia, duo affirmativa, & duo negativa, duo universalia, & duo pro singularibus, quæ minutatim explicamus inter explicandum principia, seu axiomata Dialectica. Principia ergo sunt: *dici de omni*: *dici de nullo*; en affirmativum, & negativum pro universalibus: item, *quæ sunt eadem*

medium debet esse prædicatum in majore v. g. *nullus lapis est animal: sed omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis*. Hic est in secunda figura, quia illud medium *Animal* est prædicatum in utraque præmissa: & est in *Cesare*, qui est primus modus secundæ figuræ, quia major est universalis negativa, minor universalis affirmativa, & conclusio universalis negativa juxta distributionem eorum vocalium E. A. E. Tu forma alios syllogismos in *Camestres*, *Festino*, & *Baroco*.

174. In tertia figura medium debet esse subjectum in utraque præmissa v. g. *omne animal est corpus: sed omne animal est vivens: ergo aliquod vivens est Corpus*. Hic syllogismus est in tertia figura, quia medium illud *Animal* est subjectum in utraque præmissa: & est in *Darapti*, qui est primus modus tertię figuræ, nam major, & minor sunt universales affirmativę, & conclusio particularis affirmativa juxta ordinem illarum vocalium A. A. I. Tu forma alios syllogismos in reliquis modis hujus tertiæ figuræ, qui incipiunt à *Darepti* inclusivè usque ad *Ferison*. Omnes arguendi modi significati per dicta vocabula *Barbara &c.* sunt directi, quia in conclusione extremitas minor (idest illa, de qua enunciatur medium in prima figura sive sit in majore, sive in minore) est subjectum, & extremitas major, idest illa, quę enunciatur de medio, in eadem figura est prędicatum: quòd si juxta regulas conversionum, convertas conclusionem horum modorum, ponendo pro subjecto extremitatem majorem, & pro prædicato minorem, resultabunt alii sexdecim legitimi arguendi modi, qui vocantur *indirecti*.

175. Cùm enim convertens infallibiliter sequatur ex conversa, ut supra dicebamus; & conversa ipsa legitimè sequatur ex quibuslibet prędmissis horum modorum, necesse est, quòd ex eisdem præmissis sequatur legitimè convertens: & hæc est, quæ vocatur conclusio indirecta v. g. in *Camestres*, qui est secundus modus secundæ figurę, *omnis homo est animal: sed nullus lapis est animal*: conclusio directa est: *ergo nullus lapis* (en extremitatem minorem pro subjecto) *est homo*, en extremitatem majorem: sed etiam potest ex illis præmissis elici hæc conclusio indirecta: *ergo nullus homo est lapis*, quia illa directa, cùm sit universalis negativa, convertitur simpliciter, nempe in hanc aliam universalem etiam negativam, quia *simpliciter feci*: atqui in unoquoque ex dictis sexdecim modis: potest fieri idem, ergo resultant 32. modi efficaces arguendi.

176. Addunt aliqui quartam figuram, quam Galeni vocant, nempè in qua medius terminus sit prædicatum in majore, & subjectum in minore, sicut in figura prima est subjectum majoris, & prædicatum

mi-

minoris: sed hoc non est revera multiplicare figuras syllogisticas, sed transmutare præmissas primæ figuræ, & minorem facere majorem, & hanc postponere illi, ut non rarò fit inter arguendum, & factum fuit a S. Joanne scribente: *omnis, qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam*: vis atque energia omnium modorum trium harum figurarum stat in eis principiis, *de omni: de nullo*, quæ in Præludio ad scholasticas disciplinas, Prolegomeno 1. explicamus.

Epist. 1. cap. 3.

177. Quando syllogismus est de medio omninò singulari, & ob hanc causam dicitur expositorius, potest similiter formari in triplici figura: v. g. *hic homo est Rex: Petrus est hic homo: ergo Petrus est Rex*: en medium terminum, scilicet *hic homo*, subjectum in majore, & prædicatum in minore: & consequenter syllogismus est in prima figura. In 2. etiam v. g. *hoc saxum non est hoc animal: sed Petrus est hoc animal: ergo Petrus non est hoc saxum*: ecce assumptam rationem, seu quòd idem est, *medium*, nempè *hoc animal*, prædicatum in utraque præmissa. In 3. demum v. g. *hic homo est hoc animal: hic homo est Petrus: ergo Petrus est hoc animal*: jam robur, vis, & efficacia harum argumentationum de medio, seu ratione omnino singulari stat in eis principiis, *quæ sunt eadem uni tertio: quæ repugnant uni tertio &c.* quæ explicamus per otium in præludio citato.

178. Praxis autem, & usus utrorumque syllogismorum hic esto: habes præ manibus aliquam propositionem probandam, quæ quidem non sit evidenter falsa, quia Dialectica non opitulatur ad probandum, sed ad detegendum falsitates istas: in primis debes attentè inspicere subjectum, & prædicatum illius propositionis cum suis annexis: & maximè considerare debes quidditatem, naturam, & proprietates utriusque, quia hinc maximè descendunt puriores argumentationes. Si propositio, quam probare debes, sit affirmativa, debes indagare aliquam rationem, aliquod medium, aliquem titulum universalem, sub quo comprehendatur subjectum tuæ propositionis, & cui conveniat prædicatum ejusdem. Quòd si hoc prædicatum non conveniat illi medio, aut licèt conveniat, non comprehendatur sub illo medio; subjectum tuæ propositionis nihil concludet: v. g. vis probare omnem hominem esse capacem nutritionis: assume hanc rationem, seu medium *animal*, sub quo titulo generali comprehenditur homo, & cui titulo animalis competit capacitas nutritionis, & argues sic in in Barbara: *Omne animal est capax nutritionis: sed omnis homo est animal; ergo omnis homo est capax nutritionis*. Sin verò assumas hanc rationem,

Ar-

Arbor, nihil efficies: quia tametsi omni arbori competat capacitas nutritionis; homo tamen non comprehenditur sub ratione arboris: quo circa dices sic, *omnis arbor est capax nutritionis: sed omnis homo est arbor:* hæc tibi negabitur. Similiter nihil efficies si assumas titulum, seu rationē, seu medium hoc *rationale*. quia licèt omnis homo sub hoc titulo cōprehendatur; attamen non omni rationali competit capacitas nutritionis: quoniam Angeli sunt rationales, & hanc capacitatem non habent: te ergo dicente, *omne rationale est capax nutritionis: sed omnis homo est rationalis*: negabit impunè adversarius majorem.

179. Similiter quando propositionem de subjecto omnino singulari probare velis per syllogismum expositorium (probari etiam possunt hujusmodi qropositiones syllogismis de medio communi v. g. *omnis Persona Divina est æterna: sed Verbum est Persona Divina; ergo est æternum*: sed hi syllogismi non spectant *formaliter*, sed *reductivè* duntaxat ad ullum ex modis illarum trium figurarum, nam ut vides, omnes præmissæ illorum debent habere aut quantitatem universalem, scilicet *omnis, nullus*, aut particularem, nempè *aliquis*) quando inquam uti velis syllogismo expositorio, debes quærere aliquod medium, aliquam rationem, aliquid prorsus singulare, quod identificetur cùm subjecto tuæ propositionis, & cum quo identificetur prædicatum: quòd si alterutrum ex his duobus non subsititerit, nec tuus syllogismus subsistet: v. g. *hoc animal est hoc rationale: Petrus est hoc animal; ergo Petrus est hoc rationale*: valet; sed non valet hic: *hæc arbor est hoc vivens: sed Petrus est hæc arbor; ergo est hoc vivens*: licèt enim *vivens* competat huic arbori, veruntamen Petrus non identificatur cum hac arbore. Neque valet hic: *hoc rationale est hæc arbor: sed Petrus est hoc rationale*: nam licèt hoc secundum sit verum, illud primum est falsum. Dicimus autem hos syllogismos non valere; non quia, concessis præmissis, possit negari consequentia; sed quia medium, seu ratio assumpta in illis nihil valet: Damus autem in præsenti regulam ad utendum utrisq; syllogismis ita ut discursus undequaq; sit legitimus, & validus.

180. Hactenus de praxi probandi propositiones affirmativas. Quòd si propositio, quam præ manibus habueris, sit negativa, debes similiter indagare aliquam rationem, seu aliquod medium, sub quo comprehendatur tuæ propositionis subjectum, & cui medio, seu rationi repugnet ejusdem propositionis prædicatum (intellectis semper omnibus utriusque appendicibus, seu annexis) Quòd si alterutrum ex his defecerit, syllogismus tuus deficiet etiam: v. g. vis probare hanc propositionem, *nullum hominem esse marmor*: assume hanc rationem.

sensi-

sensibile,quia ei repugnat esse marmor, & sub ea comprehenditur omnis homo: argues itaque sic;*nullum sensibile est marmor:sed omnis homo est sensibilis*:*ergo nullus homo est marmor*: en probatam hanc propositionem per syllogismum in *Celarent*.

181. Malè tamen probandi ergo eandem propositionem assumes rationem *corporis*, quia licet sub ea comprehendatur etiam homo, ei non repugnat esse marmor: si enim dixeris *nullum corpus est marmor: omnis homo est corpus*, adversarius nihil curans de minore negabit impunè majorem. Malè similiter assumes rationem,seu medium supernaturalitatis,v.g.quia licèt ei verè repugnet esse marmor,sub ea tamen non comprehenditur homo: quapropter te dicente, *nullum supernaturale est marmor:sed omnis homo est supernaturalis*:adversarius,concessa majore,negabit minorem.

§. II.

182. Circa omnes hos modos arguendi tam expositorios,quàm de medio communi,tam unius, quàm alius figuræ, depromptos tamen ex capite identitatis, aut distinctionis adverte quatuor: 1.Est,in nullo ex dictis modis possunt esse ambæ præmissæ negativæ: quia *ex puris negativis nihil sequitur*. Ratio est, quia vel conclusio est affirmativa, vel negativa? Si primum;ambæ extremitates debent identificari cum eodem medio in præmissis. Si negativa; una extremitas debet identificari cum medio,& altera negari de eodem medio: ergo una saltem præmissa debet esse affirmativa:ergo si utraque est negativa,conclusio non procedit,sive sit affirmativa,sive negativa. Memineris tamen multas esse præmissas, quæ videntur negativæ, eo quia negationibus refertæ sint, & tamen sunt affirmativæ, & consequenter syllogismi sunt boni v.g.*omne, quod non est animal,non est homo*: *sed omnis arbor non est animal*: *ergo omnis arbor non est homo*; malè, quia præmissæ re vera sunt affirmativæ, eo quòd præcipua copula est sine negatione; reddunt quippè hunc sensum: *omne quod est illud, quod non est animal,est illud,quod non est homo*: *omnis arbor est illud,quod non est animal*; ubi iam vides illas copulas *est* non esse negatas: quia licèt ipsis præcedat *non*; ast precedit in sensu infinitante, sed non in negante; idem dic de illo syllogismo solemni:*Stellæ,quæ non scintillant,sunt propè nos*:*sed Planetæ non scintillant*: *ergo Planetæ sunt propè nos*: præmissæ videntur negativæ, sed ambæ sunt affirmativæ.

183. Adverte 2. neque ambæ præmissę possunt esse particulares: quia *ex puris particularibus nihil sequitur*: quia vel syllogismus est de me-

medio omnino singulari, vel de medio communi, seu universali? Si primum, utraque erit falsæ suppositionis, quia utraque innuet pluralitatem illius termini omninò singularis, & hac de causa supponunt falsum hæ propositiones, *aliquis Deus est*, *aliquis Deus non est*. Si secundū, præterquamquòd syllogismus non innitetur eis principiis, *de omni, de nullo*, quibus inniti debet omnis syllogismus de medio communi: sequetur, quòd non erit medium distributum in præmissis (nam signa particularia, v. g. *aliquis*, *aliquando &c.* non distribuunt terminum, supra quem immediatè cadunt, sed faciunt eum significare disjunctivè sua inferiora) si autem medium non est distributum, arguetur *ab indistributo ad distributum*, qui modus est illegitimus; nam quoties subjectum, & prædicatum conclusionis non identificentur in præmissis cum eodem penitus medio, ex illis non sequitur, quòd identificentur inter se.

184. Sed quoties medium est indistributum, subjectum, & prædicatum conclusionis non identificantur in præmissis cum eodem penitus medio; nam prædicatum conclusionis identificatur in majore *cum aliquo*, subjectum identificatur in minore *cum aliquo*; & fieri potest, quòd unum *aliquod* non sit alterum *aliquod*: ergo subjectum, & prædicatum conclusionis non identificantur in præmissis necessariò cum eodem omninò, quando medium est indistributum. v. g. licèt conclusio hujus syllogismi aliunde sit vera, consequentia est mala *aliquod animal est rationale*: *aliquis homo est animal*; *ergo aliquis homo est rationalis*: est verum; sed mala illatio, quia non dicitur in minore hominem identificari cum illo eodem penitus animali, cum quo identificatur rationale in majori, sed solùm cum *aliquo* vagè, ac disjunctivè; & apparet in hoc altero syllogismo, cujus præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa, *aliquod animal est rationale*: *aliquis equus est animal*; *ergo aliquis equus est rationalis*; excipe tamen casum positum *cap.* 8.

185. Adverte 3. nullus ex prædictis syllogismis debet constare nisi tribus solis terminis (excipe casum scriptum *cap.* 7.) unde quando syllogismus constat quatuor terminis, non valet; ratio est. In conclusione debent poni illa eadem extrema, quæ aut in præmissis identificabantur cum uno, eodemque medio, si conclusio sit affirmativa: aut uni eidemque medio repugnabant, si conclusio est negativa; ergo in toto syllogismo non debent esse nisi illud medium, quod assumitur ut ratio ad probandum conclusionem, & illa duo extrema, quæ illi eidem medio aut identificantur, aut repugnant, ut postea in con-

clusione aut affirmentur, aut negentur de se; ergo non debent esse nisi tres soli termini; ergo si fuerint plures, corrumpunt artificium syllogismi, aut sunt penitus impertinentes, ut si quis diceret: *omnis homo est animal: Petrus est homo, & gallus cantat; ergo Petrus est animal*.

186. Hinc 1. cùm termini multiplicentur non solùm secundùm voces ipsas, sed etiam secundùm suppositiones, secundùm appellationes, & secundùm alias affectiones, quas habuerint, quia hæc omnia & singula mutant sensum, & significationem terminorum: hac de causa extremitates conclusionis, idest subjectum, & prædicatum, imò & copula ipsa debent habere eandem suppositionem, hoc est eundem sensum, & significationem, quē habuerint in præmissis; aliàs multiplicabuntur termini. Item cùm medium debeat esse idem, quoniam syllogismus, in quo mutatur medium, nihil valet; idcirco medium debet habere in una præmissâ eandem suppositionem, hoc est eundem sensum, & significationem, quàm in altera: aliàs extremitates non identificabuntur, aut repugnabunt eidem prorsus medio; excipe tamen quando hoc habuerit suppositionem distributivam in majori, aut particularem, vel singularem in minore v. g. *omne animal est vivens: omnis homo est animal*: in qua minore *animal* non habet suppositionem distributivam, quam habebat in majore: nihil refert, quia non tollit omnem hominem identificari cum aliquo animali; & cùm ex alia parte omne animal dicatur in majore identificari cum vivente, non tollit, quòd omnis homo, atque vivens identificentur cum eisdem respectivè mediis; ergo non tollit, quòd identificentur respectivè inter se.

187. Hinc 2. licèt in quovis syllogismo sint plures voces, plura vocabula, quàm tria, non eo ipso sunt *formaliter*, sed tantùm *materialiter* plures termini, quàm tres; quia terminus inpræsentiarum significat extremitates, quæ in conclusione identificantur aut repugnant inter se ex eo quòd in præmissis identificentur, aut repugnent cum eodem, aut cum eisdem respective mediis; at quanquam in unoquoque syllogismo sint materialiter plures voces, aut plura vocabula, subsistit, quòd si est rectus syllogismus, identificentur, aut repugnent inter se eædem extremitates, quæ in præmissis identificabantur, aut repugnabant cum eodem, vel cum eisdem extremis respectivè; ergo quando syllogismus est rectus, licèt sint plures voces, & plures termini materialiter, non tamen plures quàm tres formaliter.

188. Diximus *medio, aut mediis*, nempe etiam materialiter, ut con-

contingit in syllogismis de medio communi v. g. *omne animal est vivens*; *omnis homo est animal*. Cùm enim medium, ideſt ſubjectum illius majoris, *animal* ſcilicet, ſit immediatè affectum ſigno univerſali, non accipitur pro uno ſingulari animali: ſed pro hoc, & pro illo, & pro illo altero, & pro omni: quocirca re vera multiplicatur ſubjectum illius majoris; ergo multiplicatur medium. Cæterùm eſt multiplicatio purè materialis intimè imbibita in ſuppoſitionibus diſtributivis; non autem eſt multiplicatio *formalis* impediens in præmiſſis identitatem unjuſcujuſque animalis cum vivente, & conſequenter illius animalis, quod in minore enunciatur de unoquoque homine; ergo illa multiplicatio medii non impedit, quòd in conſequente unuſquiſque ſingularis homo identificetur cum vivente. Igitur multiplicatio terminorum, & medii aut impedit extremitates concluſionis identificari, aut repugnare cum eodem in præmiſſis? Vel non impedit hoc? Si primum, eſt multiplicatio formalis, quæ perdit valorem ſyllogyſmi. Si ſecundum; eſt innocens, & purè materialis multiplicatio, quæ non perdit illum valorem.

189. Adverte 4. ſoli illi quatuor primi modi primæ figuræ ſunt ita directi, ita perſpicui, & evidentes, ut ad ipſorum conſpectum tergiverſari nequeat niſi qui fuerit terminorum ignarus: reliqui omnes ſunt efficaces; ſed non ita evidentes, ut non poſſit interdum negari conſequentia poſt præmiſſas conceſſas ab homine non penetrante ipſorum energiam. Succurrit Dialectica huic neceſſitati, & præbet regulas reducendi quemlibet ex illis aliis ſyllogiſmis ad unum ex illis quatuor perfectiſſimis, atque evidentiſſimis *Barbara, Celarent, Darii, Ferio*. Geminus eſt reducendi modus: unus dicitur *per oſtenſionem*; eſt longus, implexus, rariſſimè contingens, & qui ſatiandi ergo curioſitatem quæri poteſt in aliis paſſim Authoribus: alter dicitur *per reductionem ad impoſſibile*, & contingit, quando arguens nolentem concedere conſequentiam poſt conceſſas præmiſſas, cogit, ut devoret duo contradictoria, quod eſt pejus, quàm concedere illam conſequentiam: cùmque ſimultanea veritas duorum contradictoriorum ſit impoſſibilis, hac de cauſa dicitur *reductio ad impoſſibile*.

190. Praxis eſt hæc; ſuppoſito quòd ſyllogiſmus, quamvis indirectus, & imperfectus, ſit legitimus (Dialectica non ſuggerit medium convertendi in bonum eum ſyllogiſmum, qui ſemel eſt pravus, & illegitimus,) ſi adverſarius conceſſis præmiſſis, neget conſequentiam; debes tu inſurgere. *Ergo ſimultanea veritas harum præmiſſarum non connectitur cum veritate hujus conſequentis: quia propterea*

 negas

negas consequentiam ; ergo simultanea veritas stare potest cum veritate contradictoria hujus consequentis. Tunc debes proponere contradictoriam illius consequentis, & conjungendo illam cum ea præmissa jam concessa, cum qua vides habere proportionem, ut forment syllogismum in uno ex illis quatuor primis modis primæ figuræ, deducere conclusionem; quæ vel formaliter ut talis, vel conversa juxta conversionum regulas, erit contradictoria immediata alterius præmissæ jam concessæ, & sic cogitur Adversarius deglutire duas contradictorias: unam, quàm jam concesserat, alteram, quæ modò venit in syllogismo perfecto primæ figuræ, ad quem reducitur ille alter imperfectus, cujus consequentia fuit tibi negata.

191. Posuisti v. g. hunc syllogismum in *Barocco*, qui spectat ad secundam figuram, & quamvis legitimus, non est ita perspicuus, & evidens: *omne animal est vivens: aliquis lapis non est vivens; ergo aliquis lapis non est animal.* Adversarius non penetrans rectitudinem hujus syllogismi, concessis præmissis, negat consequentiam. Insurge sic: ergo simultanea veritas harum præmissarum stare potest cum veritate contradictoria hujus consequentis, nempe cum hac: *omnis lapis est animal*. Tunc sic: *per te omne animal est vivens: sed omnis lapis est animal; ergo omnis lapis est vivens.* Ecce conclusionem in *Barbara*, quæ est contradictoria illius minoris, quam nuper concessisti, *aliquis lapis non est vivens*.

192. Ponamus syllogismum in *Datisi*, qui spectat ad tertiam figuram: *omne animal est vivens: aliquod animal est rationale: ergo aliquod rationale est vivens*; negat ille consequentiam: insurge tu, non quidem sic de repente: *ergo nullum rationale est vivens*; nam irridebit Adversarius & negabit hanc etiam consequentiam inquiens, illas præmissas, neque inferre unam contradictoriam, neque alteram, sicut hæ duæ præmissæ, *omnis homo est animal: Petrus est homo*, neque inferunt hoc, *Gallus cantat*, neque hoc contradictorium, *non Gallus cantat*. Non ergo præcipiti isto modo debes procedere, sed hoc alio: *ergo simultanea veritas istarum præmissarum non connectitur cum isto consequente; ergo hæc simultanea veritas stare potest cum contradictorio illius: sed contradictorium illius est, nullum rationale est vivens; ergo simultanea veritas earum præmissarum stare potest cum hac veritate, nullum rationale est vivens: sed hoc est impossibile, quia hæc veritas conjuncta cum una ex præmissis concessis infert evidenter falsitatem illius*.

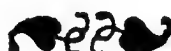
193. Ostendo sic: *nullum rationale est vivens*; en contradictoriam illius consequentis: *sed aliquod animal est rationale* (en minorem quam

con-

concepisti) *ergo aliquod animal non est vivens*: en contradictoriam majoris, quam concessisti : *ergo contradictorium illius consequentis conjunctum cum una ex præmissis concessis infert contradictorium præmissæ alterius* ; *ergo non potest stare cum simultanea veritate illarum* : *ergo cùm omnis oppositio essentialis sit mutua , fiet , quòd neque illa simultanea veritas possit stare cum contradictorio illius consequentis* : *atqui oppositio essentialis cum uno contradictorio est essentialis connexio cum altero, ut suppono ex Metaphysica* ; *ergo simultanea veritas earum præmissarum essentialiter connectitur cum veritate illius consequentis* : *ergo bona est illa consequentia , quam negasti* ; en processum totum extensum .

194. Sed ne terrearis accidenti quodam evenire solito ; nimirum contradictorium consequentis conjunctum cum una ex præmissis non semper infert immediatè , & formaliter in uno ex illis quatuor modis primæ figuræ contradictoriam alterius præmissæ : semper tamen infert illam, aut immediatè , & directè , aut mediatè , & indirectè quatenus infert propositionem, quæ si legitimè convertatur, erit contradictoria illius præmissæ jam concessæ v. g. ponamus hunc syllogismum in *Dabitis*. *Omne animal est vivens; aliquis homo est animal* ; *ergo aliquod vivens est homo* : contradictorium hujus consequentis , videlicet *nullum vivens est homo*, conjunctum cum illa majore , *omne animal est vivens* , infert in *Celarent*, *nullum animal esse hominem* ; hæc conversa simpliciter infert, *nullum hominem esse animal*: ecce contradictoriam illius minoris concessæ, *aliquis homo est animal* ; omnia hæc praxi meliùs , & exercitio discuntur , quàm speculatione .

195. Et en liberatam fidem , quam dedimus initio disputationis hujus ; si enim legitimas , & efficaces arguendi formas , quas notavimus , numerare velis ; fermè 300. deprehendes , unde copiosam suppellectilem parare tibi potes ad legitimè ratiocinandum in quacumque materia philosophica , theologica, naturali , supernaturali , civili, politica , militari &c. , modò suffragetur veritas tuo discursui ; infallibiles namque Dialecticæ regulæ non sunt ad probandum falsitates , sed veritates .

DIS-

DISPUTATIO III.

In qua expenduntur hæ Quæstiones.

1. *An omnis habitus* docens *in Logica sit habitus* utens? Cap. 1.
2. *An Logica sit simplex qualitas?* Ibid.
3. *Quo sensu sit unica?* Ibid.
4. *An sit Scientia simul, & Ars?* Cap. 2.
5. *An Scientia possit esse de singularibus?* Ibid.
6. *An Scientia debeat haberi per demonstrationem* à priori Ibid.
7. *An, & quomodo Logica sit pratica, & speculativa?* Cap. 3.
8. *An, & quomodo sit necessaria ad Scientias alias?* Ibid.
9. *Quid, & quotuplex sit objectum formale?* Cap. 4.
10. *Quid, & quotuplex objectum materiale?* Ibid.
11. *Quid, & quotuplex motivum?* Ibid.
12. *Quodnam sit, & quodnam non sit objectum materiale utriusque Logicæ?* Cap. 5.
13. *Quodnam sit, & quodnam non sit objectum formale earumdem: ubi de Ente rationis?* Ibid.
14. *An denominationes extrinsecæ includant Ens rationis?* Ibid.
15. *Quodnam sit objectum attributionis Logicæ?* Cap. 6.
16. *An conceptus formales ut dirigibiles juxta regulas Logicæ sint hujus objectum formale?* Cap. 7.

Um omnes quæstiones, quas proemiales vocant, sint circa Dialecticam, seu Logicam minorem, non autem circa majorem, quam seorsim dabimus, hac de causa illi, non autem huic illas quęstiones annectimus: & cùm pleręque nullam, vel levem affinitatem habeant cum corpore Philosophiæ, ac Theologiæ; idcirco breviter ipsas perstringemus, ne tempus, & studentium patientiam ad res altiores necessariam, levioribus absumamus.

CAP-

CAPUT I.

Quid, & quotuplex sit Logica.

1. Est *facultas rectè disserendi*; sicut enim datur facultas quędam rectè pingendi, & facultas quædam rectè ædificandi &c. Ita experientiâ constat dari in hominibus facultatem quandam docentem rectè differere in quacumque materia: & constat insuper ex duabus prioribus disputationibus, quę totę sunt Dialecticæ, & totæ incumbunt jam uno modo, jam alio in regulas rectè disserendi: hanc vocamus *Dialecticam*, seù *Logicam minorem*, ut enim præmonuimus, omnes hæ proemiales quæstiones de hac procedunt Logica minore, non de majore, quæ aliò tendit, ut postea videbis, quàm in præcepta rectè differendi.

2. Illud *facultas* est genus; cætera verò sunt differentia: dicitur *rectè*, non quidem rectitudine *morali*, ideſt consentanea Legi Dei, quia Logica ab hoc præscindit: non item rectitudine *elegantiæ*, quia hæc ad Grammaticam spectat; non rectitudine *prudentiæ*, seù *meræ probabilitatis*, seù *evidentiæ solius moralis*, *vel physicæ*; sed rectitudine evidentiæ *metaphysicæ* ineluctabilis: non demum rectitudine inveniendi medium, sive rationem ad probandum evidenter veritatem, quia hoc ad illas scientias spectat, ad quas spectat illa veritas: dicitur ergo Logica facultas differendi, quatenùs medium, seù rationem aliundè quasi confuso, & indigesto modo subministratam docet ita combinare, ac disponere, ut invincibiliter concludat veritatem; & insuper dando regulas definiendi, dividendi, convertendi &c. valdè juvat scientias alias ad inveniendum rationem, quam postea artificiosè disponit intellectus regulis Logicæ instructus.

3. Logica est duplex: una *naturalis*, ideſt vivacitas ipsa, seù capacitas ingenii ad differendum in quacumque materia saltem naturali: hęc capacitas, seù facultas si consideretur in actu primo remoto seù radicaliter est nostra ipsa anima, quę juxta sententiam postea dandam, identificatur penitus cum suis potentiis; si consideretur in actu primo proximo, & expedito, est partim nostra anima, & partim bona dispositio, seù temperamentum cerebri nostri, ubi fiunt discursus; sicut enim potentię visivę sunt ęquales in omnibus hominibus: meliùs tamen vident uni, quàm alii, quia unorum oculi sunt meliùs

liùs dispositi, quàm aliorum, & idem de cœteris omnibus potentiis naturalibus: unde fit, quòd omnes homines sint ęquales potentiâ visivâ, auditivâ, nutritivâ, ambulativâ sumptis radicaliter, seu in actu primo remoto; non verò sint ęquales, sed valde dispares (ut docet experientia) his eisdem potentiis sumptis in actu primo proximo, atque expedito; ita omnes homines sunt ęquales potentiâ intellectivâ, discursivâ: sunt ęquales ingenio, seù Logicâ naturali, sumptis his radicaliter tantùm, ac in actu primo remoto; valde tamen inęquales, si hęc considerentur in actu primo proximo: alioquin si per inæqualitatem operationum taxanda foret inæqualitas potentiarum radicalium, & consequenter animarum ipsarum, sequeretur animas Salomonis, & Augustini, & similium plusquam specie physica diferre a communi aliarum animarum humanarum: quandoquidem illorum discursus, atque cognitiones plusquam specie superant vivacitate cognitiones, & discursus vulgi humani: omnes ergo sumus pares Logicâ naturali, seù ingenio radicaliter sumpto.

4. Altera est *Logica Artificialis*, nempe facultas, de qua modò agimus, quæ traditur ab unis, & discitur, vel non discitur ab aliis; hæc est item duplex, una *Actualis*, nempe regulæ ipsæ, præcepta ipsa docentia modum definiendi, dividendi, argumentandi &c. quæ tradidimus in prioribus Disputationibus; altera *Habitualis*, nimirùm facilitas quædam ex crebra repetitione earum regularum genita in intellectu primariò quidem, & immediatè ad possidendum, percallendum, habendumque promptas dictas regulas; secundariò autem, & mediatè ad utendum illis pro nata occasione: quod ut copias adverte; sicut experientiâ novimus, solere corporibus inhærere quandam qualitatem, qua redduntur alba, & vocatur albedo, & quandam aliam, qua redduntur frigida, & vocatur frigus, & sic de aliis: ita ratione deprehendimus esse qualitates quasdam juvantes animam nostram ad *faciliùs* eliciendum tales, aut tales operationes corporales, tales, aut tales imaginativas, tales, aut tales intellectivas, tales, aut tales volitivas: experientiâ rursus novimus, hujusmodi facilitates acquiri ex crebra, & crebra repetitione suorum actuum.

5. Has qualitates facilitantes, & ex frequenti repetitione, atque consuetudine oriundas, vocamus *Habitus acquisitos*: unde primò non quævis facilitas ad aliquid est *Habitus acquisitus* ex actionibus illius speciei: qui enim nunquam jejunavit, quomodo dici potest habere habitum acquisitum jejunandi? Et tamen potest habere facilitatem, si robusto polleat stomacho. Qui numquam cucurrit, aut phi-

philoſophatus eſt, quo jure dici poteſt habere *habitum acquiſitum* currendi, aut philoſophandi? Et tamen poteſt habere facilitatem, ſi velocibus tibiis, & volucri ingenio fungatur; eſt ergo de eſſentia habitus acquiſiti, quòd ſit facilitas non quævis, ſed *generata ex crebra repetitione actuum*.

6. Unde 2. patet diſcrimen inter habitum acquiſitum, & *infuſum*: quoniam hic non habetur ex conſuetudine, ſeù repetitione ſuorum actuum; ſed a ſolo Deo producente illum in nobis, ut poſſimus ſublimes illas elicere operationes credendi, ſperandi, diligendi, pœnitendi &c. quibus elevamur ſupra noſmetipſos, & tendimus in Patriam cœleſtem: præterea habitus acquiſitus juvat tantùm, ac facilitat, ſed non dat virtutem, aut facultatem ſufficientem ad rem illam, de qua fuerit ſermo, (licèt enim nunquam jejunaveris, potes abſolutè, & ſimpliciter jejunare: & licèt nunquam ſcripſeris, potes abſolutè ſcribere, ſi regulas noſti) habitus verò infuſus non facilitat per ſe; ſed dat virtutem, & facultatem ſimpliciter neceſſariam, juxta ordinariam providentiã, ad operandũ: ſed de hoc alibi, modò inſinuaſſe ſufficit.

7. 3. Diviſio. Utraque Logica, nempe actualis, & habitualis eſt duplex: una *adæquata*, altera *inadæquata*; hæc eſt unaquæque regula Logicæ diſtributivè ſumpta, vel unuſquiſque habitus Logicæ genitus ex frequenti repetitione actuum: illa eſt complexum, ſive aggregatum reſultans, aut ex omnibus regulis Logicæ (& eſt Logica actualis adæquata) aut ex omnibus habitibus Logicæ; & eſt Logica habitualis adæquata, ſive completa, & totalis: cùm autem raro, vel nũquam ſint ſimul in eodem intellectu præſentia omnia præcepta Logicæ, quia nullus intellectus humanus ſimul atque in eodem momento cogitat tot, ac tanta: paſſim autem ſint ſimul in eodem intellectu taciti habitus, ſeù facilitates relictæ ex crebra repetitione eorum præceptorum; ideo fit, quòd Logica habitualis adæquata paſſim exiſtat in uno, eodemque intellectu; Logica verò actualis adęquata nuſpiam exiſtat in rerum natura, niſi vel ſcripta in libris, vel ſparſa per multos homines.

8. Utraque vel eſt *docens*, vel eſt *utens*: docens eſt regula, vel regulæ dictantes modum definiendi, dividendi, argumentandi &c. aut facilitas, ſeù facilitates ad habendum promptas has regulas, quę facilitas, aut facilitates acquirantur ex crebra repetitione earundem. Logica utens dupliciter conſiderari poteſt, nempe activè, aut paſſivè: Logica utens activè eſt una, vel unę partes ipſius Logicę exercentes regulas alius partis, ſicut illa pars Logicę, quę agit de ſyllogiſ-

nis, utitur regulis, & pręceptis alius partis agentis de definitione, & divisione, ut explicet quid, & quotuplex sit syllogismus: Logica utens passivè est regula, seu regulę ipsius Logicę, quę usitantur ab aliis facultatibus v. g. a Philosophia definiendi ergo, dividendi, atque argumentandi super Ente naturali, & à Theologia definiendi ergo, dividendi, argumentandi circa Ens supernaturale.

§. II.

9. HInc nascuntur duæ quæstiones. 1. *An Logica secundùm omnes suos habitus sit docens, & utens*; hoc est an omnis habitus docens sit utens? Non debes intelligere, quod sonant hæc verba, quia cùm habitus acquisitus neque sit persona, neque sit regula, sed qualitas quędam relicta in intellectu ex frequenti repetitione regularum, ut advertimus num. 4., non sunt capaces docendi, aut utendi, si castigatè loquamur: dicuntur ergo habitus docentes, aut utentes, quatenùs generantur ex repetitione actuum, qui propriè sunt docentes, aut utentes; sensus igitur quęstionis est, an omnis habitus genitus ex actibus docentibus sit genitus ex actibus utentibus?

10. Resp. omnis habitus docens est utens passivè: sed non omnis habitus docens est utens activè. Prob. prima pars: omnis habitus, quo vel utuntur, vel possunt uti alię scientię in sua materia, est utens passivè, sive est usitatus, aut usitabilis: sed omnis habitus Logicę docentis talis est, ut eo utantur, aut uti possint cæterę scientię in sua propria materia: quoniam Philosophia, Theologia, Arithmetica, Jurisprudentia &c. uti possunt, & passim utuntur regulis Logicis ad definiendum, dividendum, & disserendum interdum probabiliter, interdum evidenter; ergo omnis habitus docens est habitus utens passivè, idest generatur ex actibus, quibus uti possunt aliæ scientiæ.

11. Prob. secundà pars. Omnis habitus generatus ex actu purè docente, & minimè utente, activè est habitus docens, & minimè utens activè: sed aliquis habitus Logicæ fuit generatus ex actu purè docente, & minimè utente activè; ergo aliquis habitus Logicæ est docens, & minimè utens activè: ergo non omnis &c. Ma. videtur certa, quia, ut diximus, habitus acquisitus non est quælibet facilitas, sed ea singillatìm, ac determinatè, quæ generatur ex repetitione actuum, & hac de causa vocatur *acquisita*; ergo sicut facilitas genera-

nera-

nerata ex crebra consuetudine loquendi, non autem ex consuetudine scribendi, est habitus acquisitus loquendi, non autem scribendi: ita omnis habitus generatus ex repetitione actus docentis, & non utentis est habitus docens, & non utens.

12. Prob. mi. primi syllogismi. Aliquis fuit in Logica primus actus docens: quoniam sine fundamento, & præter humanam consuetudinem dicemus omnes, aut plerosque, aut duos illapsos fuisse simul menti primi Logici: sed ille primus actus, seu illa prima regula fuit docens, & non fuit utens activè aliis regulis Logicæ; siquidem ante primam non fuerunt aliæ, ut constat, in illo scilicet eodem intellectu; ergo fatendum est, quòd in Logica est aliquis actus docens, & non utens: ergo habitus generatus ex repetitione hujus actus, quicumque ille fuerit (quia hoc nescimus) fuit generatus ex actu purè docente, & minimè utente; sed habitus generatus ex primo actu, seu regula Logicæ datur in Logica, seù est pars Logicæ: ergo aliquis habitus Logicæ fuit generatus ex actu purè docente, & minimè utente.

13. Unde non negamus multos, aut plerosque actus in multis, aut plerisque partibus Logicæ esse utentes activè: hoc est intellectum ad formandum illos uti regulis, præceptis, & advertentiis aliarum partium Logicæ; solùm igitur negamus *omnem* prorsùs actum docentem esse utentem in hoc sensu: quia juxta humanam consuetudinem inveniendi artes; fatendum est, quòd aliquis fuit primus actus, seù primùm præceptum Logicæ: & ante primum non habuit ille idem intellectus aliud præceptum Logicæ, quo uteretur ad formandum illud primum; licèt habuerit aliquod, vel aliqua ex primis principiis evidentibus, quæ non tam sunt regulæ, quàm fontes, seù origines regularum definiendi, dividendi &c. v. g. illa principia, *quodlibet est, vel non est: quæ sunt eadem uni tertio &c.*

14. Si autem quæsieris, quem influxum præstet Logica in usum sui ipsius, quem habent alię facultates v. g. in definitiones, divisiones, & argumentationes Theologicas factas juxta regulas Logicæ? Resp. illas procedere *physicè* quidem ab habitibus illarum facultatum; *directivè* autem, & quasi remotè à regulis Logicæ: quemadmodum opiniones veraces, quas discipulus discit, concipiuntur physicè, immediatè ab intellectu ipsius; directivè autem, moraliter, & mediatè à regulis, & rationibus, quas audit à suo Magistro.

§. III.

15. 2. QUæstio est: *an Logica sit simplex qualitas*: id est an omnes illi habitus, quos diximus, non sint revera multi, sed unicus tantùm simplex, ac indivisibils, qui diversimodè extensus, applicatus, combinatus jam sit habitus definiendi, jam dividendi, jam argumentandi? Quemadmodum intellectus in unoquoque homine non est nisi unicus, qui tamen juxta diversos respectus jam est apprehensivus, jam judicativus, jam discursivus; & quemadmodum anima in unoquoque homine non est nisi unica, licèt modò dicatur nutritiva, modò sensitiva, modò rationalis; & quemadmodum gradus metaphysici, hoc est prædicata cujusvis individui, non sunt verè multa, licèt numero plurali explicentur, sed unica simplex, & indivisibilis essentia metaphysica.

16. Aliqui graves Doctores putant, hoc ita evenire, & docent Logicam esse unicam, simplicem, indivisibilem qualitatem in unoquoque intellectu Logico; & consequenter docent in Philosophia intensionem qualitatum, v. g. frigoris, caloris &c. non fieri per additionem gradûs ad gradum, sed fieri quatenùs idem simplex indivisibilis calor, aut indivisibile frigus magis radicatur in subjecto: & consequenter etiam docent in Theologia, Ordinem Præsbyteralem non constare pluribus partibus, sed esse unum, eumdemque in quovis Clerico magis, aut minus extensum, magis, aut minus perfectum.

17. Sed hæc non sunt vera, & prætermittendo philosophica, & theologica, quæ modò non veniunt ad rem, probamus sic, Logicam non esse simplicem qualitatem, sed constare habitibus realiter distinctis. Habitus acquisitus non est quælibet facilitas ad actum, ut semel, & iterùm diximus, sed illa determinatè, ac singillatìm, quæ habetur *ex crebra repetitione actuum*. Quo enim jure dicetur habere habitum acquisitum currendi (aut secundùm implicitum, aut secundùm explicitum, aut secundùm extensum, aut secundùm contractum, aut secundùm perfectum, aut secundùm imperfectum, his, ac similibus terminis utuntur aliqui) qui nunquam totâ suâ vitâ cucurrit, licèt aliàs sit agilis, facilisque ad currendum? Qua veritate dicetur habere habitum acquisitum dandi eleemosinam, qui nunquam in tota sua vita dedit unam, licèt aliàs dives, & misericors, facilitatem habeat ad dandum eleemosinam?

18. Fatendum ergo est, nisi vocibus velimus abuti, esse de essen-

sentia habitûs acquisiti, quòd sit facilitas quædam generata ex suis actibus, hoc est habitus acquisitus currendi, ex cursibus; habitus acqisitus scribendi ex scriptionibus &c. ergo eo ipso, quòd quis crebrò, & frequenter conceperit regulas definiendi v. g. & nunquam regulas syllogizandi, habebit habitum acquisitum doctrinæ definiendi, & nullo prorsùs vero modo habebit habitum acquisitum doctrinæ syllogizandi, sicut eo ipso, quòd quis crebrò, & frequenter oraverit, nunquam verò jejunaverit, habebit habitum acquisitum orandi, non autem jejunandi: sed fieri potest, & forsitan frequenter fit, quòd quis crebrò conceperit, idest intellexerit regulas definiendi, nunquam autem syllogizandi, cùm sint res valde distinctæ inter se definire, & syllogizare non minùs quàm orare, & jejunare; ergo fieri potest, quòd quis habeat habitum acquisitum doctrinæ definiendi, nōn autem doctrinæ syllogizandi: ergo ille habitus distinguitur realiter ab hoc: sed ambo sunt in Logica; ergo in Logica dantur habitus realiter distincti; ergo Logica non est una simplex qualitas, & indivisibilis.

19. Diximus *habitum doctrinæ*, quia quod est proprium Logicæ, est doctrina ipsa definiendi, dividendi, & argumentandi, non verò definitiones ipsæ, divisiones, aut argumentationes; quia hæ ad illam spectant facultatem, in qua fiunt: unde definitiones, divisiones, & argumentationes circa entia supernaturalia fiunt à Theologia: & hac de causa non diximus *habitum definiendi, dividendi &c.* sed habitum doctrinæ definiendi.

20. Exempla verò contraria ratione ipsâ nostræ conclusionis arcentur: intellectus enim noster non generatur ex apprehensione, judicio, aut discursu: Anima nostra non generatur ex nutritione, sensatione, aut ratiocinio. Veruntamen omnis habitus acquisitus, nisi vocum significationes invertere velimus, ex sua essentia habet generari ex repetitione actuum, nisi aliquis putet dari posse habitum, seu consuetudinem illarum actionum, quæ nunquam sunt factæ; ergo eo ipso, quòd frequenter fiant unæ actiones, sive materiales, sive spirituales, sive internæ, sive externæ, & nunquam fiant alteræ, dabitur (si cætera adsint requisita, v. g. capacitas subjecti &c.) habitus acquisitus ex unis, & non ex alteris: ergo eo ipso, quòd frequenter eliciat actiones circa doctrinam definiendi, & nunquam circa doctrinam syllogizandi, intellectus logicus, qui profectò non est sicut Deus incapax habendi habitus acquisitos, habebit habitum acquisitum circa unam doctrinam, non verò circa alteram: ergo habitus

bitus circa unam est diversus ab habitu circa alteram.

21. Illud alterum exemplum de gradibus metaphysicis supponit probandum; ideò namque animal, & rationale in Petro identificantur inter se, & non sunt plura, nisi quoad verba; quia non sunt partes Physicæ, sed metaphysicæ Petri; habitus autem ex doctrina definiendi, & habitus ex doctrina syllogizandi sunt partes logicæ, non quidem metaphysicæ; sed sicut Civitas A. & Civitas B. sunt partes ejusdem Regni.

22. Hinc 1. Si dixerint, non esse multiplicandos habitus sine necessitate, dicent verum; sed ratio nostræ conclusionis probat necessitatem ponendi in Logica habitus distinctos, & consequenter multiplicandi illos. Si dixerint 2. advenientibus regulis circa modum syllogizandi, v. g. non generari novum habitum, sed dumtaxat perfici, extendi, radicari, aut applicari habitum ex doctrina definiendi, v. g. Contra est 1. Eodem jure dicere possunt per crebra jejunia non generari novum habitum, sed dumtaxat perfici, applicari, extendi, aut radicari habitum orandi: & per exercitium scribendi non generari novum, aut majorem habitum; sed perfici, & applicari priorem habitum legendi tantùm. 2. Semper subsistit nostra ratio. Quoties per repetitionem actuum acquiritur nova facilitas, hoc est facilitas ad rem novam, & diversam, acquiritur novus habitus, & non tantùm extenditur, aut perficitur prior: atqui advenientibus intellectui regulis circa modum syllogizandi, acquiritur nova facilitas, hoc est, facilitas ad rem novam, & diversam à definitionibus, nempè facilitas ad sciendum quomodò fieri debent syllogismi: ergo tunc non solùm perficitur habitus ex doctrina definiendi (quod non negamus) sed etiam perficitur, quatenùs novus generatur habitus; sicut habitus legendi perficitur per habitum scribendi, quatenùs acquiritur exercitio scribendi novus habitus. Sanè qui perpenderit omnes rationes, & solutiones, quibus hi Authores defendunt, Logicam esse simplicem qualitatem, inveniet plerisque illarum posse uti alium ad probandum non esse multas, sed unicam solam scientiam, ita ut infimus habitus v. g. legendi solùm perficiatur, radicetur, applicetur, seu extendatur per novas, & novas notitias, quæ acquiruntur in decursu vitæ.

§. IV.

§. IV.

23. HInc 2. Apparet quo sensu Logica sit, ac non sit una scientia. In primis, quemadmodùm omnes res possibiles habent inter se unitatem quandam in ratione *entis realis*, quia omnes, & singulæ sunt ens reale; hæc tamen unitas est valde larga, quoniam universalissimum genus *Ens* dividitur in multa alia genera, & hæc in multas species subalternas, & hæ in species infimas, & hæ in individua, ut constabit ex arbore prædicamentali: ita omnes scientiæ humanæ habent inter se unitatem quandam *attributionis* stantem in eo, quòd omnes ordinentur ad eundem finem, nimirùm ad perfectam cognitionem entis realis; (ordinentur inquam non intrinsecè, sed extrinsecè, juxta dicenda de objecto attributionis) quocirca dici potest illas constituere unam solam scientiam. Sed hæc species unitatis est largissima, & genus hoc valde universale, *Scientia*, dividitur in multa alia genera, & hæc genera in multas species, quippe juxta communem hominum sentẽtiam diversa scientia est Philosophia à Theologia, & sic de reliquis; quamvis unæ possint, & soleant adjuvare ad alias, sicut unæ virtutes morales ad alias.

24. Igitur loquendo in particulari de Logica tam quoad suos actus, regulas, & præcepta comparata invicem, quàm quoad habitus relictos ex frequente repetitione, ac intelligentia eorum actuum, habitus inquam comparatos inter se, quàm quoad actus comparatos cum habitibus, dicimus: omnes actus, & habitus Logicæ sparsi per cunctos intellectus humanos, sunt una Logica unitate specifica infima, sicut omnes humanitates, quæ sparsæ sunt per cunctos homines, sunt una specifica infima natura humana. Probatur. Tametsi homines singuli constent partibus specie, ac genere distinctis, nimirùm corpore, & anima; nihilominùs omnia complexa ex corpore, & anima rationali sunt invicem similia in specie, & solùm distinguuntur numericè, ac individualiter, ut constans est apud Philosophos; ergo tametsi Logicæ singulæ, idest, quam acquisivit Petrus, & illa, quam acquisivit Joannes, & illa, quam didicit Paulus &c. coalescant ex actibus invicem distinctis in specie, & ex habitibus similiter distinctis inter se, & ex utrisque specie, imò & genere reciprocè distinctis; nihilominùs tota Logica actualis, & habitualis, quâ fruitur Petrus, comparata cum Logica, quâ fungitur Joannes, est quasi unum individuum comparatum cum altero ejusdem speciei.

25.

25. Et quemadmodum licèt unusquisque homo possit dividi in corpus & animã, id non probat posse dividi in duas species, quia corpus & anima non sunt duę species completæ, ac perfectę, sed in cõpletę ac partiales: ita Logicã Petri v.g. posse dividi in actus, & habitus; & habitus posse esse aut ex doctrina definiendi, aut ex doctrina syllogizandi, qui profectò sunt habitus scientifici, hoc non probat, Logicam Petri posse dividi in multas scientias: nempe quia unusquisque illorum habituum non est scientia integra, & perfecta, sed partialis atque inadęquata. Unde solùm fiet Logicam unius hominis posse sub dividi in multas scientias inadęquatas, & partiales. Similiter quòd actus, & habitus logici, qui sunt in Petro, possint esse longè vivaciores, & perfectiores, & magis tenaces; quàm illi, quos acquisivit Joannes, probat illos distingui specie physicâ ab his; sed non specie logicâ: quia perfectiores, ac imperfectiores ordinantur ad eumdem finem rectè differendi, ex quo fine sumitur unitas specifica Logicæ, ut mox dicemus: stet ergo omnes Logicas actuales, & habituales sparsas per cunctos homines facere unam facultatem, seu Logicam unitate specifica infima; sicut omnes habitus charitatis v. g. sparsi per cunctas animas sanctas faciunt, & constituunt unam solam speciem infimam charitatis, etiamsi magna soleat esse inęqualitas physica, & entitativa inter actus, & habitus unorum, & aliorum; siquidem uni solent esse magis intensi, magis perfecti, magis vivaces.

26. Jam si consideremus habitus Logicæ (& idem respectivè dic de actibus) qui sunt in uno, eodemque intellectu, dicimus 2. Hi non sunt una scientia, seu facultas unitate *simplicitatis*, ut ostendimus à n. 15. non unitate solius *contiguitatis*, sicut multæ guttæ aquæ faciunt unum fluvium, & multi lapides unam domum: quia cùm omnes illi habitus invicem compenetrentur in eodem intellectu, non patet locus contiguitati materiali; sunt enim qualitates spirituales; non item unitate *continuationis*, sicut partes ejusdem ligni constituunt unum lignum; propter eandem rationem.

27. Non item unitate unionis *physicæ*, sicut Petrus est unus, quia suum corpus, & anima physicè uniuntur; quoniam licèt ea, quæ identificantur cum uno tertio singulari, identificentur inter se, ut dicimus in Prodromo disp. 1. c. 3.; hinc tamen non potest sumi paritas universalis ad probandum ea, quæ uniuntur physicè cum uno tertio, uniri physicè inter se: aliàs similiter probari poterat ea, quæ penetrantur cum uno, eodemque tertio singulari, penetrari inter se; cùmque homo existens Matriti, & homo existens Romæ pene-

tren-

trentur cum uno, & eodem tertio omninò singulari, nempe cum Deo ubique existente, sequeretur illos duos homines esse penetratos inter se; ergo quanquam omnes habitus logici, qui sunt in eodem intellectu, & consequenter in eodem loco, uniantur physicè cum eodem tertio singulari, nimirùm cum illo intellectu, hinc non sequitur illos uniri physicè immediatè inter se; ergo Logica, quæ est in Petro, non est una unitate unionis, seu compositionis physicæ.

28. Est igitur una unitate *morali*, & non quacumque; quia etiam sunt multæ species unitatis moralis, , v. g. amicitia, consanguinitas &c.; sed unitate morali solius *attributionis* consistente in eo, quòd omnes illi habitus ordinentur proximè immediatè (licèt mediatè, ac remotè possint, & soleant ordinari ad alia) ad unum, eundemque finem, scilicet ad *rectè disserendum*; non quidem ex intriseca sua natura; quia cùm scire optimè res definire sit per se optabile, habitus sciendi hoc non ita ordinatur ad syllogizandum, v. g. ut esset violentus suaptè naturâ absque scientia rectè disserendi, seu syllogizandi, sicut aqua est violenta sine frigiditate; ordinantur ergo ab extrinseco placito hominum, supposito, quòd omnes hi habitus sint suaptè naturâ valde utiles, ac necessarii ad rectè disserendum; habitus autem ipse sciendi rectè disserere non ordinatur ad se ipsum, ut patet; sed neque hoc infertur ex nostra doctrina; quia solùm dicimus, Logicam esse unam unitate attributionis, non quatenùs omnes omninò sui habitus, includendo etiam habitum sciendi rectè disserere, ordinentur ad habitum hoc sciendi, sed quatenùs coalescit ex multis habitibus, quorum reliqui omnes ordinantur ad unum habitum ejusdem Logicæ proprium.

29. Itaque Logica Petri est una eo modo, quo multæ Civitates licèt invicem distinctæ, & ex intrinseca sua natura non destinatæ ad constituendum unam Monarchiam; veruntamen omnes illæ simul cum suo capite, idest cum Rege faciunt, & constituunt unam solam Monarchiam; quia omnes illæ ex mero hominum placito rationali agnoscunt, & reverentur unum, eundemque Regem: & sicut impropriè diceretur, omnes illas Civitates constituere *unam Monarchiam* unitate solius *aggregationis* accidentariæ, ac tumultuariæ eo modo, quo multi lapides temerè projecti constituunt unum acervum saxorum; ita impropriè, ac per calumniam dicerentur omnes habitus logici informantes eundem intellectum, constituere unam Logicam, seu scientiam unitate solius *aggregationis* tumultuariæ, ac per accidens. Quòd si acervus lapidum, seu tritici per extrinsecam hominum vo-

luntatem ordinetur ad aliquem finem particularem, dicemus, quòd tunc acervus ille jam non est unus unitate solius aggregationis per accidens; sed unitate attributionis in ordine ad eum finem: & fatebimur Logicam in unoquoque intellectu Logicorum *esse unam* eâdem specie unitatis.

30. Jam ratio à priori eorum, quæ diximus circa unitatem Logicæ, est. Totum hoc negotium non est regulandum per *solas naturas habituum* (quia ut diximus, hi, licèt ex sua natura sint idonei, ut uni ordinentur ad alios; attamen ex sua natura non habent quòd uni ad alios ordinentur) sed maxima ex parte regulandum est per arbitrium hominum, ad quorum placitum significant pleraque verba humana: atqui homines, ut mutuò se intelligerent, quando docent uni, & discunt alii, diviserunt scientiam in varias classes, & ex unis membris dividentibus voluerunt, quòd constaret una scientia, quam tunc volebant docere: & ex aliis membris dividentibus constare aliam scientiam, quam seorsim tradere volebant, supposita semper proportione, atque necessitate utrorumque ad finem, quem sibi præfigebant homines: ergo quod Scientia sit una, vel multiplex maximè pendet ex hoc hominum placito: atqui placitum, & consensus omnium Philosophorum fuit, & est, quòd omnes habitus doctrinæ definiendi, dividendi, argumentandi &c. redigantur ad unam classem, colligantur quasi in uno fasciculo, & faciant per se unam scientiam, seu facultatem: & hoc non temerè, sed propter specialissimam proportionem, & necessitatem unorum habituum ad illum alium *sciendi rectè disserere*: ergo id dicendum est, & in hoc sensu intelligenda unitas Logicæ, & propter hanc rationem.

CAPUT II.

An Logica sit simul Scientia, & Ars.

31. Oportet explicare priùs quid sit Scientia: quid sit Ars Multifariam accipitur Scientia, sed extra sensum quæstionis præsentis, quo circa si aliquis invadat te aliqua ex quinque acceptionibus Scientiæ mox subjiciendis, repelle illum tanquam extra chorum saltantem. Igitur Scientia solet accipi 1. pro vehementissima
Marc.1. aliqua suspicione, juxta quam ajebat quidam Diabolus ad Christum D.
Luc.4. *scio qui sis Sanctus Dei*; cum tamen nec ille, nec sui hoc certò scirent,

si,

si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Accipitur 2. pro notitia habita per longum usum, & experientiam: sic moribundus Mathatias alloquens alios filios, dicebat de Simone. *Ecce Simon frater Vester: scio quod vir consilii est* 3. Pro notitia moraliter certa, ac de cujus veritate non ambigimus: sic vulgò dicimus scire hos esse nostros parentes, illum esse nostrum amicum, & similia, de quibus non habeamus evidentiam metaphysicam, aut saltem physicam, 4. Pro infallibili notitia, & prorsus methaphysicè certa, quamvis obscura, cujus generis sunt actus fidei divinæ certissimi penitus, sed obscuri, & consequenter minimè evidentes. Sic Paulus scribebat: *scio cui credidi, & certus sum &c.* 1. Corin. 2. 1. Mach. 2. 2. ad Timot. 1.

32. Accipitur 5. pro notitia intuitiva habita sine ullo discursu: *scio enim cogitationes ejus*, aiebat Deus, qui omnia intuetur, & discursus nec indiguus est, nec capax. 6. Pro notitia prorsus evidente ac immediata licet abstractiva, & consequenter non intuitiva, qualis est illa cognitio: *quodlibet est, vel non est*, & similia prima principia. Hæc enim utpote prima, & perse evidentia non indigent prævia ratione sui ipsorum suasiva, & in hoc sensu sunt immediatè evidentia; quia tamen neque oculis, neque alio corporali sensu intuemur *quodlibet*, aut cœtera universalia, de quibus semper procederent hujusmodi principia, hac de causa non sunt intuitiva, sed abstractiva, idest habita per species alienas à suo objecto: nulla ex his intelligentiis Scientiæ venit ad rem præsentem; sed hæc alia, *Scientia est notitia certa, & evidens per demonstrationem acquisita*. In primis est notitia, quia Scientia est actus intellectus: debet esse certa, idest infallibiliter connexa cum sua veritate, sicut actus fidei connectuntur metaphysicè cum veritate: unde ad rationem Scientiæ non sufficit evidentia quomodolibet, quia multa apparent multis prorsus evidentia, & tamen sunt falsa: è converso multa apparent multis omninò chimærica, & tamen solent est vera, quod utrumque passim experimur: non ergo sufficit ad rationem Scientiæ, quòd sit evidens, idest quòd clarissimè, ac sine ullo dubio appareat; sed debet esse *certa*. Sed neque hoc sufficit, quoniam debet esse *evidens*, aliis cùm actus fidei v. g. *Verbum caro factum est*, sint certi, infallibiles, ac sine ullo dubio, timore, aut suspicione in intellectu Catholico, sequeretur quòd essent actus scientifici: quod falsum est. Deuter. 31.

33. Nec sufficit quomodolibet esse hanc evidentiam: debet enim esse *metaphysica*, idest prorsus irresistibilis: & non sufficit evidentia purè moralis aut physica, quia ambæ possunt fallere. Nec demum

sufficit quævis species evidentiæ metaphysicæ: v. g. non sufficit evidentia metaphysica immediata, quæ sit aut intuitiva, aut primorum principiorum universalium; sed determinatè debet esse evidentia acquisita *per demonstrationem*, hoc est per discursum, cujus præmissæ sint metaphysicè evidentes, & insuper metaphysicè evidenter connectantur cum conclusione: quæ tunc vocatur, & est *Scientia* rigorosè loquendo: v. g. *omne animal est vivens: omnis homo est animal; ergo omnis homo est vivens*: hæc conclusio, & similes sunt *scientia*; etenim cùm Deus ut supremus Dominus naturæ possit hujus connexiones violare, fieri potest, quòd quis habeat evidentiam physicam alicujus rei, & tamen quòd verè non sit talis res: ut contingit in Eucharistia, in qua habemus evidentiam physicam substantiæ Panis, sicut alibi habemus evidentias physicas aliarum substantiarum, propter evidentiam physicam propriorum accidentium illarum; & tamen reflexè cognoscimus illam evidentiam purè physicam esse falsam: quia catholicè fatemur ibi non esse substantiam Panis: opus ergo est ad rationem Scientiæ, quòd præmissæ, & præmissarum connexio cum conclusione plus quam physicè sint evidentia; ergo metaphysicè.

34. Hic adverte duo 1. demonsttationem, per quam acquiritur Scientia plerumque esse a priori; sed hoc non esse necessarium: potest namque esse à posteriori, & ab absurdo: tum quia regulæ, quibus Logica ipsa docet duas contrarias non posse esse simul falsas; item syllogismos secundæ, & tertiæ figuræ esse legitimos, & multa alia id generis, quæ explicavimus Disp. 2. Hæ inquam regulæ verè sunt scientificæ, & immeritò deturbabuntur ab hoc gradu dignitatis; sed hæ regulæ non probantur per aliam demonstrationem, nisi per eam, quæ est *ab absurdo* v. g. si duæ contrariæ essent simul veræ, sequeretur, quòd etiam essent veræ duę subcontrariæ: & consequenter quadratum totum illarum propositionum, *omnis*, *nullus*, *aliquis &c.* esset verum: in quo quadrato imbibuntur duo paria contradictoriarum: item si duę subcontrarię essent simul falsę, suę contradictorię, idest duę contrarię essent simul verę &c. Item si negatur cunclusio syllogismi in secunda, aut tertia figura sequerentur duo contradictoria per reductionem ad impossibile illius syllogismi &c.; ergo ad rationem actus scientifici sufficit, quòd probetur per demonstrationem ab absurdo; ergo non requiritur semper demonstratio à priori.

35. Tum etiam quia non modò habemus scientiam proprietatum rerum multarum; verùm etiam quidditatis, atque essentiæ metaphy-

taphyficæ earumdem: & tamen quidditatem nequimus demonstrare strictè à priori; quia ipsa quidditas, & essentia metaphysica est prima radix, prima origo metaphysica cœterorum omnium attributorum illius rei: & consequenter nequimus illam quidditatem demonstrare strictè à priori, aliàs jam illa quidditas non foret prior cæterorum, sed supponeret aliud ante se; ergo.

36. Adverte 2. dari posse Scientiam *inadæquatam*, idest actum individuum Scientię circa singularia, *ut singularia* (scientia quippè *adæquata*, idest facultates, quæ vulgò vocantur scientię, semper sunt immediatè, ac directè de solis universalibus, ut frequenter dicemus in Logica majore) Scire debes nos in hac vita mortali, idest incarceratos in hac specu corporis, nihil penitùs cognoscere intuitivè per species proprias, & prout est in se ipso, nisi *sola accidentia*, & quidem non omnia, sed paucissima: idest illa, quæ oculis percipimus, tactu, aut alio sensu corporali; cœtera omnia, nempe Deum, Angelos, Animas ipsas nostras, substantias omnes etiam materiales, accidentia supernaturalia, nostras cogitationes, amores, odia &c. cognoscimus evidenter quidē aliquando, sed per cognitiones, quę vocantur *abstractivæ*, & valdè imperfectæ, & quas habemus per species valdè improprias, & alienas, ut quando consideramus Angelos per modum Juvenum quorumdam, & nostram animam quasi quandam puellam &c. Species, & modus cognoscendi summè improprius, atque alienus; sed alium non habemus.

37. Hinc multi occasionem sumunt dicendi non posse dari Scientiam circa singularia ut talia, quia hæc non innotescunt nobis, nisi per sensus corporales, qui testes sunt fallacissimi; veruntamen etiam circa singularia ut talia possumus habere scientiam, v. g, *omnis creatura vivens intimè pendet à Creatore: sed anima mea est creatura vivens; ergo anima mea intimè pendet à Creatore*; hæc conclusio est scientifica, & procedit de singulari ut tali: ratio autem est. Si de singularibus non haberemus aliam evidentiam nisi intuitivam, non possemus de illis habere scientiam, quandoquidem evidentia illa non potest aliundè haberi, quàm ex sensibus, & consequenter obnoxia est falsitati; cœterùm habere possumus evidentiam immediatam (hoc est ratione suasiva non indiguam) abstractivam: quoniam licèt nunquam intuitus sim Angelum Michaelem, est prorsus mihi evidens sine ulla ratione suasiva *esse, vel non esse in rebus Michaelem*; sed evidentia abstractiva sufficit ad rationem scientiæ: siquidem habemus scientiam de universalibus ut talibus, & illorum ut talium non habemus evidentiam intuitivam, ut constat: ergo possumus

mus habere circa ſingularia ut talia evidentiam, quæ ſufficit ad ſcientiam.

38. Sed hoc intelligendum eſt de homine, qui ſit capax, & intelligat terminos, ſeù grammaticam, quia ſi vel ſignificatum vocum non capit, vel mentem habet infra mediocritatem, certè non habebit ſcientiam de ſingularibus; ſed neque de univerſalibus: & non dicimus alterutram ex his duabus ſcientiis eſſe in hoc ſenſu independentem à ſenſibus, ideſt independentem ab ingenio, & ab intelligentiâ vocum; requirere namque ad rationem ſcientiæ, hujuſmodi etiam independentiam à ſenſibus, eſt, arcere à toto genere humano omnem Scientiam, & opinari Scientiam in ſenſu philoſophico eſſe figmentum quoddam, aut ideam quandam Platonicam non habentem locum inter homines, quandoquidem nullus eorum poteſt quidquam ſcire, niſi dependenter ab intelligentia vocum, quas auditu, vel alio ſenſu percepit. Igitur quando vulgò dicitur, & meritò, Scientiam non eſſe de ſingularibus, ſed de univerſalibus, ſermo eſt de ſcientia ſumpta pro facultate ex eis, quæ vulgo traduntur, atque diſcuntur ſcientificè, quia hæ nunquam procedunt de ſolo triangulo A. v. g. ſed de omnibus triangulis, de ſola domo A. ſed de omnibus domibus &c. ſed non eſt ſermo de ſcientia ſumpta pro quolibet actu ſcientifico, nam multi ex his poſſunt eſſe de ſingularibus ut talibus: quæ contingentia ſunt quoad exiſtere, aut non exiſtere; ſed non quoad eſſentiam, & verificationem actus ſcientifici.

39. His præmiſſis ſit concluſio. Logica eſt ſcientia in eo ſenſu, quem ſcripſimus n. 2. Prob. omnis facultas, in qua per demonſtrationem probantur qualitates, proprietates, & conditiones, quæ dicuntur de ſuo ſubjecto, eſt Scientia in ea ultima acceptione: ſed taliseſt Logica Minor, ſeù Dialectica; quia ut conſtabit legenti diſputationem ſecundam, & maximam partem primæ, evidenter per demonſtrationem jam a priori, jam ab abſurdo probantur, quæ ibi dicuntur de definitione, de diviſione, de conſequentia, de aliis argumentationibus, de reductione ſyllogiſmorum per impoſſibile, de converſione, oppoſitione, æquipollentia propoſitionum &c. ergo Dialectica, ſeù Logica Minor verè eſt Scientia.

40. Ubi jam vides nos non loqui de Logica Magna poſtea danda; quia ibi multa dicuntur de univerſalibus in communi, de quinque prædicabilibus, de prædicamentis, quæ non ſunt ſcientifica, quia jure diſputantur hinc inde, affirmantibus unis, & negantibus aliis. Nec 2. loquimur de hac ipſa Dialectica quoad illa omnia, quæ pri-

primis capitibus disp. 1. diximus, v. g. de terminis, suppositionibus, appellationibus &c. Quia illa propriùs sunt Grammaticæ, cujus est aperire sensum, & significatum vocum, quàm Dialecticæ, cujus est uti illis vocibus in sensu legitimo. Nec 3. loquimur de hac ipsa Dialectica *reflexa*, quam in hac disputatione tractamus; quia hæ conclusiones reflexæ supra Dialecticam ipsam, quas modò damus, non sunt scientificæ, sed opinativæ, affirmantibus unis Authoribus, & aliis negantibus illas: solùm ergo dicimus, esse scientiam Dialecticam ipsam *directam* presè sumptam.

41. Obji. Una pars principalis Dialecticæ est, quæ vocatur Topica, nimirùm illa, in qua dantur regulæ ad argumenta tantum probabilia v.g. illæ, quas dedimus cap. 1. disp. 2. Rursus alia pars est sophistica, nempè in qua agitur de argumentatione fallace: sed neutra ex his duabus partibus est scientia. Hoc negatur: nam quemadmodum Deus modo divino, Angelus modo Angelico, Homo modo humano cognoscit res, quæ neque sunt divinæ, nec Angelicæ, nec humanæ, v.g. Cælum, Terram, Elementa, bruta &c. Ita in Logica modo scientifico, & prorsus evidente tractant Magistri res, aut fallaces, aut merè probabiles: quia in parte Topica scientificè probantur qualitates, & conditiones argumentationis merè probabilis: & in parte sophistica qualitates, ac conditiones sophismatum.

§. II.

42. Quod attinet ad Artem, scito priùs. *Intellectus*, *Sapientia*, *Scientia*, *Prudentia*, *Ars*, sunt quinque classes, in quas Aristoteles redegit omnes habitus. Intellectus non significat hìc, quòd alibi, nimirum potentiam intellectivam, hæc enim non acquiritur usu, & exercitio sicut habitus, qui vocantur acquisiti, nec post animæ creationem donatur ipsi supernè sicut habitus, qui vocantur infusi; sed est potentia penitus identificata cum substantia animæ, ut suo loco dicemus, vel saltem ipsi naturaliter congenita, aut ex ipsa naturaliter resultans, ut loquuntur alii; significat ergo Intellectus in hac divisione habitum circa prima principia. 6. *Ethic.* c. 8.

43. Quod ut capias adverte: in unaquaque Scientia, Arte, seu Facultate sunt quædam propositiones, quædam quasi dogmata, quædam maximæ universales, quæ multis ab hinc seculis in mentem venerunt primis inventoribus, & professoribus earum scientiarum: quæque ita sunt perspicuæ atque evidentes, ut probatione non in-

indigeant saltem respectu intellectus docilis: & insuper sunt quasi matrices, quasi fontes, ex quibus manant, proportione servata, pleræque conclusiones illarum scientiarum; hæ propositiones, seu dogmata universalia vocantur prima principia in eis scientiis: sic in Metaphysica est primum principium, *quodlibet est, vel non est*, & alia id generis; sic in Logica, *quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se*, & alia: sic in Arithmetica, *sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis*, & alia: sic in Christiana Philosophia, *unus Deus super omnia colendus, ac diligendus*, & alia.

44: Habitum ergo acquisitum ex crebro usu, atque intelligentia horum principiorum, idest plenam possessionem eorundem, atque promptitudinem utendi illis pro data occasione, est, quod impræsentiarum vocatur *intellectus*: juxta quam orabat David inquiens, *da* Psal. 118. *mihi intellectum &c.* Non utique poscebat intellectivam potentiam, quam ut homo naturaliter habebat. Juxta eandem acceptionem promittit Deus, *Intellectum tibi dabo, & instruam te &c.* Atque ex probrat aliquibus, *nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est Intellectus*. Certè hic non loquitur Deus de potentia ipsa intellectiva quoad entitatem; sed de primis illis principiis in ordine ad tendendum in vitam æternam, ex quibus in hoc, & in illo casu particulari emanant practicæ cognitiones, ac volitiones declinandi a malo, & faciendi bonum; stet ergo hanc vocem *Intellectus* accipi etiam pro habitu, idest possessione ac facilitate circa prima principia.

Psal. 31.

45. *Sapientia* trifariàm potest intelligi: 1. pro scientia omnium perfectissima, qualem solam metaphysicam censet Aristoteles, eo quòd sola metaphysica per principia omnium universalissima, certa, atque evidentissima tractet de omnibus. 2. Pro multitudine cognitionum in aliqua arte, certarum, & perfectissimarum: sic de quodam dicit Deus, *Implevi eum Spiritu Dei, Sapientiâ, intelligentia, & Scientia in omni opere ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro &c.* Ubi jam vides terminum illum *Sapientia* contractum ad unam singularem ac determinatam artem, nempe fabrilem. 3. Pro complexo ex omnibus perfectissimis cognitionibus, quæ humanitus interdum habentur, & circa omnia objecta, circa omnes Artes, & Scientias, quæ humanitus aliquando habentur; cùmque hæc sit rara avis in terris, hac de causa Sapientia in hac tertia acceptione rarissima est inter homines. Unde meritò queritur: *unde ergo Sapientia venit! & quis est locus intelligentiæ?*

Init. Metaph. Exod. 31. Job. 28.

46. *Scientia* est, quam supra definivimus. Potest sumi adæquatè,

tè, scilicet pro complexo omniū actuum scientificorum, qui sunt in aliquà facultate (& de Scientia in hoc solo sensu, dicitur, quòd non est de singularibus, sed de universalibus, ut jam advertimus) vel inadæquatè, scilicèt pro unaquaq; regula seu conclusione demôstrata in ea facultate: & in hoc sensu Scientia potest esse de singularibus, ut etiā advertimus.

47. *Prudentia* est, juxtà Aristotelem, *habitus cum vera ratione activus circa ea, quæ bona vel mala homini sunt.* Ars verò, *habitus cum vera ratione effectivus:* discrimen inter hæc duo notatum invenies apud S. Thomam. Prudentia, & Ars dicuntur spectare ad intellectum *practicum* non verò *speculativum*: non quia in homine dentur duo intellectus, quorum alter sit practicus, alter speculativus, sed quia habere solemus duo genera cognitionum, quarum unæ sistunt in contemplatione objecti, quin præscribant modum faciendi illud, ut cognitiones, quas habemus de Deo, & hæ cognitiones dicuntur actus speculativi: alteræ, quæ docent modum faciendi objectum, & hæ vocantur actus practici; tametsi quando objectum est factibile, actus etiam illi speculativi juvent valde ad illud faciendum: nam certiùs, & securiùs curat Medicus, qui novit quidditatem, ac proprietates morborum, ac Medicinarum, quàm qui alterutra ignorat: sed quia ista conducentia non est signata, sed exercita, non est talis, ut actus illi directè præscribant modum faciendi rem, sed talis, ut homo utatur ex placito suo notitiâ illâ speculativâ ad meliùs rem faciendam, ideo actus illi simpliciter, & absolutè vocantur speculativi. 6. Eth. c. 3. & 4. 1. 2. qu. 52. a. 4.

48. Jam qualitas hæc cognitionum adscribitur per figuratam locutionem intellectui ipsi, & vulgò dicitur duplex intellectus, unus practicus, alter speculativus; sed duplicitas non est in ipsa potentia intellectiva, sed in ejus exercitiis: & quanquam in intellectu habeamus etiam cognitiones affirmativas, & negativas, cognitiones apprehensivas, judicativas, & discursivas; veruntamen usus invaluit hujus phrasis *intellectus practicus, & speculativus*; non verò hujus, *intellectus affirmativus, & negativus &c.* & non est alia ratio.

49. Conveniunt ergo Prudentia, & Ars 1. Quòd ambæ tendunt in praxim (non quatenus cum hac connectantur sicut materia cum forma; sed quatenus aperiunt modum faciendi rem, fiat nec nè) & ideò in utriusque definitione ponitur *activus* aut *factivus*, inter quæ nullum, aut leve est discrimen illud, quod aliqui excogitarunt, nimirum activum esse illud, quod docet effectionem post quam nihil manet operis: & effectivum illud, quod docet effectionem, post quam aliquid manet operis: hęc enim doctrina, licèt aptetur artibus

 me-

mechanicis, quarum opus est ad extra, siquidem post effectionem domûs perseverat domus, post effectionem navis perseverat navis &c. non tamen artibus liberalibus, quarum exercitia sunt cognitiones intellectuales, & consequenter sunt res transeuntes, post quas licèt perseveret habitus seu facilitas repetendi illas; non tamen est opus factum per illas; sed qualitas naturaliter resultans ex illis: igitur Prudentia & Ars tendunt suapte naturâ purè directivè *in aliquid faciendum*; & non sunt res merè speculativæ, infœcundæ, ac aridæ.

50. Conveniunt 2. in eo *cum vera ratione* seu *cum judicio vero*: quoniam regulę, ac præcepta, quæ sunt in Prudentia, atq; in Arte talia sunt, ut si homo eis perfectè obediat, opus evadat perfectum, jam hac jã illa perfectione ex multis, quæ solent esse in arte: quòd autem multoties opus evadat difforme, sive sit externum ex mechanicis, sive internum, & purè intellectuale, ut solet contingere in malis syllogismis, hoc non nascitur ex regulis artis; sed ex ignorantia, aut malitia, aut calliditate hominis: in his duobus conveniunt Prudentia, & Ars; differunt verò in eo, quòd Ars dirigit ad opus non spectans ex se ad mores, tametsi reflexè ex bona aut mala intentione hominis possit opus illud extrinsecè ordinari ad bonum, aut malum finem.

51. Prudentia verò determinatè tendit in ea, *quæ bona, & mala homini sunt*, nempè arcendo hæc, & conando in illa. Hæc Prudentia est duplex; una imperfecta, quæ versatur circa res caducas, & potiùs est
Luc. 16. *calliditas* juxta illud, *Filii hujus sæculi prudentiores Filiis lucis in generatione sua sunt*: altera, quæ verè est prudentia, & versatur circa bona, & mala animæ, declinando ab his, & faciendo illa juxta illud,
Matth. 10. *Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ*. Advertè deniq; his quinque habitibus acquisitis alios quinque longe nobiliores, sicut Cœlum respectu terræ, posse respondere habitus infusos, qui sunt qualitates supernaturales, quas Deus ut misericors Pater, quando vult, quibus vult, quandiu vult, & quomodo vult imprimit hominibus, ut longè meliùs quàm per viam usûs, exercitii, ac doctrinæ humanæ sciat, & penetret hæc omnia: est ergo Intellectus infusus, Scientia infusa, Sapientia infusa, Prudentia infusa, Ars infusa: quod breviter ostendi potest ex textu illo citato Exod. 31. Veruntamẽ sicut Deus, quamvis possit facere, quòd terra producat fructus sine labore, ac industriâ hominum, id tamen non facit ordinariâ providentiâ, quia non vult, quòd homines otientur, & ipsum tentent aspirantes ad miracula: ita prædictos habitus non infundit per ordinariam providentiam

tiam hominibus: unde restabunt hi sine arte, sine prudentia, sine sapientia &c. nisi studio, labore, usu, atque exercitio hoc nanciscantur adjuti supernè.

52. His præmissis conclusio esto: Logica habitualis est ars: unde habebis, quòd ex illis quinque membris dividentibus habituum, duo sola conveniunt Logicæ, nempè Scientia, & Ars; & consequenter Logica non est intellectus, nec Sapientia, nec Prudentia. Probatur conclusio: omnis habitus cum vera ratione effectivus operis ex se non spectantis ad mores est Ars, juxta definitionem datam num. 17. Ars inquam, vel adęquata, si fuerit complexum ex omnibus habitibus illius facultatis, vel inadæquata, si fuerit unus, vel uni tantùm habitus: at Logica est habitus cum vera ratione effectivus operis ex se non spectantis ad mores: ergo. Probatur minor: in primis est *habitus*, quia loquimur in conclusione de Logica artificiali habituali acquisita, non autem de Logica, aut naturali, aut actuali, aut supernè infusa: deinde *cum vera ratione*, quoniam regulæ, seu pręcepta Logicę talia sunt tam circa definitionem, quàm circa divisionem, conversionem, æquipollentiam, argumentationem demonstrativam, aut probabilem dumtaxat, aut sophisticam etiam, ut si homo regulis eis perfectè obediat, proculdubio eliciet definitionem, divisionem &c. optima, & prout debent esse à parte rei, & juxta lumen naturale: sed in hoc solo stat, quòd sit habitus *cum vera ratione*; ergo est. Demum *effectivus operis &c.* quia in Logica sunt regulæ dirigentes ad efficiendum definitiones, divisiones, & reliqua, quas operationes licèt homo pro libito suo dirigere possit in bonum, vel malum animæ suæ: illæ tamen ex sua natura, ac secundùm solam suam naturam inspectæ, neque vergunt in malum, neque in bonum animæ, sed sunt indifferentes in specie sicut multæ aliæ actiones humanæ.

53. Sed cave duas æquivocationes 1. Habitus sive Prudentię, sive Artis, sive Scientiæ, sive Logicę non sunt *effectivi physicè*, sicut ignis est effectivus caloris; sed *moraliter* dumtaxat, ac directivè: eo modo, quo præceptum Heri, & preces amici efficiunt tuum consensum: vel potiùs eo modo, quo doctrina, & explicatio Magistri efficiunt profectum discipuli, nimirum quatenus docet, instruit, monet, ac dirigit discipulum ad illud, quod discere vult: definitiones enim, divisiones, ac argumentationes efficiuntur physicè ab intellectu ipso, cujus sunt vitales operationes, coadjuvantibus habitibus illius facultatis, in qua fiunt illæ.

54. 2. Cùm instrumenta hæc sciendi possint fieri ore, aut alio ex-

teriori modo:& possint fieri sola mente, magnum est inter utrumque modum discrimen: illa, quæ fiunt externè, possunt corrigi, aut vitiari, & de bono transire in malum: cæterùm illæ definitiones seu divisiones (de argumentationibus est alia regula juxta caput sequens) quæ sunt purè mentales, cùm habeant *per suammet essentiam* esse tales, quales sunt juxta magis communem opinionem (quam tamen minus veram esse diximus disp. 1. cap. 2.) vel saltem esse tales, quales sunt supposita institutione significationis vocum: hac de causa si semel sint bonæ, non possunt vitiari, si semel sunt malæ, non possunt illæ eædem mutari in bonas. In artibus mechanicis, & externis solet materia esse ex se indifferens, ut benè, aut malè formetur, v. g. saxum, lignum, & similia, quæ uno modo secta, atque unis partibus detractis, alteris relictis, formant statuam bonam, & alio modo secta, & coordinata, malam exprimunt figuram. Cave ne ita intelligas fabricam nostrorum actuum internorum, sive intellectûs, sive voluntatis: quasi habeamus in cerebro massam aliquam cognoscitivam, aut volitivam, ex qua juxta regulas Logicæ formemus instrumenta sciendi: absit.

55. Dirigitur ergo intellectus per Logicam ad definitionem v. g. mentalem fabricandam, quatenus ex una parte benè habitualiter sciens ex regulis Logicæ modum, quo definitio est bona: & ex altera apprehendens (sicut passim apprehendimus alia multa, quin illa positivè judicemus) hanc definitionem hominis, *Animal implume, bipes*, eam non concipit mente; apprehendens verò hanc, *animal rationale*, hanc concipit; quo circa directio Logicæ non est ad emendandum definitionem mentalem, neque ad formandum illam potiùs bonam, quàm malam, ex aliqua massa indifferente, sicut ex marmore formatur statua; sed tota est ad primo, & quasi uno impetu concipiendum potiùs actum illum intellectûs, qui per se essentialiter, aut per institutionem vocum est rectus, quàm illum, qui per se essentialiter, aut juxta institutionem vocum non est rectus, & consequenter est incapax, qui emendetur.

56. Hoc idem contingit in omnibus aliis habitibus non mechanicis, idest quorum objecta immediata non sunt res exteriores, ac materiales: sed res internæ, hoc est operationes intellectûs, aut voluntatis: v.g. Prudentia non dirigit nos, ut illum eundem actum voluntatis, qui semel est malus, emendemus per additionem, aut detractionem, aliquarum particularum sicut emendatur statua, aut pictura: neque dirigit nos ad faciendum rectum actum voluntatis, qui semel est rectus, quoniam hic per se essentialiter est rectus, unde, ut rectus sit, non indiget

diget directione Prudentiæ: hæc ergo dirigit nos, ut liberè, vel necessariò prout fuerint aliæ circumstantiæ, concipiamus actum voluntatis, qui est essentialiter bonus, & omittamus eum, qui est essentialiter malus: sic respectivè Logica dirigit intellectum ad definitionem, divisionem &c. quatenus dirigit ut liberè vel necessariò, prout fuerint aliæ circumstantiæ, concipiamus definitionem v. g. quæ est essentialiter bona, absolutè, vel supposita tali vocum institutione, & omittamus illam, quæ alterutro modo est essentialiter mala: quod terminis brevioribus explicabis inquiens, *dirigit antecedenter, & absolutè; sed non consequenter aut conditionatè*, ex suppositione, quòd mentalis definitio ex sua essentia, vel institutione vocum jam significet, quod significat.

57. Porrò quando dicimus, prædictos actus intellectûs, aut voluntatis esse essentialiter bonos, aut esse essentialiter malos, aut absolutè, aut suppositâ vocum institutione; ne intelligas de bonitate, aut malitia artificiosa, *ut absolutè existente*: quia hæc constituitur essentialiter per ipsas regulas Logicæ, aut Prudentiæ, cum quibus non semper connectuntur essentialiter illi habitus intellectûs, aut voluntatis, qui sunt boni: sed debes intelligere de bonitate, aut malitia artificiosa, sumpta *radicaliter*, sive conditionatè. Idest bona definitio per se essentialiter est absolutè, vel ex suppositione, quòd significet id, quod significat, consona regulis definiendi, *ex suppositione, quod sint tales regulæ*: mala autem per se essentialiter est eodem modo dissona eisdem regulis *ex suppositione, quòd illæ sint*: similiter hucusque dicta intellige de instrumentis sciendi verbo, aut scriptis, aut alio signo externo factis, nam ista omnia licèt sint materialia, & externa, & constituta in esse talium per voluntatem hominum utentium eis signis externis ad manifestandum suos internos conceptus; verum tamen ex suppositione, quòd semel habeant significationem, quam habent, sunt essentialiter bona, nec sunt essentialiter mala.

CAPUT III.

An, & quomodo Logica sit practica, & sit necessaria.

58. PRacticum est, *cujus finis est opus*, seu *quod versatur circa rem operabilem modo operabili*. Speculativum est, *cujus finis est veritas*. Si inter Authores conveniret de sensu harum definitionum,

tionum, non essent usque adeo divisi in quæstione præsente. Cognitio speculativa est illa, quæ licèt extrinsecè possit, ac soleat ordinari ad suum objectum efficiendum (quia ut advertimus valdè juvat scire, quid sit res, & quibus polleat proprietatibus, ad ipsam faciendam, quando aliàs factibilis est) verumtamen ipsa ex se sistit in contemplatione objecti aperiendo dumtaxat ipsius naturam, aut proprietates,

59. Cognitio practica in artibus est illa, quæ aliquam vel aliquas præscribit regulas, seu modum faciendi objectum, sive etiam modum, quo faciendum non est: quia certè hęc cognitio non est purè speculativa, idest præscindens à factibilitate sui objecti: ergo est practica saltem negativè: sicut in *Prudentia* cognitio practica est non solū illa, quę hic, & nunc movet ad actionem faciendam, verùm etiam quæ hic, & nunc movet ad actionem non faciendam: & sic ultimū illud judicium conscientiæ, quo operamur, aut non operamur, vocari solet *conscientia practica*. Habitus, dominium, possessio, seu facilitas generata ex crebra repetitione cognitionum practicarum vocatur habitus, sive facultas practica: generatus verò ex repetitione speculativarum vocatur habitus, seu facultas speculativa: & id quæritur impræsentiarum, utrum actus proprii Dialecticæ sint practici, an potiùs speculativi? Si primum; Dialectica ipsa habitualis erit Scientia practica, utpotè genita ex actibus practicis? Si secundum; erit Scientia speculativa, utpotè genita ex actibus speculativis: jam enim monuimuus cap. 1. habitum acquisitum sapere naturam actuum, quorum usu, ac consuetudine acquiritur: idest habitum acquisitum ex consuetudine canendi esse habitum musicum, non autem militarem, & habitum acquisitum ex frequentia orandi esse habitum seu virtutem orationis; non autem jejunii v. g.

60. Ubi advertè duo 1. Licèt speculatio, & actus speculativus sint idem, quia ambo hæc nihil aliud sunt, quàm cogitatio illa, qua intellectus inspicit, aut probat naturam, quidditatem, proprietatem, aut proprietates objecti abstrahendo tunç ab eo, quòd sit, vel non sit factibile; verumtamen *praxis*, *&* *actus practicus* non sunt idem: quia nihil, quod fit aut est factibile ex directione alicujus regulæ sive positivæ, nempè docentis modum, quo fieri debet: sive negativæ, idest docentis modum, quo fieri non debet, est regula ipsa, ut patet: sed praxis omnis est opus factum, vel factibile ex directione alterutrius regulæ dictæ: actus verò practicus est ipsa regula; ergo nulla praxis est speculatio respectu ejusdem. Cæterùm fieri potest, quòd illud idem,

quod

quod respectu unius est praxis, respectu alius sit speculatio: & patet in ipsa Logica, quoniam definitiones, divisiones, & argumentationes, v. g. circa hominem, vel Angelum, quæ respectu Logicæ sunt praxis utpotè factæ ex directione Logicæ; respectu suorum objectorum sunt mera speculatio, quia certè definitio, divisio, aut argumentatio super Angelis non præscribunt regulas, aut modum faciendi Angelos.

61. Adverte 2. praxim, & practicum posse esse aut *Mechanicum*, idest extra potentias animæ (in quo solo sensu intelligenda est illa maxima, qua utitur Scotus, scilicet, ***Intellectum extensione fieri practicum***, idest quando docetur fieri aliquid, quod est extra intellectum: est hoc verum de solo practico mechanico) aut posse esse praxim, vel practicum *liberale*, idest, quod manet in anima ipsa, quatenus sit actus intellectûs, aut voluntatis: qui sanè non sunt aliquid extra nos, sicut est statua, pictura, ædificium &c. sed quid intra nos metipsos manens, cùm sint actus nostri vitales. Quod autem species hæc cognitionis practicę *liberalis*, idest docentis aliquid fieri intra nos metipsos, verè sit cognitio practica, certum videtur. Quoniam omnis cognitio, quæ non est purè speculativa, est verè practica (non enim datur medium inter præscribere, & non præscribere modum efficiendi objectum. Si primum; cognitio est verè practica: si secundum; est purè speculativa) sed omnis cognitio præscribens regulam, seu modum concipiendi intra nosmetipsos aliquid, quod sit actus intellectûs, aut voluntatis, non est purè speculativa, quandoquidem non sistit in mera contemplatione sui objecti: ergo omnis talis cognitio verè est practica: ergo divisio in practicum mechanicum, & practicum liberale, idest cujus opus manet in nostro ipso intellectu, non est arbitraria: sicut nec divisio ab omnibus admissa in artes mechanicas, & liberales, quæ divisio coincidit cum hac alia: ergo principium illud, ***intellectus extensione fit practicus***, non est prorsus universaliter verum, sed solùm subsistit, quando practicum est Mechanicum. Denique hìc repete doctrinam totam capitis antecedentis à num. 54., quia illa tota est hìc necessaria, & illi eidem insistimus modò, & oportet illam benè notam habere pro resolutione quæstionis.

§. II.

§. I I.

62. SIt 1. Conclusio : Logica est absolutè ac simpliciter practica : & secundùm quid speculativa . P. 1. pars. omnis facultas, cujus finis, (nempè ad quem suaptè naturâ est utilis, & ad quem extrinsecè ordinatur per Professores ipsius facultatis) seu objectum attributionis, quod idem sonat, est opus factū vel factibile media positiva directione ipsius facultatis, est absolutè, ac simpliciter practica: sed talis est Logica: ergo. Major est certa, tum quia juxta definitiones datas num. 1. Practicum est illud, cujus finis est opus, factibile utique media directione ipsius practici, non verò alius distinctæ facultatis: tum quia omnis facultas, quæ non sistit in mera contemplatione sui objecti attributionis, est absolutè practica, siquidem non est purè speculativa : sed omnis facultas, cujus finis, seu objectum attributionis est opus factum aut factibile media positiva directione ipsius facultatis, certè non sistit in mera contemplatione illius; quoniam omne, quod sistit in hac mera contemplatione, non dirigit per se formaliter positivè ad illud efficiendum, ut patet in definitione merè speculativa Angeli, animæ rationalis, materiæ primæ, & similium : ergo omnis facultas &c.

63. Probatur jam minor primi syllogismi. Finis, seu objectum attributionis Logicæ (non quidem intrinsecum, ac naturale, ut infrà dicemus *capit.* 6. sed ex rationali placito hominum attenta intrinseca proportione, quam habent regulæ Logicę juxta ibidem dicenda) Finis inquam in hoc sensu est demonstratio, hoc est syllogismus evidenter concludens, ut infra dicemus ; at demonstratio est opus factibile media positiva directione Logicæ: quandoquidem hæc dat regulas ad evidenter arguendum, seu concludendum, quales sunt omnes illæ traditæ *disp.* 2.; ergo Logica est absolutè, & simpliciter practica.

64. Ubi advertè. Tota Logica est reflexa super actus intellectûs, quos solos habet pro objecto immediato, quia de illis solis immediatè ac directè tractat in ordine non quidem ad omnia, sed ad definiendum, dividendum, & arguendum, & similia alia: sicut tota Physica tractat de solo ente naturali, tota Ethica de solis moribus, tota Theologia purè talis de solo Deo &c. Rursus inter hos actus intellectûs, de quibus agit Logica, uni sunt entitativè indivisibiles, ut plerumque definitio, & divisio : alii sunt entitativè divisibiles, ut plerum-

que

que argumentationes, quippè quæ plerumque coalescunt ex duobus, aut tribus actibus intellectûs. Inter utrosque est hoc discrimen in opinione asserente illos habere ex sola sua essentia significare id, quòd significant, & non significare id, quod non significant. Quòd ad illos primos non dirigit ut sic, vel aliter fiant, sunt enim essentialitèr tales, quales sunt; ergo non sunt capaces ut dirigatur intellectus ad illos sic, vel aliter faciendos, si vera est opinio illa: omnis quippè directio, regula, præceptum, prohibitio, consilium debet esse de contingentibus, sicut omnis volitio, aut nolitio: ergo solùm potest dirigi intellectus ad actus eos modo, quem ibi diximus, scilicèt quatenus sciens, quæ sit bona, quæ sit mala definitio, & alterutram apprehendens prorumpat in bonam, & supersedeat à mala. Quocirca in ea opinione Logica dirigit ad hos actus sicut Prudentia, & dictamen practicum conscientiæ, quæ duo verè & simplicitèr sunt practica, dirigunt ad nostros actus internos, nempe quatenus proponunt qui nam sint boni, & qui nam hìc & nunc mali.

65. Aliud est etiam in ea opinione de argumentationibus, aliisque actibus compositis ex aliis actibus intellectûs: quoniam ad hos non solùm dirigit Logica, quatenus docet intellectum bonos, & malos, ut declinet ab his, & eligat illos, verùm etiam quatenus præscribit modum efficiendi, seù fabricandi hos actus: quia docet qui debent adjungi aliis, & qui non debent adjungi, ut conclusio sit evidens: v.g. ex regulis Logicæ scimus huic majori, *omne animal est vivens* non esse adjungendam hanc minorem, *omnis homo est rationalis*, ad concludendum, *omnem hominem esse viventem*; sed hanc aliam, *omnis homo est animal*, & similitèr in aliis argumentationibus: ergo ad has dirigit Logica, quatenus dirigit ad illas verè, & simplicitèr fabricandas, seu construendas; ergo tametsi Logica dirigat intellectum ad instrumenta sciendi, non tamen dirigit univocè, seu eodem modo; sed æquivocè, & modo valde diverso.

66. Explicatur exemplo artium Mechanicarum, idest earum quæ habent pro objecto opus externum, tametsi alias non sint humiles, sed in republica nobiles. Architectonica v.g. non dat regulas Architecto, ut terra sit terra, ut aqua sit aqua, ut lignum sit lignum, ut saxum sit saxum, quia unum quodque ex his habet per suam essentiam esse, quod est, & non esse, quod non est, & ad hoc non sunt regulæ necessariæ: veruntamen ars Architectonica absolutè & simpliciter est practica, quia præbens regulas ad combinandum, & componendum inter se ista omnia, quæ poterant aliter, & aliter inter se com-

binari, præbet hoc ipso regulas ad construendum ædificium, quod est finis, seu objectum attributionis artis Architectonicæ.

67. Idem in præsenti: Logica non præscribit regulas, ut formentur propositiones mentales, quæ plerumque sunt indivisibiles quidam fulgores intellectûs, & essentialiter sunt tales, quales sunt: vel absolutè per solam suam essentiam, vel supposità vocum, quibus respondent, significatione: cœterùm præscribit regulas ad combinandum unas propositiones cùm aliis, ex quarum combinatione evidenter sequitur conclusio: cùmque conjunctio, seu combinatio hæc sit accidentalis, & possit fieri, & possit non fieri (quandoquidem hæc propositio v. g. *omne animal est vivens*, non habet per suammet essentiam conjungi cum hac altera, *omnis homo est animal*) hac de causa directio Logicæ quoad suum objectum attributionis est circa rem, quæ sic vel aliter fieri potest. Quòd si dixeris, omnem prorsus argumentationem adæquatè sumptam esse actum entitativè indivisibilem: præter quam quod dices rem falsam, dicemus nos tunc, Logicam dirigere ad illam, sicut dirigit ad definitionem, & divisionem.

68. Obii. Juxta ea, quæ diximus, Logica non erit practica respectu definitionis, & aliorum actuum indivisibilium, qui essentialiter absolutè, vel saltem ex suppositione, quòd significent id, quod significant, sunt tales, quales sunt. Pr. nulla cognitio, quæ est mera contemplatio sui objecti, est practica: quia omnis id generis est merè speculativa: sed omnes regulæ Logicæ circa definitionem v. g. indivisibilem, & quæ essentialiter sit talis, qualis est, erit mera contemplatio sui objecti. Prob. Omnis cognitio, quæ præcisè est repræsentatio quidditatis, essentiæ, aut proprietatum sui objecti, est mera contemplatio sui objecti: ut patet in cognitionibus, quas habemus circa essentiam, & attributa Dei, Angeli, Animæ rationalis &c. Sed omnes regulæ Logicæ circa definitionem v. g. præcisè erunt repræsentatio quidditatis, essentiæ, ac proprietatum definitionis: nam eam debere esse clariorem suo definito, debere constare genere ac differentià, debere converti cum illo, & similia, erunt de essentia ipsius definitionis; ita ut mala definitio, nempè quę hæc attributa non habuerit, tam impropriè erit definitio, quàm homo pictus est homo: ergo. Resp. eodem argumento probari poterat *Prudentiam* non esse virtutem practicam: & ultimum dictamen conscientiæ non esse practicum, quandoquidem vitales operationes nostræ voluntatis, quas solas immediatè, ac directè dirigit Prudentia, & Dictamen illud (cùm actiones externæ pendeant etiam à potentia externa, quæ non sem-

per obedit exactè imperio voluntatis) sint essentialiter tales, quales sunt: undè poterat formari istud idem argumentum.

69. Negamus itaque sequelam objectionis, & minorem probationis, sed attendendo prædictæ opinioni. Ad hujus probationem distinguenda est major: quæ præcisè est repræsentatio per se immediatè, ac directè *non juvans* ad objectum illud ponendum in rebus conc. ma. & hoc contingit in istis cognitionibus Dei &c. Quæ præcisè est repræsentatio per se immediatè, ac directè *juvans* ad objectum illud ponendum in rebus, & insuper necessaria ad illud artificiosè faciendum; nego ma. Quoniam ejusmodi cognitio non est purè speculativa, nam hæc per se immediatè, ac directè nec est necessaria, nec specialiter juvat *positivè* ad objectum illud faciendum: passim enim fiunt objecta artificiosè ab hominibus ignorantibus definitionem illorum, imò à sapientibus etiam Philosophis, & Theologis, quando definitio Contritionis v. g. Fidei, aut Spei est dubia inter ipsos Theologos; ergo nulla cognitio, quæ ita est repræsentatio quidditatis, ac proprietatum sui objecti, ut per se immediatè, ac directè jubet positivè ad illud ponendum in rebus, & insuper est necessaria, ut illud artificiosè ponatur, est purè speculativa: ergo omnis illa est practica; sed omnes istæ regulæ Logicæ circa definitionem v. g. sunt ejusmodi, ut satis constat; aliàs cùm omne tale individuum complexum ex rebus componentibus individuum ædificium, essentialiter constet tali individua terra v. g. talibus individuis saxis, talibus individuis lignis, sequeretur, quòd nec Architectonica foret practica: demum distincta minore eisdem terminis, negamus consequentiam.

§. III.

70. SEcunda pars conclusionis erat Logicam esse speculativam secundùm quid. Pr. Esse speculativam secundùm quid stat formaliter in eo, quòd aliquos habeat actus merè speculativos; sed hoc ita contingit: quoniam ad procedendum methodicè, scientificè, ac rationaliter ita ut uni homines doceant, alii discant Logicam, oportet dare definitiones earum rerum, quas discipuli docentur, nempè definitiones instrumentorum sciendi, ut sciamus, *quid est illud*, quod docemus, & docemur: atqui definitiones plerumq; sunt actus merè speculativi, & existunt in mera contemplatione sui objecti v. g. *definitio est oratio explicans essentiam rei*. Syllogismus

est argumentatio, in qua quibusdam positis, alterum quid à positis, necessariò est &c. quibus actibus Logicæ scimus quidem, quid sit definitio, quid syllogismus convincens, sed non scimus modum faciendi illa: ergo. Non tamen negamus definitionem divisionis, quodammodo esse practicam, & docere modum illam faciendi; nam est *oratio totum in suas partes distribuens*: & idem de aliis definitionibus docentibus aliquatenus modum faciendi suum objectum; verùmtamen id non contingit in omnibus definitionibus; & hoc solùm diximus, scilicet aliquas esse merè speculativas, & consequenter Logicam esse secundùm quid speculativam.

71. Hinc 1. cùm Logica habitualis, de qua est sermo in his quęstionibus, attribuendo ipsi, quæ sunt magis propria actuum Logicæ, sit genita ex repetitione, ac consuetudine eorum actuum, quando dicimus illam esse simpliciter, & absolutè practicam, ac secundùm quid speculativam, sensus est: plerosque, ac primarios actus Logicæ esse actus practicos docentes modos definiendi, dividendi, ac argumentandi, ad hoc ut intellectus humanus adipiscatur scientiam demonstrationis, quœ scopus est, & finis Logicæ, seù potius Authorum, qui excogitaverunt, & professi sunt Logicam: & aliquos etiam esse merè speculativos. Unde infertur habitus, quibus componitur Logica, esse plerosque, ac primarios practicos, aliquos autem speculativos. Neque hoc est speciale in Logica: quoniam licèt definitiones, aliæque cognitiones merè speculativæ non sint prorsùs necessariæ ad facienda opera artificiosè; veruntamen sunt necessariæ ad hoc, ut regulæ faciendi opera methodicè, ac rationabiliter, ac scientifico modo tradantur ab unis, & discantur ab aliis.

72. Hinc 2. non negamus prędictas definitiones, & similes alios actus speculativos conducere, ac juvare, ut intellectus faciat definitiones, argumentationes &c; sed hoc solum non sufficit, ut sint actus practici, & desinant esse merè speculativi: tum quia aliàs sequeretur, nullum posse formari ab intellectu actum merè speculativum circa rem, quæ alioquin est factibilis; siquidem definitio illius, & quævis alia cognitio patefaciens illius naturam, ac proprietates conducit sine dubio ad illam faciendam modo rationali, methodico, & libero; ergo omnes penitus cognitiones, quas habemus circa res alioquin factibiles, erunt practicæ. Quod falsum est, ac exorbitans à communi modo loquendi. Tum quia illæ definitiones conducunt ad definitiones ac argumentationes *remotè*, sed *non proximè*, negativè,

tivè, sed non positivè dumtaxat, quatenùs removent ignorantiam quidditatis illarum, quæ ignorantia poterat esse impedimentum, ne intellectus conciperet definitiones, & argumentationes justas, vel saltem non conciperet illas scientificè, ac methodicè. Fatendum ergo est intellectui veritatis amanti, esse discrimen inter definitiones plerasque, ac regulas docentes modum definiendi, ac argumentandi, vi cujus illæ sint actus merè speculativi, hæ autem actus practici.

73. Hinc 3. verum est, quòd practicum absolutè, ac simplicitèr, & speculativum absolutè, ac simplicitèr sunt differentiæ ultimò dividentes Scientiā, & consequenter sunt essentialiter opposite sicut rationale, ac irrationale; & consequenter nequeunt conjungi in eadē Scientia, sicut rationale, ac irrationale nequeunt conjungi in eadem entitate: verùntamen practicum absolutè, ac simpliciter; & speculativum secundùm quid, nec sunt differentiæ dividentes Scientiam, nec sunt essentialiter oppositæ, & consequenter possunt conjungi in eadem Scientia, qualis est Logica: & hoc est, quod de illa enunciamus, nempè esse practicam absolutè, ac simplicitèr, & speculativam secundùm quid; ergo non dicimus conjungi in illa res essentialiter oppositas: quamvis nec hoc foret magnum absurdum, siquidem in homine conjunguntur corpus, & anima, mortale, ac immortale, quæ sunt essentialiter opposita, licèt non quoad coexistendum. Pr. Assumptum. Præbere regulas faciendi objectum attributionis aliquo ex eis duobus modis insinuatis: & non præbere regulas has sunt essentialiter opposita; veruntamen præbere dictas regulas, & simul speculari per alios actus realiter distinctos naturam, & proprietates obiecti attributionis, non sunt essentialiter opposita, sed meritò conjungibilia, & conjungenda in eadem Scientia practica, ne cæco, & irrationali modo procedat circa suum objectum docendo illud facere, quin sciamus, quid sit illud, cujus naturæ, ac proprietatum.

74. Atqui Scientiam esse practicam absolutè, & simplicitèr est, quòd præbeat regulas faciendi suum objectum attributionis: & esse speculativam absolutè, & simplicitèr est, quòd non præbeat eas regulas: rursùs esse speculativam secundùm quid est speculari per actus alios realiter distinctos naturam, & proprietates sui objecti attributionis; ergo licèt esse practicum absolutè, & simpliciter, & esse speculativum absolutè, & simplicitèr opponantur essentialiter; non tamen esse practicum absolutè, & simplicitèr, & speculativum secundùm quid. Hoc & non aliud dicimus de Logica, de qua si plura velis hac super re consule P. Oviedo disp. 1. proemiali puncto 2. ubi multa docet:

§. IV.

§. IV.

75. SEcunda Conclusio: Logica est simplicitèr necessaria ad alias Scientias *methodicè*, *artificiosèque* acquirendas: item est moraliter, ac secundùm quid necessaria ad illas simpliciter acquirendas quoad statum perfectum; secùs quoad imperfectum: cœterùm non est simpliciter necessaria ad illas quoad statum perfectum acquirendas, ita ut nemo possit sine miraculo possidere absque juvamine Logicæ Scientiam ullam perfectè, perfectione utique humana, ideѕt multis imperfectionibus scatente.

76. Loquimur in hac conclusione in numero plurali de aliis Scientiis: sed ne intelligas illas omnes *collectivè*: quia omnes illas collectivè, ac simul possidere, nec cum Logica, nec sine Logica potest contingere hominibus in hac vita absque specialissimo juvamine Dei, quale illud fuit Salomoni concessum: *Dedi tibi cor sapiens, & intelligens in tantum ut nullus ante similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit*. Loquimur ergo de omnibus Scientiis distributivè, aut disjunctivè acceptis, ideѕt de unaquaque, aut de aliqua. Prob. itaque prima pas; acquirere methodicè, artificiosèque Arithmeticam v. g. stat in eo, quòd definitiones, divisiones, & argumentationes, quæ fiunt in Arithmetica, sint justæ, ac perfectæ *juxta regulas artis*: sine his quippè impossibile est, quòd illa fiant *artificiosè*, tametsi aliàs possint simpliciter, & absolutè fieri: atqui ut illa fiant juxta regulas artis definiendi, dividendi, & argumentandi sunt simpliciter necessariæ hæ regulæ, siquidem nihil fit, aut fieri potest juxta regulam, aut præceptum, quando talis regula, aut præceptum non est in rebus; ergo ad acquirendum methodicè, atque artificiosè Arithmeticam v. g. sunt simpliciter necessariæ regulæ definiendi, dividendi, & argumentandi: sed hæ regulæ sunt Logica ipsa artificialis; ergo hæc est simpliciter necessaria ad Arithmeticam, aliasque Scientias *methodicè*, atque *artificiosè* acquirendas.

3. Reg. c. 3.

77. Ubi jam vides duo. Primum. Non loqui nos de Logica habituali, sed de actuali: nam licèt quis non habeat habitum, facilitatem, possessionemque in definiendo, dividendo, & argumentando, si tamen hìc, & nunc præsentes habet in mente regulas definiendi &c. definitio, divisio, & argumentatio erunt methodicæ, atque artificiosæ, ideѕt factę juxtà regulas Artis. Alterũ est, nos loqui nõ solũm de Logica naturali, ideѕt de ingenio, vivacitateque intelligendi, quia hæc sinè

du-

dubio est simplicitèr necessaria ad quamlibet Scientiam acquirendam etiam quoad unam tantùm scientificam Conclusionem; sed loqui de Logica artificiali, idest de regulis ipsis definiendi, dividendi, & argumentandi: quæ regulæ tametsi per solũ lumen naturale haberi possint ab Arithmetico, sicut habitæ sunt ab Aristotele, & aliis etiam antequàm audiri cępisset hæc vox *Logica*; hoc non tollit, quòd regulæ illæ verè sint Logica artificialis: nàm certè hæc facultas constat regulis per se evidentibus; & cùm non omnes intellectus sint pares vivacitate, usu, experientiâ, multitudineque specierum, fieri potest, & solet, quòd unis sit arduum, & obscurum idipsum, quod aliis est per se notum: ergo quòd prędictę regulę magno cùm labore discantur ab incipientibus, non tollit quòd sint per se evidentes, & quòd solo lumine naturali possit nancisci illas Arithmeticus: si ergo iste cùm his regulis definiret, divideret, ac discurreret in Arithmetica quin unquàm Logicam didicerit, seù audierit, esset sicut ille, qui verè habet contritionem, quin sciat suam definitionem.

78. Prob. 2. pars Conclusionis, nimirum hanc Logicam esse moralitèr necessariam ad alias Scientias simplicitèr acquirendas quoad statum perfectum, secus quoad imperfectum. Omne, sine quo ægrè admodùm, & valdè raró habetur aliud, est moralitèr, ac secundùm quid necessarium ad illud aliud: & hac de causa dicitur equus, aut aliud æquivalens esse moralitèr necessarium ad lõgissimum iter terrestre brevi conficiendum, quia sine illo ægrè admodùm, & raro conficitur: at sic se habet Logica respectu aliarum Scientiarum: nàm cùm Arithmetica v. g. non sit una tantùm propositio, sed complexum, & congeries plurimarum, quas oportet benè segregare, & combinare intèr se, ne intellectus incidat in errorem, ægrè admodùm superabit intellectus has omnes difficultates, nisi per disciplinam, aut lumen naturale præsentes habeat regulas benè definiendi, benè dividendi, & benè argumentandi: atqui hæ regulæ utrolibet modo habeantur, sunt Logica artificialis, ut nuper dicebamus: siquidem videtur certum, quòd Aristoteles, seù primus Author Logicæ si fortè fuit, alius possiderit Logicam artificialem, & tamen eam non habuit per disciplinam, sed per lumen naturale: ergo.

79. Caterùm possidere unam, vel alteram tantùm Conclusionem scientificam Arithmeticæ non est res tàm ardua, ut nequeat contingere intellectui etiam ignaro definiendi &c. quoniam una vel altera sola Conclusio potest, & solet non indigere definitione, divisione, aut argumentatione artificiosa, siquidem ex primis principiis Arith-

metica

meticæ possunt multi intellectus, licèt non omnes, elicere sine ullo artificio unam, vel alteram Conclusionem propter metaphysicam connexionem, quam metaphysicâ evidentiâ deprehendit in eo principio cum ea Conclusione: & in hoc casu adeò firmiter adhærebit intellectus huic Conclusioni habitę per demonstrationem *Philosophicam* (idest fundatam in sola evidentia metaphysicâ connexionis metaphysicæ antecedentis cum consequente) licèt non per demonstrationem *Logicam*, idest factam juxtà regulas Logicæ, ut vi nulla possit dimoveri ab illa Conclusione: contra quam si ipsi occurrant insolubiles difficultates, spernet illas, ut sophismata, licèt dicere non posset ubinam sit fallacia: sicut passim Catholici spernunt difficultates insurgentes contra Mysterium, quod perfectè possident per fidem, tametsi nequeant solvere illas.

80. Prob. 3. pars, videlicèt Logicam non esse ità simplicitèr necessariam ad aliquàm aliam Scientiam quoad statum perfectum acquirendam, ut sine miraculo nemo possit possidere absque juvamine Logicæ Scientiam illam perfectè. Fieri potest, quòd omnes Conclusiones alicujus Scientiæ cujusvis sint, ita colligare intèr se, ut instar annulorū longissimę catenę, unæ Conclusiones evidentèr metaphysicè inferantur ex aliis, & hæ ex aliis, & hæ ex aliis, donec perveniatur ad prima principia illius Scientiæ: cujus nobile exemplum habemus in Geometria, nàm hujus scientificę Conclusiones evidentèr metaphysicè inferuntur ex aliis, & hæ ex aliis, & hæ ex aliis donec venitur ad prima principia, ut constat ex libris Euclidis: ergò eo ipso, quòd intellectus evidentèr metaphysicè penetret illa prima principia, potest ex his elicere evidentèr metaphysicè secundas, & sic omnes cœteras, quæ humanitus haberi solent.

81. Sed sine Scientiā, aut memoria regularū definiendi, aut dividendi, aut argumentandi, aut faciendi æquipollentes, aut modales, aut convertentes, aut contrarias, aut contradictorias, aut syllogismos, potest intellectus vivax, & solers absque miraculo evidentèr metaphysicè penetrare prima principia (nempè naturalia, ne importunè objicias principia Theologiæ, quæ sunt supernaturalia) cujusvis in particulari Scientiæ naturalis: & ex illis posteà evidentèr metaphysicè elicere primas proximiores Conclusiones: & posteà ex his elicere similitèr alias, donec tantus cumulus acquiratur, ut jam assurgat ad dignitatem Scientiæ. Pr. In toto hoc processu longo inferendi unas Conclusiones ex aliis non intercedunt nisi cognitiones metaphysicè evidentes circa prima principia, circa primas, & proximiores Conclusiones,

circa

circa secundas, circa tertias &c. sed hæ cognitiones sine miraculo possunt haberi ab intellectu vivace, ac solerte oblito, vel ignaro penitùs illarum regularum.

82. Pr. Quoties A nec identitatem, nec specialem relationem, seù habitudinem habet cùm B, potest humanus intellectus fungi evidentià metaphysicâ circa A, & omnimodam oblivionem habere, seù ignorantiam rei B, quin ullum interveniat in hoc miraculum, ut satis constat: at natura, & proprietates trianguli v. g. aut numerorum nec identitatem, nec ullam specialem habent relationem (nisi illam generalem, quam habent cęterę omnes res) cum recto modo definiendi, dividendi &c. ergo quin ullū intercedat miraculum, potest humanus intellectus fungi evidentiâ metaphysicâ circa illa cum omnimoda ignorantia, seù oblivione modi recti definiendi &c. ergo cum ignorantia harum regularū, & multò meliùs sine habitibus genitis ex eis regulis: sed hæ regulę sunt Logica actualis, & habitus geniti ex ipsis, sunt Logica habitualis: ergo absq; utrâq; potest intellectus vivax elicere omnes Conclusiones scientificas cujusvis Scientiæ naturalis in eo numero, & cumulo, ut jam mereatur dignitatem Scientię: sed hoc est, illam Scientiam v.g. Geometriam, aut Arithmeticam possidere perfectè, non quidem perfectione *extrinseca*, hoc est methodicâ, & artificiosâ (quia jam diximus in prima parte hujus Conclusionis hoc fieri non posse absque Logica) sed perfectè perfectione *intrinseca*, hoc est philosophica, stante in eo, quòd intellectus evidenter metaphisicè cognoscat, & penetret omnes Conclusiones illius scientię: ergo sine miraculo potest intellectus ignarus, vel oblitus Logicæ possidere aliam Scientiam quoad statum perfectum.

83. Levia quinque objiei possunt. Primum: Logica est Scientia: sed Logica, nec divinitùs potest acquiri sine ipsa Logica. Hoc distinguo, quatenùs non potest existere sine se ipsa, concedo; sed hoc non venit ad rem: non potest acquiri sine se ipsa, quatenùs non possit existere, quin ipsa præcedat sibi ipsi, & doceat modum, quo acquiri debeat, implicas in terminis: quia sicut est impossibile, quòd res existat sine se ipsa, est impossibile etiam, quòd res sibi ipsi præcedat secundùm idem. Igitur pars Logicę, quę agit de definitione potest acquiri sine pręcedentibus regulis syllogizandi, & viceversa. Secundū: in illo eodem processu, quō diximus, consequentiarum, quibus ex primis principiis Geometrię v.g. elicimus primas Conclusiones, & ex his secundas &c. logizat intellectus, & Logicam exercet: ergo semper intervenit Logica: ergo sine hac impossibile est acquirere illam Scientiam. Distinguo antecedens,

logizat, & exercet Logicam purè materialiter; concedo: formalitèr, nego: & similitèr explicantur cætera. Considera duos audientes Sacrum die Dominica: unum prorsus ignarum, seu oblitum præcepti, alterum memorem: ambo sanè obediunt Ecclesiæ, & faciunt quod illa jubet: sed primus obedit tantùm materialiter, secundus formaliter, unde primus non dirigitur ad illam auditionem per Ecclesiasticum præceptum; dirigitur tamen secundus. Id impræsentiarum: non negamus in illo processu intervenire discursus, illationes, ac consequentias juxta regulas Logicæ, sed cùm hæc fieri possint ab homine penitus ignaro illarum regularum, optimè verò callente intimam metaphysicam connexionem unarum veritatum cum aliis, (maximè si discursus illi non sint syllogistici, sed mera enthimemata, ubi nullum artificium est) idcircò subsistit illum *non dirigi* per regulas Logicę, & solùm materialiter obedire illis: ergo subsistit Logicam non esse simplicitèr necessariam ad acquirendum alias Scientias perfectè perfectione intrinseca illorum, tametsi necessaria sit ad acquirendum illas formalitèr formalitate obediendi regulis ipsius: sicut præceptum non est simplicitèr necessarium ad audiendum perfectè, ac formalitèr Sacrum perfectione, ac formalitate actioni illi intrinseca, licèt sit necessarium ad formalitatem, ac perfectionem extrinsecam obedientiæ formalis.

84. Tertium. Non possidet perfectè Scientiam, qui non potest illam defendere ab insurgentibus sophimatibus contrariis: sed ad hoc est simplicitèr necessaria Logica, quia hæc una explicat ubinam lateat fallacia; ergo. Dist. majorem, non possidet perfectè perfectione intrinseca, & in positiva qui non potest &c. nego majorem (quia sicut homo potest esse perfectè Catholicus perfectione intrinseca Fidei Catholicę, tametsi solvere nequeat difficultates omnes insurgentes contrà Fidem, ut passim experimur: ità potest esse perfectè sciens perfectione intrinseca, & positiva Scientiæ, licèt solvere nequeat fallacias contrarias, quia illa perfectio intrinseca, & positiva solùm consistit in metaphysica evidentia antecedentis, atque connexionis illius cum consequente) non possidet perfectè Scientiam perfectione extrinseca, & negativa qui non potest &c. concedo majorem: & permissa minore, quæ sanè non est firma, siquidem intellectus potest sua vivacitate sine regulis Logicæ detegere fallacias contrarias, maximè quæ non pendent ex artificio fallace syllogismorum, sed ex aliis principiis malè intellectis; nego consequentiam.

85. Quartò. In pręfato processu indispensabiliter occurreret multoties necessitas definiendi, dividendi, convertendi propositiones, argu-

men-

mentādi &c.sed hę fieri non possunt simpliciter sine Logica. Id negatur quia sicut sine Logica præcedente, ac docente inventę sunt per solum lumen naturale regulę universales docentes definire, dividere &c. ità sine his regulis possunt fieri per lumen solū naturale ipsę, definitiones, divisiones, conversiones, & argumentationes prępertim enthimemata, quę non habent artificium aliud, quàm evidenter metaphysicè proponere veritatem antecedentis, & illius infallibilem connexionem cum consequente. ambæ autem evidentiæ haberi possunt solo naturali lumine. Quintum. Habere Scientiam est habere notitiam per demonstrationem acquisitam: sed sine Logica nequit haberi demonstratio, quoniam demonstrare est proprium Logicæ in quarto modo: ergo. Nego minorem, quoniam omnis argumentatio, cujus antecedens est metaphysicè evidens, & similiter connexum cum consequente est demonstratio philosophica, & quoad intrinsecam perfectionem demonstrationis, quidquid sit de perfectione extrinseca stante in eo, quòd facta sit juxtà regulas artis: sed sine Logica potest intellectus vivax formare argumentationem illam; ergo. Nego item probationem illius minoris, quippè proprium in quarto modo dicitur illud, quod omni, soli, & semper convenit rei, ut risibile convenit homini: at *demonstrare* quoad intrinsecam, & philosophicam perfectionem demonstrationis non convenit soli Logicæ (quandò quidem in ceteris etiam Scientiis fiunt argumentationes metaphysicè evidentes quoad antecedens, & hujus connexionem metaphysicam cùm consequente, ut constat) sed solùm est proprium Logicæ *præbere regulas* ad demonstrandum artificiosè: ergo.

CAPUT IV.

Quid, & quotuplex sit objectum in genere.

86. Objectum, seù materia cujusvis Scientię, aut facultatis est illud, de quo tractat, & disputat illa facultas: sic objectum, seu materia Theologiæ est Deus, quia tota illa est de Deo, aut de rebus ad Deum spectantibus. Objectum, seù materia Astronomiæ sunt sydera, quia horum motus, magnitudinem, distantiam disputat Scientia illa, & similitèr de aliis facultatibus: ubi pro re præsenti, imò pro tota Philosophia, & Theologia adverte: quando dicimus *objectum materiale, aut formale talis Scientiæ, talis Artis, talis Virtutis, aut Politicæ, aut Moralis, aut Theologicæ esse talem aut talem rem*, debes

 id

id intelligere non de ipsa Scientia, Arte, aut Virtute, ut præsefert hæc locutio; sed de *Artibus propriis* ipsius Scientiæ, Virtutis &c.

87. Quoniam Ars, Scientia, & Virtus acquisita consistunt in quadam quasi possessione, seù facilitate, seù habitu acquisito ex crebra repetitione actuum facilitante ad alios actus ejusdem speciei, ut sæpè monuimus: atqui hæc facilitas, seù habitus non est capax tendendi strictè, & propriè in objectum ullum sive materiale, sive formale; quia hæ facilitates, seù habitus neque sunt personæ rationales, neque cognitiones, aut actus voluntatis, sed quædam qualitates relictæ ex eis actibus respectivè (sicut odor relinquitur ex liquore) & facilitantes ad eosdem actus quoad speciem repetendos, idest ad alios similes in specie: ergo strictè, ac propriè loquendo soli actus Scientiæ, Artis, seù Virtutis sunt capaces habendi objectum materiale, aut formale, non autem ipsæ Scientiæ, Artes, aut Virtutes: invaluit tamen usus dicendi Scientiam, aut Virtutem habere tale, aut tale objectum materiale, aut formale; sed est locutio figurata, qua tribuimus causæ id, quod est proprium effectûs, & vice versa: Habitus enim acquisitus legendi v. g. est effectus unorum actuum legendi, & causa facilitans ad actus alios legendi.

88. Idem intellige de Scientiis, Habitibus, seù virtutibus infusis, nempè quæ Deus de repentè ut supremus Dominus infigit animabus, quin hæ habuerint usum, seù consuetudinem eliciendi actus illos v. g. in Baptismo infundit Deus puero Habitum, seù Virtutem Fidei, Spei, & Charitatis, tametsi ille utpotè adhuc incapax nondum elicuerit actum ullum Virtutum harum. Itaque quanquam hi Habitus, seù Virtutes neque acquirantur per crebram priorem repetitionem actuum, neque facilitent ad hos, in quo etiam differunt ab habitibus acquisitis, nihilominus strictè loquendo non sunt capaces, ut habeant objectum materiale, aut formale; quia neque sunt agentia rationalia, neque vitales operationes intellectûs, aut voluntatis, aut alius potentiæ cognoscitivę, sed qualitates quædam supernè illapsæ, & inhærentes animabus ad fines, quos Theologia docet: itaque quando audieris objectum formale Virtutis Charitatis esse bonitatem absolutam Dei, intellige per locutionem castigatam actum ipsum Charitatis, quo diligimus Deum super omnia, *quia bonus est*; per locutionem autem largam, & figuratam intellige Habitum ipsum, seu Virtutem Charitatis: & similiter quando similes audias locutiones passim obvias in tota Philosophia, & Theologia.

89. Objectum ergo cujuslibet Scientiæ, idest actuum proprio-

rum

rum illius Scientiæ est duplex: unum purè *materiale*; alterum *formale*. Objectum formale, quod etiam vocatur *ratio formalis, sub qua, & ratio formalis qua*, est titulus ille, seù motivum, seù ratio, seù attributum, propter quod proximè, ac immediatè actus proprius Scientiæ, seù Virtutis attingit suum objectum, quod dicitur materiale, v. g. objectum formale actuum intellectûs, qui sunt assensus, est veritas intrinseca, & transcendentalis sui objecti, quia ideo proximè, ac formaliter assentimur rei, *quia vera est*: Objectum formale actuum intellectûs, qui sunt dissensus, est falsitas sui objecti, quia ideo formaliter immediatè dissentimur rei, *quia est falsa*: similiter objectum formale actuum voluntatis, qui sunt amores, est bonitas objecti, quia ideo proximè immediatè amamus rem, *quia est bona* aliqua specie bonitatis: objectum formale actuum voluntatis, qui sunt odium, est malitia objecti, quia ideo proximè immediatè aversamur rem aliquam, *quia illa aliquo modo est mala*; sed de hoc infra.

90. Ubi adverte Sex. Unum est: objectum formale strictè tale, idest proximum, ac immediatum, quandoque distingui realiter ab objecto materiali, quandoque non distingui: etenim lux, & color sunt objectum formale corporeæ visionis, qua intuemur hominem v. g. & ambo distinguuntur realiter ab ipso homine. E converso bonitas Divina est objectum formale amoris, quo super omnia diligimus Deum ipsum: & certè bonitas Divina non distinguitur realiter, & forsan neque adhuc formaliter per rationem ab ipso Deo: similiter transcendentalis veritas rei est multoties objectum formale actûs, quo assentimur illi rei, ita ut agglomeratæ rationes ad suadendum illam nihil aliud faciant, quàm pandere, detegere, & aperire latentem veritatem rei illius, quæ semel detecta per se formaliter trahit nos in sui assensum, sicut bonitas trahit nos liberè, aut necessariò in sui amorem: & certè transcendentalis veritas, & bonitas non distinguuntur realiter ab ipsis rebus; stet ergo objectum formale, interdum distingui realiter, interdum non distingui realiter ab objecto materiali.

91. Secundum est. Hoc objectum formale passim vocatur *specificativum*: & meritò; quia illud est nobis regula ad discernendum species actuum intellectûs, aut voluntatis, virtutum, ac vitiorum, ita ut actus alterutros habentes unum objectum formale distinguamus in specie ab actibus habentibus aliud, vel saltem sub alia expressione, si habuerint idem in sensu reali objectum formale: sic virtutem mo-

moralem Religionis, v. g. distinguimus in specie à virtute Charitatis, quia obiectum formale motivum actuum Religionis v. g. genuflexionis, suffitus, Sacrificii &c. est *cultus Dei*; volumus namque actiones illas per actum solius Religionis, *quia sunt cultus Dei*: objectum autem formale Charitatis est *bonitas Dei*; bonitas autem hæc, & cultus ille sunt res prorsùs distinctæ: sic etiam virtutem Fidei distinguimus in specie à virtute Charitatis, quia licèt authoritas Divina, quæ est objectum formale Fidei, sit prorsùs idem cum Divina bonitate, quæ est objectum formale Charitatis; nihilo tamen minus hæc expressio, hæc notitia, hoc judicium *Deus impotens falli, aut fallere dixit hoc*, quod judicium regulat fidem, est specificè distinctum ab hoc altero regulante Charitatem, *quia bonus, & amabilis est Deus*.

92. Objectum itaque formale est *specificativum*, quatenus est plerumque nobis regula, seu principium ad discernendum species nostrorum actuum, vel quia objectum formale unorum est notabiliter diversum ab alterorum, vel quia si est penitus idem, sub diversis tamen expressionibus movet ad unos, & ad alteros: sed cave ne intelligas esse specificativum *intrinsecum* actuum nostrorum: quia hi, sicut cætera omnia specificantur intrinsecè à suamet differentia essentiali; non autem à suo objecto formali, à quo sine dubio distinguuntur realiter simpliciter, ut distinguitur à Divina bonitate amor ille, quo diligimus Deum, quia est bonus. Potest tamen objectum formale dici specificativum intrinsecum non quatenus sit constitutivum essentiale actûs; sed quatenus hic per suammet essentiam connectitur cum illo, aut saltem tendit, pergit, seu respicit illud, sive sit verum, sive merè apparens, ut contingit, quoties fallimur in nostris operationibus. Scias tamen objectum formale non esse unicum specificativum nostrorum actuum, nam specificantur etiam à modo, quo respiciunt illud, nec non à suis principiis, ut disces in Philosophia.

93. Tertium est. Objectum formale interdum est *remotum* v. g. illud, quod proximè immediatè movet ad aliquem actum moventem ad alium, v. g. quando quis ex timore æternæ damnationis elicit actum Fidei, aut Charitatis: tunc enim damnatio æterna est motivum, seu objectum formale remotum, sed minùs proprium Fidei, aut Charitatis, quia est objectum formale proximum illius timoris, qui timor impellit ad actum Fidei, aut Charitatis, & hoc solet etiam vocari objectum formale *extrinsecum*, quod licèt sit ultimum resolu-

lutivum actûs, non specificat illum, ut patet in actibus dictis, qui non desinunt esse Fidei, aut Charitatis licèt extrinsecè, remotè resolvantur in objectum illius timoris, ex quo concipiuntur. Interdum est objectum formale *proximum*, quod etiam vocatur *intrinsecum*, & est objectum formale proprium, nempè quando non movet ad alium actum priorem, sed immediatè, ac directè ad illum, de quo est sermo, sicut veritas transcendentalis movet ad assensum, & bonitas Divina ad sui amorem. Utrumque objectum formale, nempè remotum, seù extrinsecum, & proximum, seu intrinsecum, & proprium potest esse vel adæquatum, vel inadæquatum, & partiale; erit adæquatum, & totale, quando ipsum *solum* moveat; erit inadæquatum, & partiale, quando non ipsum solum, sed complexum ex ipso, & alio moveat. Rursus objectum formale proximum potest esse intrinsecum *terminativè*, vel extrinsecum: erit terminativè intrinsecum non quando actus ille intellectûs, aut voluntatis, de quo fuerit sermo, constituatur essentialiter per illud, (quia hoc nunquam contingit in actibus creaturarum), sed quando in suomet tendendi modo exprimat objectum illud formale v. g. *sunt æternæ pœnæ, quia Prima Veritas hoc dixit*. Erit objectum formale extrinsecum terminativè, quando actus ille, tametsi formaliter in se ipso exprimat, seu non reflectat supra illud objectum formale, veruntamen illud præsupponat immediatè, ac proximè ut in hoc Enthimemate: *est homo, ergo est animal*: hoc secundum præsupponit immediatè, ac proximè illud primum.

94. Quartum est. Omne objectum formale est objectum motivum: id namque est character objecti formalis, nimirum quòd ut præcognitum formaliter, vel equivalenter per judicium, vel per apprehensionem moveat, inclinet, impellat interdum non relinquendo libertatem, interdum relinquendo illam, impellat inquam potentiam ad actum, cujus est objectum formale. At verò non omne objectum motivum est objectum formale: quia nil, quod dumtaxat est finis, est objectum formale: sed objectum motivum multoties est finis dumtaxat, ut quando exis domo ut visites ægrotum, illa visitatio dumtaxat est finis illiùs exitus: & quando ut obtineas à Principe honores, ac dignitates, facis talia, & talia egregia facinora, honores illi dumtaxat sunt finis actionum illarum: & quando, ut æternam beatitudinem adipiscaris, temperas te à peccatis, æterna beatitudo est finis illiùs temperantię &c. ergo objectum motivum multoties non est objectum formale saltem proximum, & immediatum. Pr. Major.

jor. Nil quod præcisè causat, *ut sit*, hoc est quod præcisè movet ad consecutionem, causat *quia est*: nam, & ut vides, hi duo sunt valdè diversi modi causandi: sed omne, quod dumtaxat est finis, præcisè causat, *ut sit*, movendo scilicèt ad ponendum media obtinendi ergo sui consecutionē: quia hoc est esse præcisè finem, nempe movere ad sui consecutionem per media: omne autem, quod est objectum formale, non causat, *ut sit*, sed *quia est*: v. g. bonitas divina non, ut sit in rebus, sed quia est, movet voluntatem ad sui amorem: veritas transcendentalis, non ut sit, sed quia est, movet intellectum ad sui assensum &c. ergo nil, quod dumtaxat est finis, est objectum formale: unde habes obiter distinctionem inter illud, quod movet, ut finis, & illud, quod movet, ut meritum ad præmiandum, nam etiam volitio præmiandi habet pro objecto formali specificativo meritum, ex hoc *quia est* suo modo causat, & movet voluntatem præmiandi.

95. Quintum est. Cùm dixerimus omne objectum formale esse objectum motivum, oportet non confundere objectum motivum *positivè*, & motivum *negativè*: quemadmodum enim ex causis physicis unæ influunt positivè in suos effectus, ut ignis in calorem, aliæ influunt purè negativè, & instar removentis prohibens, ut vulgò dicitur, quatenus ipsæ non producunt effectum, sunt tamen necessariæ, ut ille producatur; ita ut sine ipsis non producatur, ut approximatio ignis ad lignum v. g. quæ approximatio non producit calorem, sine ipsa tamen ignis non producet calorem, & ob hanc causam dicitur causa negativè caloris, quia removet distantiam ignis, quæ distantia prohiberet, seu impediret productionem caloris: item, ut cognitio objecti, quæ sanè non producit physicè *positivè* amorem, seu volitionem illius; sed tantùm negativè, quatenus cognitio hæc removet ignorantiam objecti, quæ ipsius amorem, volitionemque impediret, quia *nil volitum quin præcognitum*, ut verum axioma docet: quemadmodum inquam res ita eveniunt in causis physicis: ita inter motiva, una movent *positivè* sicut bonitas divina positivè movet ad sui amorem, & transcendentalis veritas ad sui assensum: unde quando dicimus *amo Deum quia bonus est. Credo Deo, quia est verax*, illud quia utrobique sumitur in sensu positivo, & significat objectum formale.

96. Alia movent tantùm *negativè*: id que dupliciter: vel quatenus removent impedimentum motionis, & præparant intellectum, aut voluntatem ut moveatur, ut bona existimatio Petri præparat voluntatem tuam, ut movearis ad ipsi benefaciendum, unde dici potest illa bona existimatio movere negativè ad benefaciendum: in quo

etiam

etiam ſenſu dicitur communiter, *Pia affectio juvat ad credendum*, qui enim benè affectus eſt erga alium, faciliùs credit, quæ bona ſunt illius, unde illa pia affectio movet *negativè* ad credendum: vel quatenus retrahit quidem ab aliquo actu noſtro, ſed hoc ipſum retrahere eſt motivum alliciens, & neceſſarium ad illum eundem actum: ſic arduitas, quæ utique neceſſaria eſt in objecto Spei (ſiquidem ſpes non eſt de rebus facilibus, ſed de arduis, ut ſuo loco dicitur) retrahit quidem ab ſpe, ſeu conatu generoſo illius rei; ſed hæc ipſa remora, aut retractio eſt neceſſaria ad ſpem, & quaſi calcaria admovet generoſo animo, ut aggrediatur rem illam difficilem, ſeu arduam: ſic heroicæ actiones hoc ipſo, quòd heroicæ ſint retardant animum, ſed ſimul hoc ipſo incitant animum generoſum, unde movent *negativè*, quatenus ita movent, ut ſimul retrahant, aut ita retrahunt, ut ſimul propellant. Idem contingit in conſcientia retrahente à peccato, quoniam ita ſe habet pro priori ad hoc, ut ab ipſo retrahat; eſt tamen neceſſaria hæc retractio, ut actus ille ſit peccaminoſus, ſi fiat, quoniam ut ſit peccaminoſus, debet fieri *contra conſcientiam prælucentem*.

97. Idem in concluſione obſcura, & in ea, quæ ſit merè probabilis: quoniam obſcuritas ipſa, aut mera probabilitas motivi invitantis ad aſſenſum concluſionis reddit quaſi frigidum intellectum, ne velociter moveatur ad aſſenſsum: ſed hæc eadem frigiditas ſeu retractio, quæ conſiſtit in dicta obſcuritate, ſeu mera probabilitate, eſt prorſus neceſſaria, ut aſſenſus concluſionis ſit obſcurus, aut merè probabilis, quia aliàs non foret obſcurus, ſed clarus, non foret merè probabilis, ſed certus. Stat ergo, quòd inter motiva, una movent *poſitivè*, altera *negativè* dumtaxat. Quando itaque dicimus omne objectum formale alicujus actûs intellectûs, aut voluntatis eſſe motivum ejuſdem, loquimur de motivo non *negativè* tantùm, ſed *poſitivè* movente, ut in exemplo bonitatis reſpectu amoris, & veritatis reſpectu aſſensûs diximus.

98. Deniq; ſicut inter cauſas phyſicas unæ ſufficiunt ad effectum, ſed non requiruntur (ut ignis A, qui ſufficit ad producendum calorem, ſed non requiritur, quandoquidem ignis alius poteſt eum producere) aliæ requiruntur, ſed non ſufficiunt per ſe præciſè, ut ſiccitas v. g. quæ requiritur, ut ignis comburat lignum, ſed non ſufficit, niſi ignis ſit applicatus: unde fit, quòd neque omne, quod requiritur ad aliud, ſufficiat per ſe ad illud, neque omne, quod ſufficit per ſe, requiratur ad illud: ita inter motiva, una ſolent ſufficere per ſe, ſed non requiruntur (v. g. motivum inviſendi amicum ſufficit, ut egrediaris

diaris domo; sed non requiritur, nam vulgò dicitur, quòd hunc eundem egressum facere poteras ex motivo alio), alia requiruntur, sed non sufficiunt per se, ut motiva tantùm negativè. Quando ergo dicimus, objectum formale esse objectum motivum, loquimur de motivo sufficiente, ac requisito ad actum intellectûs, seu voluntatis sumptum saltem quoad speciem, ut bonitas Divina movet, ac sufficit ad amandum Deum, & veritas objecti movet, ac sufficit ad credendum illud: quòd si actus, de quo fuerit sermo, habuerit duo objecta formalia adæquata, & totalia, ut multi credunt fieri posse, philosophandum est sicut suo loco dicemus. Et hactenus de objectis formalibus.

§. II.

99. OBjectum purè materiale, quod etiam solet vocari objectum *terminativum*: item *objectum quod*: item *ratio formalis quæ*; est illud, in quod tendit, seu de quo tractant actus, sive intellectûs, sive voluntatis non propter ipsum, sed propter aliud: & quanquam hi actus habeant etiam per suam essentiam tendere in objectum, in quod tendunt, & hac de causa dici poterat, quòd etiam objectum materiale est specificativum actûs; verumtamen castigatè loquendo non est; tùm quia actus specie distincti, quales sunt Fidei, Spei, ac Charitatis possunt tendere in idem objectum materiale, nempe in eundem Deum; ergo non semper specificantur actus ab objecto materiali specificativè sumpto: tum quia objectum hoc solet latiùs patere; objectum verò formale est magis contractum, ac determinatum; ergo magis idoneum, ut ab ipso specificetur actus, quàm ab objecto materiali. Porrò loquimur de objecto *purè materiali*, quia nostri actus multoties tendunt etiam expressè in suum objectum formale, quod ideò potest dici esse quoque objectum materiale; sed non *purè materiale*.

100. Hoc est duplex, unum *remotum*, alterum *proximum*: objectum materiale proximum est illud, de quo immediatè, ac directè tractat aliqua Scientia, ut tractat Logica de actibus intellectûs, & Prudentia de actibus voluntatis: objectum materiale remotum est illud, quod est objectum illius, de quo immediatè tractat ars, seu scientia, ut sunt actiones exteriores, quas volumus, aut nolumus, de quibus volitionibus, aut nolitionibus immediatè tractat Prudentia, ut est virtus transcendentalis: item res omnes, quas possumus definire, &

super

ſuper quibus poſſumus argumentari (quæ res vocantur *conceptus objectivi*) quia illæ ſunt objectum definitionis, argumentationis &c., de quibus immediatè tractat Logica. Rurſus objectum materiale proximum eſt duplex: unum adæquatum, videlicèt complexum, acervus, ſeu aggregatum ex omnibus illis, de quibus immediatè tractat ars: inadęquatum eſt unum quodque ex his: unde ſicut non poteſt dici verè, & propriè *Homo eſt corpus*. *Homo eſt anima*: quia homo eſt complexum ex corpore, & anima ſimul: ita non poteſt dici verè, ac propriè: *Logica eſt doctrina definiendi*: *Logica eſt doctrina ſyllogizandi*: quia Logica eſt complexum ex omnibus eis doctrinis ſimul: omnibus inquam habitualiter ſumptis, ideſt complexum ex omnibus eis habitibus, & facultatibus ſimul exiſtentibus in eodem intellectu: actus enim ipſi Logicæ rarò, vel nunquam exiſtunt ſimul in eodem intellectu, quia ſunt tranſeuntes, & quando unus intellectus concipit unum actum, ſuperſedit alio: habet namque virtutem cognoſcitivam valde limitatam, *pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus* juxta verum proloquium, quod non procedit de ſolo ſenſu externo, ſed etiam cum proportione de intellectu ipſo, qui etiam eſt valde limitatus.

101. Objectum inadæquatum eſt duplex: unum vocatur *attributionis*, ſeu *primarium*, ſeu *finis* ipſius facultatis, & eſt illud, quod ita tractat, explicat, diſputat illa facultas, ut reliqua omnia, de quibus tractat, ordinentur ad illud; illud autem non ordinetur ad aliud per actus illius facultatis: alterum vocatur objectum *attributum*, & eſt quodcumque aliud, de quo tractat illa facultas, ſive ſit unum ſolum, ſive duo, ſive complexum ex omnibus diſtinctis ab objecto attributionis.

102. Sed hic cave æquivocationes, quæ oriri poſſunt ex frequentiſſimis modis loquendi hac ſuper re. Cùm Logica, & idem de omnibus aliis Scientiis, Artibus, ſeu Virtutibus, non ſit capax *operandi propter finem*, ſiquidem non eſt perſona: item cùm unæ partes ipſius non ſint *ex natura ſua* poſitivè ordinatæ, aut deſtinatæ ad alias, ſicut materia eſt ordinata ad formam, ſicut ignis naturâ ſuâ eſt calidus, aut nix naturâ ſuâ eſt frigida: quandoquidem doctrina, ſeu regulæ definiendi v. g. poſſunt ſubſiſtere in intellectu abſque ulla violentia ſine doctrina, ſeu regulis demonſtrandi, item ſine definitione ipſa, & ſine demonſtratione: cùm inquam hæc ita ſint, quando audias Logicam ordinare, ſeu dirigere cœtera omnia, de quibus agit, ad tale, vel tale objectum attributionis, v. g. ad demonſtrationem, hæc duo, & non aliud intelligere debes: unum eſt, hominem ipſum logicum,

non verò Logicam ipsam tractare cœtera illa omnia jam docendo, jam discendo, jam disputando illa eo fine, atque intentione, ut habeatur plena doctrina, & scientia demonstrationis, quia Logicus, non verò Logica capax est operandi propter finem: alterum est, unas partes Logicæ, licèt ex natura sua non sint destinatæ ad demonstrationem v. g., ex natura sua esse idoneas, seu esse utiles, seu esse etiam necessarias ad demonstrationem. Unde ordinatio, seu directio ad objectum attributionis sumpta radicaliter, ac in actu primo est intrinseca, & essentialis partibus Logicæ; sumpta verò actualiter, ac in actu secundo est extrinseca, & proveniens à voluntate Logicorum ordinantium illas ad demonstrationem: sicut saxa, trabes, lateres sunt quidem ex sua natura capacia, ut ordinentur ab artifice ad domum construendam; quòd autem hìc, & nunc ordinentur, non est ipsis essentiale, sed quid extrinsecum à voluntate artificis proveniens.

103. Ex dictis toto hoc capite habes 1. generalẽ explicationẽ objecti materialis, & objecti formalis, quæ duo frequenter occurrunt in tota Philosophia, & Theologia, & ex quorum prava intelligentia pravę æquivocationes nascuntur. Habes 2. Objectum formale non benè explicari, dicendo esse illud, *quia*, quo respondemus interroganti *cur*. Etenim interroganti cur hoc agis, cur hoc vis, cur hoc credis, multoties respondemus per *quia* significans causam efficientem physicam, *Video, quia oculos habeo apertos, & cum omnibus dispositionibus ad videndum*: multoties per *quia* significans causam moralem efficacem, *feci hoc, quia jussus fui*: multoties per *quia* significans causam finalem, *fugio peccata, quia tendo in Cœlestem Patriam*: multoties per *quia* significans meram applicationem physicam, vel intentionalem, *Amo hunc, quia cognosco esse bonum*: multoties per quia significans rationem ex se retrahentem ab illa actione, *Volo talem rem hoc ipso, quia ardua, & periculosa est*. Atqui nullum ex his est objectum formale; ergo multoties illud *quia*, per quod respondemus, non significat objectum formale: ergo hoc non benè explicatur dicendo esse illud, quo respondemus interroganti *cur*.

104. Est ergo objectum formale actûs, propriè, ac presse loquendo, titulus ille, seu ratio formalis, intrinseca, vel extrinseca objecto materiali ipsum directè, ac immediatè constituens capax, vel dignum illius actûs in particulari, & in ea specie; & quando illi *cur* respondemus per *quia* id significans, tunc respondemus per objectum formale nostri actus. Dicitur *intrinseca*, vel *extrinseca*, quia objectum formale interdum distinguitur realiter, interdum non distinguitur

guitur ab objecto materiali, ut diximus num. 5. Imò aliquando ita est extrinsecum objecto materiali, ut neque per receptionem, aut unionem physicam sit in ipso, ut non est in pœnis Inferni complexum ex Authoritate, & Verbo Dei testificantis illas, & propter quod tanquam propter objectum formale credimus Fide Divina illas pœnas. Dicitur, *ipsum directè, ac immediatè*, ad excludendum titulos alios, seù rationes generales, quæ solent movere ad talem, vel talem actum non immediatè, ac in particulari, sed in communi. Dicitur *capax*, vel *dignum*, quia lux, & color sunt objectum formale visionis corporeæ, & aliud præstare non solent, quàm constituere parietem, v. g. cui offunduntur, capacem ut videatur oculis corporeis.

105. Sed exemplo faciliùs capientur hæc. Rogaris cur credis Incarnationem Verbi? Si respondeas, *quia volo*, ut respondere potes, quandoquidem liberè, ac voluntariè credis, non respondes per objectum formale Fidei, sed per principium morale subjectivum, qualis est volitio respectu aliarum humanarum actionum. Si respondeas, *quia Deus opitulatur mihi ad credendum*: non respondes per objectum formale Fidei, sed per rem indispensabiliter necessariam ad credendum, quia sine speciali auxilio Dei non possumus credere, prout oportet, ut docet Ecclesia. Si respondeas, *quia jubemur omnes id credere*, non respondes per objectum formale Fidei; sed per aliud principium morale, seu motivum credendi, nam certè præceptum Divinum est optimum motivum credendi, quod præcipit Deus. Si respondeas, *quia aliter damnabor*, non respondes per objectum formale Fidei, sed timoris. Si respondeas, *quia placet Deo, quòd id credam*, respondes per objectum Charitatis. Si respondeas, *quia verum est intrinsecè Verbum incarnaßе*, non respondes per objectum formale illius Fidei, prout est talis specificus assensus Fidei Divinæ, sed prout est assensus in genere, cujus objectum formale est veritas transcendentalis sui objecti materialis.

Trid. Sess. 6. Can. 1.

106. Si respondeas, *quia honestum, & meritorium est credere hoc*, non respondes per objectum formale Fidei: nam cùm illa honestas, & meritum sint tituli, & rationes valdè universales, non possumus ex illis deprehendere particularem speciem Virtutis, ad quam spectat ille assensus: ergo non sunt specificativum illius. Si respondeas, *quia tot, ac tanta sunt argumenta persuadentia Incarnationem, ut non nisi temerè possimus de illa dubitare*, non respondebis per objectum Fidei, sed per ipsius externam applicationem,

idest

1 ad Corinth. cap. 3. idest per extrinsecum ministerium præparans animum ad credendum. Quemadmodum enim, *neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*; veruntamen juxta ordinariam providentiam Deus non dat intrinsecum incremenrum frugibus, nisi præcedat intrinsecum ministerium, idest præparatio, ac dispositio plantandi, & rigandi. Ita quamvis solus Deus in Schola Psal. 93. interiore cordis *erudiat hominem*, *ac de Lege sua doceat eum*; veruntamen juxta providentiam ordinariam hoc non facit, nisi præcedente extrinseco ministerio, quod per argumenta, quæ dicuntur credibilitatis, præparet, ac disponat animum, ut interiorem vocem Dei suscipiat, atque percipiat. Ergo respondere per hæc argumenta extrinseca non est respondere per objectum formale Fidei, sed per ipsius externam applicationem, quia *Fides ex auditu*.

107. Denique si respondeas, *quia Deus prima veritas impotens fallere, aut falli hoc dixit*, tunc respondebis per objectum formale Fidei; quia sicut Divina Bonitas absolutum est objectum formale Charitatis, ipsam specificans, idest ipsam apud nos distinguens ab omnibus aliis Virtutibus; ita infinita authoritas Dei aliquid asserentis, aut negantis est objectum formale Fidei Catholicæ, ipsam specificans quasi tessera, vel character, quo hanc Fidem discernimus ab omnibus aliis Virtutibus. Ex his ergo, in quibus magis notum, & certum est objectum formale, debemus sumere regulam ad stabiliendum quidnam, & quodnam sit objectum formale quorumlibet aliorum actuum intellectûs, ac voluntatis, sive naturalium, sive supernaturalium, sive bonorum, sive malorum, sive indifferentium in sua specie, quales sunt actus Logicæ, & aliarum Artium. Habes 3. Ut aliquid sit objectum formale alicujus actûs, sive intellectûs, sive voluntatis, sive boni, sive mali &c; non est necessarium, quòd sit intrinsecum ipsi actui; *quatenus per ipsum tangatur, seu exprimatur*: nam objectum materiale præmissarum sine dubio est objectum formale Conclusionis, ut ex præmissis illatæ. Atqui hæc Conclusio non semper exprimit objectum præmissarum, quia non semper reflectit supra illud explicitè, ac formaliter, ut dicemus in Lib. de Anima: v. g. hic discursus est formalis, *existit unio: ergo existunt extrema*, tametsi hæc Conclusio non reflectat supra suum antecedens, & sic concipiatur, *ergo existunt extrema*, *quia existit unio*; ergo. Itaque ut aliquid sit objectum formale proximum alicujus actus, sufficit unum de duobus: vel quòd actus ille exprimat causaliter tale objectum formale expresse reflectendo supra illud, ut

in

in exemplo nupero: vel quòd producatur talis actus intellectus, aut voluntatis per actionem essentialiter præsupponentem notitiam illius non repellendo illius motionem, ut aliquando contingere potest, ut si diceres: *Volo tibi dare hoc non propter tuas preces*, (ecce repulsam motionem præcognitarum precum), *sed propter aliud motivum*. His præmissis faciliùs explicabuntur præsentes difficultates.

CAPUT V.

Quodnam sit, & quodnam non sit Objectum materiale, & formale Logicæ.

108. SUpposito hic non esse sermonem de Logica habituali: quia hæc, ut supra diximus, non est actus intellectûs, sed qualitas quædam relicta ex frequente repetitione actuum, unde presse loquendo non est capax habendi in se, & quoad se objectum materiale, aut formale, attributum, vel attributionis; sed Sermonem esse de Logica actuali, cujus proprietates per figuratam locutionem tribui solent Logicæ habituali: supposito item Sermonem non esse de Logica reflexa, quales sunt hæ quæstiones, quæ proemiales dicuntur, quia certè objectum ipsarum est Logica ipsa directa, cujusnatura, & proprietates hic disputantur; sed esse Sermonem in hac quæstione de Logica ipsa directa, idest de complexo resultante ex omnibus regulis, ac principiis Dialecticæ: his inquam suppositis, sit Conclusio: Objectum materiale *remotum* utriusque Logicæ, idest Minoris, atque Majoris sunt omnia, quæ concipi possunt ab intellectu; objectum autem materiale *proximum* Logicæ Minoris, hoc est Dialecticæ, sunt soli conceptus formales, non autem voces, aut conceptus objectivi. Logicæ verò Majoris objectum materiale *proximum* sunt etiam multi conceptus objectivi.

109. Prob. primam partem. Omne, quod est objectum illius, quod est objectum materiale proximum Logicæ, est objectum materiale remotum ipsius, ut diximus cap. antecedente: sed omnia, quæ concipi possunt ab intellectu, sunt (idest possunt esse, *quia verba in definitione, atque propositionibus necessariæ veritatis non dicunt actum, sed potentiam*), sunt objectum illius, quod est objectum

ma-

materiale proximum utriusque Logicæ. Prob. si loquamur de Minore, objectum materiale proximum ipsius sunt definitiones, divisiones, argumentationes, nec non oppositiones, conversiones, æquipollentiæque propositionum; sed omnia, quæ possunt concipi ab intellectu, possunt esse, aut objectum, quod definiatur, aut quod dividatur, aut res, super qua argumentemur, aut res, circa quam formemus conversiones, oppositionesque propositionum &c.; ergo omnia, quæ possunt concipi ab intellectu, sunt, vel possunt esse objectum illius, vel illorum, quæ sunt obiectum materiale proximum Dialecticæ.

110. Si loquamur de Logica Majore, hæc agit proximè immediatè de cognitionbius facientibus universale, facientibus genus, facientibus speciem &c. Sed omnia, quæ cognosci possunt ab intellectu, possunt esse objectum alicujus cognitionis facientis universale, quod vel sit genus, vel species &c. Quia nihil est cognoscibile ab intellectu, nec Deus ipse, ut suo loco dicemus, quod sub aliqua cognitione non possit univocari cum aliis, ita ut illa cognitio verè faciat universale, & consequenter habeat pro objecto rem illam: ergo sive loquamur de Logica Minore, sive de Majore, omnia penitus sunt objectum materiale ambarum, licèt æquivocè, & relatè ad diversas cognitiones.

111. Prob. Secunda Pars, idest objectum materiale proximum Logicœ minoris esse solos conceptus formales, idest solas cognitiones, sive actus intellectuales, non autem voces, aut *conceptus objectivos*, idest res ipsas distinctas à cognitionibus, puta hominem, arborem &c. Objectum materiale proximum cujuslibet actus, & consequenter cujuslibet facultatis coalitæ ex multis actibus est illud, de quo immediatè, directè, atque explicitè tractat ille actus. Atqui omnes actus Logicæ minoris, idest omnes suæ regulæ, seù præcepta tractant immediatè, directè, atque explicitè de solis conceptibus formalibus idest de solis cognitionibus, non autem de vocibus, (quia licet hæ, vel scripta, vel alia signa externa requirantur, ut Logica tradatur, & discatur modo humano: sicut etiam ad Philosophiam, & Theologiam requiruntur, est tamen proprium aliûs facultatis inferioris, scilicèt Grammaticæ, agere de illis), nec de conceptibus objectiuis. Prob. Proferantur in medium omnes regulæ, seù actus Dialecticæ; & deprehendetur omnes illos tractare directè, ac explicitè vel de sola definitione (sub terminis utique universalibus complectentibus omnes, & singulas definitiones; non sub terminis

sin-

singularibus uniuscujusque definitionis, quia *Scientiæ non sunt de singularibus, sed de universalibus*, ut supra explicavimus), vel de sola divisione, vel de sola argumentatione, vel de sola conversione, vel de sola oppositione, vel de sola æquipollentia propositionum &c. Sed omnia ista sunt conceptus formales, seu cognitiones, ut constat, quia licèt etiam omnia ista soleant fieri verbis, atque scripturis, hoc est per accidens, ut nos homines reciprocè intelligamus; sed primam suam originem trahunt ex internis cognitionibus, quas istis signis externis manifestamus, & quas solas immediatè, ac directè docent regulæ Logicæ: ergo.

112. Explicatur. Esto homini ignaro loquendi, & scribendi infundere Deum totam Logicam actualem, & habitualem: iste sanè haberet Logicam, & mente posset illam exercere: sicut etiam possunt exercere Angeli, qui utpotè non habentes organa ad locutiones, & scriptiones similes nostris, non possunt loqui, aut scribere sicut nos. At homo ille nec haberet verba, aut scripta similia nostris, nec ullam scientiam illorum, ut ponimus: ergo sine Scientia verborum potest subsistere tota Logica actualis, & habitualis: ergo illa non sunt objectum materiale proximum, sed tantùm remotum Dialecticæ, sicut cœtera omnia.

113. Hinc 1. Tota Logica minor est Ars, seu Scientia *reflexa*: quia cùm tota constet regulis, quæ sanè sunt actus intellectûs, habet pro objecto definitiones, divisiones &c. quæ etiam sunt actus intellectûs: ergo in Logica contingit, quòd uni actus intellectus cadant, seu reflectant supra alios; unde nascitur, quòd quando inter disputandum alludit aliquis ad talem, vel talem cognitionem nostram, dicitur loqui in sensu logico, idest reflexo, non verò in sensu physico, & directo; idest non loqui de rebus prout sunt in se ipsis coram Deo, sed prout à nobis malè, obscurè, & inadequatè cognoscuntur.

114. Hinc 2. Quanquam una ex regulis Logicæ sit definitum converti cum definitione, quod non convenit conceptibus formalibus, quandoquidem hi realiter distinguuntur invicem; sed objectivis: unde videtur inferri, Logicam minorem agere directè, ac explicitè de conceptibus objectivis etiam: nihilominus ista regula in isto sensu non est actus proprius Logicæ, sed corollarium, seu consequentia ex regula propria Logicæ, quæ hunc sensum reddit: ex conceptu formali, qui est definitum, arguitur ad conceptum formalem, qui est definitio, & è converso: & in hoc sensu ambo con-

ceptus formales valent ad convertentiam, non quatenus unus identificetur cum altero; sed quatenus ex uno reciprocè arguatur ad alterum, ut ex hujus conceptus formalis veritate, à qua præscindit Logica, *est homo*, arguitur veritas hujus alterius, à qua præscindit etiam Logica: *ergo est animal rationale*, & vice versa; unde conceptus ipsi formales mutuò etiã convertuntur in hoc sensu. Ex hac autem reflexa, convertentia inter conceptus ipsos formales sequitur, ut corollarium, convertentia ipsa directa inter conceptus objectivos, de qua agunt Logici occasione illius, quę propriè ad Logicam spectat, cùm hæc secunda ad Animasticam spectet, cujus est probare veritatem cognitionum constitui per conceptus ipsos objectivos.

115. Hinc. 3. Verum est, quòd purus Grammaticus nec potest constituere syllogismum vocalem, nec examinare sit nec nè benè constructus, nec combinare, ac disponere terminos propositionum, ut ex his fiant definitiones, argumentationes &c. sed hoc non probat Logicam tractare hæc immediatè, ac directè: aliàs etiam deberet tractare modum scribendi, quia merus scriba non potest rectè fabricare syllogismum scriptum, aut examinare sit nec nè bonus; Itaque cùm syllogismus vocalis, & scriptus ut sit bonus non quidem bonitate materiali vocum, aut characterum, sed bonitate formali artificiosi discursus, debeat esse consonus syllogismo mentali, in cujus locum sufficitur, & ille syllogismus neque spectet ad artem loquendi, neque ad artem scribendi, sed ad solam Logicam: hac de causa neque merus Grammaticus, neque merus Scriba possunt illa facere; est ergo Logica necessaria ad faciendum illa non immediatè, ac directè, sed tanquam conditio sine qua non. Quòd si loquaris de Logica, *prout est inter homines*, idest prout discitur ab unis, & traditur ab aliis hominibus, hæc potest dici habere pro objecto materiali proximo voces, & scripta, quia non nisi mediantibus alterutris discitur, & traditur ab hominibus, sicut etiam Philosophia, Theologia, & cœteræ omnes scientiæ humanæ.

116. Hinc 4. Sicut actiones exteriores dicuntur spectare mediatè, ac indirectè ad Prudentiam eo, quia pręsupponunt interiores actus animæ, qui soli immediatè, ac directè spectant ad Prudentiam: ita dici potest voces quodammodo spectare ad Logicam, nec non scripta, sed *mediatè, ac indirectè*: quatenus præsupponunt conceptus formales, qui sunt definitiones, argumentationes &c. qui soli immediatè, ac directè spectant ad Logicam. Et in hoc sensu intelligi potest S. Tho. aliquando dicens, voces esse objectum materiale Logi-

cæ:

cæ: nempè mediatum, atque indirectum, & quasi corollarium illius, quod est objectum proximum, & immediatum Logicæ, cum qua majorem affinitatem habent voces, quàm reliqui comceptus objectivi, quia illæ, secus hi supponunt per se loquendo cognitiones, hoc est conceptus formales, de quibus immediatè, ac directè tractat Logica.

117. Prob. Jam ultima Pars conclusionis scriptæ num. 108. videlicèt multos conceptus objectivos esse objectum materiale proximum Logicæ majoris. Omnis facultas, quæ tractet immediatè, ac directè decem prædicamenta, seù cathegorias, ad quas rediguntur omnia possibilia, tractat immediatè, ac directè conceptus objectivos, & consequentèr hi sunt objectum materiale proximum illius: sed Logica immediatè, ac directè tractat ea prædicamenta, seù cathegorias rerum, illas explicando, atque dividendo; quoniam certè hoc fit ab aliqua facultate, & non à Physica, seu Metaphysica, seu alia nisi à Logica majore: ergo. Major est certa, nam illæ cathegoriæ, seu prædicamenta tota sunt referta conceptibus objectivis, idest rebus distinctis à nostris cognitionibus v. g. hæc arbor prædicamentalis, quæ tota ad Logicam spectat; *Ens reale* aliud est à se (ut solus Deus) aliud est ab alio (ut creatura) *Ens ab alio* aliud est substantia, (quæ definitur *Ens per se*), aliud est accidens), quod definitur *Ens in alio*). *Substantia alia* est corporea, alia spiritualis, (quarum definitiones suo loco dabimus). *Substantia corporea* alia est vivens, ut homo, alia non vivens: ut saxum. *Vivens* alia est sensitiva, ut animal; alia non sensitiva, sed purè negativa, ut arbor. *Sensitiva*, idest animal aliud est rationale, aliud irrationale. *Rationale* aliud est Petrus, aliud est Joannes &c. En descensum, sive arborem prædicamentalem ad Logicam majorem spectantem, quamvis definitiones horum terminorum spectent ad alias facultates; constructio tamen, divisio, & combinatio spectat immediatè, ac directè ad Logicam, sicut & reliqua prædicamenta: spectat, inquam, non quoad omnia attributa, & reales proprietates horum omnium, sed quoad hanc solam dictam coordinationem: sed ista omnia, & ipsorum realis objectiva coordinatio sunt conceptus objectivi, siquidem sunt penitus distincta à nostris cognitionibus: ergo.

118. 2. Logica major immediatè, ac directè tractat de universalibus in genere: item de universalibus in particulari, docendo illa esse prædicabilia in sensu reali, & vero de multis: item de his universalibus primò intentionaliter sumptis explicando quid sint, &

quid non sint, ut postea videbis in suo loco: sed hæc omnia quamvis substent conceptibus formalibus, sive cognitionibus, attamen non sunt meri, & præcisi conceptus formales, sed etiam sunt ipsi conceptus objectivi, hoc est ipsæ naturæ, seu prædicata, quæ verè enunciantur de multis: & maximè quando sermo est de illis primò intentionaliter sumptis secundùm ea, quæ habent independenter à nostris cognitionibus, tametsi nequeamus de illis loqui independenter à nostris cognitionibus, sicut nec independenter à nostris verbis. Videtur igitur fatendum, Logicam majorem tractare immediatè, ac directè conceptus objectivos, licèt non secundùm omnem eorundem inspectionem, (siquidem nec Theologia, nec aliæ facultates, quæ sine dubio sunt de conceptibus objectivis, tractant illos secundùm omnem prorsùs inspectionem,) sed secundùm aliquam; nempè secundùm jam dictam: & licèt non tractet illos, ut penitùs separatos à conceptibus formalibus, quod tamen esse falsum constat ex tractatu de Prædicamentis, ubi per conceptus formales, ac voces, necnon dependenter ab utrisque tractat de omnium rerum coordinatione, ut independente à conceptibus formalibus, & vocibus: sicut per conceptus formales, & voces tractat Theologia de Deo, ut independente ab utrisque.

§. II.

119. Secunda Conclusio. Objectum formale Logicæ non est Ens rationis objectivum: sed multorum actuum Logicæ: objectum formale est sola ipsa veritas transcendentalis instrumentorum sciendi (puta definitionem, divisionem, argumentationem, conversionem &c.) Aliorum autem, veritas earum præmissarum, ex quibus evidenter eliciuntur hi alii actus proprii Logicæ. Ut capias primam partem conclusionis, adverte duo; unum est, Ens rationis solere esse duplex, nempè *effectivum*, & *objectivum*: Ens rationis effectivum est illud, quod efficitur ab intellectu, qui passim vocatur ratio, seu mens; cùmque omnes cognitiones efficiantur ab intellectu, ideo omnes cognitiones sunt ens rationis effectivum: & in hoc sensu non negamus, sed potiùs asseveramus Ens rationis esse objectum formale multorum saltem actuum Logicæ: & in hoc sensu intelligendus est S. Thomas in textibus objici solitis, probandi ergo Ens rationis esse objectum formale Logicæ: concedendum est de Ente rationis effectivo, & negandum de obje-

objectivo, quod dumtaxat disputamus modò. Hoc Ens rationis objectivum definitur sic: *quod tantùm habet esse objectivè in intellectu*, idest quod neque existit in rebus, nec existere potest, quod est chimæra, quod est impossibile, quod est mera delusio intellectûs nostri: unde dici solet impendere tempus entibus rationis, qui chimæras, & impossibilia cogitat, & mentem his illusionibus pastam habet.

120. Alterum est multos graves Doctores opinari omnem denominationem extrinsecam constitui per ens rationis. Denominatio extrinseca dicitur illa, quæ provenit à forma nec identificata realiter, nec unita physicè cum subjecto, sed penitus extra hoc existente v. g. *rem esse visam, esse cognitam, esse amatam &c*: quia rem esse visam provenit immediatè, ac directè à visione tanquam à forma; hæc autem visio non est identificata, ac unita cum pariete v. g. viso, sed est in subjecto vidente: similiter rem esse cognitam provenit à cognitione, quæ non est in objecto cognito, sed in persona cognoscente: similiter rem esse amatam provenit ab amore, qui non est in amato, sed in amante, utpotè actus vitalis hujus: hæ atque similes vocantur denominationes extrinsecæ. Non ita rem esse calidam, aut frigidam, quia hæc proveniunt respectivè à calore, & frigore, quæ sunt qualitates physicè unitæ subjecto calido, aut frigido.

121. Ajunt ergo Authores illi omnem denominationem extrinsecam imbibere ens rationis, quia putant omnes nos, sive velimus, sive nolimus apprehendere formam illam extrinsecam *ut intrinsecam illis subjectis*: vel saltem apprehendere ex illa forma extrinseca nasci, seu derivari aliquid inhærens illis subjectis: cùmque ambo sint impossibilia, & mera ludibria mentis nostræ, ecce jam putant se habere in omni denominatione extrinseca aliquod ens rationis: ex hoc autem principio generali consentaneas deducunt consequentias sparsas per Theologiam, Philosophiam, v. g. dicunt Sacramenta constitui, ac significare gratiam per ens rationis: quia cum aqua, & Verba Baptismi non habeant per se ab intrinseco dare gratiam hominibus, sed dumtaxat ex Divina institutione: & hæc institutio, seu lex, seu volitio, seu Decretum, seu Voluntas Divina nec identificetur realiter, nec physicè uniatur cum illa aqua, & Verbis, jam habetur esse extrinsecam illam denominationem Sacramenti: & consequenter apud ipsos habetur illa in suis visceribus importare aliquod ens rationis: similiter philosophantur passim.

122. Et similiter in re præsenti: definitionem, divisionem &c. esse

esse factas juxta regulas Logicæ, est una ex denominationibus extrinsecis, quia regulæ definiendi v. g. neque identificantur, nec physicè uniuntur cum ipsis definitionibus, ut constat: ergo definitionem esse juxta regulas dictæ Logicę minoris jam includit aliquod ens rationis: hoc ajunt esse objectum formale ipsius Dialecticæ, seu Logicæ minoris. Sed est falsum propter duas rationes, ex quarum unaquaque nascuntur aliæ.

123. 1. Falsum est omnem denominationem extrinsecam imbibere intra se ens rationis: seu constitui per ens rationis: tum quia omne, quod in suis visceribus imbibit chimæram, est chimæra, & est impossibile: imbibet namq; duo contradictoria simul: sed omne intrinsecè constitutum per ens rationis objectivum imbibit in suis visceribus chimæram: ens quippè rationis objectivum utpotè existens tantùm in intellectu, idest nec existens, nec existere potens à parte rei, est chimæra, & merum ludibrium mentis: ergo omne intrinsecè constitutū per ens rationis est chimæra: ergo si omnis denominatio extrinseca cōstituitur per ens rationis omnis illa erit chimerica; ergo chimera est, rem aliquam esse visam, esse cognitam, esse amatam &c: imò cùm Deum esse creditum à nobis, & esse amatum per charitatem, sint denominationes extrinsecæ, quia certè nostra Fides, & amor neque identificantur, neque uniuntur physicè cum Deo, sequetur esse rem prorsus chimæricam, phantasticam, & mentis illusionem, quòd Deus sit creditus, aut amatus à creaturis: quod absit.

124. Si propterea dicas denominationes extrinsecas includere ens rationis *fundamentale*, sed non *formale*: detorquebis rem præsentem ad impropriissimam locutionem: fundamentum quippè ad aliquid non nisi impropriè est illud aliquid: alias dicere possemus, injuriam esse vindictam, cùm illa sæpissimè sit fundamentum ad hanc, item innocentiam esse pravam suspicionem, cùm multoties innocentia fundamentum præbeat pravæ suspicioni: item Deum, & possibilia omnia esse chimæras, seu entia rationis, cum intellectui debili nostro fundamentum præbeant, quod non tam est datum, quam acceptum, ad hoc, ut de ipsis cogitet res prorsus absonas, & chimæricas.

125. Confirmatur in exemplo Fidei, ac charitatis nuper dato: nihil Sanctum, ac rationabile præbet fundamentum omni prorsus intellectui humano ad apprehensionem hæreticalem, ac blasphæmam, quidquid sit de aliquo, vel aliquibus intellectibus non benè dispositis. Sed Deum esse creditum per Fidem Catholicam, & esse amatum per charitatem Theologicam sunt quid Sanctum, ac rationabile:

bile: ergo hæc duo non præbent fundamentũ omni prorsus intellectui humano ad blasphæmam hæreticalem apprehensionem, præbeant nec nè alicui non benè dispoſito: sed omnis apprehensio de eo, quòd nostra Fides, vel amor, vel aliquid aliud ex eis derivatum identificentur, aut physicè uniantur cum Deo ipso, est apprehensio hæreticalis, & blasphæma: quoniam Sacrosancto Dei honori repugnat, quòd nostri actus vitales; quales sunt Fides, & amor cum ipso identificentur, aut in ipso, qui essentialitèr est inalterabilis recipiantur: ergo Deum esse creditum, & amatum non præbet fundamentum omni penitus intellectui humano ad dictam apprehensionem: ergo hæ denominationes extrinsecæ non includunt ens rationis adhuc fundamentale.

126. Et ratio est: Nihil coexistens firmissimo, atq; infallibili judicio de eo, quòd res non est, & prorsus contemptum ab intellectu præbet huic actù, verè, & simplicitèr fundamentũ ad cogitandum, quòd res sit: sed hæ dictæ denominationes extrinsecæ coexistunt firmissimo judicio, & infallibili in quocunque intellectu Catholico de eo, quòd nec per identitatem, nec per unionem, aut receptionem sit in Deo nostra Fides, aut amor, aut aliud ex his derivatum: & quęcumque apparentia hujus rei prorsus contemnitur tanquam ludibrium mentis ab eo intellectu: ergo hæ dictæ denominationes extrinsecæ non præbent actù, verè, & simplicitèr fundamentum omni prorsus intellectui ad cogitandum nostram Fidem, vel amorem, vel aliquid ex eis derivatum esse in Deo, aut per identitatem, aut per unionem, vel receptionem.

127. Ratio autem generalis ad probandum denominationes extrinsecas non imbibere ens rationis objectivum, est mera explicatio terminorum. Aliud est, quòd apprehendamus formam extrinsecam, vel aliquid derivatum ex illa, *ut intrinsecam* subjecto, quatenus apprehendamus *illam esse intrinsecam* subjecto, apprehendentes scilicet identitatem, seu unionem physicam illius cum subjecto: (& hoc apprehendat qui volet) aliud *ut intrinsecam*, quatenus apprehendamus illam *per modum*, idest *per speciem* earum formarum, quæ sunt intrinsecæ aliis subjectis. Si contingeret primum; interveniret ens rationis objectivum: sed unde probant hi DD. esse prorsus necessarium, quòd (velimus nolimus) apprehendamus visionem v. g. nostram esse intrinsecam parieti, quem intuemur: Fidem, ac charitatem nostram erga Deum esse intrinsecas ipsi Deo, cùm sciamus certò indubitantèr illas, utpotè accidentia, & actus vitales creatos, nec esse, nec posse esse intrinsecas Deo per identitatem, aut receptionem? Sed esto, quòd si-

ve

ve velimus, sive nolimus, apprehendere debeamus eas formas *esse intrinsecas* subjectis denominatis: hinc quo jure sequitur denominationem ipsam constitui per ens rationis? Numquid res constituuntur essentialitèr per nostras apprehensiones, aut per illud quod nos apprehendimus? Quantum solent distare res à nostris apprehensionibus, ut passim experimur! Ergo tametsi contingeret semper omni intellectui humano illud primum, non sequeretur, denominationes extrinsecas constitui in se ipsis per ens rationis, sed solùm sequeretur, intervenire ens rationis quando nos illas cognoscimus: sic quando agnoscimus illas, & quascumque alias, intervenit vitalis nostra operatio, nempè ipsa nostra cognitio; ast neque illa, neque objecta alia constituuntur in se ipsis per nostram vitalem operationem, quæ sit cognitio.

128. Secundum itaque est, quod evenit; nempè nos apprehendere solitos esse formas extrinsecas per modum, idest per speciem formarum, quæ sunt intrinsecæ suis subjectis, ut est calor subjecto calido, albedo subjecto albo, frigus subjecto frigido &c. Sed hoc non probat nos formare entia rationis quotiescumque eas denominationes extrinsecas cognoscimus; aliàs quotiescumque cognoscimus Deum etiam per actum Fidei supernaturalis, & infallibilis, quoties cognoscimus Angelos, animas rationales, substantiam quamcumque, actus nostros vitales, accidentia omnia supernaturalia, haberemus cognitiones effingentes, atque formantes entia rationis. Cùm enim non cognoscamus intuitivè, ac per species proprias, nisi paucula ista accidentia materialia, quæ oculis, auribus, tactu, aut alio sensu externo percimus, cœtera illa omnia agnoscimus abstractivè, ac per species valdè improprias, & alienas, & per modum, seu similitudinem rerum aliarum: ergo si hoc sufficeret ad fingendum, seu formandum ens rationis, sequeretur, omnes cognitiones prædictarum rerum esse meras fictiones, & formatrices chimærarum, seu entium rationis.

129. Ratio autem est. Quoties cognitio neque attingit rem chimericam, neque rem possibilem attingit per expressionem essentialitèr falsam, & illi rei repugnantem, non efformat ens rationis: quia non sunt nisi hi duo modi formandi entia rationum: at fieri potest, quòd cognitio habeatur per speciem rei valdè diversæ, atque alienæ à suo objecto, & tamen quòd neque attingat rem chimæricam, neque attingat rem possibilem per expressionem, seu tendentiam essentialiter falsam, atque rei illi repugnantem, ut patet in exemplis nuper datis: & patet insuper ex eo, quòd non sit necessarium, omnem cognitionem exprimere in se ipsa, & in suo modo tendendi qualitatem speciei, &

alio-

aliorum principiorum, ex quibus nascitur: ergo fieri potest, quòd cognitio habeatur per species valdè alienas,& improprias, quin fingat, seu efformet ens rationis.

130. Obiic. tria. Omnis extrinseca denominatio est ens rationis, quia denominatio fit per rationem, hoc est per intellectum. Resp. id esse verum de extrinseca denominatione *intentionaliter sumpta*, id-est de actu illo intellectus, quo cognoscimus subjecto competere talem, aut talem denominationem: sed idem contingit denominationibus intrinsecis, & insuper non venit ad rem, quia ista cognitio non est ens rationis *objectivum*, quod dumtaxat disputamus: sed subjectivum. Esse tamen falsum de ipsa denominatione extrinseca realitèr sumpta prout est in se ipsa, quia hæc præcisè consistit in eo, quòd visio corporea v. g. sit visio parietis (idem respectivè de aliis denominationibus extrinsecis,) sed quamvis non reflexè cognoscas visionem esse visionem parietis, illa re vera est visio parietis: sicut quamvis non reflexè cognoscas nivem esse albam, illa re vera est alba, & sic in aliis: ergo quamvis non detur ista cognitio, quæ est opus rationis seu intellectûs, subsistit denominatio extrinseca sumpta objectivè: & realitèr: ergo sic sumpta non constituitur per istud opus rationis.

131. Secundum est. Denominatio, seu forma extrinseca non est aliquid reale in subjecto denominato: ergo aliquid rationis. Nego consequentiam: quia quod simplicitèr non est in subjecto, neque est aliquid reale *in illo*, neque aliquid rationis *in illo*: at formæ extrinsecæ non sunt simplicitèr in subjecto denominato, sed prorsus extra illud: quia in hoc stat, quòd sint formæ extrinsecæ: & quia actus, quo credimus Deum prorsus est sine physica unione ad ipsûm, sicut etiam actus, quo Deum diligimus: ergo formæ extrinsecæ nec sunt aliquid reale, nec aliquid rationis *in subjecto denominato*, nisi forte relativè ad intellectum sinistrè penitus cognoscentem res.

132. Tertium. Illud, quòd ex forma derivatur in subjecto denominationis, v. g. ex visione in pariete viso, vel est aliquid reale, vel morale, vel neutrum. Resp. negando suppositum, sicut tu negares suppositum hujus dilemmatis: *ille homo qui est lapis, vel est aliquid reale, vel non?* Cùm enim ambo extrema supponant eandem falsitatem, ambo sunt falsa, & consequentèr non sunt contradictoria: idem respondemus nos: quia ex forma extrinseca nihil derivatur in subjecto denominato: unde nec est reale, neque morale, neque neutrum, quia hæc omnia supponunt aliquid derivari, cùm tamen nihil derivetur, licèt apprehendatur à nobis per speciem rei derivatæ, sicut apprehenditur

 ditur

ditur Æternus Pater per speciem Senis juxta Hieroglyphicum Danielis, *antiquus dierum sedit*, & rursus, *Capilli capitis ejus quasi lana munda*: sumus tamen certissimi, quod Æternus Pater non sit Senex corporeus: & sicut apprehendimus Angelos per speciem, seu similitudinem robustorum juvenum juxta Hieroglyphicum illũ, *Apparuerunt duo Iuvenes virtute decori, optimi gloria &c.* Judicamus tamen certò omnino, ac indubitantèr Angelos non esse corporeos juvenes, sed purissimos Spiritus: igitur solum contingit, quòd existente Deo v. g. & nostro amore ipsius habetur in rebus hęc denominatio extrinseca, *Deus amandus*, quin ex nostro amore derivetur in Deo quidpiam reale, morale, aut neutrum: hæc autem denominatio sumpta in abstracto pro sola forma est prorsus extrinseca Deo, sumpta pro solo subjecto est prorsus intrinseca Deo, sumpta in concreto, & adæquatè est semi intrinseca, & semi extrinseca, quia resultat ex Deo, qui profectò sibi est intrinsecus, & ex nostro amore, qui profectò est Deo extrinsecus.

Daniel. 7.

2. Mach. 3.

§. III.

133. ALtera ratio promissa est: esto in omni denominatione extrinseca intervenire semper, ac necessariò ens, seu figmentum rationis: esto etiam quòd ipsa denominatio constituatur intrinsecè per hujusmodi figmentum, seu ens rationis: nihilo tamen minus Dialectica, idest actuales regulę, actualiave præcepta ipsius non habent pro objecto formali tale ens rationis. Licèt enim definitionem v. g. esse factam *juxta regulas definiendi* sit denominatio extrinseca ipsi definitioni, ut revera est, & licèt id includeret aliquod ens rationis, verumtamen regulæ definiendi non habent pro objecto definitiones, *ut directas*, seu *ut factas juxta ipsas regulas*; quemadmodum licèt Deum esse creditum, & esse amatum à nobis sint denominationes ipsi Deo extrinsecæ; veruntamen, quia nostra Fides non est de Deo *reduplicativè ut credito per nos*, sed de Deo sine ista reduplicatione: & noster amor non est Dei, *reduplicativè*, *ut amati per nos*, sed Dei sine ista reduplicatione: ideo neque nostra Fides, neque noster amor Dei habent pro objecto formali ullum ens rationis.

134. Explicatur. Nam ex harum, & similium reduplicationum abusu multa nascunrur absurda. Aliud est, quòd intueamur parietem: aliud quod intueamur parietem, *ut intuitum*. Primum est verum, secun-

secundum est falsum, quia non intuemur nostrammet intuitionem. Item aliud est, quòd audiamus voces; aliud, quòd audiamus voces, *ut auditus*. Primum est verum, secundum est falsum ob similem rationem. Item aliud est, quòd amemus objectum ita, ut ex nostro amore, & objecto resultet hoc totum *objectum amatum*: aliud, quòd amemus objectum, *ut amatum*. Primum est verum, & sic fit exercitè reduplicatio, sed non signatè: secundum est falsum: & similiter philosophari potes in rebus similibus.

135. Idem impræsentiarum: aliud est, quòd regulæ definiendi procedant de definitione specificativè, ac secundùm se sumpta, & hoc est verum, sed in definitione ipsa secundùm se sumpta non apparet ullum Ens rationis, quod sit objectum formale earum regularum: Aliud, quòd procedant de definitione, *ut facta juxta ipsas regulas*: & hoc est falsum, quia regulæ non reflectunt supra se ipsas: unde quanquam hic includeretur aliquod ens rationis, non sequeretur illud esse objectum formale earum regularum: aliud demum, quòd illæ regulæ procedant de definitione, *ut factibili* juxta ipsas regulas: & hoc est verum, aut falsum juxta sensum, quem habuerit illa reduplicatio *ut*: si significet eam falsitatem ita esse necessariam ad hoc, ut Logica agat de definitione, ut si hæc non esset factibilis, regulæ Logicæ non agerent de ipsa: si inquam id significet, est verum; sed hoc solum probat eam factibilitatem sub his terminis esse conditionem sine qua non: sed non probat esse objectum formale.

136. Quemadmodum si paries non esset visibilis, certè non videretur; sed hoc non probat visibilitatem quomodolibet sumptam esse objectum formale visionis, sed talem determinatam visibilitatem consistentem in luce, & colore offuscis parieti: & quemadmodum si objectum non esset amabile non amaretur; sed hoc non probat amabilitatem quomodolibet sumptam esse objectum formale amoris, sed talem determinatam amabilitatem, nempè quæ consistat in actuali bonitate objecti.

137. Sin verò illa reduplicatio, *ut* significet eam factibilitatem esse objectum formale prædictarum regularum, est falsum: tum propter nupera exempla: tum quia cùm definitio v. g. non sit factibilis juxta regulas Logicæ eo modo physico, ac materiali, quo domus est factibilis juxta regulas Architecturæ, nimirum per conjunctionem, separationem, coordinationem, combinationemque unarum partium cum aliis, siquidem definitio est unus actus intellectus simplex, & indivisibilis: inde est, quòd non est aliter factibilis juxta regulas Logicæ

nisi quatenus intellectus eis benè imbutus, & apprehendens multoties varios actus intellectus potiùs prorumpit in hunc v.g. *Animal rationale*, quàm in hunc, *Animal implume, bipes*: ergo tota factibilitas definitionis juxta regulas Logicæ stat physicè coram Deo in ipsa productione mentalis definitionis facta ab intellectu conscio regularum definiendi: ergo si objectum formale harum esset ea factibilitas, sive ut alii dicunt *dirigibilitas passiva*, objectum formale Logicæ nihil aliud esset, quàm *productio mentalis definitionis* facta ab intellectu conscio regularum definiendi; sed hoc est falsum.

138. Prob. ostendendo secundam, sed primariam partem Conclusionis scriptæ num. 115. nimirum objectum formale Logicæ (idest actualium regularum, seu principiorum Logicæ, nam hæc sola, ut advertimus, capacia sunt habendi objectum formale; secus habitus, seu qualitates, seu facilitates genitæ ex repetitione harum regularum: vel saltem, si hæ quoque qualitates habent objectum formale, habebunt idem, quod illæ regulæ, ex quibus generantur, & ad quarum usum facilitant) objectum inquam formale Logicæ esse veritatem ipsam transcendentalem instrumentorum sciendi, aliquando verò veritatem præmissarum, ex quibus illæ regulæ probantur. Omne judicium sive sit speculativum, sive practicum, sive qua speculativum, sive quà practicũ habet pro objecto formali veritatem sui objecti materialis: sed omnes regulæ, & principia Dialecticæ sunt judicia quædam circa instrumenta sciendi interdum purè speculativa, ut sunt plerumque definitiones instrumentorum sciendi, interdum practica, ut sunt illæ regulę, seu principia, quæ enunciant qualitates, seu conditiones, quas debent habere instrumenta sciendi; ergo omnes regulæ, seu principia Dialecticæ, sive qua speculativa, sive qua practica habent pro objecto formali veritatem non quidẽ veritatem alius disparatæ rei; aut veritatem in genere; sed veritatem talem, ac talem in specie v.g. veritatẽ, quòd rectitudo definitionis poscit genus, & differentiam &c. Pergimus: vel ergo sermo est de illis regulis, quæ sunt per se notæ, atque evidentes: vel de illis, quæ instar Conclusionum probantur, & eliciuntur ex aliis præmissis? Si primum; objectum formarum illarum est transcendentalis veritas instrumenti Sciendi, quòd fuerit objectum materiale illarum, quia objectum formale cujuslibet judicii, seu propositionis per se notæ est transcendentalis veritas sui objecti, v. g. hujus. *Bis tria sunt sex: omne totum est majus sua parte &c.* Si secundum; illæ regulæ erunt Conclusiones deductæ ex eis præmissis; objectum, autem formale omnis Conclusionis ut deductæ ex præmissis est ve-

veritas ipsa præmissarum, quia hæc est, quæ immediatè, directè, ac positivè movet intellectum ad conclusionem.

139. Totus hic discursus videtur legitimus supposita majore, quæ facilè explicatur, atque probatur. Omnis amor, sive efficax, sive qua inefficax, sive qua solius complacentię, sive qua altæ appretiationis habet pro objecto formali bonitatem (sive realem, sive apparentem) sui objecti, nempè quia licèt inter amores sint variæ species, hæ nunquam mutant objectum formale bonitatis, sed solum faciunt, quòd in ordine ad alia subjectivè tantum, & quasi materialiter differant amores; in objecto autem formali semper conveniunt. Idem dicimus in illa majore: judicia multifariàm differunt inter se, quia prętet alias multas differentias una sunt purè speculativa, altera sunt practica, tendentiaque in opus aliquod; verumtamen differentia hæc est merè subjectiva, & quasi materialis; sed omnia conveniunt in objecto formali veritatis, quia veritas sive realis, sive apparens est illud unum, quod intellectus quærit in suis judiciis.

140. Et prob. illa ma. præsertim propter judicia practica: hæc non minus, quàm speculativa habent veritatem moventem intellectum ad illa v. g. quia definitio verè coram Deo debet constare gęnere, ac differentia, est in Logica practicum illud evidens judicium, *omnis definitio debet constare genere, & differentia*: similiter quia verè coram Deo divisio debet distribuere totum in suas partes, est in Logica illa regula, seu illud evidens judicium, *divisio est oratio totum in suas partes distribuens*: & similiter de aliis: ergo ideò formaliter tanquam propter objectum formale concipit intellectus judicia practica, quia illa sunt vera, sicut ideo formaliter tanquam ab objecto formali amamus aliquem finem amore practico, idest instigante ad ponendum media, quia finis ille apparet nobis bonus.

141. Ubi pro æquivocationibus resecandis adverte 4. Aliud est, quòd judicia *ut practica* habeant aliam definitionem, alias proprietates, & qualitates, quàm judicia *ut speculativa*: & hoc est verum. Aliud, quòd habeant in sensu reali, quidquid sit de nostris reflexis præcisionibus, diversum objectum formale in genere: & hoc est falsum, quia omnia judicia, sive in genere, sive in specie, sive in individuo, si sint judicia affirmativa, habent in sensu reali pro objecto formali, aut veritatem intrinsecam, & trascendentalem sui objecti materialis, aut veritatem illius antecedentis, seù illius motivi, ex quo concipiuntur, ut contingit in actibus Fidei Catholicæ, qui habent pro objecto formali veritatem authoritatis, ac doctrinæ

Di-

Divinæ, quæ complexa veritas est motivum illud, ex quo proximè, adæquatè, ac positivè concipimus illos actus. Negare igitur objectum formale proximum adæquatum actuum Dialecticæ in sensu reali, ac directo esse veritatem instrumentorum sciendi ex eo, quòd multi actuum illorum non sint speculativi, sed practici, videtur mera tergiversatio. *Dicimus in sensu reali, ac directo*; quia si datur locus reflexionibus, & præcisionibus mentalibus, cùm hæ possint esse multiplices, multiplicia quoque esse possunt objecta formalia.

142. Secundùm. Non agimus modò de fine, quem homo Logicus potest sibi præfigere in actibus Logicæ: quoniam iste potest esse multiplex, & in diversis diversus, ut dicemus capite sequente: & idem potest contingere in virtutibus ipsis Theologicis, nam potest homo concipere actum Fidei, aut actum Charitatis ex fine, vel fugiendi pœnas Inferni, vel ex fine obediendi Legi Divinæ, vel ex fine augendi merita propria. Cæterùm cùm isti omnes sint fines extrinseci, non obstant, quominùs Charitas theologica habeat pro objecto formali solam bonitatem Divinam, & Fides solam authoritatem Dei loquentis. Similiter impræsentiarum: ob multos fines possunt Logici concipere regulas, ac conclusiones Dialecticæ; sed isti erunt fines extrinseci, aut reflexi: non tamen obstabunt quominùs objectum formale proximum adæquatum cujuslibet regulæ, seu actûs, seu conclusionis Logicæ sit in sensu reali veritas specifica illius; quod dicit: quia non obstabunt, quominùs illæ regulæ, seu actus, seu conclusiones sint judicia; de ratione autem judicii est habere in sensu reali pro objecto formali veritatem practicam, vel speculativam rei illius in particulari, aut in generali, de qua in particulari, aut generali est judicium practicum, vel speculativum: sicut de ratione amoris est habere pro objecto formali bonitatem absolutam, vel respectivam in generali, aut particulari rei illius, de qua in generali, vel particulari est amor absolutus, vel respectivus.

143. Tertium. Non negamus falsitatem quoque posse esse objectum formale multorum actuum Logicæ, nimirùm illorum, qui fuerint negativi, idest dissensus circa suum objectum materiale: sicut enim malitia est objectum formale odii, quia movet ad hoc, sicut bonitas ad amorem; ita falsitas est objectum formale dissensûs, seu negationis: quia sicut veritas, vel per se patens, vel aliundè probata movet proximè adæquatè intellectum ad assensum: ita falsitas vel per se patens, vel aliundè probata movet proximè adæquatè intellectum ad dissensum, sive negationem; unde actus negativi,

qui

qui sunt in Logica: v. g. syllogismus non debet constare *medio indistributo*, habent pro objecto formali falsitatem illius, quod negat: quia tamen invaluit mos assignandi pro objecto formali actuum intellectus veritatem, sicut bonitatem pro objecto formali actuum voluntatis; idcirco terminis illis concedimus conclusionem. De cætero autem cum intellectus non minus prodeat in actus negativos, quàm in affirmativos: sicut voluntas non minùs concipit actus fugæ, quàm prosecutionis, oportet non confundere objectum formale unorum, & aliorum: veritas, & bonitas est objectum formale prosecutionum; falsitas, & malitia aversionum, & fugarum.

144. Quartum. Non dicimus veritatem in genere esse objectum formale Logicæ: quoniam genus illud est valdè universale, ac non sufficeret ad specificandum Logicam: nec quamlibet speciem veritatis: sed determinatam, & specialem veritatem instrumentorum sciendi, quę licèt sint multiplicia; attamen in ordine ad finem *rectè disserendi* univocantur, & faciunt unam speciem si non physicam saltem moralem: quemadmodum licèt præcepta, & articuli, quibus constat Religio Catholica, sint multa, & diversa; nihilominus faciunt, & constituunt unam in specie Religionem Catholicam: rursùs cùm Logica non sit una qualitas simplex, ac indivisibilis, ut supra diximus, sed ad placitum, ac institutionem hominum composita ex multis actibus, regulis, principiis, ac conclusionibus, & unaquæque ex his habeat suum objectum materiale, & unumquodque habeat suam veritatem vel per se notam, vel aliundè probatam, idcirco quando dicimus hanc veritatem esse objectum formale Logicæ, non debes intelligere unam singularem individuam veritatem, nec unam conclusionem singularem Logicæ, sed multas veritates, ac multos actus Logicæ cùm accommoda distributione, itaut objectum formale actus Logici A agentis de definitione; v. g. non sit veritas divisionis, sed veritas ipsius definitionis, & quidem illius determinati prædicati, seu proprietatis, quæ de definitione enunciatur per illum singularem actum Logicum: & similitèr de aliis. Denique nec dicimus objectum formale esse veritatem sub his terminis *veritas, verum*; sed sub illis, sub quibus effertur actus ipse Logicus; v. g. objectum formale hujus regulæ Logicæ: *definitio debet esse clarior definito*; est major ipsa claritas definitionis supra definitum: & similitèr de aliis.

145. Sed objicies: objectum formale facultatis, quæ tota est reflexa, debet esse aliquid reflexum, quoniam omnis facultas specifica-

ficatur à suo objecto formali. At Dialectica tota est reflexa: veritas autem suarum regularum non est quid reflexum; ergo hæc non est objectum formale Dialecticæ. Confirmatur. Nequit esse objectum formale Dialecticæ id, cujus naturam, & proprietates ipsa non curat; sed non curat naturam, & proprietates veritatis, quia cura hæc ad Animasticam spectat; ergo. Nego majorem, cujus adjuncta probatio est vera, sed insufficiens: aliàs objectum formale Virtutis, quæ tota est creata, deberet esse aliquid creatum, siquidem Virtutes specificantur etiam à suis objectis formalibus. At tres Virtutes Theologales totæ sunt quid creatum, ut constat: ergo objectum formale ipsarum deberet esse quid creatum. Quod Theologię repugnat docenti objectum formale ipsarum debere esse quid Divinum: v. g. Fidei esse authoritatem ipsam Dei docentis, Charitatis esse bonitatem absolutam Dei; itaque facultates speculativæ, atque Virtutes specificantur non quoad omnia, sed quoad *discretionem* inter unas, & alias à suis objectis formalibus, & etiam à modis, quibus respiciunt illa. Nego item majorem confirmationis: quia actus Charitatis, quo diligis super omnia Deum propter semet ipsum, certè non disputat naturam, & proprietates bonitatis Divinæ, sed illam supponit; & tamen habet pro objecto formali bonitatem Divinam. Ratio est: ut aliquid sit objectum formale actus A, sufficit, quòd ille proximè positivè adæquatè moveatur ex illo. At potest moveri ex illo, tametsi illius naturam, & proprietates non disputet, sed aliundè supponat notas: ergo.

CAPUT VI.

Quodnam sit Objectum attributionis Logicæ.

146. CUm hìc audis Logicam intellige hominem ipsum logicum juxta id, quod advertimus cap. 4. n. 102. Rursus hìc ne intelligas Logicam Majorem, quia de hac non disputamus modò; sed Minorem, seu Dialecticam, cujus objectum attributionis nunc examinatur, & loco citato fuit definitum: quia tamen hìc est multum de modo loquendi, ut notant Authores, ne vocibus hæreamus, realitates distinguemus. Sit itaque conclusio. Vel loquimur de objecto attributionis, quod sit finis proximus, intrinsecus, & naturalis Logicæ; vel de objecto attributionis, quod sit finis extrin-

trinſecus, remotus, & ex placito hominum. Si primum; nihil eſt aſſignabile *ſimplex*, *ac indiviſibile* phyſicè, quod in individuo, vel in ſpecie, aut genere infimis ſit objectum attributionis Logicæ, ſive actualis, ſive habitualis. Si ſecundum; multa poſſunt eſſe objectum attributionis Logicæ, ſed abſolutè, & ſimpliciter ex uſu communi, & placito hominum eſt demonſtratio.

147. Prob. 1. parſ. Quoties facultas, Scientia, aut ars non eſt una res ſimplex, ac indiviſibilis; ſed complexum quoddam reſultans èx plurimis, ac heterogeneis actibus, item ex plurimis, ac heterogeneis habitibus, toties finis intrinſecus proximus, & naturalis (conſequenterque objectum attributionis ſumptum in hoc ſenſu) non eſt quidquam phyſicè ſimplex, ac indiviſibile: at Logica, ut diximus cap. 1. non eſt res aliqua ſimplex, ac indiviſibilis; ſed compoſitum quoddam ad placitum, & inſtitutionem hominum reſultans ex plurimis, atque heterogeneis actibus (ſi ſermo ſit de Logica actuali) docentibus unis definire, aliis dividere, aliis convertere propoſitiones &c: item reſultans ex plurimis, ac diverſis habitibus (ſi ſermo ſit de Logica habituali) quorum uni generantur ex unis illorum actuum, & alii, ex aliis, nempè voluerunt homines unire, ac coordinare omnes illos actus, & habitus: & imponere hoc nomen *Dialectica* complexo ex illis reſultanti: ergo non eſt aſſignabilis res ulla ſimplex, ac indiviſibilis, quæ in individuo, aut in ſpecie, vel genere infimis ſit finis proximus, intrinſecus, ac naturalis Logicæ, & conſequenter, quæ ſit objectum attributionis illius in hoc ſenſu.

148. Prob. Ma. Quoties ſunt multi fines intrinſeci, ac naturales inadæquati, non eſt aſſignabilis finis intrinſecus, & naturalis, qui ſit phyſicè ſimplex, ac indiviſibilis: nam multi fines inadæquati faciunt unum adæquatum compoſitum ex illis omnibus, & conſequenter qui non eſt ſimplex, ac indiviſibilis: ſed quoties facultas componitur ex multis actibus, ſeu habitibus dantur multi fines inadæquati. Prob. Unuſquiſque actus ex illis habet ſuum finem proximum intrinſecum, ac naturalem diſtinctum à fine aliorum: ergo ſi dantur plurimi actus dantur plurimi fines proximi, ac naturales, quorum unuſquiſque eſt partialis, & inadæquatus reſpectu totius Scientiæ, tametſi totalis, & adæquatus ſit reſpectu illius actus, ſeu habitus ſingularis. Prob. ant. & loquamur de his duobus actibus Logicæ, *definitio debet conſtare genere, & differentia*: *Syllogiſmus debet conſtare tribus terminis ſolis*, idem dicturi de omnibus aliis.

149. Finis proximus, intrinſecus, ac naturalis primi actus eſt illa

denominatio, ille effectus formalis, hoc est *illud totum*, quod resultat ex ipso actu, & intellectu, cui unitur, nempè hic effectus formalis, *sciens quibus debeat constare definitio.* Finis autem intrinsecus, ac naturalis actus alterius est hic, *sciens quibus debeat constare Syllogismus* Quoniam finis proximus, intrinsecus, ac naturalis cujusvis formæ præsertim accidentalis (quales sunt omnes actus, & habitus Logicæ) cùm sit entitas incompleta, est effectus ille formalis, seu denominatio, seu totũ, quod resultat ex ipsa, & subjecto, cui unitur v. g. finis intrinsecus, naturalis, & proximus albedinis, est *Album*: formæ viventis est *Vivens*, & similiter de omnibus formis: at *esse scientem, quibus constare debeat definitio, & esse scientem quibus constare debeat Syllogismus*, sunt res valdè diversæ: ergo unusquisque ex illis duobus actibus habet finem intrinsecum, proximum, & naturalem diversum à fine alterius: similiter philosophandum de habitibus: cùm enim illi etiam sint formæ accidentales, ac entitates incompletæ, finis proximus, intrinsecus, ac naturalis ipsorum est effectus ille formalis, qui resultat ex unoquoque illorum, & intellectu, cui unitur, v. g. *esse scientem habitualiter, quibus constet definitio: esse scientem habitualiter seu bene, ac cum possessione, quibus constet syllogismus*: quæ sunt duæ res valdè diversæ licèt solum distinguantur inadæquatè, quando alludant ad eundem intellectum.

150. Neque dicas primò: finem intrinsecum, ac naturalem prædictorum actuum esse, *quod intellectus sciat illa*, *quod intellectus habeat facilitatem*, quoniam actus ipsi sunt illa scientia actualis, & habitus sunt illa facilitas: ergo haberent se ipsos pro fine intrinseco, & naturali, aut unionem sui ipsorum cum intellectu (quæ tamen uniones etiam sunt invicem distinctæ) non ergo loquendum est isto modo in abstracto; sed in concreto, ut nos locuti sumus: quia finis intrinsecus, ac naturalis formæ præsertim accidentalis non est forma ipsa, sed totum illud, quod resultat ex ipsa, & subjecto, cui inhæret v. g. *intellectum esse scientem*, *esse facilem*, *& promptum*: quæ locutiones in concreto facilè æquivocabuntur cum aliis in abstracto, nisi accuratè discernas. Neque dicas 2. preter hunc finem intrinsecum, ac naturalem, quem assignavimus, habere actus, seu habitus Logicæ alium intrinsecum etiam, videlicet demonstrationem, aut aliud quidpiam: hoc enim jam fuit refutatum cap. 4. num. 17. ubi explicuimus, quem ordinem seu relationem habeant actus, & habitus Logicæ cum demonstratione v. g. & quem non habeant.

151. Hinc objectum attributionis adæquatum Logicæ, sumptum pro fine proximo, intrinseco, & naturali ejusdem, est complexum,

seu

ſeu congeries, ſeu multitudo reſultans non quidem ex omnibus actibus, ſeu habitibus Logicæ; ſed ex omnibus denominationibus, ſive effectibus formalibus Logicis, v. g. reſultans ex denominationibus *Scientis definire*, *Scientis argumentari*, *ſcientis convertere propoſitiones &c.* Et hæc multitudo, ſeu complexum non reſpondet indiviſè toti Logicæ, quaſi hæc foret res aliqua ſimplex, ac indiviſibilis: nec reſpondet omnibus, & ſingulis partibus Logicæ, quaſi pars docens definire habeat pro fine intrinſeco illud complexum, ſive multitudinem actuum: ſed reſpondet toti Logicæ diſtributione accommoda,hoc eſt una pars illius complexi reſpondet inſtar finis intrinſeci, ac naturalis cùm parte Logicæ, & alia pars illius complexi reſpondet alii parti Logicæ, & ſic cum proportione.

152. Hinc 2. Ne apprehendas hanc Logicam inſtar acervi lapidum, quorum uni neque ex natura ſua, neque ex hominum placito, & inſtitutione dicunt actualem ordinem ad alios. Sed apprehende illam inſtar ædificii artificioſi, & ex Architecti voluntate ſic, vel ſic erecti. Sicut enim hoc eſt unum, non quia ſaxa, trabes, lateres, terra, ligna, ferrum, quibus conſtat, dicant in vicem ullum ordinem poſitivum ſubordinationis poſitivæ, ac naturalis (quando quidem trabes illę v. g. nullam phyſicam paterentur violentiam tametſi non conjungerentur cùm illis parietibus, cùm quibus hic, & nunc conſtruunt domum) ſed quia, ex una parte iſta omnia ſunt intrinſecè capacia, ut ſic, vel ſic combinentur interſe, & ex altera parte Architectus quia voluit, ſic, & ſic illa combinavit in ordine ad pulchritudinem, vel commoditatem inhabitantium, vel in ordine ad alios fines. Ita Dialectica eſt una Scientia, ſeu Ars, ſeu facultas, ut jam monuimus, non quia Doctrinæ actuales, ſeu habituales circa definitionem, & ſimiles circa diviſionem, & ſimiles circa argumentationem dicant invicem ullum poſitivum ordinem poſitivę, ac naturalis ſubordinationis (quia nullam paterentur violentiam phyſicam Doctrinę actuales, & habituales circa definitionem, tametſi intellectus imbutus illis numquam cogitaret demonſtrationem v. g., ſed illis uteretur ad fines alios, ut poterat) ſed quia ex una parte ſunt intrinſecè capacia, ut juvent ad rectam aliquam, & evidentem argumentationem: & ex altera parte Ariſtoteles primus Profeſſor Dialecticæ, & cęteri poſteriores Logici quia voluerunt, & ex mero ipſorum placito atq; inſtitutione utuntur illis omnibus doctrinis in ordine ad finem eliciendi evidentem aliquam argumentationem jam hanc, jam illam, jam ſic, jam aliter diſpoſitam, jam in hac jam in illa materia

quam subministrent facultates aliæ. 3. Ne objicias paritatem ex objecto formali proximo ad tale, vel tale objectũ attributionis distinctum ab eo, quod assignavimus pro uno quoque respectivè actu, & habitu Logicæ: quoniam omnis prorsus cognitio judicativa intrinsecè, ac essentialiter habet esse ex aliquo objecto formali, quod pro affirmativis est veritas objecti materialis, pro negativis est falsitas ejusdem, sicut bonitas est objectum formale omnis amoris, & malitia odii omnis. Cęterùm non omnia sive materialia, & externa, sive spiritualia, & interna, quæ ordinantur per homines ad aliquem finem, habent per suammet essentiam ordinari actù ad finem illum, ut constat. Neque objicias paritatem aliarum legum, & Præceptorum, quæ habere videntur pro fine rem illam, quæ pręcipitur: etenim confundes præceptum cùm persona præcipiente: hoc, non illud est capax operandi propter finem. Aliud igitur est, quòd lex, & præceptum intrinsecè tendat in rem præceptam: sitque valdè conducens ad illum, & hoc est verum; sed tantum probat habere illam pro objecto materiali: aliud verò, quòd intrinsecè tendat in illam, tanquam in suum finem intrinsecum, ita ut non possit carere illa sine violentia sibi physicè illata, & hoc est falsum. Sic panis, vinum, aqua, pisces, carnes, suaptè natura sunt idonea humanę nutritioni, atque ob hunc finem illis utuntur homines: cęterùm illa non habent pro fine intrinseco suę naturę humanam nutritionem.

§. II.

153. SEcunda pars conclusionis erat: si loquamur de objecto attributionis sumpto pro fine extrinseco, ac remoto, & explacito hominum, multa possunt esse objectum attributionis Logicæ: quoniam hæc est capax, ut homo utatur illa in ordine ad multos, & diversos fines, ut constat. Cœterùm absolutè, ac simpliciter ex usu communi, & placito hominum sola demonstratio est objectum attributionis Logicæ. Probatur. Complexum ex actibus, seu habitibus, quod vel ex sua natura, vel ex hominum usu communi, & institutione est facultas rectè disserendi, habet ex sua natura, vel ex hominum usu, & institutione pro fine, seu objecto attributionis ipsum, quod est *rectè disserere*: non enim aliundè melius quàm ex definitione facultatis possumus explorare ipsius objectum attributionis: atqui Logica minor, seu Dialectica est complexum quoddam ex actibus, si loquamur de Logica actuali, seu ex habitibus,

bus, si de habituali, quod ex sua natura, vel ex communi hominum usu, & institutione est facultas rectè differendi, ut constat ex suo Authore Aristotele ajente *manus Dialecticæ esse disputare*,& ex S.Augustino Primario Professore hujus facultatis ajente *quid aliud est Dialectica, quàm peritia disputandi*, & rursus. *A disputatione Dialectica nomen accipit : ita græce Dialecticus multo usitatius,& tolerabilius latinè dicitur Disputator ; quod si usus admitteret, latinè Dialectica, Disputatoria diceretur* : ergo Logica, ex sua natura, vel ex hominum usu, & institutione habet pro fine, seu objecto attributionis hoc, quod est *rectè disserere*.

1. Reth. c.1.& 2. August. 17. cōtra Cresconiū cap. 18.& 14.

154. Atqui non ex natura sua, ut toties diximus. Tumquia doctrina definiendi, v g. nullam pateretur physicam violentiam tametsi plene possideretur ab intellectu nil penitùs curante demonstrationem, sicut possidetur ab Angelis nequeuntibus facere demonstrationes circa res purè naturales, & idem potiore jure de Deo. Tum quia finis proximus intrinsecus, & naturalis cujuslibet formæ præsertim accidentalis est totum illud, quod resultat, ex ipsa,& subjecto, cui unitur naturaliter. Totum autem quod resultat ex doctrina definiendi v. g. etiam reduplicativè ut doctrina, non est *demonstratio*, sed *sciens definire*; Imò totum etiam, quod resultat ex doctrina demonstrandi, non est demonstratio ipsa directa,& signata, sed *sciens modum demonstrandi*, quando quidem Angeli, & infinitè melius ipse Deus fungitur doctrina, ut doctrina definiendi, ac demonstrandi, quam utique possunt docere nos, & tamen Deus, quippe qui omnia intuetur, nec cognoscit nec cognoscere potest per demonstrationem, quia hęc est discursus, & Deus nec discurrit, nec discurrere potest, ut docet Theologia. Unde licet doctrina reduplicativè, ut doctrina dicat specialem ordinem, seu respectum, seu relationem ad illud, de quo est doctrina; ea tamen relatio non est *naturalis connexionis* cum illo; sed vel solius veritatis, vel etiam conducentiæ; atquę utilitatis ad illud faciendum prout fuerit subjectum, cui inest ea doctrina.

155. Ergo logica solum ex usu, ac institutione hominum habet pro fine sive objecto attributionis hoc, quod est *rectè disserere*. Sed non rectitudine soliùs probabilitatis, aut soliùs certitudinis sine evidentia (qualem certitudinem habent actus fidei nostræ, qui cum certissimi sint atque infallibiles utpotè innixi Doctrinæ Dei, non sunt evidentes; Sed plerumque obscurissimi, arduique intellectui nostro) Ergo habet pro fine ex hominum usu hoc, quod est *rectè disserere* rectitudine evidentiæ. Sed hoc est demonstrare rem. Ergo ex hominum usu at-

que

que institutione habet pro fine, sivè objecto attributionis demonstrationem. Prob. hæc ultima Minor. Tum quia omnia, quæ docet logica Minor, & quibus uti conamur tametsi non semper assequamur, ad argumentandum sunt evidentia metaphysicè, ut constat consideranti regulas, conclusiones, & principia, quæ sunt in Dialectica, si intelligantur, ut oportet. At hujusmodi evidentiæ primariò ac directè sunt idoneæ Syllogismo evidenti, & demonstrativo potiùs quàm Syllogismo merè probabili, aut certo quidem, sed obscuro. Ergo.

156. Tum quia licet Dialectica agat etiam de Syllogismo merè probabili, & de obscuro: hoc ideo est, ut opituletur inopiæ intellectus humani, cui non facile occurrunt demonstrationes, & ne in suis discursibus hæreat, docetur à logica modum disputandi saltem probabiliter, vel obscurè, ut contingit in eis modis disputandi scriptis disp. 2. distinctis ab eis quatuor directis, atque perfectis, *Barbara, Celarent, Darii, Ferio*. Finis autem primarius, ad quem per logicam aspirant homines, tametsi raro assequantur, est Syllogismus evidens ac demonstrativus. Tumquia ad rectè faciendum rem aliquam non solum conducit scire ipsam; sed etiam scire sua contraria, idest scire modum, quo res illa non debet fieri. Atqui Syllogismus merè probabilis, & Syllogismus certus, sed obscurus contrarii sunt (idest oppositi, sicut differentiæ ejusdem generis) Syllogismo demonstrativo. Ergo ad faciendum demonstrationem conducit etiam notitia amborum. Ergo doctrina Logicæ circa ambos conducit etiam ad demonstrationem. Idem dicimus, & potiore jure de Syllogismo fallace, ac Sophistico. Ergo omnibus, quæ sunt in Logica, potest uti intellectus ad demonstrationem rectè faciendam. Vt enim experientiâ constat omnia, quæ quomodolibet conducunt ad aliquem finem: sivè conducentiâ positivâ, sive negativâ, sive immediatâ, sive mediatâ, sive directâ, sive indirectâ possunt, & multoties solent ex hominum usu, atque placito dirigi, seù ordinari ad eum finem proportione servatâ.

157. Habemus ergo objectum attributionis, sivè finem extrinsecum logicæ sumptum ex hominum placito, usu atque institutione esse solam demonstrationem. Hinc 1. communis illa definitio, quam & nos supra dedimus, *facultas rectè disserendi* est ex causa finali, & quidem extrinseca. Vt enim suo loco advertimus definitio multoties traditur per causam finalem etiam extrinsecam, ut quando dicimus, *Homo est creatura facta, ut in æternum fruatur Deo suo ultimo fine*: sicut etiam per causam exemplarem, ut cùm dicimus, *Homo est creatura facta ad imaginem, & similitudinem Dei*: est ergo illa Dialecti-

cæ

cæ definitio data per causam finalem extrinsecam: nec mirum, quia multoties clariùs cognoscimus rem per suam causam finalem, aut exemplarem, aut efficientem, aut etiam per suos effectus, aliave connotata, quàm per suum genus, & differentiam.

158. Quænam ergo est definitio Dialecticæ per prædicata intrinseca, & essentialia? Resp. *Complexum ex multis actibus* (si sermo sit de Logicà actuali) *vel ex multis habitibus docentibus definire, dividere &c.* quod si hinc inferas objectum attributionis intrinsecum, seu finem naturalem Dialecticæ esse Definitionem, Divisionem &c, aut modum sciendi, definiendi, dividendi &c. Resp. ut supra. aliud est hoc totum *sciens definire &c.* aliud Definitio: aliud modus definiendi, sciendi &c. Illud primum est objectum attributionis intrinsecum, ut diximus. Definitio ipsa, divisio, argumentatio &c. sunt objectum attributionis, seu finis extrinsecus, & quidem proportionatè, seu distributione accommoda, quatenus definitio v. g. est finis partis definitivæ, divisio partis seu doctrinæ dividendi, & sic de aliis: doctrinâ quippè definiendi potest homo pro suo libito uti ad definiendum, & quamvis non utatur quia non vult, vel quia aliunde non potest, non idcircò doctrina illa patietur physicam illam violentiam quam patietur ignis sine calore, aut materia sine forma sicut illam violentiam non patitur in Angelo doctrina, quam habet ædificandi domos constituendi syllogismos circa res naturales &c. ut inculcavimus numer. 9. Modus denique sciendi per definitionem, per divisionem, per argumentationem &c. si sumatur in concreto erit objectum attributionis naturale, seu finis intrinsecus Logicæ, quia sumptus in concreto est hic effectus formalis *Sciens definire. Sciens dividere. Sciens argumentari &c.* si sumatur in abstracto est doctrina ipsa definiendi v. g. quæ profectò non est objectum attributionis seu finis intrinsecus sui ipsius.

159. Hinc 2. Quando dicimus objectum attributionis extrinsecum, atque ex hominum placito esse demonstrationem, non dicimus esse talem, aut talem singularem demonstrationem in individuo, aut in specie; sed in genere: sicut objectum attributionis extrinsecum etiam, atque ex communi usu hominum cęterarum artium v. g. Architectonicæ, non est hæc, aut illa domus in individuo, aut in specie; sed in genere; idest, est *Domus*: quia Scientiæ, ac Artes non agunt de singularibus, sed de Universalibus. Nec obstat quod objectum attributionis facultatis practicæ debeat esse factibile *prout est objectum illius*; Res autem in genere non sunt factibiles, quia genera

nera non dantur à parte rei, ſicut nec ullum univerſale: non obſtat inquam: illud namque *prout* intelligi debet primò intentionaliter, non verò ſecundò intentionaliter, ac cum alluſione ad modum tendendi, quem habent actus illius facultatis; aliàs cum hi ſint ſpirituales, & vitales, & accidentales, objectum attributionis fieri deberet ſemper ſpirituali, & vitali, & accidentali modo: objectum ergo attributionis Artis eſt factibile, quatenùs ſciens homo per regulas univerſales quomodo fieri debeat omnis domus v. g. aut omnis demonſtratio facit juxta illas hanc ſingularẽ domũ, aut hanc ſingularẽ demonſtrationẽ, quãdo occurrit occaſio faciendi illam: quocirca ſingula ſingularia ſunt objectũ attributionis, non ſanè explicitũ quaſi de illo ſub propriis terminis ageret facultas; ſed implicitum, quatenus includitur in objecto generalis, & univerſalis regulæ propriæ artis illius: ſicut eſt de Fide hoc, & illud, & illud ſingulare, quamvis de ipſis non procedat nominatim divina revelatio, ſi tamen includuntur in ea veritate univerſali, quam docet revelatio divina.

160. Hinc 3. Demonſtratio non eſt quid ſimplex ac indiviſibile; ſed compoſitum reſultans ex una, vel duabus præmiſſis, & concluſione, & tranſitu intellectus ex aſſenſu præmiſſarum ad concluſionem ipſam. Rursùs in quavis demonſtratione inter alia ſunt 1. Materia, circa quam procedit. 2. Veritas propoſitionum, quibus conſtat demonſtratio. 3. Evidentia illarum. 4. Artificium, ſeu coordinatio, ſeu diſpoſitio, vi cujus ex præmiſſis ſequitur evidenter metaphyſicè concluſio. 5. Concluſio ipſa. 6. Notitia, ſeu peritia faciendi demonſtrationes. Quando dicimus demonſtrationem eſſe objectum attributionis, ſeu finem extrinſecum, ac ex hominum placito, non loquimur de materia, de qua procedit, non de veritate, non de evidentia propoſitionum, quibus conſtat: quippè tria hæc plerumque non ſpectant ad Logicam, ſed ad illam ſcientiam, artem, ſeu facultatem, in qua facta eſt demonſtratio: illius enim facultatis eſt explorare materiam illam, nec non veritatem, ac evidentiam illarum propoſitionum: v. g. ſi demonſtratio facta, vel facienda ſit in materia Medicinæ, aut Aſtronomię non ſpectat ad Logicam materia illa, nec veritas, aut falſitas, evidentia, aut obſcuritas illarum propoſitioum.

161. Dicimus itaque objectum attributionis Logicæ, hoc eſt finem extrinſecum ex hominum uſu, & placito, eſſe demonſtrationem tum quoad artificium, ordinem, & combinationem, qua coordinari debent præmiſſæ, quæ aliundè ſint veræ, ut evidenter inferatur concluſio, tum quoad hujus evidentem illationem, qua illatio-

tione posita conclusio erit evidens, (quia ex vero non sequitur nisi verum), & consequenter esse demonstrationem in concreto, prout dicit totum evidentem discursum; quia finis, quem Logicæ præfinierunt homines, & ad quem utuntur illa, est *rectè disserere, rectè disputare*, ut constat ex definitione, atque ex Aristotelis, ac S. Augustini Testimoniis prolatis: sed rectè differere, seu disputare, nec stat in solis præmissis absque conclusione, nec in sola hac sine illis, ut constat ex praxi ipsa disputandi; sed stat in complexo ex præmissis, illatione, ac conclusione, quia ille solus disputat, qui hæc tria facit formalitèr, aut virtualitèr: ergo. Nec refert, quòd unum ex his ordinetur ad aliud, v. g. præmissæ ad conclusionem: quoniam finis complexus, cujus una pars ordinatur ad aliam, potest esse indivisibiliter finis allus tertiæ rei: sic animal, cujus una pars ordinatur ad alteram, v. g. corpus ad animam, & hæc præsertim si fuerit materialis, ordinatur ad illud, est simul, ac indivisibilitèr finis generationis, qua generatur animal illud.

162. Denique quoad notitiam ipsam demonstrationis dicimus; quemadmodum aliqua alia ars potest excogitari ab unis, & disci ab aliis eo solo fine, aut saltem primario, ut habeatur notitia de modo construendi objectum illius artis, quin ad praxim transeatur, sicut Angeli, & multò meliùs Deus habet notitiam de modo construendi demonstrativum discursum, quin eam notitiam possit unquam reducere ad praxim. Ita Logica potuit excogitari ab Aristotele, & tradi, discique à subsequentibus hominibus eo solo, aut saltem primario fine, ut sciretur modus demonstrandi, sistendo hìc, & non progrediendo ad faciendum unquam demonstrationem ullam, idest discursum penitus evidentem; cùmque in his humanis artibus non sit aliud objectum attributionis, quàm ille finis, ad quem communi usu, & placito hominum dirigitur complexum ex omnibus regulis, actibus, & conclusionibus illarum, nam finis intrinsecus illarum jam explicatus est num. 3. & iterum num. 9: inde fit, quòd objectum attributionis Logicæ potuit esse sola notitia modi arguendi, seù disputandi evidentèr sistendo hìc, & non progrediendo unquam ad evidentem ipsam disputationem.

163. Cęterum quemadmodum id, quod potuit contigisse in aliis artibus, non contigit de facto. Ita nec in Logica, quæ sanè excogitata est, ac de facto discitur ab hominibus, non eo solo, aut primario fine, *ut præcisè sciatur modus* disputandi evidentèr, sed *ut actu disputetur evidenter*, quando se offerat occasio: quod expe-

rientiâ ipsâ constat ; & insuper ex eo, quod definitio ex causa finali Logicæ non est *Facultas sciendi rectè disputare* : sed *Facultas rectè disputandi*.

Et hæc sufficiant pro Dialectica, seu Logica Parva. Cœtera usu, ac experientia invenies, assequeris, & possidebis.

FINIS.

INDEX.

Primus numerus Disputationem; Secundus marginalem significat.

A

B

C

Co-

D

E

F

H

I

L

Ma-

M

N

O

P

Q

R

SA-

S

T

Ven

V

		Eratta	Corrige
Disp.	1	fine	fine
1.	5	effe	effe
num.	6	fignificat	fignificat :
marg.	9	Effectus	effectus,
	40	forent	forent
	42	anmæ	animæ
	42	præjivia	prævia
	51	eera	vera
	58	qnia	quia
	88	propofiojonem	propofitionem
	132	bomo	homo
	139	metaphyficè	metaphyficæ
	140	vitrato	nitrato
	151	definito	definitio
	155	divifiones	divifionis
	169	prohabiles	probabiles
	155	unimal	animal

Debes in hac Difputatione 1. *corrigere à numero marginali* 75. *ufque ad finem, ubi fuppones* 74. *& fic deinceps.*

Disp.	9	Argumentio	argumentatio
2.	42	canfequentia	confequentia
num.	65	efficacies	efficaces
marg.	74	D;utna	Divina
	81	extftens	exiftens
	84	carpus	corpus
	104	coutradictorias	contradictorias
	129	quo	quæ
	174	Darepti	darapti
	179	qropofitiones	propofitiones

Disp.	4	copias	capias
3.	34	cunelufio	conclufio
num.	80	cujufvis fint,ita colligare	vel cujusvis, fint ita colligatæ
marg.	84	fophimatibus	fophismatibus
	84	& in pofitiva	& pofitiva
	136	offufcis	offufis
	143	negat	negant
	151	cum parte	uni parti
	152	hoc, non illud	hæc, non illud.

Ex plurimis erratis, quæ per summam incuriam huic Operi subrepserunt, hæc pauca corrige Amice Lector.

ERRATA	CORRIGE
In Dedic.	
manicavat	manicabat
quos sic	quos hic
In Præfat.	
Exprimere non valens	*Adde*. statimque apprehensum jugulabant
commentantur	commendantur
eaque	ea, quæ
Fendones	Tendones
Philistæi volebant	Philistæi nolebant.
lonceas	lanceas
Disput. I.	
*num.*8. Adecta	adjuta
19 facultatem	facilitatem
22 infexerunt	inflixerunt
23 illa afficiens	illam afficiens
ibid. vi cujus hic	vi cujus hæc
26 capite proximè sequente	capite tertio
42 qui tunc	qui nunc
ibid. filius objecti	illius objecti
ibid. tunc propria	prævia
46 non significarentur	non specificaretur
58 actus ut talis	actus vitalis
59 præcedens	prudens
76 terminetur	unum terminetur
83 terminum est	infinitari terminum est
101 quia olim	qui olim
111 homo est anima	est animal
ibid. enunciatur	enunciatur prædicatum
119 ex propositionibus	eis propositionibus
122 ut alibi	ut postea
124 elicitivi	electivi
146 tertia definitio	Tertia. Definitio
147 tertia	quarta
ibid. animali	anima
155 ut inveniatur in hac	ut invenitur in hac
167 ergo homo	ergo omnis homo
171 & ut credamus	ut credamus
178 non minus	non omnis
185 cogitata	cogitanda
186 at quando	ac quando
188 omnis animal	omne animal
190 Ratio scripta numero 46.	Ratio scripta numero 184
198 tam id	etiam id
209 ipsius veritas impossibilis	ipsius veritas est impossibilis

ERRATA		CORRIGE.
	Disput. II.	
num. 4	seviffimè	feveriffimè
5	illhac impunè aufugit	illac impunè aufugiet
9	immeritò irrideret	meritò irrideret
34	feu vivens difcurfivum	feu fenfibile non difcurfivum
46	contradictorium A.	contradictorium productionis A.
50	applicandus	explicandus
ibid.	fupponantur difinitiuè	fupponantur diftr ibutivè
70	Aliquis homo peccat	*Adde.* 3. Ad uniufcujufque fingularis definitionem, ut aliquis homo peccat.
81	vonvertenda	convertenda
86	vera converfio	converfa
97	latrunculi ex lateribus	latrunculi ex latebris
102	propofitum toti	præpofitum toti
113	exiftere effentiam	exiftere carentiam
ibid.	Madriti v. g.	Madriti v. g. ergo
151	ergo non eft A.	ergo eft A.
178	fub illo medio	fub illo medio fubjectum tuæ propofitionis
182	Malè quia præmiffæ	Ualet: quia præmiffæ
193	quam concepifti	quam conceffifti
	Disput. III.	
num. 4	ut copias	ut capias
22	ex doctrina	& doctrina
32	procederent	procedunt
51	hoc nancifcantur	hæc nancifcantur
57	nec funt	vel funt
69	jubet	juvet
78	poffiderit	poffederit
80	colligare	colligatæ
84	& in pofitiva	& pofitiva
86	de artibus	de actibus
93	in fe ipfo exprimat	in fe ipfo non exprimat
94	& ut vides	ut vides
ibid.	ex hoc	& hoc
105	refpectu aliarum	refpectu quoque aliarum
106	præcedat intrinfecum	præcedat extrinfecum
107	Divina Bonitas abfolutum	Divina Bonitas abfoluta
117	purè negativa	purè nutritiva
120	ac unita	aut unita
128	percimus	percipimus
132	Deus amandus	Deus amatus
135	eam falfitatem	eam factibilitatem
136	offufcis	offufis
142	De ratione autem judicii	de ratione autem judicii affirmativi
151	cum parte Logicæ	uni parti Logicæ
152	hoc, non illud	hæc, non illud